УСС

українські січові стрільці

ПРАПОР УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ,

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ

1914 -1920

РЕПРИНТНЕ ВІДТВОРЕННЯ З ВИДАННЯ: ЛЬВІВ, 1935

ЛЬВІВ | СЛОВО | 1991

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ

1914 -1920

НАКЛАДОМ ЮВИЛЕЙНОГО КОМІТЕТУ ЛЬВІВ ■ 1935

ББК 63.3(2Ук)

Матеріали до альбому зібрали:
д-р Іван І в а н е ц ь
і В а с и л ь С о ф р о н і в - Л е в и ц ь к и й

Текст зредагував д-р Б о г д а н
Г н а т к е в и ч при співпраці Льва
Л е п к о г о та д-ра І в а н а Н і м ч у к а

Ілюстративну частину оформив д-р Іван
І в а н е ц ь Ситуаційні малюнки рисував інж.
С е в е р и н П а с т е р н а к

УкраТнські січові стрільці, 1914—1920 (За У45 ред. Б. Гнаткевича та ін.; Іл. оформл. І. Іван-ця.— Репринт. відтворення з вид. 1935 р.— Львів: Слово, 1991.— 160 с. І5ВІЧ 5-7707-1660-6

Фотоальбом, який побачив світ у Львові 1935 року і був підготовлений на відзначення двадцятирічного ювілею створення Українського січового стрілецтва (УСС), містить унікальні фотографії, що супроводжуються детальними науковими коментарями. Ілюстрації дають змогу ознайомитись не тільки з героїчними змаганнями УСС, але й суворими буднями борців за незалежність України.

Для всіх, хто цікавиться історією України.

0503020900—00Ї БЗ 18—15—91
А84(04|—91

І5ВН 5-7707-1М0-6

ББК 63.3(2Ук|

МП «Слово», 199»

Всім, що причинились до видання книжки редакційною співпрацею чи матеріяльною піддержкою, а саме: Товаришам зброї, Українським Установам у Львові, Перемишлі і Тернополі, А. С. Врикові — Толові Т-ва „Українські Січові Стрільці" ім. полк. Д. Вітебського у Вінніпегу, складаємо на цьому місці гциру подяку.

(

ЮВИЛЕЙНИЙ МОМІТЖТ.

НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЕ ИЗДАНИЕ

УКРАИНСКИЕ СИЧОВЫЕ СТРИЛЬЦИ (1914—1920)

(на украинском языке)

Художнє оформлення Ю. Т. С и д о р я к а
Фотозйомка М. М. Були
Художнє і технічне редагування Е. А. К а м е н щ и к

Підп. до друку 05.10.91 р. Формат 60Х90'/$_8$. Папір офсет. Офсетний друк. Умови.-фарб. відб. 20,5. Обл.-вид. арк. 19,61. Тираж 20 000 прим. Вид. № 006. Зам. 1—2482.

Мале підприємство «Слово» 290000
Львів, вул. Університетська, 1

Головне підприємство республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига».
252057. Київ, вул. Довженка, 3.

напередодні світової війни

Із хмар, що від кількох літ чорними клубами збиралися на політичному небозводі Европи, вдарив перший грім: у Сараєві, столиці австрійської провінції Боснії, згинули від куль сербського революціонера Прінціпа австрійський престолонаслідник архикнязь Фердинанд і його дружина Софія.

Після першого грому звіявся світовий буревій, що струснув в основах усіми європейськими державами й народами. Одні з них змів із лиця землі, інші воскресив. Одним народам кинув золоте яблуко свободи, в інших роздув іскру бажання волі.

Розділена кордоном на дві половини стрепенулась від бурунного подуву війни й Українська Земля. На її заході, на галицькому небозводі, рука українського народу огненними буквами писала три величні слова: Українські Січові Стрільці.

Українські Січові Стрільці — це вицвіт і завершення першої доби галицько-українського відродження.

Вогонь світової війни спалахнув у часі, коли Галичина на кожній ділянці свого національно-суспільного життя зробила великий поступ. Після сумного передновку 60-тих та 70-тих років розцвілося життя Галицької Волости. Розвинулась українська політична преса, народне шкільництво, зорганізовано тисячі читалень, кооператив та сільськогосподарських кружків. Культурні й економічні установи були в розгоні діяльности. До того всього дійшли галицькі Українці без чужої допомоги і лише завдяки своїй праці та витревалости. Осяги давали почуття сили. До розбудження мас причинились у великій мірі українські політичні партії, що в боротьбі з ворожими течіями оформили політичний світогляд народу. Москофільство, ця важка недуга народнього орґанізму, уступало перед розбудженою стихією назріваючого українського націоналізму.

Московським царатом, що став потугою на побоєвищі Полтави, стрясла революція 1905 р. Вона спалахнула внаслідок програної війни з Японцями. Російська деспотія, що нищила кожний прояв української національної окремішности, не знищила рідної культури та живого слова. Нова хвиля національно - культурного відродження на Придніпрянщині скріпила духовий звязок між обома вітками народу, головно на полі літературної творчости й наукової праці.

В часі цього розквіту Галичина покривається також мережою пожарничо-руханкових товариств »Соколів« і »Січей«, в яких українська молодь учиться жертвенности, відваги та карности. Перше сокільське товариство засновано у Львові в р. 1894 за почином інж. В. Нагірного. Першу »Січ« оснував 1900 р. орґанізатор січового руху д-р К. Трильовський, у селі Завалю, снятинського повіту. Перед самою світовою війною працювало в Галичині около 900 сокільських гнізд і поверх тисячки »Сі-

Д-р Кирило Трильовський, орґанізатор Січей і перший голова Українського Січового Союзу.

Інж. Василь Нагірний, основник т-ва »Сокіл«

Соколи в поході, Стрий 1909.

Посвячення Січового прапору в Чернівцях.

чей«. Цей орґанізаційний рух захопив також Буковину. Це вже була сила, що хотіла проявити себе у збірних виступах. Висловом цього були повітові та окружні здвиги.

В 1908 р. Австро-Угорщина прилучила до себе Боснію, окуповану ще 1878 р. Шум з цього приводу, що зірвався у світовій пресі, напруження між Росією та Австрією, частинна мобілізація тих держав виявили недвозначно наміри царату також щодо Галичини, як тодішного Піємонту українського націоналізму. Всі відчували, що в разі зудару Українці мусять стати активними в обороні свого істнування. Свідомість цього викликала у деякої частини української молоді потребу перевірки поглядів на дотеперішні тактичні способи політичної боротьби та разом з тим і на відношення до мілітаризму. Ця молодь починає організуватись по пластових гуртках, в яких ознайомлюється з військовою літературою та військовим ділом. Львівські ученики середніх шкіл організують у 1911 р. перший тайний військовий гурток »Пласт« з метою військового вишколу. Його основниками та діяльними членами були відомі пізніше старшини У. С. С. І. Чмола, В. Кучабський, О. Куче-рішка, П. Франко, О. Степанівна, О. Яримович та Р. Сушко. Від того гурта виїхали пізніше, в 1913 р. молоді студенти Лизаківський, Юліян Охримович, Семець І ще кількох до Київа. їх завданням було пропагувати між придніпрянською молодю ідею збройної боротьби. М. ін. за їх починои у березні 1914 р. українське студентство Києва демонструвало вперше під жовто-блакитними прапорами з приводу Шевченківських свят.

Деякий вплив на початий українського військового руху мали також польські військові організації. Серед польського громадянства традиція боротьби з царатом була живіща, як у нас. Ветерани повстанці 1863 р., польська література, пластичне мистецтво оживлювали минуле та поривали молодь до боротьби за самостійність. Зокрема відомий революціонер, померший маршал Польщі, Йосиф Пілсудский, дав почин до створення перших військових організацій, що у скорому часі охопили цілу Галичину і стали справжнім військовим поготівлям польських визвольницьких ідей.

В 1912 р. вибухає балканська війна, в якій переможці Болгари, Серби та Чорногорці відібрали від Туреччини решту своїх земель. Ця війна зрушила знову міжнародній спокій, а в поневолених народів розогнила бажання волі.

З приводу цих подій, дня 7-го грудня 1912 р. відбувся з'їзд українських нотаблів та вирішив, що в разі збройного зудару між Австрією й Росією український нарід стане проти російської ім-

перії. Такуж ухвалу приняли 14-го грудня збори українського жіноцтва.

Небаром гурт львівських політичних діячів рішив у висліді тих заяв приступити до організації військових товариств. Для цього засновано навіть міжпартійний комітет, та він через політично-ідеольоґічні непорозуміння розійшовся небаром з нічим. З мертвої точки рушив справу українських військових товариств д-р К. Трильовський, якому вдалося затвердити в галицькому намісництві статут військового товариства, що був уподібнений до статуту тодішнього польського »Стшельца«.

Таким чином добуто правку основу для української військової акції.

Перше українське військове товариство під назвою »Січові Стрільці» засновано у Львові в березні 1913 р. Головою товариства став д-р В. Старосольський. Незабаром повстали подібні товариства також у краю. Вони творилися звичайно як окремі секції при місцевих »Січах« або »Соколах«. Чималий ідеольоґічний вплив на настрої тодішньої молоді мав д-р Дмитро Донцов, що між іншим на з'їзді Українського Студентського Союзу, 2—4 липня 1913 р., виголосив реферат на тему «Українська молодь і теперішнс положення нації«. Донцов, що пізніше був членом Союзу Визволення України, станув вже тоді на становищі активної боротьби проти Москви та голосив потребу мілітарного виховання української молоді.

Воєнні настрої, що полонили молодь, захопили також українське жіноцтво. Велике зрозуміння справи та активність виявила п-і Константина Малицька. На згаданій передше довірочній нараді українського жіноцтва у Львові, д. 14 грудня, в якій взяли участь представниці тодішних жіночих організацій: Жіночої Громади, Жіночого Кружка У. П. Т. та секції студенток, покликано до життя виконний комітет під назвою «Жіночий орґанізаційний Комітет". Комітет видав відозву, зорганізував санітарні курси та кинув гасло збірки гроша на потреби України. Зібрані гроші Комітет передав у часі мобілізації Українській Боєвій Управі в сумі понад 9.000 корон. Цей дар жіноцтва був у початках творення частин У. С. С. одним з перших грошевих засобів. Українське жіноцтво взяло також активну участь у стрілецьких рядах і дало таких відомих босвиків, як Олена Степанівна, Гандзя Дмитерко, Павлина Михайлишин та Софія Галсчко.

Провід над стрілецькими товариствами перебрав чразу Український Січовий Союз, потім з поширенням організації потворилися ще інші центри такі, як окрема секція при Товаристві »Сокіл-Батько« та львівська студентська організація під назвою «Січові Стрільці!!.«.

Вправи Січовиків крісами.

Зі сокільського здвигу у Львові в 1912 р.

Д-р Володимир Старосольський,
кошовий Січових Стрільців II.

Поза Львовом виявили найбільше діяльности стрілецькі товариства в Бориславі, Тустановичах, Ясениці Сільній, Сокалі та Яворові. Для розвитку трьох перших товариств заслужилися головно інж. Филип Левицький, тодішний директор копалень нафти в Бориславі, Клим Ґутковський, Остап Сасик, Л. Лепкий, А. Максимович, Т. Бундзяк і Г. Коссак, для сокальського О. Семенюк та О. Демчук. Всіх стрілецьких товариств у Галичині засновано до війни 96. Одні підчинялися Січовому Союзові, інші признавали провід »Сокола-Батька«, яким кермував тоді І. Боберський, визначний педаґоґ, послідовний пропаґатор сеульської ідеї та дисципліни збірного зусилля.

Виявом української організованої сили був день січово-сокільського здвигу, 28-го червня 1914 р. Вулицями Львова перейшов під звуки оркестр багатотисячний похід »Соколів« та »Січей«. Перед вели сокільські та січові стрільці, яких захоплене громадянство зустрічало грімким та радісним »слава« та засипувало цвітами. Коли знову на площі Сокола-Батька, підчас військових вправ появились озброєні відділи стрілецьких організацій, багатотисячну масу глядачів охопив нечуваний ентузіязм, який виявився в бурі оплесків та сльозах радости.

Смерть або Воля,
членська відзнака Січових Стрільців II.

Пластові вправи на Чорногорі

Січові Стрільці, що їх зорґанізував Роман Дашкевич.

Січові Стрільці II. у Львові

Гудим Оста...

уроджений дня 7 цвіт...

місцевість Печатн...

повіт Волинь край

занятє кравець

Принятий в члени дня 9 ...

Приділений ...

куреня

чети

підпис вашової

СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ ... У ЛЬВО...

Виказка з печаткою Січові...

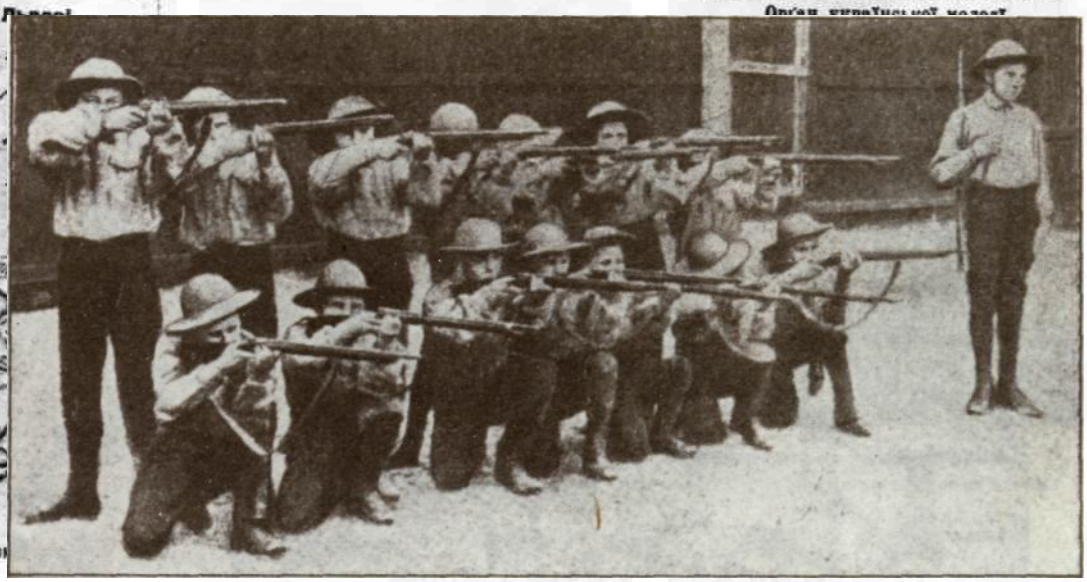

30453

Орґан української молоді

Ч. 3 4 Март 1913

Перша та остання сторінка »Відгуків«.

Доріст »Сокола-Батька« при науці стріляння.

Ольга Левицька-Басараб, в однострою Січ. Стр. II.

Константина Малицька, голова Жіночого Орґанізаційного Комітету.

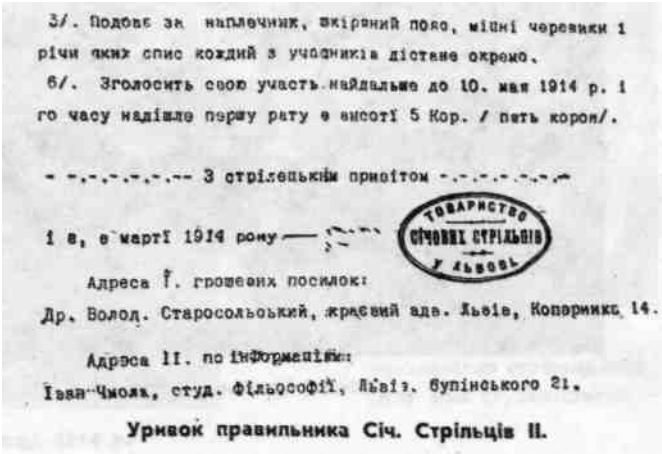

3/. Подовє за наплечник, шкіряний пояс, міцні черевики і річи яких спис кождий з учасників дістане окремо.

6/. Зголосить свою участь найдальше до 10. мая 1914 р. і го часу надішле першу рату в висоті 5 Кор. / пять корон/.

- -.-.-.-.-.-.-- З стрілецьким привітом -.-.-.-.-.-.-

і в, в марті 1914 року —

ТОВАРИСТВО СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ У ЛЬВОВІ

Адреса І. грошевих посилок:

Др. Волод. Старосольський, краєвий адв. Львів, Коперника 14.

Адреса II. по інформаціям:

Іван Чмола, студ. фільософії, Львів, Бупінського 21.

Уривок правильника Січ. Стрільців II.

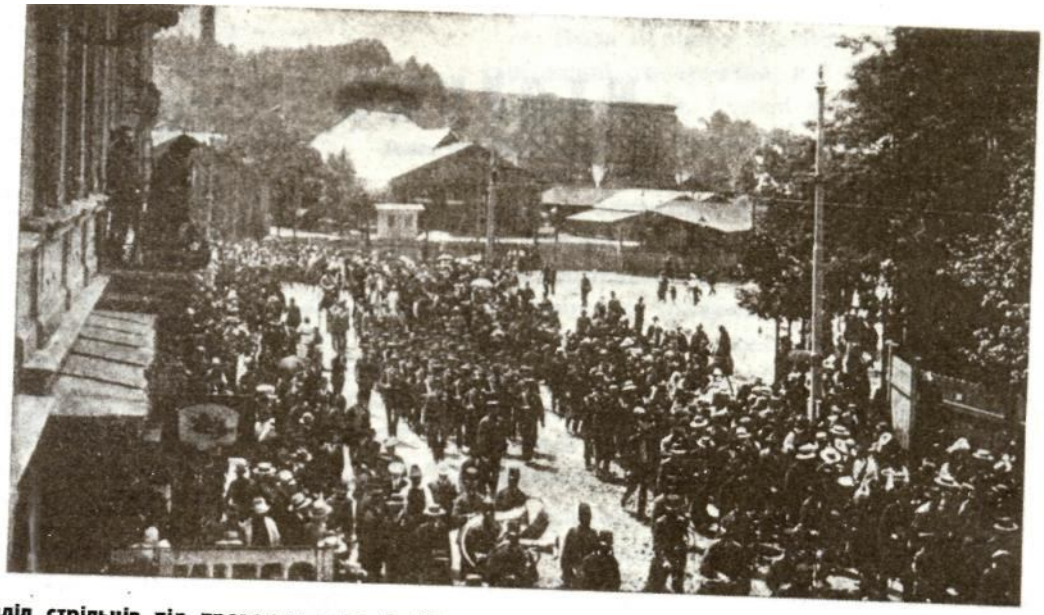

Відділ стрільців під проводом д-ра С. Шухевича на чолі здвигового походу 28. червня 1914 р.

Січові Стрільці в Бориславі. По середині кошовий інж. Филип Левицький.

Осип Яримович,
як пластун.

Пластуни у здвиговому поході 1914 р.

Проф. Іван Боберський,
провідник здвигу 1914 р.
з булавою.

Відділ Соколів зі села Ременова, львівського повіту.

Сень Ґорук,
орґанізатор сокільських
стрільців.

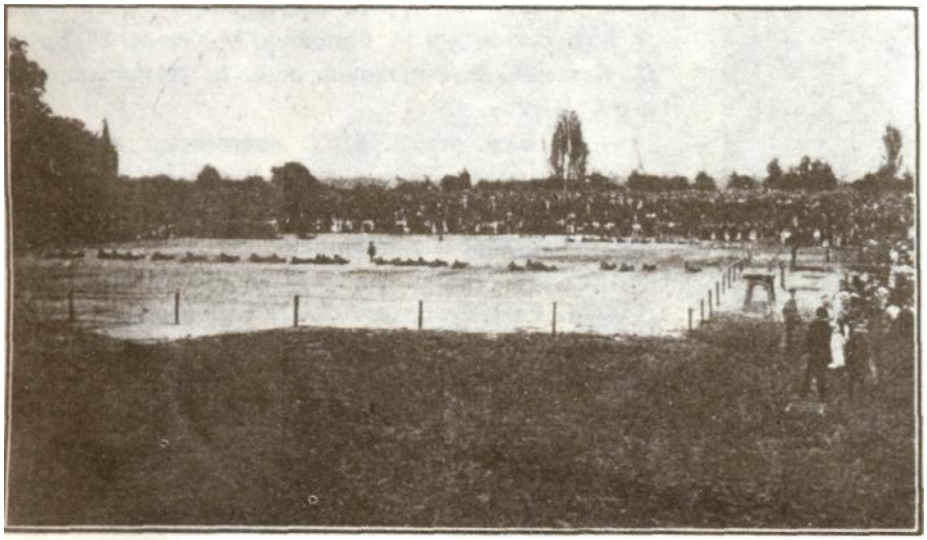

Вправи Січових Стрільців у розстрільній на здвиговій площі, 1914 р.

Чет. Іван Чмола,
орґанізатор стрілецького
руху між студентством.

українські січові стрільці

Михайло Галущинський.

Теодор Рожанковський, перший командант У. С. С.

Ґрупа стрільців сотні Дідушка у Львові, серпень 1914. Від гори зліва: О. Вахнянин, О. Перфецький, А. Зелений, Ф. Черник, Б. Вахнянин і Т. Винницький.

Саме в дні 28-го червня 1914 р. тоді, коли український нарід у Львові маніфестував свою силу та осяги, в Сараєві погиб австрійський наслід-ник престола. За місяць знялась над Европою воєнна хуртовина, почалася світова війна. 28-го липня виповіла Австрія війну Сербії, 5-го серпня Росія Австрії.

Дня 30-го липня зложили львівські стрілецькі організації спільний Комітет з участю д-ра Старосольського, Чмоли, Гаврилка та Степанівно'!. 2-го серпня українські політичні партії обєдналися в Головну Українську Раду з метою вести на час війни однозгідну українську політику. Головна Українська Рада, як найвища установа краю перебрала у свої руки також організацію українського війська. Для цього установлено Українську Боєву Управу під кермою д-ра К. Трильовського. У склад У. Б. У. увійшли: д-р К. Бірецький, І. Боберський, Д. Вітовський, д-р М. Волошин, М. Ґеник, С. Ґорук, Д. Катамай, Т. Рожанковський, В. Темницький та д-р С. Шухевич.

На бажання У. Б. У. австрійська військова влада згодилася звільнити з дієвої армії для потреб Українського Легіону 100 старшин Українців, одначе вдалося звільнити лише 16 старшин та кількох підстарший. Зі старшин приділено до Легіону Т. Рожанковського, М. Галущинського, д-ра М. Волошина, д-ра К. Бірецького, С. Ґорука, Г. Кос-сака, д-ра Н. Гірняка, д-ра Томашівського, Р. Ду-динського, Е. Коника та В. Дідушка; з аспірантів на старшин та підстаршин д-ра Новаківського, О. Се-менюка, Я. Струхманчука, Д. Вітовського, М. Боро-дієвича, М. Ґеника, Д. Катрмая, М. Барана, О. Бу-дзиновського та К. Ґутковського.

Д-р Кость Левицький.
президент Головної Української Ради.

Головна Українська Рада до всего Українського Народу!

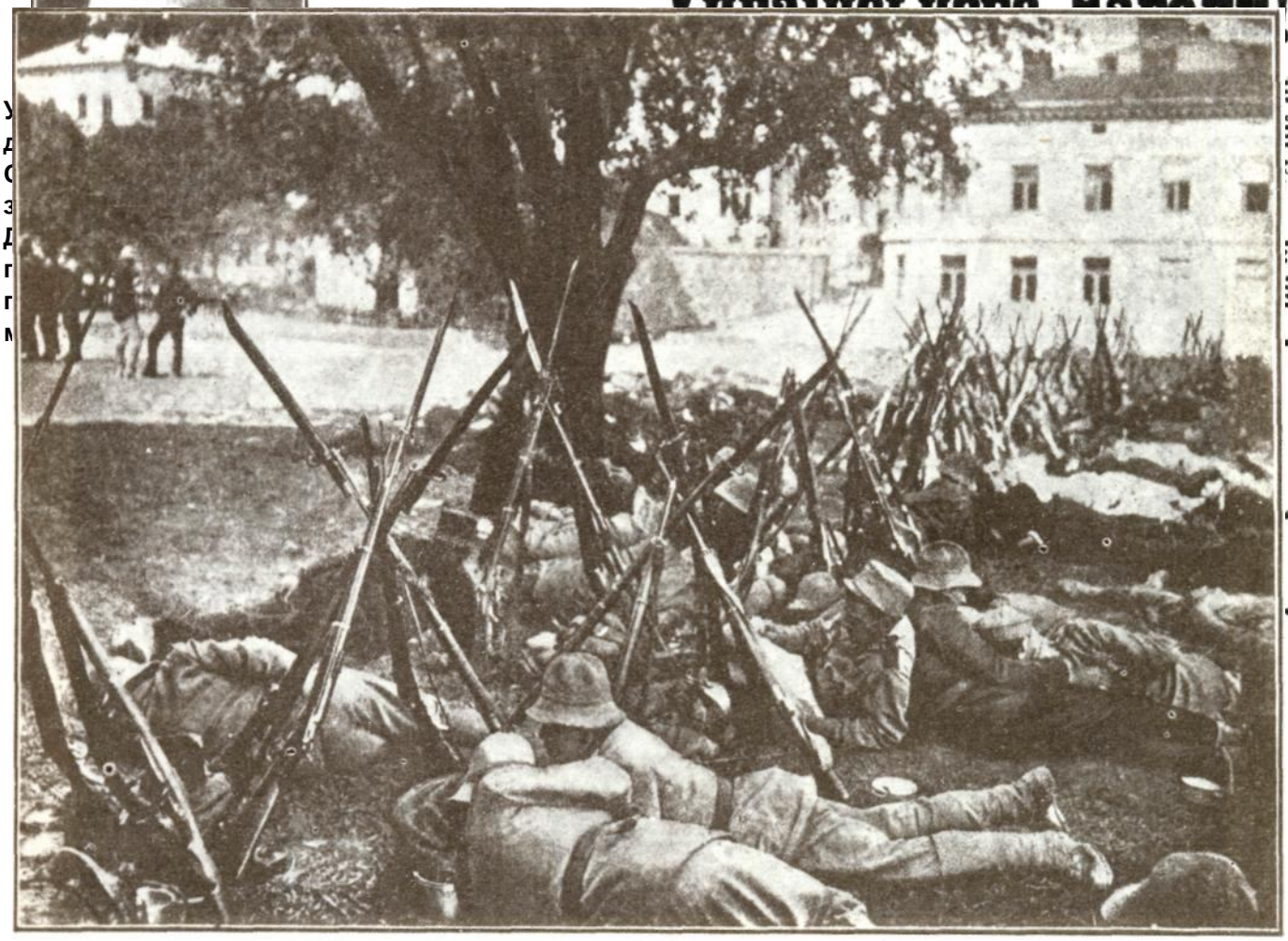

Добровольці відпочивають на площі під Академічним Домом.

Курінь Д. Вітовського на Кайзервальді у Львові.

Українські добровольці йдуть на площу вправ.

зголошуючись до служби в українському війську. У Львові приміщувано добровольців в Академічному Домі та в бурсах Українського Педагогічного Товариства, дяківській при вул. Скарги, в бурсі Народнього Дому при вул. Курковій і в самому Народньому Домі.

На заклик Головної Української Ради та Босвої Управи відгукнувся весь нарід. Щедро посипались жертви на українське військо в грошах, дорогоцінностях і натурі. Дарунки складали всі, багаті та бідні, інтелігенти, урядовці, робітники й селяни. Навіть австрійські ополченці, що стояли вже під крісом, посилали свої дрібні лепти. Посилали їх громадно цілі села. Нпр. громада Грибовичі Великі, що розвязала в себе читальню Качковського, зложила при тій нагоді 742 корон, Підберізці 174, Дідилів 184 і 3 мішки білля. Село Гаї коло Львова, в якому стояла сотня Чмоли, харчувало стрільців

Збірка добровольців в Коломиї на площі коло Народнього Дому.

БОЄВА УПРАВА У. С. С. у складі після переїзду у Відень.

Від гори зліва: проф. Іван Боберський, Володимир Темницький, д-р Льонґін Це-гельський, д-р Володимир Старосоль-ський, д-р Теофіль Кормош, д-р Кирило Трильовський, д-р Степан Томашівський і Дмитро Катамай.

цілий місяць даром. Робітники фабрики тютюну у Винниках жертвували 174 корон. Повіти удержували власним коштом всіх добровольців у збірних станицях.

Першим відділом, що повстав з львівських добровольців, була сотня І. Чмоли. Вона відійшла зараз після сформування до села Гаїв коло Львова, де простояла до 28-го серпня. Дальше сформувалися сотні В. Дідушка, О. Семенюка та інші. Сотні, зібрані у Львові, зведено у два куріні. Першим командував Дмитро Вітовський, другим Ераст Коник. Швидко почалася військова наука та вправи.

В початках організації та праці Українські Січові Стрільці були здані лише на власні мате-ріяльні засоби та на власних людей. Тому не диво, що саме в початках траплялися чималі недостачі та похибки.

Супроти українського народу Австрія вела завсіди двобічну політику. Цю тактику **вона** задержала й у відношенні до Українського Лєґіону. Австрійський держ. уряд дав щоправда дозвіл на організацію окремої української формації, та рівночасно не піддержував її. Деякі пляни австрійського командування вказували радше на те, що істнування Українського Лєґіону є для нього не на

Дрогобицькі Стрільці перед від'їздом до Стрия-

руку і напр. плян висилки тисячки невишкопених і неозброєних українських добровольців зі Львова поза лінію Почаїв - Радивилів -Збруч міг легко довести до ліквідації У. С. С. у самих печатках. Але тому плянові спротивився рішуче перший комендант У. С. С. Те-одор Рожанковський і таким чином урятував Легіон від вчасної заглади. Саме ця подія привела до резиґнації Т. Рожанков-ського. Боєва Управа призначила на його місце запасного австр. старшину М, Галущин-ського, б. директора української гімназії в Рогатині. Та заки стягнено М. Галущин-ського з австрійської армії, австрійське командування віддало провід У. С. С. чужинцеві, полк, кіннот* Молікові.

Дня 18-го серпня 1914 р. прибув у Львів М. Галущинський і в той сам день приїхав з Відня полк. Молік. Дня 24-го серпня переглянули оба начальники сотні У. С. С. на Кайзер-вальді. Довший час компетенції обох начальників У. С. С. не були вирішені, але після переїзду У. С. С. на Закарпаття полк. Молік уступив з призначеного становища.

Тому, що розбита в перших боях австрійська армія відступала на захід, не довелось зорганізувати й вишколити стрілецьких відділів у краю. Прийшла евакуація Львова. Дня 30-серпня львівські сотні У. С. С. переїхали до Стрия і туди стягалися також відділи з інших галицьких міст. Та велика кількість добровольців не мала вже змоги туди добитись і залишилася по тому боці фронту.

Відхід добровольців на залізничий дворець у Львові.

Всіх добровольців, що зголосилися в місяці серпні у Львові та на провінції, начислено ок. 28 тисяч. У Львові було при кінці серпня приблизно 2.000 людей. Сам І. курінь Д. Вітовського числив дня 27. серпня 848 людей. У Стрию зібралося з цілого краю лише яких 10 тисяч.

Підчас побуту У. С. С. у Стрию прийшло до перших непорозумінь між ними й австрійським командуванням. Першою притокою до сього була відмова У. С. С. присягати на вірність Австрії. Велике обурення серед Стрілецтва викликало обмеження сили Лєґіону до 2.000 людей. Це безприкладне своєю глупотою рішення австрійського командування загрожувало розвязанням Легіону.

Російська піхота в поході на Галичину.

Дня 3-го вересня 1914 вибрано зі всіх стрийських добровольців 2.500 здебільше інтеліґентних людей. Того самого дня пополудні У. С. С. зложили присягу і тимсамим станули на службу австрійській державі, під якої прапорами мали піти в бій за волю України.

Зі Стрия переїхали У. С. С. на Закарпаття та станули в селах Страбичів {по мадярськи Мезете ребеш) і Ґоронда,

перші бої

У Страбичеві та Ґоронді У. С. С. зєднали собі відразу прихильність місцевого українського тоді ще дуже мало національно свідомого населення а також прихильність місцевих Мадярів. Товариське життя У. С. С. зосереджувалось у славній з того часу ґорондівській коршмі. Там сходилося Стрілецтво у вільних від праці хвилинах на розвагу й обміну думок про майбутнє.

Перед Лєґіоном розкривалися тоді доволі великі вигляди. Розгорнулася тоді перспектива станути зародком великої української армії, що під проводом ґен, С. Шептицького мала через Туреччину та Кавказ продертись на Кубань і звідти рушити на Україну, проголошуючи її самостійною державою. Цю ідею приняли Німці та обговорювали її дуже поважно з українськими політичними провідниками. Одначе Австрія, що все давала послух противникам української нації, не прийняла цього пляну й дальше ставилась до У. С. С. неприхильно. Це неприхильне відношення до української справи було черговим розчаруванням Стрілецтва. Воно все то більше переконувалось, що українську справу годі вязати з інтересами Австрії та зі сумнівними успіхами її армії.

Австрійське командування таксамо, як уряд, не обчислене у своїх починах, могло кожної хвилини знищити навіть цей малий зародок української боєвої сили. Думкою і починами всього Стрілецтва кермувала тепер одна ідея: за всяку ціну зберегти істнування Лсґіону. В засобах для цього поділялась думка Стрілецтва. Одна частина була тієї думки, що У. С. С, йдучи на жертви, повинні маніфестувати свої переконання та ідею відвагою і босвими подвигами. Інші заступали думку, що Стрілецтво повинно зберігати себе від втрат, оминаючи яко мога боїв на фронті й, зберігаючи сили, ждати відповідного моменту для виконання свого покликання в майбутньому. Історія Стрілецтва виявила, що воно вибрало радше перший шлях і пішло ним.

Вправи добровольців у Страбичеві.

Такі то були теми розмов і міркувань серед стрілецьких старшин і серед стрільців у Ґоронді та Страбичеві. Рівночасно стрілецьке серце живо стежило за ходом подій на фронті, нетерпляче вижидаючи нагоди, щоби віч-на-віч стрінутися з відвічним ворогом, що заливав Галичину.

Гурт добровольців у Страбичеві.

От. Гриць Коссак,
комендант І-го куреня.

Ґоронда, край села.

От. д-р Степан Шухевич,
комендант ІІ-го куреня.

У Ґоронді та Страбичеві зреорґанізовано наново У. С. С. та всі сотні зведено у два і пів курі-нів. В першому куріні під проводом сот. М. Волошина злучено сотні Дідушка, Дудинського, Коника та Будзиновського, у другому, під проводом сот. Г. Коссака сотні Ґорука, Барана, Семе-нюка та Букшованого; до третього півкуріня під командою С. Шухевича увійшли сотні І. Коссака та Вітовського. У. С. С. підчинено команді корпусної ґрупи ґен. Гофмана.

В тому часі У. С. С. жили в дуже поганих матеріальних умовинах. Сумно представлявся виряд У. С. С, еліти українського народу. Стрільці носили подерту військову одежу, мадярського крою, стару подерту обуву та були озброєні крісами давньої системи Верндля, на один набій, зі шнурком замісць ременя до ношення. Тими тяжкими крісами Стрільці робили вправи і з ними пішли перші сотні на фронт. Документом цього стану залишилася стрілецька пісня:

Машерують добровольці
Через Мезетеребеш, Чи то військо, чи то банда. Ти ніяк не розбереш.

Не дивлячись на це, Стрілецтво пильно та з великим запглом готовилось до воєнного діла. Вишколених старшин та підстарший було дуже мало. Четами, а навіть деякими сотнями проводили невійськові, що перейшли хіба лише стрілецьку школу. Але добра воля, ініціятива та молодечий запал перемогли неодну перешкоду та недостачу. Молоді стрілецькі старшини вчилися самі, рівночасно передаючи знання своїм підчиненим.

Та недовго У. С. С. мали змогу попрацювати над своїм вишколом. Москалі зайняли Галичину й загрожували Мадярщині. Австрійське командування сягнуло вже по останні резерви. Прийшла черга й на У. С. С. Першою вийшла в поле дня 10. вересня 1914 р. у карпатський про-смик біля Веречок, сотня В. Дідушка. Після неї, дня 17. вересня 1914. виїхала друга сотня Семенюка на У-

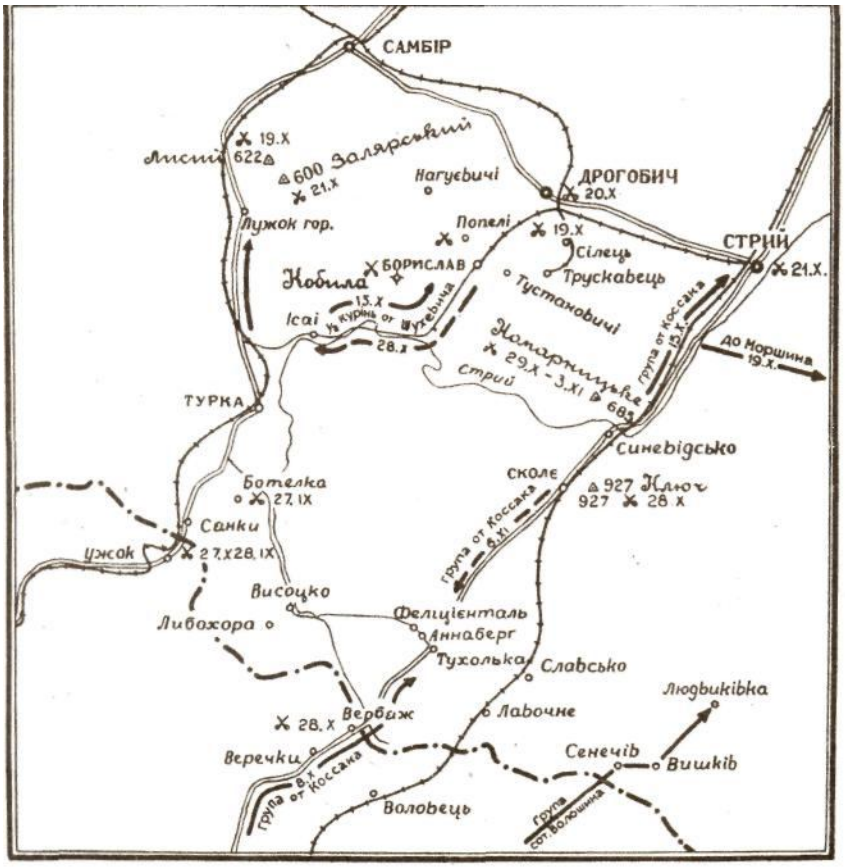

Мапка походів У. С. С. осіню 1914 р. Перехрещені шаблі з датою означають бої У. С. С., ——► напрямок походу вперед, — — — ► відвороту.

жок, а з кінцем вересня вийшли на фронт останні відділи У. С. С. У Ґоронді й Страбичеві залишились тільки недужі та слабосилі. Туди спрямовувано опісля ранених та хворих. Це був завязок Коша (кадри) У. С. С.

Перші стрінулися з ворогом частини сотень Семенюка недалеко Сянок та Дідушка під селом Ботелка, на шляху, що веде з Турки до Сянок. Обі стрічі відбулися того самого дня, 27. IX. Дві чети сотні Семенюка (Гнатевича і Пеленського) стрінулися з козацькими стежами на шляху Турка—Сянки, яких 4 кільометри від Сянок. Дві чети сотні Дідушка напали спільно з відділом австрійської кінноти на муніційну валку козацької дивізії, що прямувала на Ужок. Дня 28. вересня сотня Семенюка звела правильний Бій в обороні ужоцького переходу. Того самого дня зударилася з ворогом решта сотні Дідушка коло Веречок Вижних, на Закарпатті.

У цих боях впали перші жертви раненими, вбитими та полоненими. В сотні Семенюка впали стрілець Василь.Чехут, ученик 5 кл. гімн, з Кадлубиськ, пов. Броди та Данило Корінь, абсольвецт ґімн. зі Львова.. Це були перші вбиті У. С. С. До бою пішли Стрільці здебільше в цивільному одінні у старих, синіх військових плащах та узброєні частинно ще крісами старої системи Верндля.

Сотня Семенюка після бою коло Ужока перейшла у містечко Велике Березне на Закарпатті і залишилась там до 13. жовтня. Сотня Дідушка завернула до Ченадієва, місточка на Закарпатті (мадярська назва Сент-Мікльош).

Дня 26. вересня вийшли в поле сотні С. Ґорука, Д. Вітовського та О. Будзиновського. Тх поділено на двацятки. Вони мали вести покищо партизанку у запіллі ворога. В днях між 28. І ЗО. вересня Ґоронду та Страбичів залишили також сотні М. Барана, Е. Коника, І. Коссака та О. Букшованого.

Стрільці-добровольці з Буковини.
З ліва: Гриць Дубик, Олена Кузь, Боровський, Володимир Клапоущак, Михайло Дутківський.

На сторожі.

Сот. Сень Ґорук з підстаршинами своєї сотні.

Командант Лєґіону У. С. С. М. Галущинський зі старшиною сотні В. Дідушка.
Від гори зліва: пхор. М. Голубець, чет. В. Гнатюк, сот. В. Дідушок, пхор. О. Перфецький, чет. В. Кучабський, чет. О. Кобєрський, пхор. П. Дідушок і чет. О. Яремович

Ворог напирав з Карпат у глибину Мадярщини. До Сваляви почали вертатись двацятки з перших трьох сотень. Після короткого оборонного бою коло Сваляви, в якому брали участь сотні У. С. С, ус! частини У. С. С. завернено до Ченадієва для зібрання двацяток, розбит-ків сотень та для реорганізації Лєґіону. З усіх сотень створено наново два і пів курінів, кожний по чотири сотні, а з двацяток залишено лише три відділи стежни-ків (по 50 стрільців), яких пізніше приділено до півку-ріня С. Шухевича.

Але не довго довелось У. С. С. бути разом. Наперекір бажанням усього Стрілецтва Лєґіон знову розділено і його частини підчи-неко ріжним австрійським боєвим Групам.

Це був початок жовтневої офензиви. Най-важніше завдання в тому поході дістала друга австрійська армія, що мала проломити російський фронт на просторі Хирів-Самбір-Дрогобич. Для облегчення завдання тієї армії наказало Начальне Командування корпусній Групі Гофмана вдарити на

Так сповнилися мрії та бажання У. С. С. Не словами, а ділом, кровю та залізом почало У. С. Стрілецтво творити нову сторінку історії Народу. Наче молоді орлята вилітали стрілецькі сотні зі своїх гнізд на поле бою. Машерують Стрільці Січовії На кривавий там. Визволяти братів Українців З московських кайдаи.

Задуманий австрійським командуванням плян партизантських двацяток, якого ініціятором був тодішній референт для стрілецьких справ австр. пор. П. Кватернік, не вдався. Лиш деяким відділам пощастило продертись у запілля ворога; більшість повернулась із втратами або проблукала ще деякий час безцільно в Карпатах.

Останні сотні, що при кінці місяця вийшли з Ґоронди та прийшли до Сваляви на Закарпатті, не змогли вже вислати своїх двацяток.

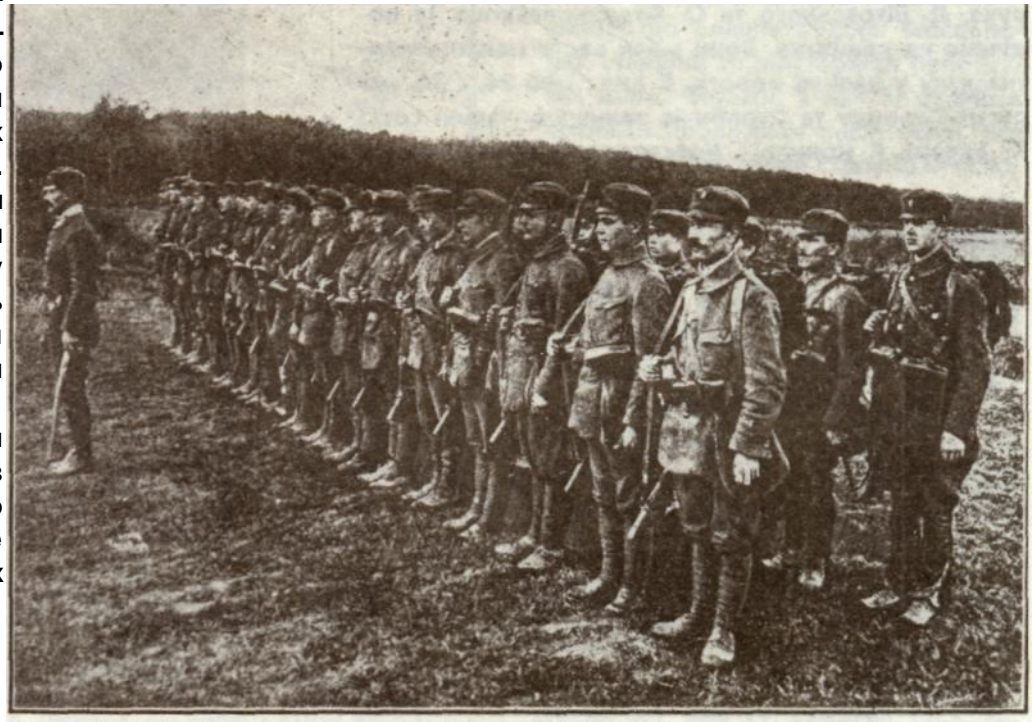

Сот. Клим Ґутковський з четою Бориславців.

Стрий. Наступ почала 129-а і 130-а бриґада. Саме в розпорядження цих бриґад були приділені У. С. С, які таким чином попали в осередок тієї боєвої акції.

Дня 6. жовтня У. С. С. розділено на три ґрупи. Одна частина під проводом сот. д-ра М. Волошина рушила через Вишків та Сенечів у напрямі на Людвиківку. Друга, найбільша ґрупа з от. Г. Коссаком, через Воловець у напрямі Стрия, третя під командою от. д-ра С. Шухевича через Ужок та Турку, потім на Дрогобич.

Так зачався карпатський похід У. С. С, що вкрив славою стрілецьке імя. Один за одним, як листки у вінку, чергуються стрілецькі бої та перемоги. Звіт австрійського ґенерального штабу подає вже 9. жовтня, що ...»у боях відзначився також Український Добровольчий Лєґіон«.

Дня 18. жовтня півкурінь от. Шухевича у випаді на доли доходить до Бориславa, Дрогобича та Нагуєвич. Під Попелями прийшло до першої більшої сутички з ворогом. Сотня І. Коссака зводить бій під Сільцем з трьома сотнями Москалів і 20. жовтня добуває Дрогобич, а сотня Дудинського увіходить дня 21. жовтня до Стрия. В бою з ґренадієрськими частинами ворога вона тратить половину людей, але вдержується на становищі, тоді як австрійські відділи уже давно покинули позиції. Підчас відвороту сотні І. Коссака, Букшованого і М. Барана здержали наступ Москалів в околицях Синевідська. Сотня Сроковського (передтим І. Коссака) добуває дня 28. жовтня в кровавому бою московські окопи на горі Ключ. В цьому бою впало 13 стрільців і було 14 ранених, між ними сот. Сроковський. Сотні В. Дідушка і Р. Дудинського вкриваються славою на горі Комарницьке коло Синевідська, яку добувають і вдержують три дні, а згодом, коли австрійські частини віддали її знову в руки Москалів, дня 3. листопада сміливою атакою відбивають назад.

У тому часі сотня Семенюка найшлася через безпорядки, що панували тоді в австрійському командуванні, в складі гонведської дивізії, якою командував

Виїзд в поле.

австрійський архикн. Йосиф. Дня 19. жовтня сотня боронила позицій на Лисій Горі, що на північ від Лужка Долішнього, дня 21. X. брала участь у наступі на горі Залярській. Підчас цих боїв сотня втратила 3 убитих та 7 ранених. В другому бою проводив сотнею молодий чет. Б. Гнатевич І тоді сам був ранений.

Такі були перші бої Стрілецтва, його перші подвиги, невдачі та труди. В цьому важкому осінному поході Стрільці доповнили своє військове знання та добули деякий воєнний досвід. Серед трудів і невдач відпали з рядів Стрілецтва слабосилі та слабі духом. Зате тих, що залишились, спільна вояцька доля загартувала до дальших змагань.

Перші ранені в карпатських боях осіню 1914 р.

на бескидах

Після жовтневої офензиви та відвороту австрійської армії, стрілецькі сотні спинились на довший побут у німецьких кольоніях Феліцієнталю та Аннаберґу. Стрільці мали за собою вже перші перемоги й перші рани. Боєва сила поодиноких сотень зменшилась на кількасот стрільців, що в боях наложили головами або були ранені. Дня 10. листопада приїхав до Анна-берґу комендант 55-ої дивізії ґен. Фляйшман та наділив відзнаками хоробрости багатьох старшин і стрільців, між ними Олену Степанівну й Софію Галєчко.

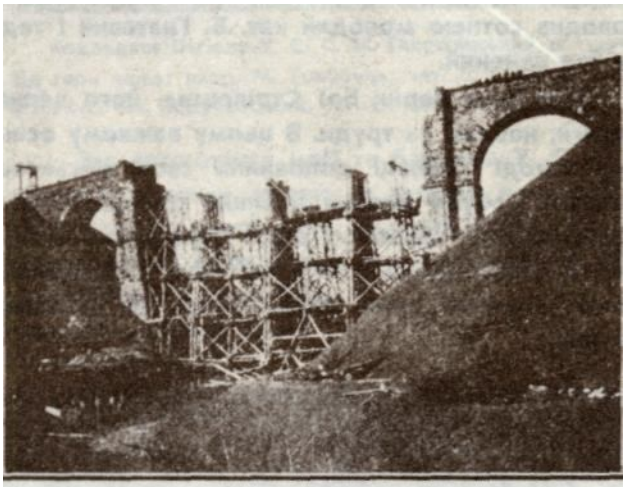

Зищений залізничий міст під Волівцем, осінь 1914.

На горі Коссак, на Закарпатті.
Так днювали й ночували У. С. С. на становищах у Карпатах

В Аннаберґу знову зібралися усі стрілецькі сотні крім сотень Семенюка, Будзиновського та Ґутковського, приділених до інших австрійських ґруп. Сотня Клима Ґутковського стояла в тому часі в Густі, містечку на захід від Мармароського Си-готу. Командантом У. С. С. у полі став тоді от. Гриць Коссак, а команду над своїм курінем передав сот. Ґорукові.

З Аннаберґу висипано раз-у-раз стежі, що часто зводили бої з противником. Ці стежі, в силі 10 до 20 людей, мали нераз завдання заходити як найдальше в глибину ворожого запілля. Серед снігів, що вже тоді покрили верхи Бескиду, стежі проходили далекі простори Карпат. Одного разу четар Трух дійшов зі своєю стежою аж до Гребенева, понад 30 км. поза ворожий фронт і далеко на задах ворога звів бій з Москалями, повертаючи щасливо з 20 полоненими й дуже цінними вістками про ворога. Та не всім стежам так щастило. Бувало, що багато з них верталося із втратами, залишаючи нераз убитих у запіллі ворога,

В половині листопада 1914 р. російські війська мали на фронті успіх і тому австрійське командування вирішило перейти на нову оборонну лінію, на гірський хребет »Бескид«, що тоді був границею між Галичиною та Мадярщиною. Тому, що нова оборонна лінія була ще не приспособ-лена, в передпіллі залишились відділи, що мали деякий час здержувати ворога, заки будуть приготовані нові оборонні позиції на Бескиді. Півкурінь от. Шухевича видержав декілька дніч на первісній лінії в Тухольці, опісля, виконавши свос завдання, відступив також через село Климець на Бескид.

Хор. Михайло Сух, впав на стежі під горою Явірник, коло Лавочного, 3. лютого 1915.

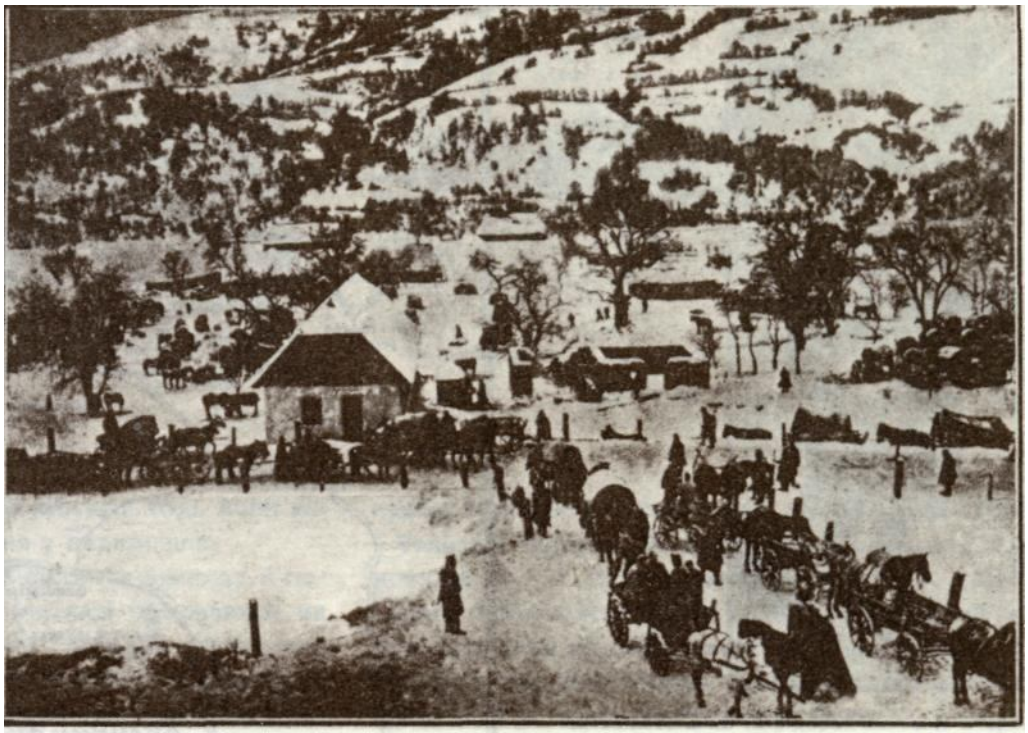

Обози в дорозі на Воловець.

Всі сотні У. С. С. зібрались після того в селі Вербяжі, на південному склоні Бескиду. Нічю перебували Стрільці в домівках, а досвіта виходили на становища, щоб на випадок наступу дати підмогу. В тому часі жертвою війни впали три села: Климець, Жупанє та Вижлів. їх спалено на приказ команди дивізії, щоб, мовляв, у той спосіб утруднити підхід ворожим військам. З Вербяжа виходили сотні в передпілля, щоб непокоїти ворога. Висипано також далекі стежі на його зади. Тоді вславився підприємчивий комендант стежі Роман Сушко, що нічю підкрався до ворожої застави в лісничівці та спалив її. Дня 23. листопада вийшов II. курінь У. С. С. у передпілля, щоб випадом ослабити сподіваний ворожий наступ. Курінь дійшов з боями, що тривали цілий день, аж до Тухольки.

І цим разом спільне перебування та спільна праця сотень У. С. С. не тривала довго. У. С. С. знову розділили. На лівому крилі 55-ої дивізії стояла на позиції 130-а бриґада. Вона займала становища на північ від села Латірки, через гори Пікуй, Ясенову, Плай по Козакову Полянку. Коли Москалі повели на становища тої бриґади завзяті наступи, команда дивізії кинула туди півкурінь от. Шухевича (сотні Дідушка та Будзиновського). Сотні станули постоєм у селі Мішкаровиці, зараз побіч села Латірка, та звідти ставляли полеві застави й висилали стежі. Командантом 130-ої бригади був полк. Вітошинський. Він прийняв Стрільців доброзичливо та сердечно й цим зєднав собі серед Стрілецтва велику пошану й любов. Його прозвали »дзядзьом«.

Ввесь грудень 1914 та половину січня 1915 року виконували Стрільці головно стежну службу в передпіллі обох бриґад. Ця служба У. С. С. у Карпатах віддала австрійському командуванню велику прислугу. Корпусна команда ґен. Гофмана поклала на У. С. С. завдання бути »оком фронту«, слідкувати за розположенням московських частин та за їхніми рухами, від Вишкова аж по Ужок.

Австрійський ополченець, один з тих, що боронили зимою 1914 р. карпатських переходів.

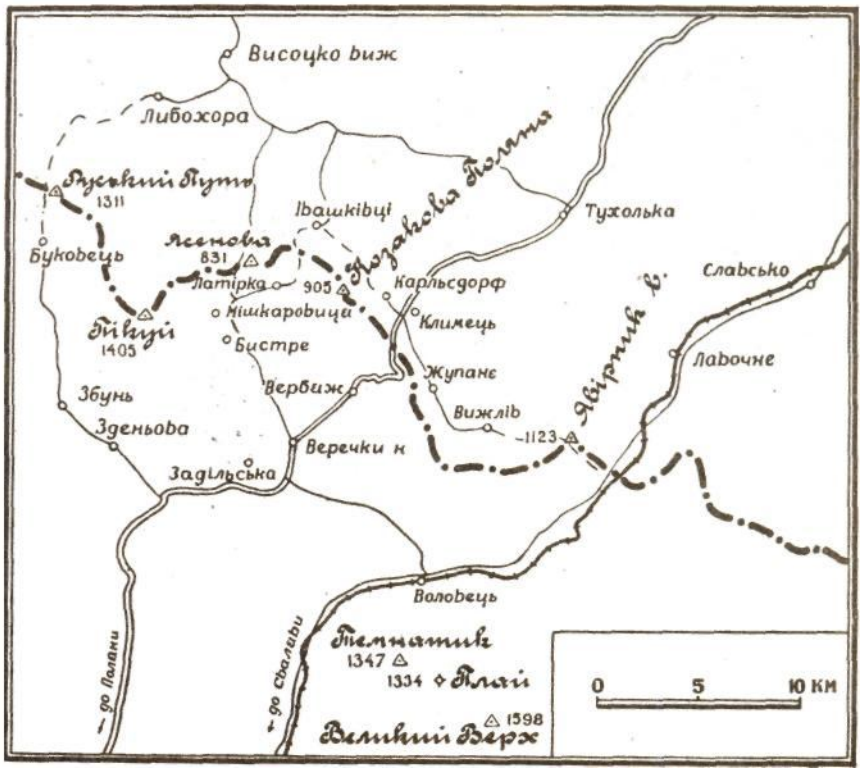

Мапка зимових походів У. С. С. 1914-15 р.

Стрілецькі стежі часто продиралися глибоко у вороже запілля та доказували нераз правдивих чудес. Ніякі Інші, навіть старшинські стежі, не могли рівнятися зі стрілецькими, для яких звичайно не було ніяких перепон. Вони своєю відвагою, бистрою орієнтацією та проворністю добували такі вістки про ворога, що викликували у вищих командах справжнє захоплення. З того часу закріпилася слава У. С. С. як незрівняних гірських стежників.

Далекі марші по горах, переходи поміж ворожими заставами та бродження у глибоких снігах при тріскучому морозі, напружене зорення за ворогом вимагали чимало сили волі й нервів. А все таки бували між стрільцями одиниці, що рвались на ці небезпеки та труди. Тх манила романтика бо-

євих пригод та вояцька гордість. Одним з таких героїв, що заєдно зголошувались на провідника найнебезпечніших стеж, був чет. Балюк, який згинув пізніше в бою під Заваловом над Золотою Липою. Завдяки стрілецьким стежам корпус ґен. Гофмана врятувався від неодної несподіванки. Крім четаря Балюка вславились як провідники далеких стеж Р. Сушко, М. Мінчан, Г. Трух, А. Мельник, д-р О. Левицький, М. Михайлів та інші.

Після відходу півкуріня от. Шухевича в розпорядження 130-ої бриґади, всі інші сотні під проводом Г. Коссака несли важку полеву службу. їх кидали в найбільш загрожені місця. В тому часі сильно потерпіла сотня М. Барана, якої боєвий стан до кінця грудня змалів на половину. Самого

Сот. Сроковський приймає звіт стежі.

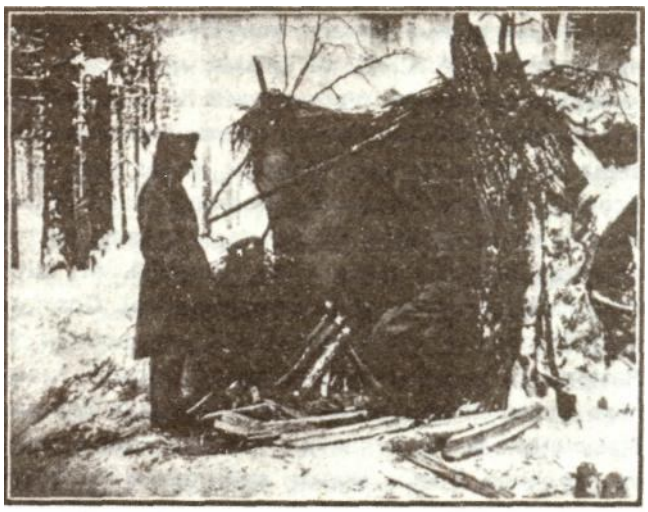

Нічліг У. С. С. на горі Татарівці.

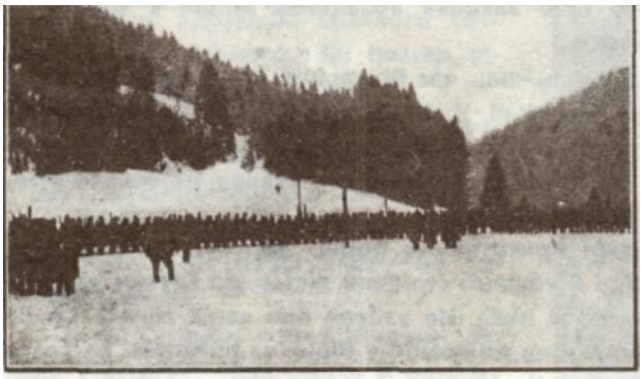

І-ий курінь в Рожанці.

Сотня Д. Вітовського.

коменданта сотні полонили Москалі тоді, коли він вийшов зі сотнею із Жуианя у передпілля.

Дня 12. грудня знято фронт з Бескиду й перенесено на Закарпаття. Москалі прорвались на північному заході від групи Гофмана та зайняли місто Кошиці на Словаччині. Підчас того відвороту з Бескиду сотні І. куріня боронили задів відступаючого корпусу. Після виконання цього завдання курінь перейшов на становища поміж верхом Плай і Великим Верхом. Звідти атакували ворожі становища 20. і 21. грудня сотні Букшованого, Дудинського і Носковського та після невдачі цілий курінь відступив на гору Темнатик. Серед студіни та безнастанних боїв курінь удержався там до 7-го січня 1915 р., саме до Різдвяних Свят.

Небаром ґрупа Гофмана мусіла знову від-

Поворот стежі в Бескидах.

Сот. Клим Ґутковський.

Сот. Т. Сроковський, помер весною 1915 р.

ступати. Фронт опинився на деякий час біля Сва-ляви та аж з підходом нових сил посунувся дещо вперед. В аванґарді ґрупи йшли сотні У. С. С, як її око, висилаючи далекі стежі, які приводили »язика« та відомості. Тоді визначився між іншими пхор. Т. Ковалик зі сотні Дудинського, нагороджений опісля високим боєвим відзначенням та степенем хорунжого. Також чет. Андрій Мельник, комендант першої чети сотні Дідушка, дійшов одного разу до села Мішкаровиці, де після рукопаш-

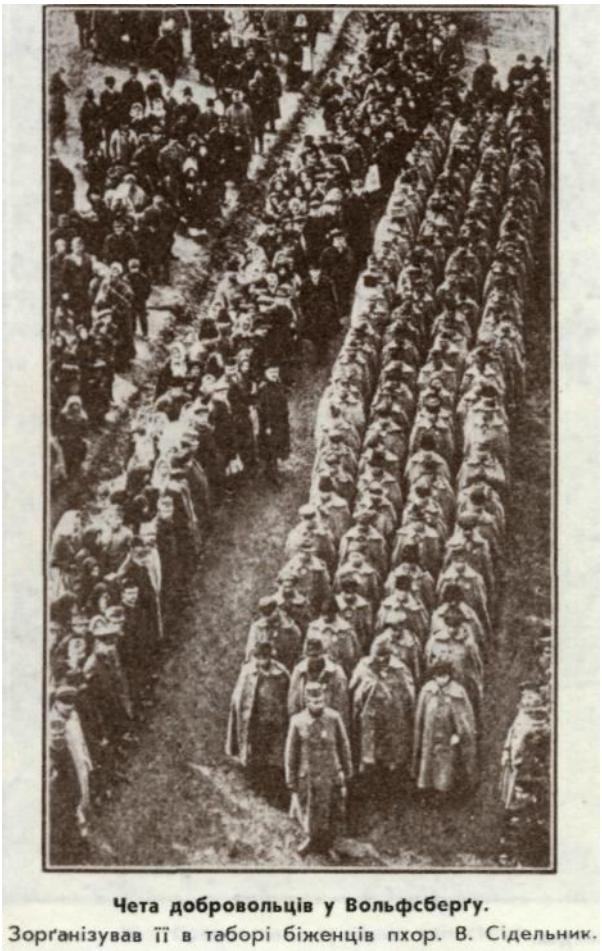

Чета добровольців у Вольфсберґу. Зорґанізував її в таборі біженців пхор. В. Сідельник.

ного бою захопив козацький відділ з кіньми та зброєю.

Надійшов час Різдвяних Свят. Були це перші свята на війні. У. С. С. стрічали їх далеко від рідні та хати, в поготівлі, на верхах засніжених Карпат. А все таки Стрілецтво святкувало це Різдво урочисто. Ті, що стояли в селах, дістали святу вечерю. Кухарі приготовили борщ, пироги, голубці, оселедці й кожний стрілець дістав пів їдунки якогось лікеру та пива. Не забули про своїх героїв також земляки на еміґрації, у Відні, та прислали на свята дарунки. Кожний стрілець дістав тепле білля, скар-питки, ласощі та письмо-привіт від рідного незнайомого. Ці дарунки, про які подбали Український Жіночий Комітет та Українська Боєва Управа, привіз Стрільцям проф. Іван Боберський, що перший зпоміж членів У. Б. У. відвідав У. С. С. у полі.

Після Різдва, 10. січня, вийшла на фронт сотня Клима Ґутковського, що досі стояла залогою в Густі, на Закарпатті. її приділено до боєвої ґрупи полк. Ганнака, що складалася з кількох самостійних курінів гірських стрільців і боронила карпатського переходу в районі Вишкова, на південний схід від Лавочного.

Околиці, в яких опинилась сотня К. Ґутковського, були чи не найважчим боєвим тереном усього карпатського фронту. Є це західні відноги безпрохідного, лісистого, майже незаселеного пасма Ґорґанів.

Сотні припала важка розвідочна та стежна служба, яку меткий та спосібний комендант сотні Ґутковський зорганізував взірцево. Також в боях, що велись коло Вишкова, сотня декілька разів визначилась такою відвагою та завзяттям і мала такі успіхи, що про неї була окрема згадка в одному з боєвих звітів Начального Командування Армії. В безупинних змаганнях боєвий стан сотні за два місяці змалів так, що її в березні стягнено до Коша у Варпалянці для доповнення. Важкі труди зло-

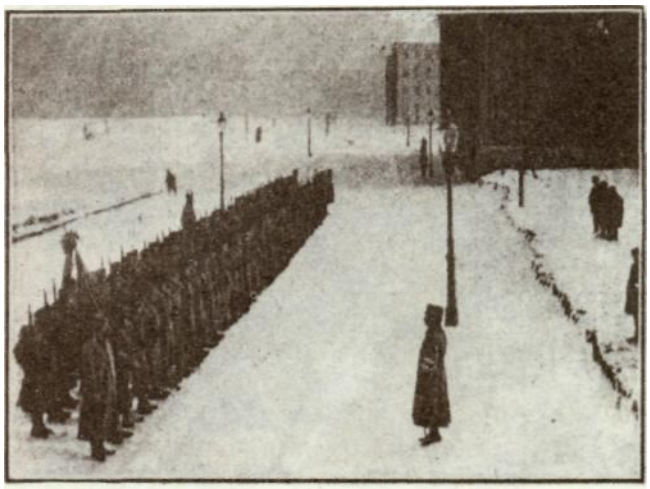

Сотня У. С. С. сформована у Відні.

мили також здоровля славного сотника К. Ґутковського. Він помер після Великодня в Будапешті.

В половині січня появились у Карпатах з допомогою німецькі полки І дня 22. січня почався спільний наступ австро-німецьких військ. Неба-ром У. С. С. вступили знову на Галицьку Землю.

Відпочинок сотні в поході.

У. С. С. йшли через Жупане, Ви-жлів у сторону Лавочного. В одному із боїв, під горою Явірник, згинув хор. М. Сух. Це був відважний стар шина та добрий товариш, якого вс любили за живу вдачу й гарний голос Січнева офензива австро-німець кої армії не змогла відкинути Моска лів відразу з Карпат. її розгін спинив ся в половині дороги. Російське ко мандування кинуло на карпатський фронт великі підкріплення і повело завзяті проти-наступи на півночі і південному заході від Слав-ська. Славсько стало базою 55-ої дивізії, в якої складі були також У. С. С. Перший курінь відійшов до села Рожанка в район 129-ої боиґади. Саме в цьому часі уступив зі свого становища з причини пізного віку її дотеперішній комендант ґен. Дрда, який полюбив Січових Стрільців і поводився з ними по батьківськи. Його замінив полк. Мата-шіч. Шефом штабу залишився надалі сот. ґен. штабу Кватернік.

В часі від 16. до 22. лютого І. курінь У. С. С. був у боях у стіп гір Татарівки та Чиряка. На цьому відтинку Москалі повели сильні протинаступи. Завзято боронили сибірські полки також гору Кливу. В бою за неї заломилось багато німецьких наступів І згинуло кілька тисяч Німців.

Другий курінь стояв тоді в Грабівці Сільським на північ від Славська, в запасі 130-ої бригади. Після Великодня відійшов через внутрішні непорозуміння комендант ІІ. куріня от. д-р С. Шухевич до австрійського полку й команду перейняв сот. В. Дідушок.

У Славську сформовано перший відділ стрілецької кінноти, при кавалерійському дивізіоні мадярського сотника кінноти Фаркаша, великого друга Українців та Стрілецтва. Відділом цієї кінноти командував хор. Р. Камінський. Стрілецька кіннота вже в карпатській кампанії добула добру славу та чимало відзначень.

Зі січневою офензивою УСС. вступили знову на батьківську землю. Якже змінилося за цей час стрілецьке обличчя. Карпатський похід зробив з У. С. С. справжню боєву одиницю, що вдержалася у цілій воєнній хуртовині на висоті своїх завдань, а після світової війни стала завязком Української Армії.

Карпатські бої були для Українських Січових Стрільців найкращою воєнною школою, з якої перший іспит вони зложили на Маківці.

Кубанські козаки полонені пхор. Т. Коваликом.

Батерія чет. Я. Воєвідки в Рожанці.

Чет. Г. Трух на стежі.

Хор. Степан Глушко.

Сот. Д. Вітовський промовляє на похоронах стрільця у Славську.

Чет. Роман Сушко.

Стрілецька кухня на горі Кливі.

На бойківській квартирі.

м а к і в к а

На початку березня 1915 р. переведено цілий Лєґіон, крім сотні Ґутковського, що дальше стояла під Вишковом, в запас 130 бриґади, до Грабівця та Головецького коло Славська. Ця бриґада держала відтинок фронту на горах Клива та Маківка. До кінця квітня Стрільці виконували стежну та помічну службу.

В березні прийшов з Начальної Команди австрійської армії перший, урядово затверджений список 48 стрілецьких старшин та їхніх службових приділів. Стрілецькі сотні відходили досі в поле під проводом старшин, що, хоч виконували старшинську службу, не мали для цього урядового затвердження і належних поборів. Корпусний приказ, який приносив затвердження старшинського складу У. С. С, змінив рівночасно і дотеперішню орґанізацію Лєґіону. Він скасував Начальну Команду У. С. С. та поділив Лєґіон на два самостійні куріні і доповняючу сотню. Аґенди Команди У. С. С. перебрала команда XXV. корпусу, при чому дотеперішний начальник У. С. С. Михайло Галущинський залишився в команді корпусу як референт та звязковий старшина Лєґіону. Комендантом 1-го куріня був іменований от. Гриць Коссак, II-го куріня сот. Семен Ґорук. Комендантом доповняючої сотні, що стала завязком Коша У. С. С. і стояла під той час у Варпалянці, на Закарпатті, призначили сот. Никифора Гірняка.

Ввесь березень і квітень минув на фронті 130 бриґади доволі спокійно. Але положення змінилося, коли Німці 24. квітня добули верх Острий, що розкрив їм дорогу в долину Орави. Москалі рішились за всяку ціну відібрати цю гору. Але, коли чолові атаки на німецькі становища не вдалися, вони пішли наступом на становища 130 бриґади на горі Маківка. Добуваючи Маківку, вони могли легче дібратись до німецьких позицій від сторони с. Рикова. Для переведення цього тактичного обходу російське командування не пожалувало людського матеріялу і для добуття становищ на Маківці кинуло кілька свіжих полків та багато артилерії. Одначе розмах московського наступу стрінув на горі Маківці стрілецьку запору і на ній, після чотироденних боїв, розбився.

Перший московський наступ на ліве крило обсади Маківки зачався в ночі з 28-го на 29-го квітня. На оборону загроженого крила кинено цілий перший курінь У. С. С., сотні Букшованого, Дудинського, Носковського та Семенюка, і половину другого куріня, сотні Будзиновського, Мельника та одну чету зі сотні д-ра О. Левицького. Рано 29-го квітня сотні відбили ворожий наступ

Чет. Богдан Гнатевич.

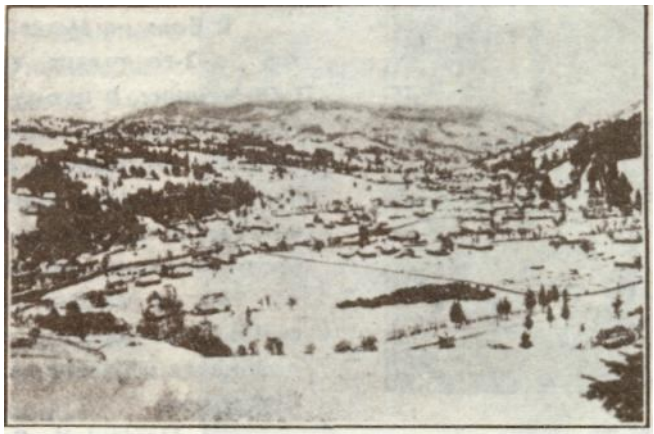

Славсько.

Пор. Андрій Мельник.

Вихід сотні на становища Маківки.

На Маківці.

Ґрупа старшин в окопах на Маківці.
Зліва: чет. З. Носковський, хор. О. Степанів, чет. І. Чмола, чет. О. Яремович, хор. С. Галєчко.

і кинулись до протинаступу. Після рукопашної бою Стрільці прогнали Москалів аж до їхніх вихідних становищ. Там, у московських окопах, знос прийшло до бою на баґнети. Частина Москалів пі/далась, а решта пішла в ростіч. На місці бою зі лишив ворог ок. 200 убитих та кілька скорострілії

На другий день, 30-го квітня, Москалі повтс рили наступ на праве крило маковецької обсад» На допомогу кинено знову сотні Букшованого, Се менюка, дві чети сотні Дудинського, сотню Будз* новського і Мельника. Стрільці зломили ворожи удар і повели протинаступ, у висліді якого добулі три скорострільї і 173 полонених. Тому, що Москал продовжували наступ, стрілецькі сотні залишилисі на Маківці.

Третій, найзавзятішій бій за Маківку розпо чався ранком 1-го травня наступом Москалів ні становища сотні Будзиновського і Мельника. Мо сковське командування кинуло у бій нові сили Після кількагодинної гарматньої підготовки ціли» полк рушив лавами на малий відтинок ледви дво) стрілецьких сотень. Москалі спинались на верх Маківки. Цільний крісовий вогонь Стрільців, здебільше на віддаль кількадесяти кроків, клав лаву за лавою наступаючого ворога. Та йому не було стриму. Зрезиґновані, сперті на крісах сунули нові сотки салдатів, як карамха, до стрілецьких становищ та засипали їх ручними Гранатами. Стрільці відступили, залишаючи в окопах ранених, убитих та полоненх. Тоді на допомогу наспів перший курінь. Рішучим наступом У. С. С. здержали похід ворога і самі рванули вперед. Двічі відступала стрілецька лава від ворожого вогню і двічі відкидала Москалів на верх Маківки. Щойно за третім разом московські полки покинули під напором стрілецької, сили й завзяття добутий верх та пішли в ростіч. На побоєвищі залишилися гори трупів, від смерти врятувалися лише ті, що попали в полон.

Даремно поновляв ворог ще й на другий день наступ на Маківку. Вже ніякі його зусилля не могли видерти її зі стрілецьких рук.

В боях на Маківці, що тривали від 29-го квітня до 2-го травня, втратили У. С. С. 42 убитих і 76 ранених. В цьому бою вславились понад усіх своєю відвагою четарі Свідерський, Гнатевич, Мельник, Артимович, Каратницький, Яримович, хорунжі Степанівна, Яремкевич, Кобєрський; десятник Радович, стрільці Садженіця, Петрів, Кривий, брати Зітинюки та багато інших.

Бій на Маківці був першим збірним успіхом стрілецької збруї та стрілецького духа. В ньому розбилася московська навала об горстку ідейного Стрілецтва.

На Маківці У. С. С. відбили всі ворожі наступи і не допустили до зломання фронту. Дня

2-го травня команда 55-ої дивізії в денному приказі висловила У. С. С. між іншим таке признання:

...»у дводенних боях вдалося добути частину становищ нашого відділу, що боровся по геройськи. Лж тут, у найгрізнішій хвилині появились Українці. Нехай коштує що хоче, відвічний ворог мусить бути відбитий! Зі запалом, одушевлені правдивим патріотизмом, з розмахом як шумна буря, якій ніщо опертись не може, кинулись молоді хоробрі сини тієї країни в обороні рідної землі на ворога і приневолили його залишити те, що він уважав за здобуте. Небезпеку усунено. Українські Стрільці двічі рішили бій у нашу користь. Вони можуть гордо глядіти на свої подвиги, бо повсякчасно залишиться в історії слава їхніх хоробрих діл та золотий лавровий листок в історії їхнього народу.

Маківка.
На лівому версі австрійські становища, на правому російські.

Боротьба була важка і вимагала жертв.

Тим, що залишились живими, висловлюємо нашу щиру подяку і наш подив. Героям, що поклали свої голови і віддали останню краплину крови, Тим, що не можуть вже радіти перемогою, присвячуємо на вічну память цю згадку.

Українці! З великою гордістю можете глядіти на Ваші найновіші геройські подвиги. Кожний мусить славитися приналежністю до Вашого Корпусу, бо матиме право назвати себе вибраною частиною. Я певний у тому, що в кожній небезпеці можна на Вас числити.

Щоб ці побажання сповнились — тричі слава!

Ґен. Фляишман.«

Дня 2-го травня залогу Маківки скріпили дві сотні німецьких ґренадирів. Того й другого дня московські відділи дальше атакували Маківку. Вечером дня 3-го травня сотні У. С. С. зійшли з Маківки в запас бриґади.

В ночі 4-го травня Москалям удалося вдруге проломити становища мадярських частин на Маківці та зайняти цілу гору. Кинені до протинаступу сотні II. куріня У. С. С. змогли врятувати вже безви-

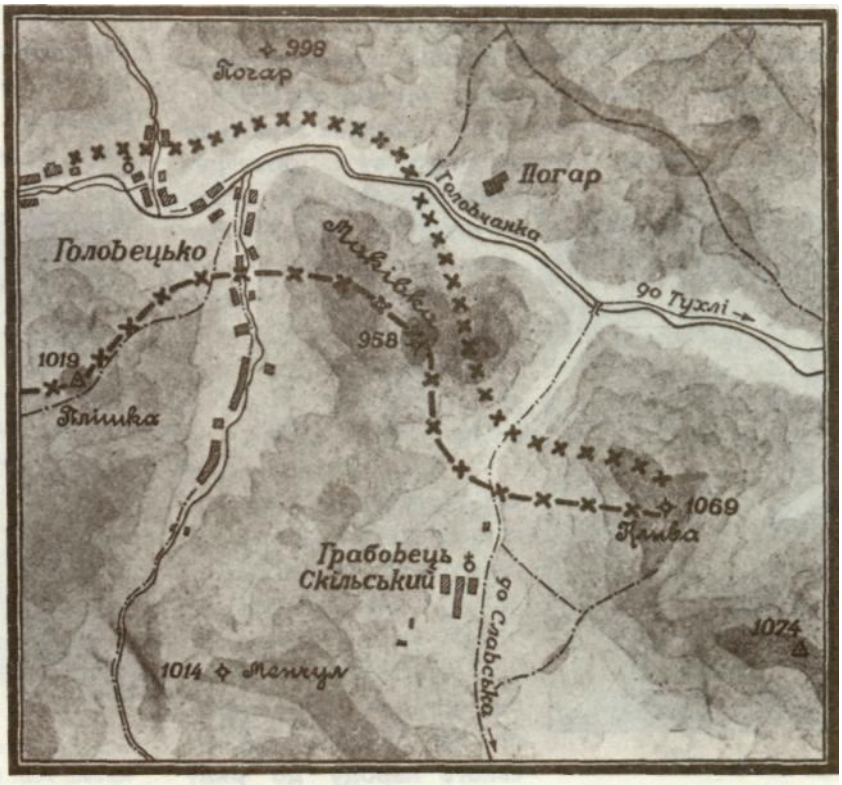

Австрійські —x— й російські x x позиції на відтинку 130-ої бриґади.

Видають обід.

хідне положення настільки, що спинили ворога у стіп гори.

Москалі, щоправда, добули Маківку, проте це не поправило їхнього загального положення. Прорив австро-німецької армії під Горлицями й Тарновом та її побідний похід на схід приневолив Москалів відступити також з Карпат. Австрійська карпатська армія та з нею й У. С. С. рушили на доли за ворогом, що відступив на цілій лінії.

З нагоди подвигу на Маківці прислала свій привіт Українським Січовим Стрільцям Загальна Українська Рада та Українська Боєва Управа.

В ньому тодішня репрезентація українського народу витала У. С. С. такими словами:

»...Ви, молоді ідейні Сини наші й Браття, що з вибухом війни стали на перший поклик у рядах Українських Січових Стрільців, що від самого початку перенесли стільки труду й тяжких хвилин та пережили стільки прикрих недостач та розчарувань, а проте не впали на дусі, не стратили запалу для святої Справи і не знизили Вашого прапору. Ви заслужили собі на правдивий подив і щиру вдячність сучасних і грядущих поколінь.

Хор. Олена Степанів.

»...Ви дали доказ, що український нарід не зрікся своїх прав до самостійного життя та що він має волю і силу вибороти собі ті права кро-вю і залізом. Ви доказали, що довголітня неволя не знизила українського народу до ряду покірних рабів, бо він видав Вас борців за волю.

Стр. Гандзя Дмитерко.

»...Тому Загальна Українська Рада... щиро поздоровляє Вас з Вашими блискучими успіхами та шле Вам сердечний вислів признання і вдяки. Ще не вмерла Україна!»

Боєва Управа прислала окреме письмо і в ньому її представники писали між іншим:

»...Побіда на Маківці перетріває не літа і десятки літ, а століття. Вона блестітиме в історії сонцем воєнної слави.

Хор. Софія Галєчко.

»...Нехай доля сприяє на дальше Вашій не-побідній зброї, а про понятих Героїв нехай живе вічно в цілім народі вдячна, щира память!»

Поляглих на Маківці У. С. С. похоронили товариші зброї на окремому цвинтарику, який лежить на південному збочі верху. Нині вже тяжко пізнати цей горб, на якому змагалися Стрільці. Нема вже буйного смерекового бору, окопи засипались і покрились густим молодником та малинником. Лише стрілецькі могили та стовбурі стятих гарматніми стріль-нами вікових смерек свідчать про славне минуле.

В Головецьку на кватирі.
Від ліва: пхор. О. Черкавський, чет. З. Носковський, чет. О. Кравс, хор. І. Іванець, хор. О. Степанів, сот. Р. Дудинський.

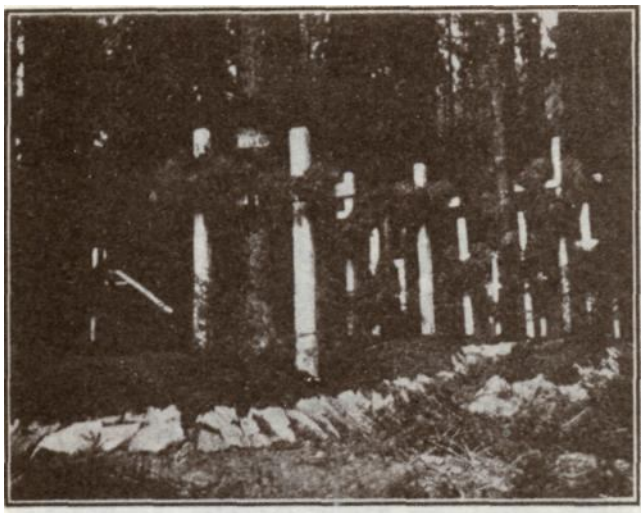

Стрілецькі могили на Маківці.
Так виглядали вони в 1915 р.

о. Андрій Пшепюрський,
полевий духовник У. С. С.

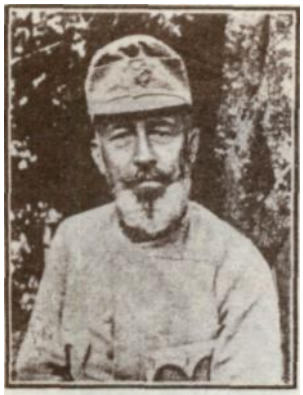

Ґен. Осип Вітошинський,
командант 130-ої бриґади.

Збоче Маківки нині.

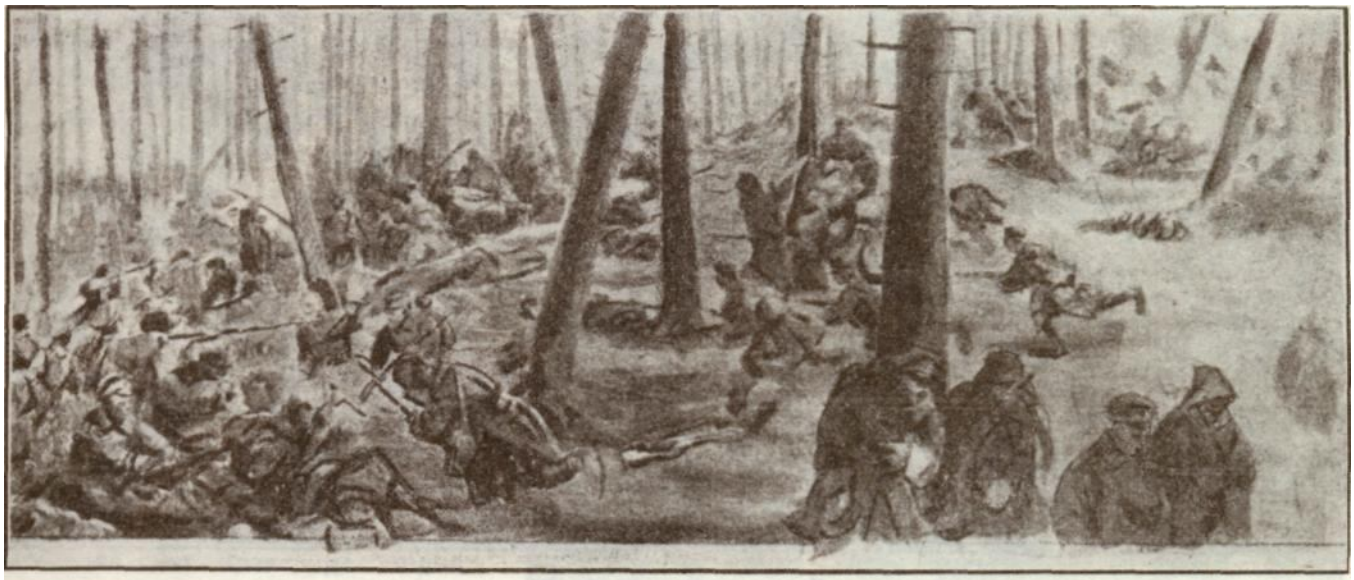

Бій на Маківці 1-го травня 1915 р. Мал. О. Курилас.

В окопах сотні Дудинського,
хор. В. Свідерський, сотн. Р. Дудинський.

Стрілецькі окопи на склоні Маківки.

Полева сторожа на Маківці.
На переді віст. Паславський, командант сторожі.

від карпат до серету

Побідним походом сходили У. С. С. з Карпат на доли. Російська армія, загрожена окриленням від заходу, відступила без бою з Карпат і спинилася щойно під Болеховом і Стрієм.

Шляхом Захара Беркута, через Тухлю, Сколе, Камінку, Тисів пішли У. С. С. на Болехів. Тут оба куріні стояли декілька днів у запасі бриґад. Але, коли змігся напір ворога, що всіма засобами старався зіпхати австро-німецьку армію назад у Карпати, У. С. С. кинено у бій.

Найсамперед рушив до бою І. курінь, на оборону становищ 130-ої бригади, на лінії Болехів-Лісовичі та зайняв становища під Яковичами. Підчас московського протинаступу австрійські відділи, що стояли обабіч стрілецьких становищ, не встоялись і в паніці відступили, відкриваючи оба стрілецькі крила. Стрільці були окружені. На стрілецькі позиції вдарили фінляндські полки з трьох боків. Розпочався бій на баґнети і приклади. Дуже потерпіла при цьому сотня Семенюка, якою проводив чет. Артимович. Він сам був тоді ранений і попав у полон. Багато стрільців, взятих у два вогні, впало у цьому бої і багато дісталося до неволі, зі старшин сот. Букшований, хор. Степанівна, хор. Свідерський, чет. Кравс, дес. Фрей. Решта, піддержана німецькими частинами, відбила наступ Москалів.

В тому самому часі другий курінь видержував удари ворожих полків за селом Гузісвом на схід від Болехова. Також на цьому відтинку вдалося після кількаденних завзятих боїв перевазі московських сил заломити фронт. Пішли важкі бої в обороні самого Болехова. Частинам другого куріня доводилось кілька разів переходити на нові позиції та боронити кожного догідного місця. Врешті сотні У. С. С. спинили ворожий розгін на залізничому шляху біля Болехова. В обороні Болехова визначились сотні Левицького та Вітовського, зокрема чет. Навроцький, пхор. Мінів та

УСС ідуть через гору Погар до Тухлі, травень 1915.

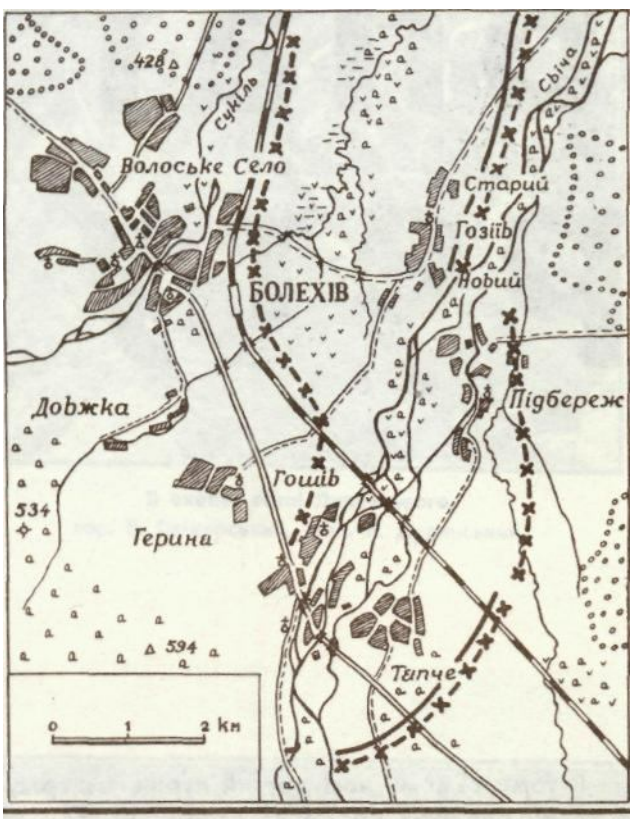

Мапка боєвого положення II. куріня під Болеховом.
x—x—x фронт УСС. 30. травня, x—x—x 1. червня 1915.

УСС в поході на Болехів.

чет. Кучабський. В боях згинули між іншими матурист дес. Мирон Герасимович, студент віст. Микола Павлів, стрілець Іван Шпак, Осип Матковський, Микола Михайлюк, Іван Лаврук та Пилип Тимчишин. Ранені були хор. Михайло Девосир і пхор. Андрій Борис.

Визначну ролю у цих боях відіграла доповняюча сотня під командою чет. І. Цяпки, що саме приїхала з коша у Варпалянці. Сотня тричі відбила приступ переважаючих сил ворога. Три дні вона держалась на своїх становищах коло села Тяпче та покинула їх щойно на приказ. У бою та головно підчас самого відступу сотня втратила половину людей. Московський наступ ослаб. Врешті, коли Німці добули Стрий, всі зусилля ворога пішли на марне і він мусів відступати далі на схід.

Дня 4. червня стрілецькі стежі найшли окопи ворога порожні. Москалі відступили.

Союзні війська погнали за ворогом.

В погідний, весняний час, спішним походом перейшли У. С. С. жидачівський та калуський повіт і около 10. червня спинилися біля с. Викторова. Стрілецькі стежі загналися тоді за ворогом аж до Тязева, недалеко Станиславова.

В часі того побідного походу У. С. С. союзні війська зайняли Львів та вирівнаним фронтом гнали розбитого ворога все далі на схід.

Східний напрям маршу XXV. корпусу, в якому були У. С. С, мав преважне боєве значіння, бо, вдаряючи у крило ворожої карпатської армії та загрожуючи її задам, приневолював її до спішного відступу також з південно-східного відтинку

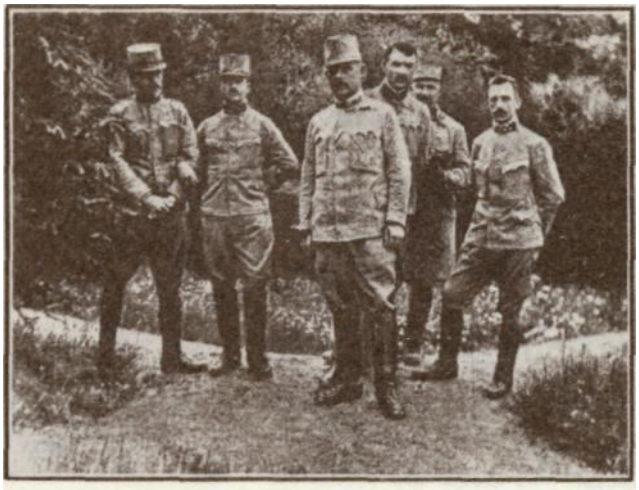

Ґен. Фляйшман, к-дант 55 дивізії зі старшинами штабу.

На становищах коло стації в Болехові.

Хор. Михайло Девосир.

Чет. Антін Артимович.

Знищений млин коло Завалова.

Карпат. Походові тої Групи, з якою ішли Стрільці, Москалі ставили завзятий опір.

Після двотижневої позиційної боротьби у викторівському лісі, підчас якої У. С. С. відсунули ворога під сам Галич, російські війська для 27. червня подалися у дальший відворот. В боях під Зикторовом згинув журналіст Теофіль Мелень, похоронений пізніше в Медусі, в селі, де родився Вітовський.

Дня 28. червня У. С. С. зайняли Галич та переходи на Дністрі. Перша увійшла до колишньої столиці княжої держави сотня Д. Вітовського. Населення повитало У. С. С. з великою радістю як переможців та рідне військо. Того дня на ратуші города замаяв жовто-блакитний прапор.

Другого дня У. С. С. перейшли Дністер і після короткої стрічі в селі Семиківцях зайняли позиції на правому березі Гнилої Липи. Дня ЗО. червня досвіта II. курінь, спільно з іншими частинами 130-ої бригади, виборов приступом перехід через Гнилу Липу та погнався за **ворогом До Золотої** Липи. Підчас того бою згоріли від гарматніх стрі-лен три села: Семиківцl, **Тустань** і **Хоростків.**

Перший курінь ішов лівобіч **другого та після**

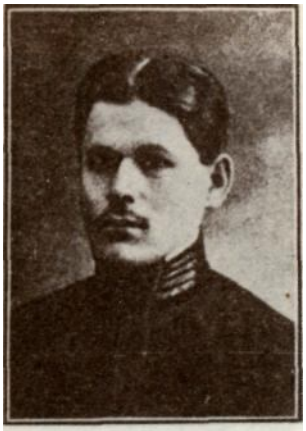

Вістун Микола Павлів, впав в бою під Гузієвом.

Дес. Мирон Герасимович, згинув під Гузієвом.

Стрілецькі становища у викторівському лісі, червень 1915

Стрілецька чуйка.

бою за Семиківці злучився з ним в дорозі коло Медухи.

Над Золотою Липою спинився знову похід Стрільців. Москалі задержалися на лівому березі ріки в сильно укріплених становищах.

Від 7. липня до 5. серпня оба куріні У. С. С. перебули у запасі своїх бриґад: II. курінь стояв у карачинському ліску, недалеко Завалова та I. курінь в лісі коло с. Маркова.

В лісах над Золотою Липою мали У. С. С. перший довший відпочинок від часу болехівського бою. На фронті був спокій. Обезсилений ворог доповнював свої ряди. Стрілецтво використовувало цю передишку на боєву заправу та залюбки працювало над собою. Зі звільненого Львова та краю приходкли перші вістки від рідних і знайомих. Там Стрільці могли подумати про заспокоєння своїх культурних потреб. Між іншим почали збирати матеріяли та фонди для видання власного ідеольоґічного журналу. Над Золотою Липою відвідав фронтові частини тодішній австрійський наслідник престола архикнязь Карло. Він переглянув також одну сотню У. С. С. та наділив багатьох старшин і стрільців воєнними відзнаками.

Над Золотою Липою вперше вславився як незрівняний стежник вістун У. С. С. Заячук, якого пізніше приділено до групи полк. Альтмана, коменданта 35-го полку краєвої оборони, на провідника стежної команди, що вела боєву розвідку. Заячук своїми очайдушними стежними випадами над Стрипою добув голосну славу в цілому корпусі та всі можливі боєві відзначення. Він згинув підчас одної нічної виправи на полях між Серетом та Стрипою.

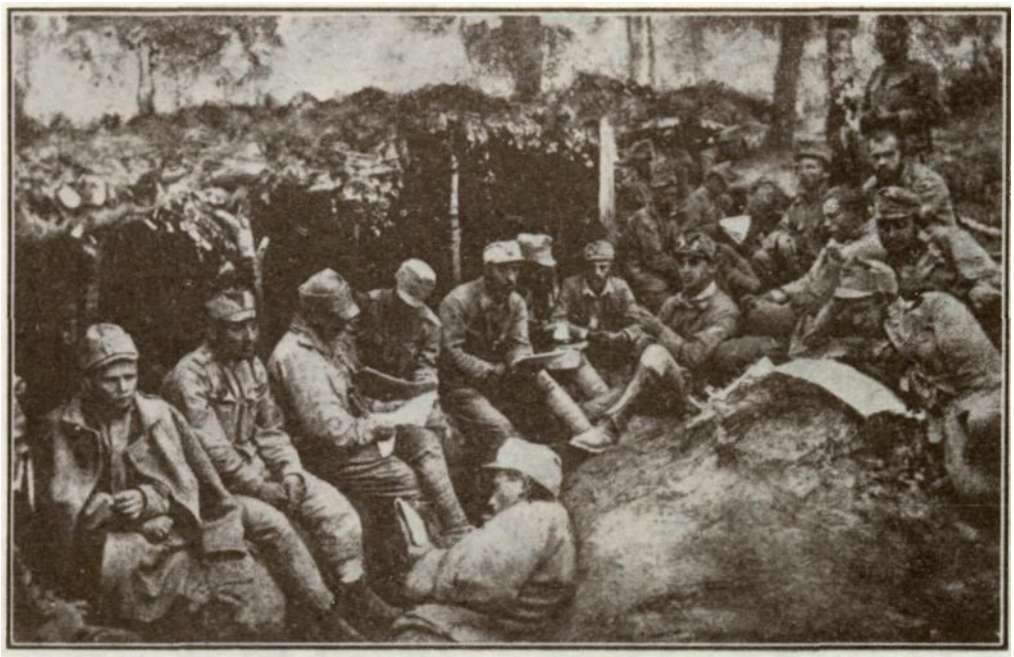

В окопах сотні Вітовського у викторівських лісах.

Хор. Кость Мацюрак.

Також тоді зійшовся ближче зі Стрільцями сот. Мирон Тарнавський, комендант одного з курінів 35-го полку. В 1916 р. він став комендантом Вишколу У. С. С. та літом 1917 р. комендантом полку У. С. С. в полі.

Після одномісячної перерви, союзні війська повели новий наступ на ріжних відтинках фронту і відбили дальші околиці загарбаної Галичини.

Дня 27. серпня прийшла черга на 55-у дивізію. Другий курінь У. С. С. добув у бою під Заваловом сильно укріплені становища ворога. У. С. С. відібрали приступом три лінії ворожих окопів та відбили всі протинаступи. Завдяки цьому. Москалі мусіли відступити і дня 28. серпня ввесь фронт корпусу рушив вперед. В б >*ю* під Заваловом згинув м. і. молодий, ідейний старшина та надійний письменник чет. Іван Балюк.

В пятьох днях (від 28. VIII. до 2. IX.) У. С. С. зайшли з боями на подільські степи між Серетом та Стрипою; І. курінь через Волицю, Мозолівку, Бурканів до Тютькова, а II-ий через Підгайці, Новосілку, Маловоди, Росоховатець до Людвиківки. Москалі, відступаючи, палили людські оселі, збіжжа, що були тоді на полі, та забирали добуток населення.

Над Стрипою розгорілися завзяті бої, в яких У. С. С. вкрилися новою славою.

Московська армія спинилась на лінії приготованих укріплень на західному березі Серету та дістала значні підмоги в людях, зброї і гарматі. Для здержання дальшого походу союзних військ, вона пішла у протинаступ. Завданням цього маневру було перш за все відкинути ворожі частини до Стрипи й опісля проломити фронт. Головний удар був спрямований на відтинок 55-ої дивізії.

У днях між 7. та 8. вересня II. курінь У. С. С. забезпечував на 7. км. широкому фронті, між Панталихою та Настасовом від-

УСС. на ринку в Галичі, 28. червня 1915.

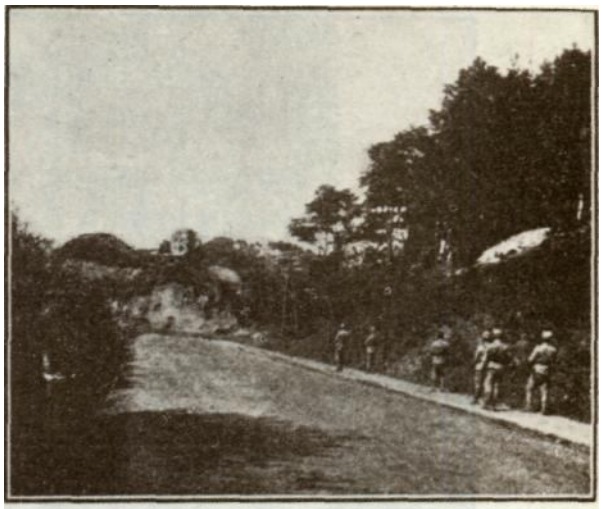

Стрілецька стежа в поході на Галич.

Чет. Осип Навроцький.

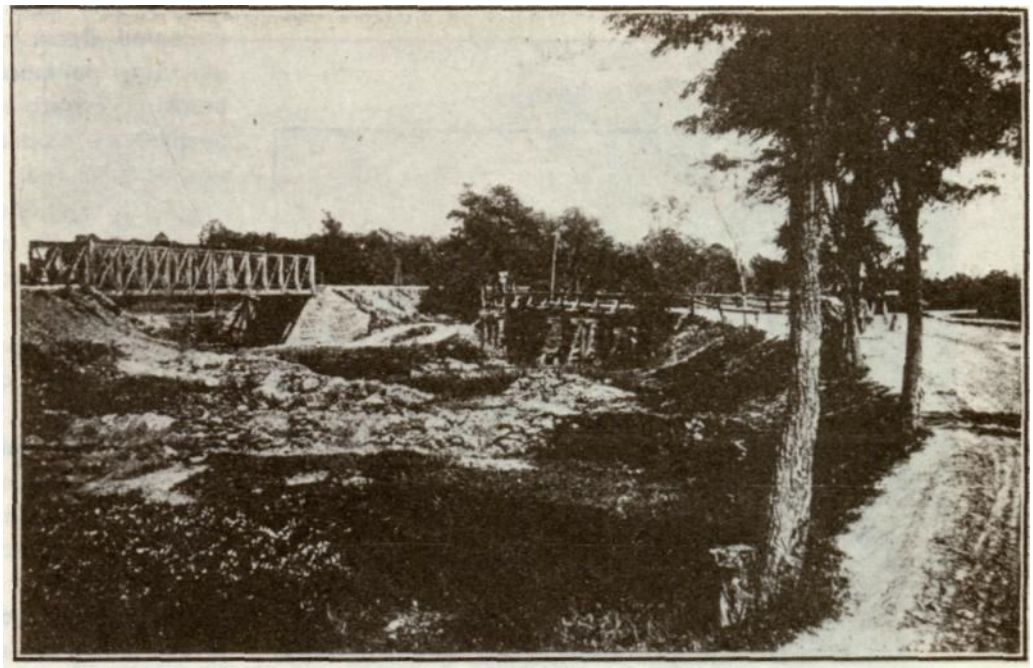

Мости на шляху до Семиковець к. Галича. За ті переходи звели УСС. бій 30. червня 1915 р

Похорони чет. І. Балюка в Завалові.

Стежа УСС розглядає околицю.

Поворот стежі з раненим товаришем.

ступ австрійських і німецьких полків. Дня 11. і 12. вересня курінь боронив мостового причілку в Семиківцях.

Перший курінь вславився тоді обороною мостового причілку в Соколові, дня 12. і 13. вересня. Москалі кинули в бій на цьому відтинку масу кінноти, що під Настасовом увірвалась у прірву австрійського фронту. Терен того боєвища був вимріяний для кінної атаки. Це рівна степова смуга, без дерев та горбів. Ворожа кіннота розторощила кілька австрійських полків і привалила над Стрипу. Сотні У. С. С. І. куріня відбили кілька атаків кінноти на зразок наполєонського каре і крок за кроком в порядку відступили на мостовий причілок в Соколові.

У міжчасі команда корпусу кинула проти російської кінноти невеличкий дивізіон сотника гу-зарів Фаркаша, в якому був також окремий відділ кінноти У. С. С, під командою чет. Р. Камін-ського. Це була перша правильна атака молодої кінної частини У. С. С, яка встоялася проти значної переваги.

Перший курінь, відбившись від московської кінноти, перейшов до оборони мостового причілку. Але Москалі проломили фронт там, де не було У. С. С, біля Сокільник і перейшли Стрипу. Від заходу зайняли село Соколів та окружили об-саду соколовецького переходу. У. С. С. опинились у кліщах, з яких був лише один вихід, лівим берегом Стрипи в напрямі на Соснів. З цього грізного положення врятував курінь його комендант от. С. Горук. Він, залишивши в окопах одну чету з хор. І. Каратницьким, для маркування оборони, з рештою куріня перейшов берегом Стрипи до Соснова.

В цих боях втрати У. С. С. були розмірно невеликі. Всеж таки жертва кількох убитих, кількаканацяти ранених та полонених була для У. С. С. великою стратою. Між іншими тоді попав у полон заслужений організатор довоєнного Стрілецтва чет. Іван Чмола.

Від 15. вересня запанував на фронті спокій, який трівав до половини жовтня. Москалі, виконавши першу частину свого пляну, готовились до нового удару, а союзні війська за той час укріпляли нову оборонну лінію над Стрипою.

Тимчасом оба куріні У. С. С. перебували в запасі бриґад і виконували сторожеву та стежну службу в передпіллі.

З початком жовтня У. С. С. перейшли до села Вівсє, в запас дивізії. Підчас двотижневого відпочинку у Вівсю Стрілецтво могло знову зайнятися на деякий час своїми культурними потребами. У Вівсю повстає стрілецька пісня і зроджуються пляни видання стрілецьких споминів та альманаху.

Відпочинок кінноти УСС під Викторовом.

В поготівлі до походу під Галичем.

Австрійські улани і кіннота УСС в поході з Карпат на доли.

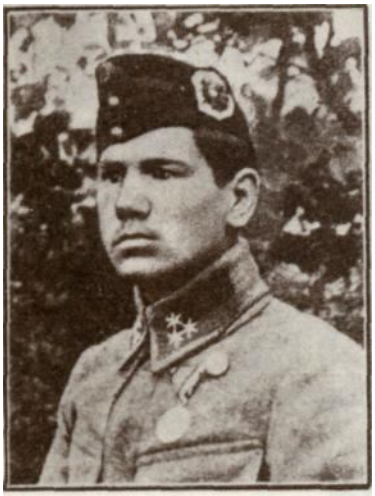

Ст. дес. Іван Коник,
один з кращих кіннотчиків УСС.

Командант кінноти УСС поручн. Р. Камінський дає пояснення боєвих завдань провідникам розвідок.

Заходять ворога.

Наступ сотні під Маловодами, серпень 1915.
Стрільці окопуються.

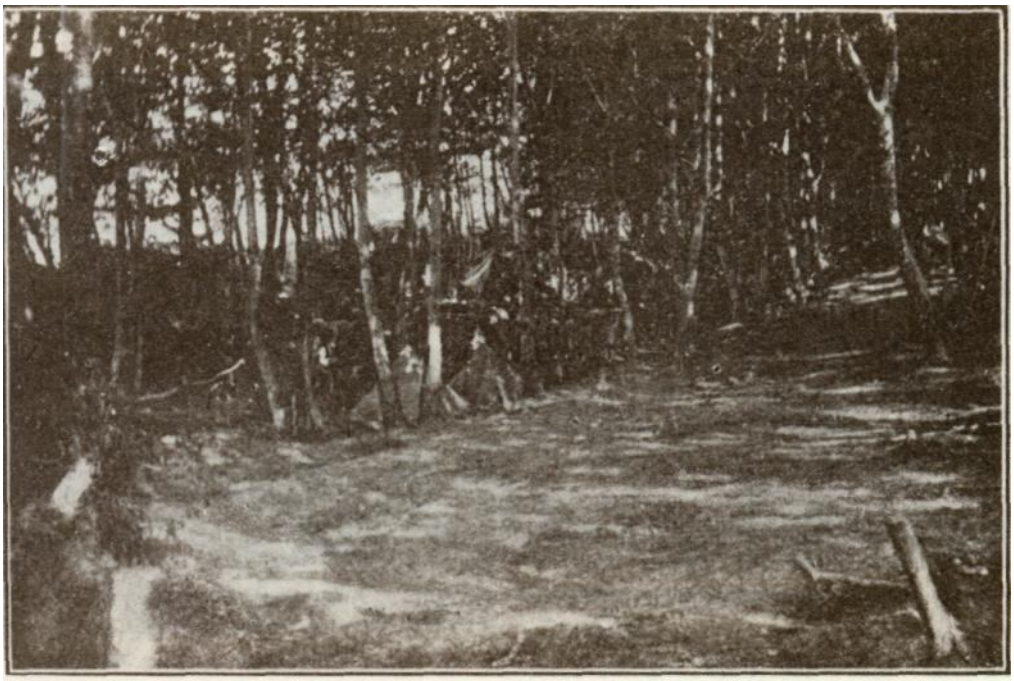

Табор II. куріня в Карачинському лісі коло Завалова, липень 1915.

Стрілецькі шатра в Карачинському лісі, липень 1915.

Старшина і його чура.

У. С. С. на становищах під Галичем.

Стежа на Поділлі, ве

Таку таблицю поставили УСС. напроти російських становищ після добуття Варшави Німцями. На цю стрілецьку провокацію Москалі дотепно відповіли трансларентом з написів: «Наполеон був також у Москві».

Золота Липа.

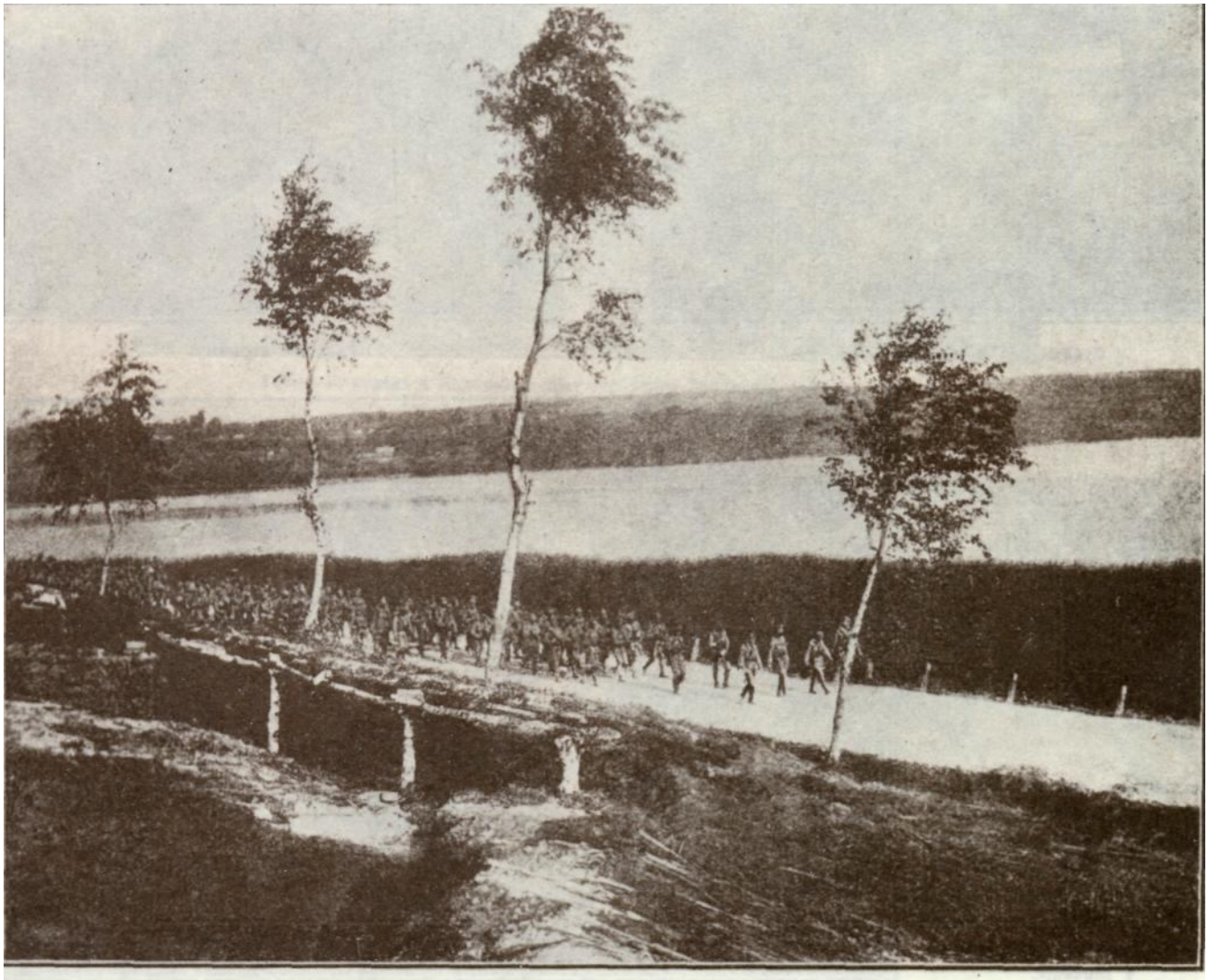

У. С. С. в побідному поході на шляху Підгайці—Соколів, 30 серпня 1916 р.

СЄМИКІВЦІ

Москалі готовились до бою. 9-го жовтня вони наблизились до Стрипи 1 на другий день повели наступ на австрійські становища в Семиківцях.

Розгорілась завзята боротьба за переходи через Стрипу, що тривала майже три тижні і коштувала У. С. С. чимало жертв.

У тому місці, коло Семиковець, Стрипа є мілкою, вузкою річкою, зі сухими берегами та її легко можна перейти. Москалі звернули на цей відтинок кількасот гармат та підготовили наступ піхоти триденним гураґанним вогнем. Ціле село, головно місця переходу, просто засипали залізом гарматніх стрілен.

В перших днях бою семиковецького переходу боронили також дві сотні II-го куріня, Будзиновського і Мельника, яких стягнено з Вівся.

Після гарматньої підготовки та після знищення укріплень Москалі кілька разів намагались перейти ріку, та засдно були відкинені назад. Підчас цього бою згинув між іншими босвий старшина сотні Мельника, хор. С. Яремкевич, якого могила до нині зберіглася на краю села Тудинки.

Врешті 31. жовтня вечором Москалям удалося в наступі добути частину окопів і другого дня бою поширити пролом від села Семиковець аж до Раківця. Ранком того дня, 1-го листопада, Москалі, підкріплені новими силами, рушили до приступу та до решти розторощили австрійський захитаний фронт. Цей прорив коштував Москалів великих жертв. Тисячі заслали скрівав-лений подільський чорнозем. На Стрипі гребля з людських тіл спинила воду. Та московський вал котився вперед. Падали трупи та на їх місце йшли все нові лави салдацтва. Ішли й гинули. Австрій-

У. С. С. після перегляду у Вівсю, І. курінь в лаві.

Мапка околиць Стрипи, де воювали УСС. в 1915—16 рр.

Коло Семиковець є зазначене місце, на якому стоїть могила-курган, висипана УСС. на памятку побідних боїв над Стрипою.

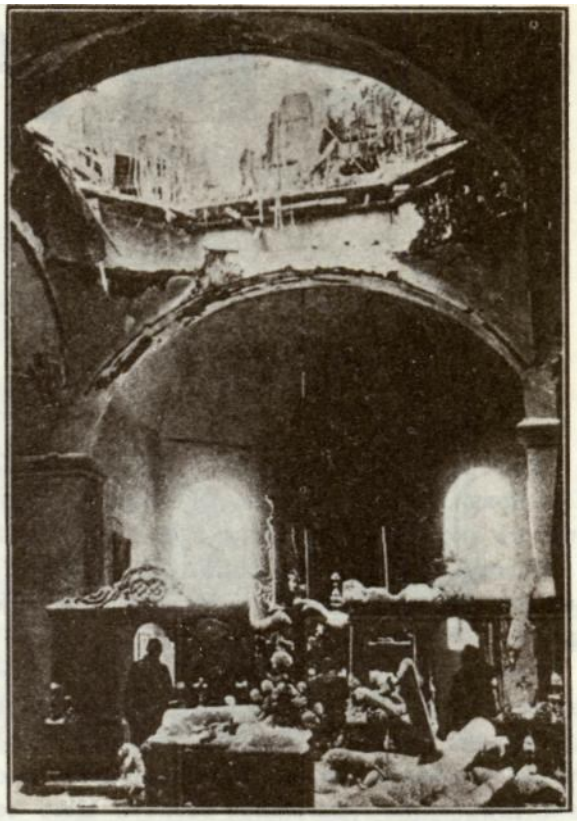

Церква в Беньові, розбита ворожими гарматами в листопад 1915 р.

ська рідка оборонна пінія подалась. Москалі зайняли перші окопи і того дня дійшли аж до потока Студинки та добули раковецький ліс.

Тоді в загрожений відтинок фронту кинено останній запас, оба куріні У. С. С. та один курінь Німців.

У. С. С. любили воювати разом з Німцями. На це карне й добре вишколене військо можна було завжди рахувати. Також Німці знали правдиву вартість У. С. С. У найгрізніших хвилинах співпраця цих обох частин приносила перемогу. Так теж випало й тепер.

Криваві змагання відбувалися в чотирокут-нику між Семиківцями, Раківцем та річкою Сту-динкою, від заходу, і тревали до 3-го листопада. Москалі намагалися поширити завойовані становища на південь і на захід, знову оборона союзних військ діяла доосередньо і прямувала до того, щоб відтяти боляка від його основи. Завдання оборони було легче, але Москалі кинули у бій таку силу війська та гармати, що лише геройське зусилля слабшої оборони змогло рішити бій у власну користь.

Найзавзятіша боротьба велась біля самих Семиковець. У безупинному кривавому змаганні нераз захиталися стрілецькі ряди. Двічі доводилось сотням здавати свої окопи і наново їх добувати. Були хвилини, в яких напір ворога був та-

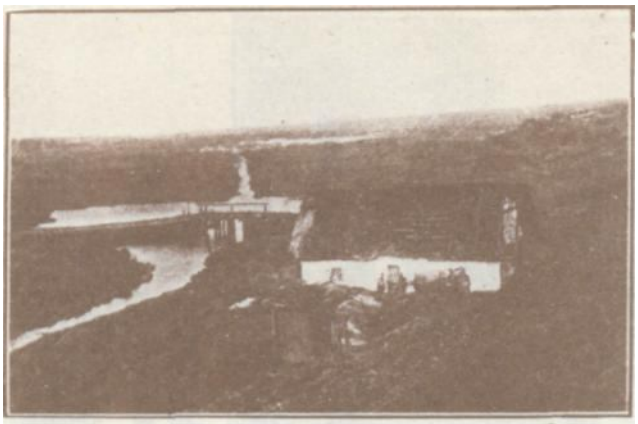

Річка Студинка, коло Соснова.

У стрілецькій землянці під Семиківцями.

кий могутній, що стрілецьке серце огортала зневіра і спротив слабнув.

Та московське командування не вміло використати положення. Найслабший опір спинював розгін ворога та негайний протинаступ відбирав йому добуте. Так було дня 2-го листопада, коли то бій рішився в користь союзників. Наступ Москалів У. С. С. відбили й зайняли край села. Дальше пішла завзята борня між звалищами хат. Вправді слабі частини У. С. С. мусіли зі села небаром відійти, але, підкріплені новими австрійськими запасами, вдержали добуті становища на краю села аж до закінчення бою.

На правому крилі оборонної групи змагалась сотня Вітовського. її становища були в раковецькому лісі і вона успішно, хоча з великими втратами, замкнула дорогу Москалям на південь. В центрі оборонного фронту II. куріня стояла сотня Мельника, що 2. листопада дійшла також до Семиковець і від заходу замкнула перстень облоги.

I. курінь вступив до бою нічю 31. жовтня. Його поділено на дві частини. Дві сотні під прово-

У. С. С. вирушають у бій під Семиківці.

Зброя, що її добули УСС в семиковецькому бою.

Полонені російські вояки.

дом чет. ЯремоБича продовжували ліве крило II-го куріня, а другі дві сотні забезпечували ліве крило бригади, напроти семиковецького ставу. В другому дні бою визначився очайдушним випадом чет. Петро Франко. Він, після добуття семиковецького двору, загнався за ворогом аж до ставу. Дуже хоробро держались в бою також стрілецькі новобранці, що прийшли на кілька днів перед боєм у силі 800 людей, на доповнення полку.

Бій завершено дня 3-го листопада атакою на московські окопи. Вся ворожа залога попала в полон. На побоєвищі, зритому окопами та гранатами, залишились тисячі вбитих обох сторін.

Після Маківки та Болехова семиковецький бій був третім великим подвигом, в якому У. С. С. своєю відвагою та рішучістю причинились до перемоги. Та заплатили вони дорого за цю перемогу і добуту славу, втратою 39 убитих, ок. 100 ранених і більше сотки полонених. В I. курені записано після бою у списку втрат 6 убитих, 57 ранених і 34 полонених.

На памятку семиковецького бою і для вшанування памяти поляглих героїв, учасники боїв висипали пізніще могилу-курган, яка ще й нині стоїть при гостинці недалеко Семиковець, як свідок Стрілецької слави.

Російські окопи після бою.

Барабанний огонь російської артилєрії в Семиківцях. Мал. хор. Ю. Назарак.

Типи полонених московських вояків.

Стрілецькі могили у Вівсю.

Стрілецькі землянки в Семиківцях.

На місці села Семиковець весною 1916 року залишилась одна колюмна звaленої церкви, на якій бузьок звив гніздо.

На семиковецькому побоєвищі

Раковецький ліс к. Раківця.

Пхор. Берегуляк,
впав у бою за Семиківці.

Похорони героїв, що впали в бою під Семиківцями.

Хор. Северин Яремкевич,
згинув у Семиківцях.

У. С. С. сиплять могилу-курган на семиковецькому побоєвищі весною 1916 р.

С О С Н І В

Після семиковецького бою У. С. С. перейшли **в** запас дивізії і два тижні перебули в землянках над **річкою** Стуїнкою, на захід від с. Рако-**вець. Потім оба** куріні перенесено на деякий час до **Раківця.** З Раківця куріні висилали в передпілля стежі **і ставили** сторожі в **околицях** Беньової, села

В команді І. куріня.
От. С. Горук, комендант куріня, зі своїм адютантом хор. О. Суховерським.

Сотенні писарі відбирають курінний приказ.

по тому боці Стрипи, яке залишили Москалі після семиковецького бою.

Врешті, коли на фронті запанував спокій, УСС переведено до Соснова і на зимові кватири призначено південну частину села та його присілок Тудинку.

Село, хоч знищене і без населення, якого виселено на початку боїв, давало людям на зиму краще приміщення, як мокрі, тісні і темні землянки. Знищені хати та стодоли скоро направлено і сотні в теплі та вигоді, яку може лише дати знищене але захисне село, зажили спокійним безжурним життям. У Соснові перебули У. С. С. цілу зиму до травня 1916 року.

Швидко настала строга та сніжна подільська зима.

Коли подільські дороги замело снігом, сотні перемінились у відділи саперів і з лопатами та джаганами виходили на працю до чищення доріг від снігу та поправи розмоклих шляхів. На провесні У. С. С. будували в Соснові запасні укрі плення. Праця йшла на зміну так, що сотні, які залишались у селі, ходили на вправи або відпочивали.

В тому часі забило живіше духове життя Стрілецтва. Завдяки звільненню великої частини краю та спокоєві на фронті відновилися звязки з рідними. Розпочався виїзд на відпустки до дому і до знайомих. Наладнався живий звязок зі Львовом та Віднем. Гімназійні учні та студенти університету користали зі студійних відпусток. У постоях сотень відбувалися відчити та гутірки. Тоді повстали також перші курси для неграмотних.

До постою У. С. С. зїхалась уся Пресова Кватира. Стрілецькі літописці, письменники та артисти продовжували збирання матеріялів до першого журналу У. С. С. »Шляхи«, що вже почав виходити у Львові, та до історії Стрілецтва. Стрілецькі піснярі та поети Лепкий, Мупчинський та провідник орхестри Гайворонський складали нові стрілецькі пісні. Світливці пхор. Т. Мойсейович та артист-маляр чет. Іванець мали праці повні руки.

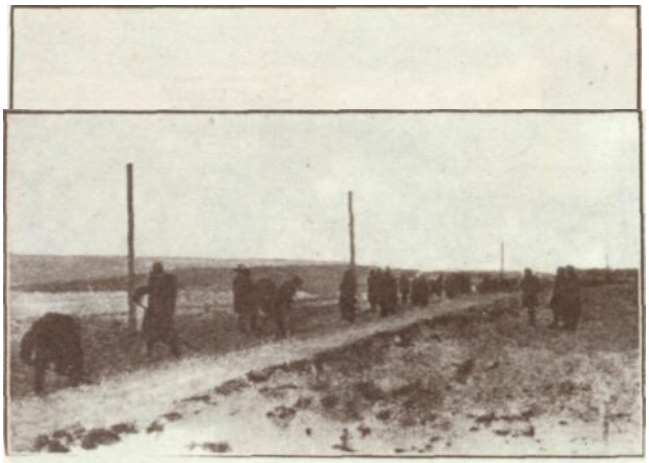

УСС. направляють дорогу зі Соснова на Підгайці.
між Тудинкою і Хатками.

Пильно працював також молодий і надійний студент історії Василь Дзіковський та артист-маляр Курилас. Він намалював тут, в окремо поставленому ателіє, багато портретів і картин з побуту Стрілецтва.

Врешті основно поправились і гігієнічні умовний життя У. С. С. За ініціятивою тодішніх стрілецьких лікарів д-ра А. Беляя і д-ра В. Білозора та заходом меткого коменданта технічного відділу хор. д-ра І. Сіяка побудовано в Тудинці власну купальню, відвушівню та пральню.

На відтинку 55. дивізії не було за ввесь той час ніяких більших боїв. Дня 20-го листопада Москалі покинули окопи над Стрипою і перенеслись добровільно до нових становищ, що були приготовані між Стрипою та Серетом. Австро-німецькі

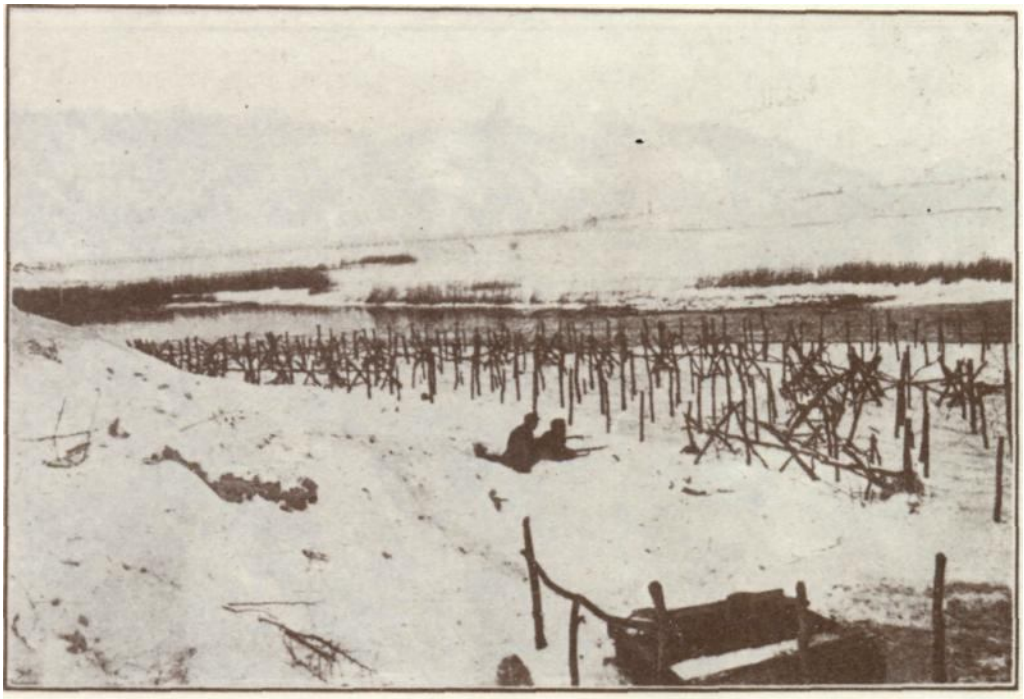

Стрілецька гляда перед становищами в Раківці 1915 р.

Стрілецький Йордан в Тудинці 1916.

Стрілецькі різники в Новосілці розділюють мясо.

фронтові частини перейшли зараз на той бік Стрипи, заложили мостові причілки, а потім вибудували безперервну лінію окопів. Оба береги Стрипи получено багатьома мостами.

В часі побуту У. С. С. у Соснові зайшли дві важні події в їхньому житті. Першою подією було злучення обох курінів у 1-ий полк. У. С. С. і підчинення його безпосередно команді дивізії. Досі оба куріні воювали окремо і підлягали двом бригадам 129-ій і 130-ій. Злучення У. С. С. в один полк мало значіння не лише престіжове, але також практичне. Між іншим полк У. С. С. дістав тепер те саме озброєння, що й другі боєві полки, скорострільні, міномети, піхотні пушки і, що важніше, став самостійною боєвою одиницею з власною командою. Склад полку був такий: два куріні піхоти по 4 сотні, одна технічна сотня та відділ ско-

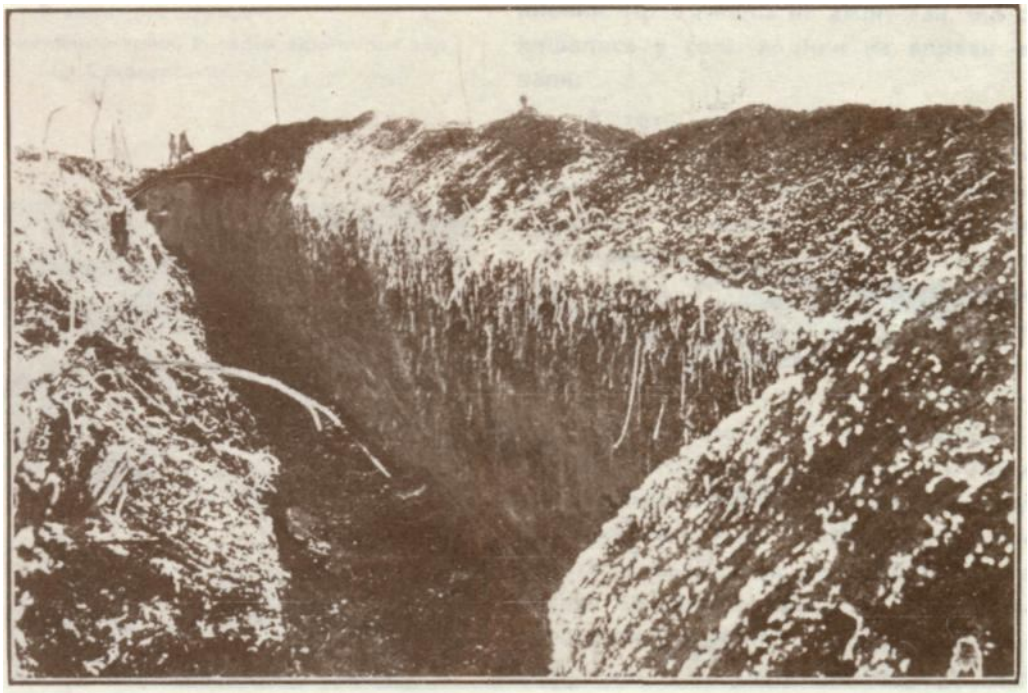

Лучний рів до передових становищ, Соснів 1916.

У стрілецькій купальні. Тудинка 1916.

Лікарі полку УСС.
Від ліва: сан. хор. Н. Гілецький, сан. пхор. Я. Солчикевич, лікар пор. д-р А. Беляй, лікар чет. д-р В. Білозер, сан. хор. Р. Гаванський, сан. пхор. О. Перфецький.

рострілів в стадії організації. Помічні частини обох курінів — обози, санітарну службу і ліквідатуру злучено разом. Харчевим старшиною полку був Іменований чет. І. Цьокан, командантом обозу чет. М. Стронський. Ліквідаційним старшиною полку став чет. О. Мельниковим, та після його захворіння чет. д-р Ф. Свістель. Санітарну службу виконували лікар-пор. д-р Беляй та лікар-чет. д-р Біло-зор зі санітарними старшинами хор. О. Перфець-ким, хор. Р. Гаванським, хор. М. Ґілецьким і пхор. Я. Солтикевичем. Виконуючим обовязки полкового коменданта став дотеперішній командант 1-го куріня от. Г. Коссак.

З початком травня 1916 р. приїхав до постою полку новий командант У. С. С, пполк. австр. армії Антін Варивода. До полку приділено рівночасно ще одного старшину австр. армії сот.

Прийшла почта.

Забороло стрілецьких становищ на Веселій.

Чет. Василь Панчак.

Чет. Ілько Цьокан.

Пполк. Антін Варивода.

Омеляна Лисняка який зразу був адютантом полку, а потім стаз командантом куріня. Змінилися також полеві духовники У. С. С. До коша відійшов дотеперішний о. А. Пшепюрський, а на його місце прийшов о. М. їжак.

Зміну коменданта У. С. С. переведено на бажання Стрілецтва. Це бажання передали Стрільці членові Боєвої Управи проф. І. Боберському, який підчас Різдвяних Свят 1916 року гостив між Стрільцями у Соснові.

З приходом нового коменданта полк У. С. С. перейшов на становища до Соснова і зайняв відтинок окопів на Веселій, на лівому березі Стрипи.

В червні зачалась на полудні російська офензива, т. зв. офензива Брусілова і для скріплення загроженого фронту забрано частину військ XXУ. корпусу. Цю прогалину на фронті корпусу мусіли виповнити У. С. С.

На Веселій прожили У. С. С. цілу весну та половину літа, до серпня.

Російська офензива на півдні мала з початку слабі успіхи і поступала дуже пиняво вперед. Фронт XXV. корпусу залишили Москалі у спокою.

Це був гарний, погідний та соняшний весняний час. Спокій та правильне життя пособляли праці над собою. Боєве заняття обмежувалось до

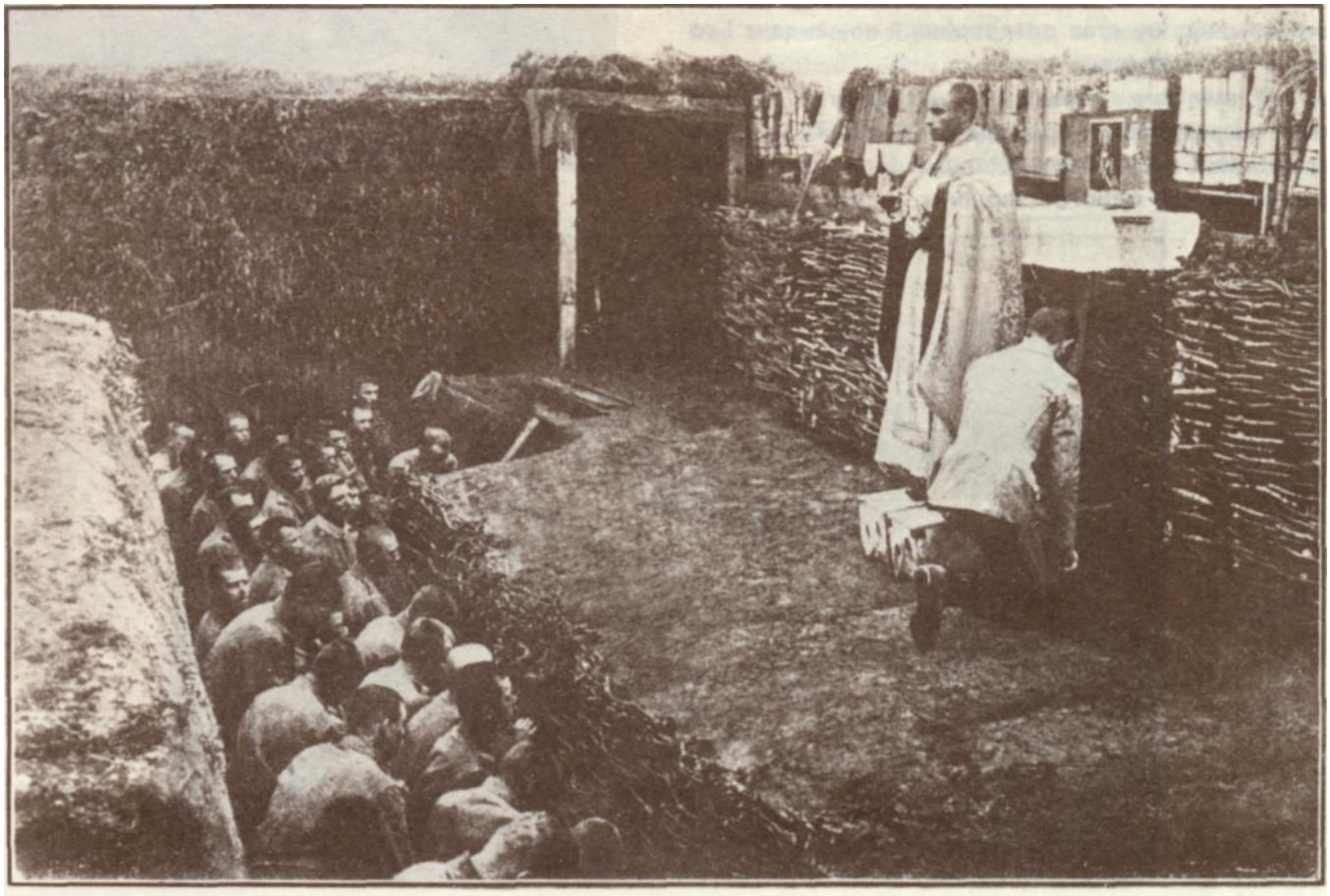

Стрілецьке богослуження в окопах на Веселій. Правив пол. духовник УСС. о. М. Іжак.

Чет. Василь Кучабський.

Сот. Омелян Лисняк.

Пор. Осип Будзиновський.

служби в окопах, в передпіллю і до будови укріплень. Увесь вільний час У. С. С. використали для поправи боєздатности сотень та для власних духових потреб. За фронтом відбувалися постійно вправи, в окопах Стрілецтво вчилося та багато читало. В тому часі зорганізовано перший курс для вишколу підстаршин та пробоєвої служби, Наукою проводив чет. Б. Гнатевич.

З кінцем липня та в перших днях серпня російська офензива набрала нового розгону і на півдні відсунула фронт союзних військ аж до Галича.

В тому часі виповіла війну осереднім державам також Румунія. З корпусу ген. Гофмана відійшли знову частини на семигородський фронт. Врешті, коли наступ Москалів на півдні та півночі загрозив окриленням XXV. корпусу, командування Південної Армії наказало корпусові залишити лінію Стрипи та зайняти становища над Золотою Липою. Таким чином вирівняно та скорочено фронт і добуто потрібні до дальшої оборони запаси.

Полк У. С. С. відійшов 11. серпня без бою на нові становища до Потутор коло Бережан.

Група старшин полку УСС. перед старшинською їдальнею, з нагоди Великодних Свят в Соснові, 1916.

Від ліва: чет. О. Кобєрський, чет. В. Кучабський, лік. чет. д-р В. Білозор, † хор. В. Соловчук, хор. Маренін, † хор. І. Тучапський, † хор. Н. Іваничук, сан. хор. Р. Гаванський, † хор. С. Галєчко, чет. В. Коссак, хор. Т. Ковалик, сот. О. Лисняк, пхор. О. Теодорович, † чет. В. Панчак, пполк. А. Варивода, † сот. Р. Дудинський, † пор. М. Галущинський, чет. А. Добрянський, † чет. І. Каратницький, хор. І. Чичкевич, чет. І. Іванець, пор. А. Мельник, хор. О. Суховерський, пор. О. Семенюк, пхор. Л. Лепкий, пор. З. Носковський, † пхор. О. Теліщак, † сот. В. Дідушок, хор. П. Пасіка, † чет. І. Цяпка, чет. П. Дідушок, † пор. О. Яремович.

Стрілецька розвага в окопах на Веселій.

Четар Олекса Мельникович.

Чет. Др. Франц Свістель.

Воликодне свячене в сотні Мельника. Соснів 1916.

Чет. Микола Стронський.

Піоніри УСС. будують міст через Стрипу, весна 1916.

Міномет в окопах на Веселій.

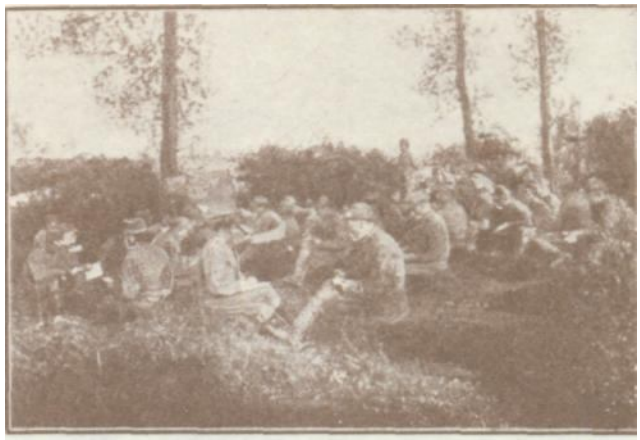

Підстаршинський курс в Соснові, літо 1916 р.

Мотив Соснова з видом мостового причілку на Веселій.

Сотня йде до праці на становища.

Будова землянок, які забезпечують від гарматніх стрілек на Веселій 1916 р.

У стрілецьких ровах на Веселій.

Хор. Осип Теліщак.

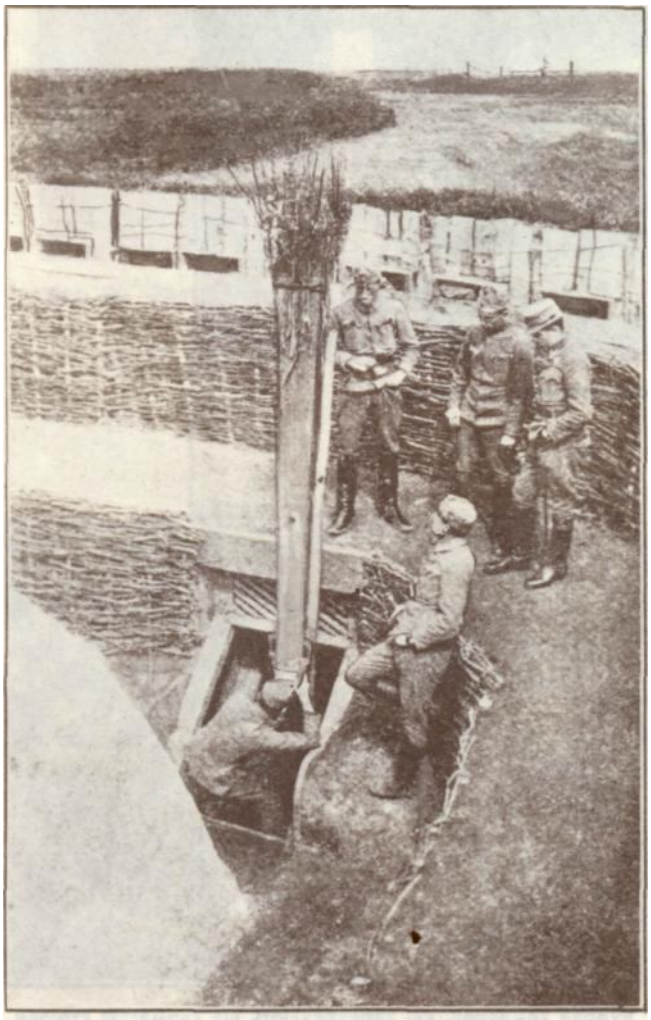

Періскоп, прилад до обсервації передпілля зі землянок.

Стежа в передпіллі на степу коло Панталихи.

Задня охорона забезпечує відворот УСС. з над Стрипи, 11. серпня 1916 р.

Хор. Теофіль Шухевич.

Старшина полку УСС підчас Богослуження в Соснові, весна 1915 р.

Кіннотчики УСС на розмові.

Могила хор. С. Яремкевича в Соснові.

Наслідник австр. престолу Карло переглядає сотнюДудинського у Гнильчу, 26. липня 1916 р.

Після гураганного вогню артилерії в Соснові 1915.

Воєнні виселенці зі знищених сіл над Стрипою.

Л И С О Н Я

Після відвороту Південної Армії знад Стрипи У. С. С. обсадили дня 12. серпня становища коло села Потутори, у вилах потока Ценівки та Золотої Липи. Зараз визначено лінію окопів і сотні взялися пильно до їх будови. Становища йшли від устя Ценівки до Золотої Липи, східним краєм села Потутор — їх займав II. курінь — через мурований шлях Підгайці - Бережани та переходили під верхом горба 348, на півночі Потутор. Цей горб обсадив перший курінь.

На другий день появилися перші ворожі стежі. Скоро за ними московські частини зайняли протилежні горби і почали острілювати стрілецькі становища гарматами та скорострілами.

Вечір того дня Москалі повели нежданo наступ на окопи ліворуч першого куріня, добули їх та вдарили на ліве крило У. С. С. Сотні, загрожені з боку й заду, бо Москалі веліли зайти вже на саму гору, після короткого, але завзятого бою, відступили в напрямі шляху, що веде до Бережан. Цей ненадійний прорив міг був наробити чималого лиха, якби його в пору не зліквідували таки самі Стрільці. Не зважаючи на загрозу, в окопах біля самого шляху залишилась одна сотня першого куріня та зараз-же звернулась лицем до ворога. В міжчасі наспів запас II. куріня з Потутор. Сотні, що відступили, упорядкувались і рушили до протинаступу. Без великого труду У. С. С. відкинули Москалів з горба та знову зайняли свої становища.

Підчас цього випаду Москалів хоробро та завзято боронив загроженого куріня відділ скоро стрілів під проводом хор. Ф. Черника. Його оба скорострільи залишилися в окопах і, хоч окружені з трьох боків, не здалися та довго, невпинним вогнем здержували наступ ворога. Щойно в рукопашному бою, коли згинула вся залога одного скорострілу, відділ хор. Черника перебився, ратуючи другий скоростріл. У цьому бою згинув між іншими чет. Іван Каратницький.

Вина за цей нежданий прорив впала зовсім незаслужено на У. С. С. Без вияснення справи посипались на Стрілецтво обвинувачення. Вороги У. С. С, яких було чимало у штабах вищих команд та для яких само істнування Українського Легіону було небажаним хоч конечним лихом, з вдоволенням рабів та підлесників кинули на У. С. С. демаґоґічне клеймо „Уеггаіег" — зрадники. Треба було аж судових доходжень та крівавої Лисоні, щоби врятувати добре імя і стрілецьку славу.

Небаром полк стягнено в запас дивізії до села Посухова, недалеко Бережан. Лише дві сотні II. куріня перейшли на горбовину Дикі Лани, недалеко Посухова, де треба було вибудувати окопи між становищами турецької дивізії та Потуторами. Тут, на Диких Ланах стрінулись У. С. С. вперше з четвертим союзником осередніх держав. Турками і швидко з ними заприязнились. Ту-

Скоростріл острілює ворожий літак.

Чет. Роман Каратницький,
поляг в Потуторах.

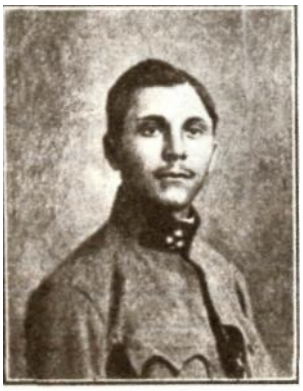

Хор. Іван Максимишин,
поляг на Лисоні.

Хор. Юліян Соколовський,

Пхор. Богдан Романишин,
полягли на Лисоні.

рецьке військо виявилось дуже хоробрим, а його старшини, виховані Німцями, були культурними європейцями. Після скінчення праці обі сотні перейшли також до Посухова.

Та воєнна доля не дозволила Стрілецтву довго радуватись відпочинком. Після кількох менше вдатних спроб проломити новий фронт союзних військ на південних відтинках, московське командування повело удар на Бережани. В тому місці укріплення фронту були наслідком камяного ґрунту дуже слабі. Таксамо слаба була оборона, бо всі запасові частини корпусу відійшли ще давніше на південь.

Вибір місця на прорив був дуже догідний і справді зараз за першим ударом Москалям удалося для 2. серпня пополудні заволодіти становищами австрійського 35. полку краєвої оборони та опанувати ліс і горби на Лисоні. В місце прориву Москалі кинули цілу дивізію добірних полків та за фронтом поставили у поготівлі дивізію кінноти. Коли обороні не вдалось відбити втрачених позицій, на поміч кинено дві сотні У. С. С, Сушка та Мельника. Сотня Сушка вступила зараз у бій та підчас ночі стратила більшу половину людей. До полону попали в тому нічному бою м. і. комендант сотні та хор. Дорошенко.

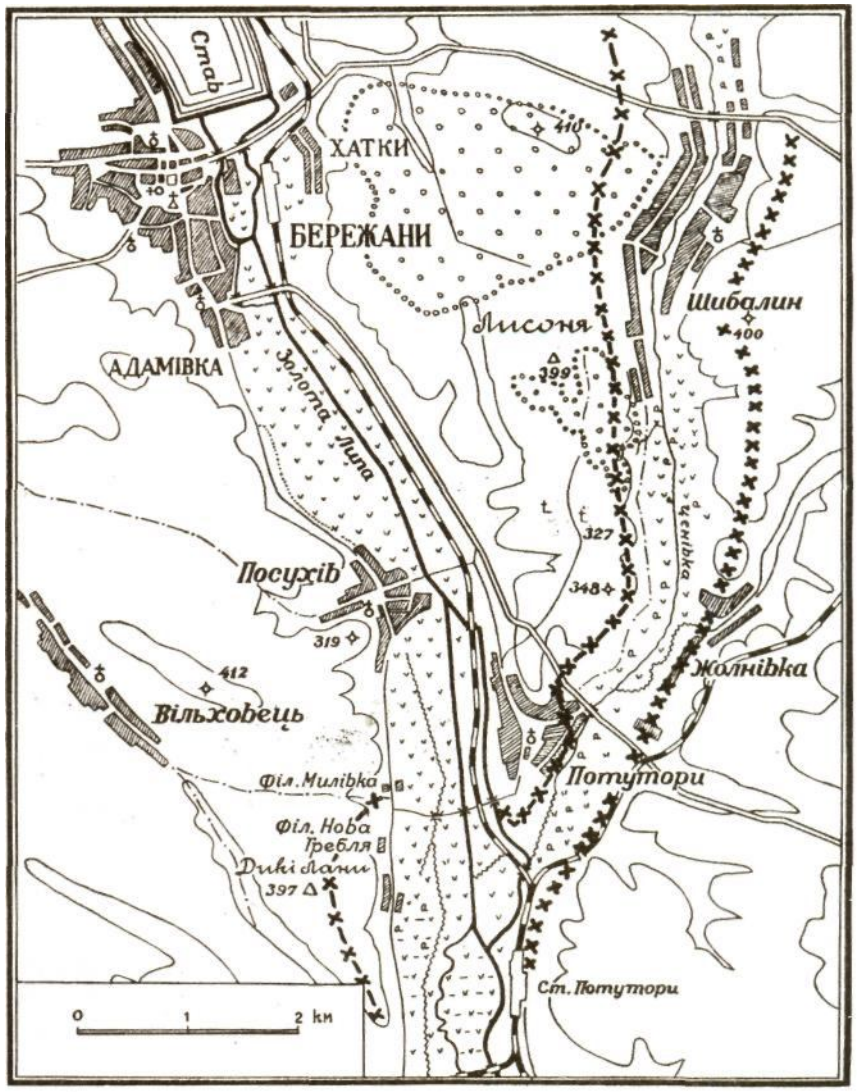

Мапка околиць Бережан, де велись завзяті бої у вересні 1916 р.
—x— австрійські, x x x російські становища.

Сотня Мельника, що нічю була в запасі ґрупи, пішла до протинаступу дня 3. серпня рано. Рівночасно з Посухова підтягнено на Лисоню другу частину І. куріня, сотні Кучабського та Будзиновського, під проводом сот. Лисняка. ІІ. курінь (от. Ґорук) лишився ще в Посухові. До бою на Лисоні кинено сотню Кучабського, а сотню Будзиновського залишено в запасі куріня, в одному з глибоких ярів під верхом Лисоні.

Розгорілась завзята боротьба за останню оборонну лінію на верху Лисоні. її втрата відчиняла вільний прохід у долину, до Бережан. Але в саму найгрізнішу пору Москалям заступили дорогу У. С. С.

Сотні Мельника та останкам сотні Сушка, підкріпленим недобитками австрійських частин, вдалося рукопашним боєм відсунути ворога на лівому крилі в долину, до лінії запасних окопів. Бій ішов увесь час у лісі. Москалі, підсилювані заєдно новими частинами, перли до гори. Крісовим вогнем не можна було зломити їх наступу, щойно баґнет та ручна ґраната перемогли опір ворога. Пядь за пядею відбирали Стрільці Москалям лісок на Лисоні. Нераз за малий відтинок окопів треба було посвятити не одне стрілецьке життя.

Ось як пише у своїх споминах про цей бій один з його учасників сот. Б. Гнатевич (Календар »Ч. К.« 1930 р.):

...»Ліс дещо прочищений. Але місцями йде ще завзята боротьба.

Ось там нище, біля першого запасного становища, змагається гурток Стрільців. Серед них наш малий боєвий хор. Мінчан. Обі противні сторони перекидаються густо ґранатами. Стріляти тут незручно, бо одні і другі схоронені в окопах або за деревами. Москалів у долині тьма — аж роїться! Заєдно підходять нові І нові. А наш гурток маліє.

Перед моїми очима була крівава картина, якої не забуду ніколи! Перед! мною малий відтинок окопів. На цьому місці збилося кількадесять стрільців а кругом них Москалі. Між зеленю кущів та звалищами землянок роєм сіріють малі салдатські кашкети. Наступають завзято, намагаються замкнути перстень. Не жаліють життя. Стрільці змагаються на три боки.

Півгодинний завзятий бій віч-у-віч прорідив ряди Стрілецтва. Тут і там лежать у калюжах крови побиті та важко ранені. Стогін ранених продирається крізь гамір бою. Нема як І кому їх відси забрати. Багато з них догоряє таки на місці а ці, що не стратили ще всіх сил, шукають захорони під стінами окопів або за пнями дерев.

Там, біля одної траверзи, бачу, збився їх цілий гурток. Одні другим перевязують рани. Одяг

УСС. в запасі в Посухові.

на них пірваний, а на ньому повно застиглої ржавої крови.

Ті, що в бою, живі, не бачать, що діється позаду них. Не чують крику ранених, не бачать, що ось біля них паде один чи другий їх товариш. їх усі змисли звернені на ворога. Очима шукають сірих шапок. Перебігають з місця на місце, бо один тут проти десятьох. Не шукають захорони

Стрілецькі союзники Німці і Турки.

Цісар Вільґельм (по середині) на фронті в Потуторах.
Позаду нього ґен. Ботмер, командант Південної Німецької Армії, перед ним ґен. Гофман, командант XXV. корпусу, і полк. ґр. Лямезан, начальник булави корпусу.

Протинаступ сотні Будзиновського з яру. мал. О. Курилас

лише доброго догляду. їх лиця замурзані від поту й пилу, чорні від диму, бачиш, зовсім спокійні. Лише очі вирячені горять завзяттям.

Якби вони побачили все те пекло, що довкруги них, якби знали, що їх так мало, що вже і їх хорунжий лежить ранений під деревом, що вони самі тут у клині, ...без проводу та без надії на скору поміч!...«

Тимчасом сотня чет. Кучабського боронила завзято південного рога ліску на горі. її наступ у долину, до московських становищ спинив напір Москалів на правому крилі. Там, на південному склоні гори, витворилась прогалина, якої не було чим замкнути. Москалі, посуваючись туди, загрожували всій обороні на Лисоні. Та московський наступ спинював у цьому місці успішно скорострільник хор. Кліща, що стояв на відкритому полі та обстрілював московські лави з боку. Ця очайдушність коштувала небаром хор. Кліща життя, сотню Кучабського багато жертв та її коменданта московський полон.

Коли зі смертю Кліща замовк на кілька хвилин скорострільник, Москалі, що не мали вже ніякої перешкоди, рушили вперед і немов нестримна лявіна звалилися в долину, в яр, в якому стояла сотня Будзиновського та команда І. куріня.

Положення стало дуже грізне. Доля сотні та команди куріня була рішена. їх ждали ганебний полон або геройська смерть. Сотня, побачивши Москалів, рванулася з яру під гору, проти Москалів. На чоло сотні вибігли старшини та підстаршини. Чети розвинулися в одну мить у боєву лінію і пішли за своїми провідниками — по смерть. В декілька хвилин лягли всі коменданти чет та половина підстарший. Упав молоденький хор. Ю. Соколовський, поцілений в серце, хор. І. Максимишкн та пхор. Б. Романишин, смертельно ранені в чоло, впали підстаршини Мальований, Алексевич та багато найкращих стрільців. Решта сотні, що залишилась у живих, опинилася з командою куріня в московському полоні.

В тому самому часі рішилась також доля сотні Кучабського, що на горі завзято боронила правого крила групи в ліску. Зі сотні залишилась біля коменданта горстка ЗО людей. Москалі, що прорвалися в долину, обійшли відділ Кучабського зі заду та, відрізавши від решти ґрупи, забрали в полон.

Але недовго радувались Москалі своїми успіхами, яких вони не змогли використати для остаточної перемоги. Блудне колесо боєвого щастя обернулось у другий бік.

В загрожений відтинок фронту рушив тепер II. курінь під проводом от. ґорука та о-дин курінь мадярського полку. Проти-наступ був уже в ході, коли ліва крилова сотня куріня дізнала-

В наступі через ворожі дроти.

Хор. Михайло Мінчак.

Після бою на склонах Лисоні.

Пхор. Василь Сторожук, поляг на Лисоні.

хор. Петро Пасіка.

Чет. Василь Коссак.

Хор. Евген Ясеницький, згинув в большевицькім полоні.

ся про події у ярі. Зараз кинемо туди чету хор. Евгена Ясеницького. Нежданим та рішучим зворотом чета впала у яр, звільнила своїх полонених та сама полонила чимало Москалів, а тих, що втікли від полону, викосили стрілецькі скорострільні-

Тимчасом сотні II. куріня напирали нестримно у гору. В дорозі залишився ранений сот. Р. Дудинський.

Московський напір ослаб.

Курінь добув становища на горі та пішов далі в долину Ценівки. Але небаром сильний гарматний обстріл, який на відкритому, до ворога зверненому збочі гори забрав знову багато жертв, приневолив курінь вернутись назад до закопів, на гору.

На відтинку І. куріня, у лісі, продовжувався завзятий бій ціле передполудне. Москалі переходили раз-ураз до наступу. Стрільці успішно відпирали ворога й нераз гнали його аж до Ценівки. За тих декілька годин курінь знову втратив кількадесять людей. В метушні невпинних змагань, в яких нераз забувалося на вдержання звязку, попав у полон пор. Мельник- У рукопашному бою був тяжко ранений хор. Мінчан та чет. Коберський. Врешті коло полудня оба скрівавлені та до краю вичерпані противники притихли на добутих становищах. Курінь У. С. С. держав кріпко другу лінію окопів.

Команду над відтинком у лісі перебрав чет. Гнетевкч та над останками сотень чет. Добрянський, хор. Чичкевич і Тучапський. Швидко установлено звязок праворуч, з обсадою II. куріня- Після полудня бій припинився зовсім. Москалі по крівавих та численних втратах не мали вже сили починати нового наступу. До вечора на фронті гриміла вже лиш артилерія. Тимчасом обі сторони порядкувалися і готовились до бою на другий день.

На відтинок полку УСС. наспіли підкріплення в силі одного баварського й одного мадярського куріня. Настала темна, холодна ніч, але фронт не мав відпочинку. В передпіллі бушували стежі а за становищами збирано тяжко ранених та хоронено вбитих. Бій не був ще покінчений.

Досвітком дня 4. вересня рушив у наступ перший курінь. Скорим випадом він зайняв перші окопи над Ценівкою та взяв полонених і скорострільні. Другий курінь пішов до наступу дещо пізніше, в 6 год- рано, разом з мадярськими та німецькими частинами. Та тут не повелося. Москалі в протинаступі розбили одну мадярську сотню і загрозили куріневі У. С. С. окруженням. Курінь мусів відступити, хоч добув уже ворожі становища. Цей наступ І потім відступ коштував його дуже багато жертв. Він утратив майже половину людей вбитими та пораненими. Також перший курінь мусів покинути вже добуті позиції.

Командант сотні пор. З. Носковський на становищах в Потуторах.

Увесь день трівала нагальна гарматня стрілянина. Ворог барабанним вогнем острілював головно становища першого куріня. Пополудні пробували Стрільці ще раз вигнати Москалів з їхніх становищ, але безуспішно. Аж печером, після півгодинної сильної підготовки артилерії, почався загальний наступ австр. фронту. Після короткого, але дуже завзятого бою У. С. С. разом з німецькими та мадярськими відділами прогнали Москалів та відібрали всі становища, втрачені у перших днях бою.

Цей бій закінчив першу спробу Москалів проломити фронт під Бережанами. Перемогу союзних військ рішили у цьому змаганні у великій мірі У. С. С. Ця перемога коштувала їх також найбільше жертв. У. С. С. втратили тоді більше половини бойового стану. Найбільше втрат було між старшинами та підстаршинами. З числа 44 старшин залишилось лише 16 живих та здорових. Крім названих передше, полягли в бою хор. Ярослав Кузьмович, пхор. Василь Сторожук і пхор. Томенко; ранені були чет. Б. Гнатевич, пор. О. Яремович, хор. Е. Ясеницький, хор. Безпалко, хор. Ковалик, пхор. Грабар та Лісковацький. Бої за Лисоню були найкрівавіші в цілій історії Стрілецтва. Там сповнили УСС. більше як свою повинність. Вправді за жертви та безприкладне геройство УСС. не діждались належного признання, зате від того дня ніхто з ворогів не посмів порушити доброго імени Стрілецтва та поменшити його славу.

Після бою на Лисоні на тому фронті затихло. У. С. С. перейшли знову в запас дивізії, до Посухова. Але відпочинок після бою не трівав довго. Бо ненадійно дня 16. вересня Москалі повели вдруге наступ, цим разом на становища турецької анатолійської дивізії на височині Дикі Лани, недалеко Посухова. Під охороною сильного гарматнього вогню Москалі добули пробоєм турецькі

Побоєвище на Лисоні. Після бою 10. вересня 1916.

Стрілець »Цястечко«. Його знали всі Стрільці та любили за веселу вдачу, дотеп і товариську прислужність. Дійсне його прізвище вже забулось. Він поляг в бою на Лисоні в обороні товариша.

Потутори.

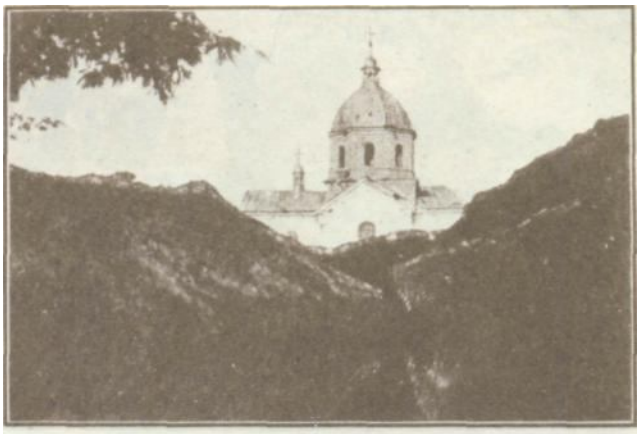

Окопи і церква в Потуторах.

окопи та відкинули оборонців у напрямі Посухова й Вільхівця.

І знову грізне положення врятували У. С. С. Коли вечером австрійські війська пішли до протинаступу, У. С. С. обійшли ліве крило московської розстрільної, взяли триста полонених та приневолили Москалів завернути назад до своїх окопів. Підчас того протинаступу У. С. С. вперше ужили нової тактики нападу, а саме рідкою та глибокою розстрільною (т. зв. наступ хвилями) і завдяки цьому втрати Стрільців були дуже малі.

Після тої другої невдачі Москалі знову на два тижні залишили фронт у спокою. На той час полк У. С. С. перенесено на первісні становища до села Потутор.

Дня 29. вересня Москалі розпочали новий бій, з черги вже третій. Від 29. до полудня 30. вересня трівала артилерійська підготова з гураґанною натугою. В полуднє московська піхота перейшла до наступу і прорвалась на мадярському полку в тому самому місці, що в першому бою, дня 2. вересня. Вся обсада оборонної лінії попала в полон. Тоді Москалі, не здержані ніким, пішли в долину Золотої Липи та від заходу й півдня вдарили на У. С. С. в Потуторах.

Стрільці, окружені ворогом з трьох боків і відтяті від решти фронту рікою, держалися кілька годин, відбиваючи щораз-то нові приступи Москалів. Та, не діждавшись підмоги і доповнення муніції, якої нестало, всі, що були в живих, попали у ворожий полон. З цілої залоги Потутор врятувались лише командант полку та горстка Стрільців під проводом чет. Труха, що прорвались через ворожу лінію, перебрили річку і дістались до Бережан. Останки полку і ті частини, що не брали участи в бою І стояли по тому боці Липи, відійшли небаром до Коша для доповнення. В полі залишилась лиш одна технічна сотня.

На спомин цих боїв та побуту Стрілецтва під Бережанами залишилось крім багатьох могил декілька стрілецьких пісень, які перейшли в народ.

Бої в обороні Бережан завершили одну добу змагань Стрілецтва, добу з якої УСС вийшли після дволітніх воєнних трудів ослаблені фізично. Зате традиція боїв, сліди кривавих жертв, що залишились на шляху побідного походу Стрілецтва від Карпат до Серету, закріпили їхнього духа до дальших змагань.

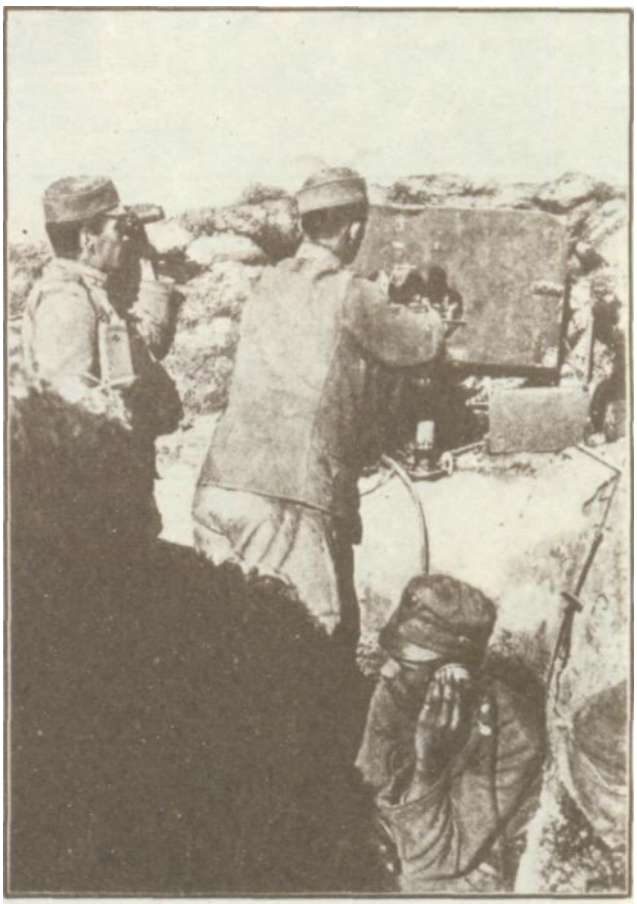

Становище скорострілу в Потуторах.

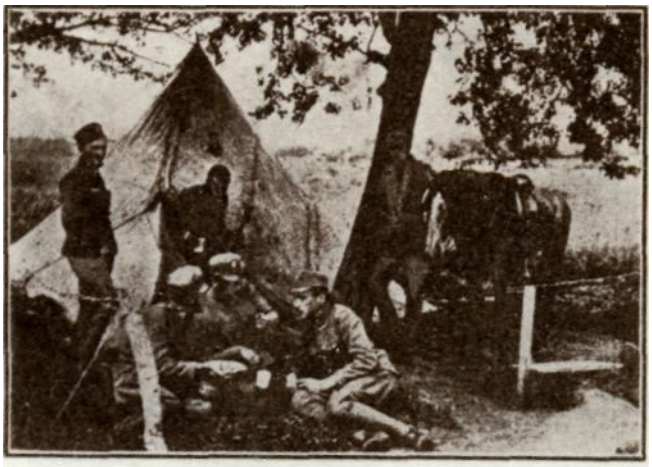

В гостині у коменданта обозів.

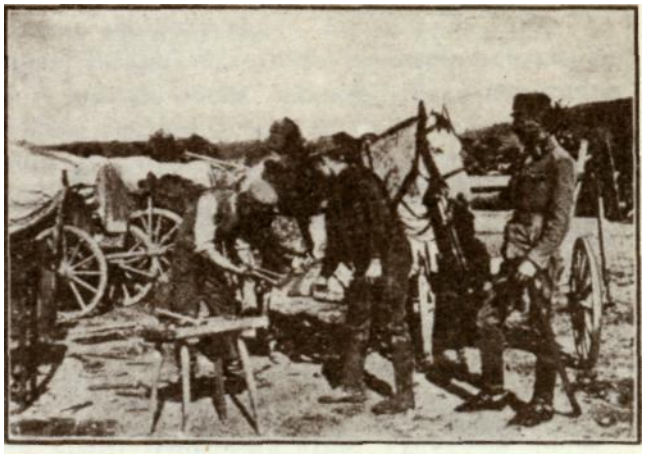

В обозі.

Хор. Федір Черник.

Чет. Гриць Трух.

Хор. Іван Роґульський.

У. С. С. в турецькому таборі коло Посухова.

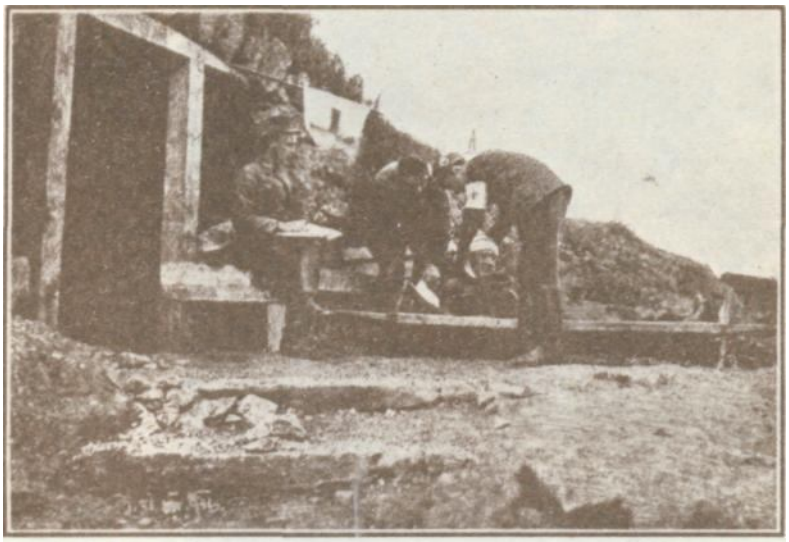

Перша поміч раненим підчас бою на Лисоні в Посухові.

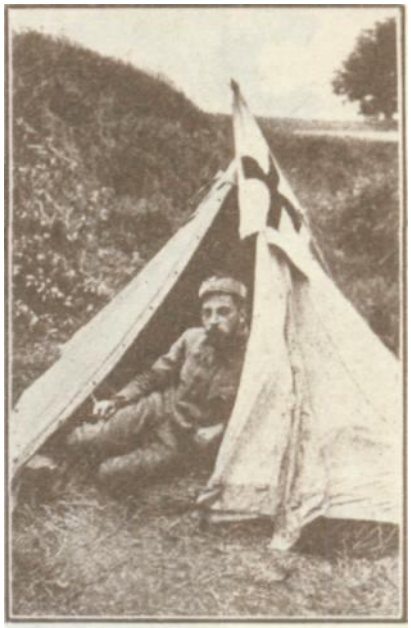

Лікар чет. Др. Володимир Білозор.

Найбільша австрійська важка гармата, 30,5 цм. »Мерзер« готовий до стрілу.

Лірник між Стрільцями, Рай коло Бережан 1916.

Відділ кінноти УСС. Командант Р. Камінський приймає звіт.

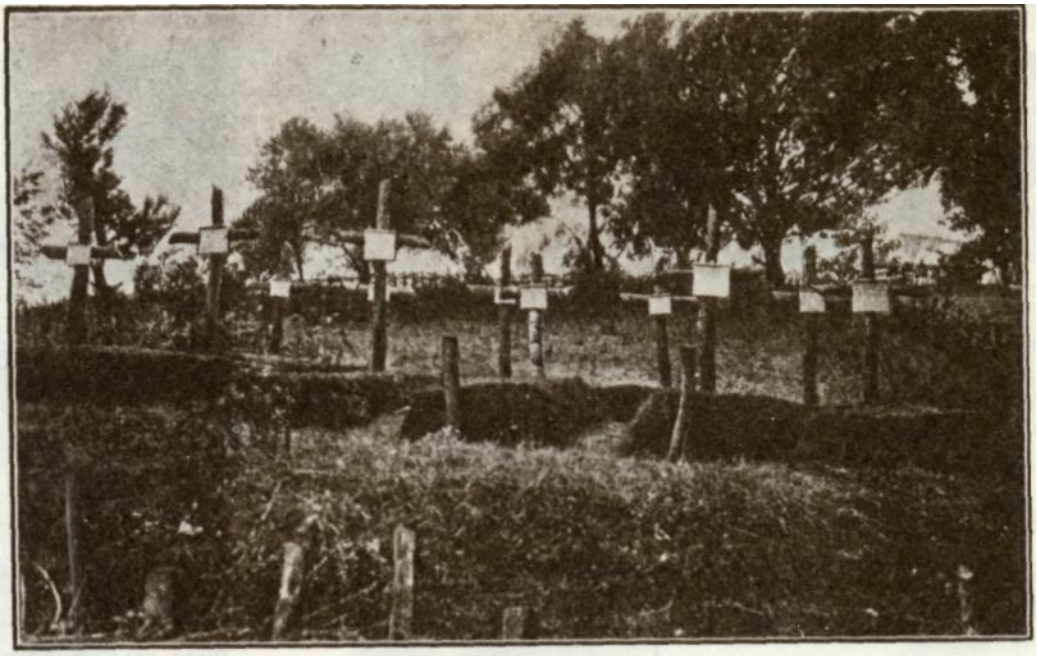

Могили героїв У. С. С. з Лисоні в Посухові.

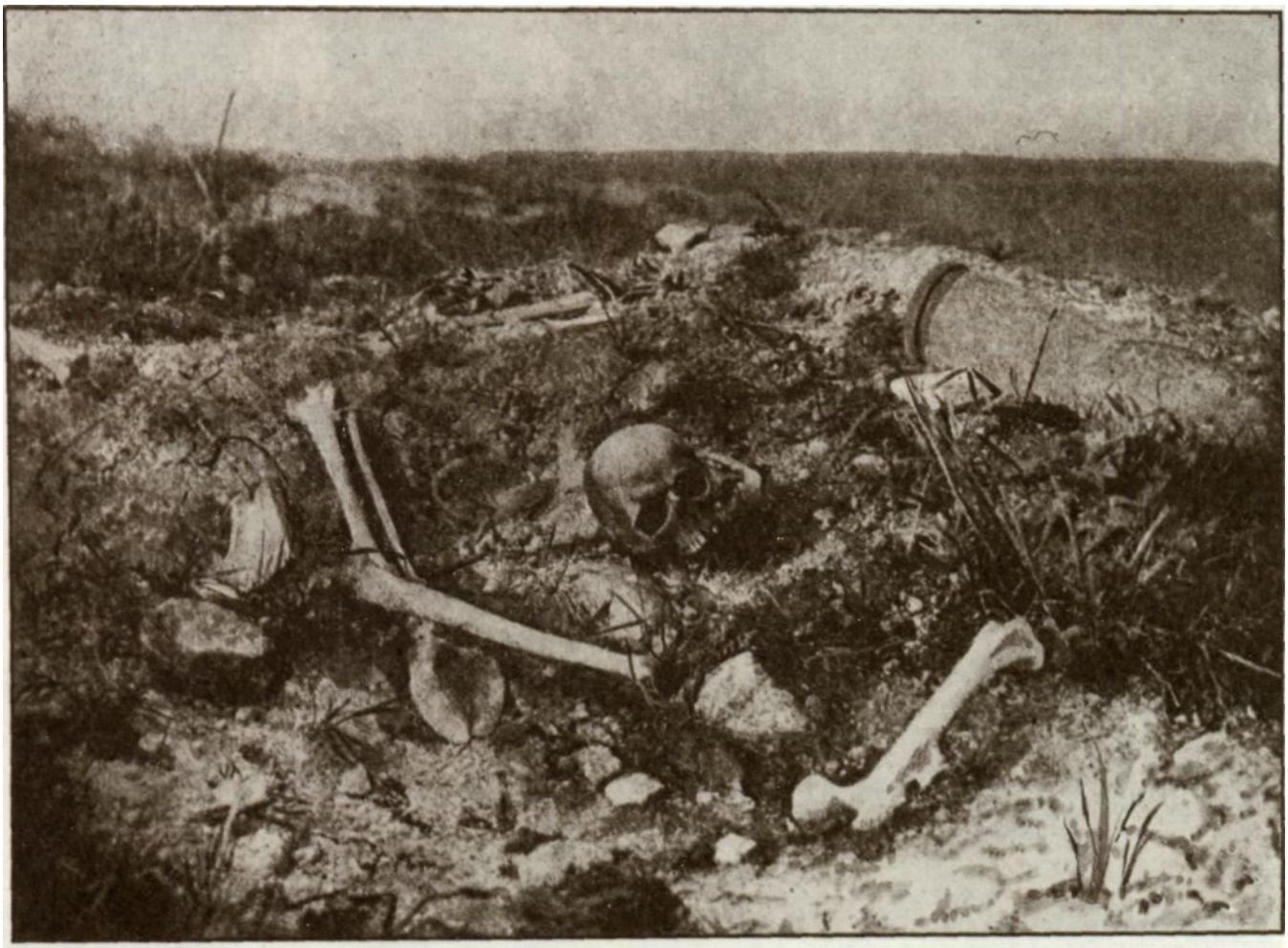

Невідомий стрілець.
Світлину зроблено на горі Лисоні 23. травня 1927 р.

вишкіл усе

Бої в обороні Бережан у Потуторах, на Лисоні та на Диких Ланах сильно прорідили ряди Стрілецтва. З цілого полку залишилось яких 150 людей. Тому корпусна команда, після успішного закінчення оборонної кампанії, перекинула У. С. С. у район Запасного Коша, для доповнення.

Кіш У. С. С. стояв тоді в селі Пісочна коло Миколаєва над Дністром. Туди переїхали недобитки Стрілецтва. Всі здорові стрільці і старшини поселилися в Розвадові та Верині, недалеко Пісочної і з них створено Вишкільну Групу У. С. С.

Щойно тут, після двох літ воювання, мало Стрілецтво вперше нагоду перейти правильний військовий вишкіл.

Найбільшою хибою австрійської армії підчас війни було те, що новобранці австрійських полків не мали доброго воєнного вишколу. Через те боєспосібність і так національно мішаних частин була невелика. Цю хибу старались усунути Німці бодай у тих частинах, що найшлись під їхньою командою. Вони бажали мати союзника військово рівновартного. Тому всіх новобранців, що йшли для доповнення полків XXV. корпусу — він належав від часу весняної офензиви 1915-го року до т. зв. Південної Німецької Армії (ґен. Лінзінґен, а згодом ґен. Ботмер), — висилали до Вишкільної Групи XXV. корпусу, якого команда стояла в Миколаєві над Дністром. Вишколи поодиноких полків корпусу були розміщені по дооколичних селах.

Сотні Вишколу У. С. С. стояли спершу у Розвадові та згодом, після приходу новобранців і повороту ранених, місце постою Вишколу поширилось на села Веринь, Надїтичі та Рудники.

Комендантом вишколу У. С. С. був з початку от. Мирон Тарнавський, потім от. Франц Кікаль, який пізніше став комендантом Лєґіону у полі, після нього от. Г. Коссак та врешті пполк. Слюсарчук. Підчас побуту Вишколу на Україні, командував ним знову от. Г. Коссак.

Такий поділ формації У. С. С. на Кіш, Вишкіл і боєві куріні залишився до кінця істнування стрілецької організації, себто до розпаду Української Галицької Армії. Від тепер усі виздоровці, себто бувші фронтовики, переходили через Кіш до Вишколу, а новобранці йшли до Вишколу після короткого одно- чи двотижневого побуту в Коші.

Вишкіл Стрілецтва трівав 6 до 8 тижнів і його мусіли перейти не лиш новобранці, але також усі старі боєвики. Підстаршини та старші, спосібніші стрільці, що були вже на фронті, переходили до окремого підстаршинського вишколу або на різні курси, як скорострільний, мінометний, пробоєвий, протигазової служби. Після покінчення цих курсів вони ставали звичайно підстаршинами.

Навчання стрільців, яке трівало такий короткий час, мусіло йти дуже інтенсивно. Бо за 6 тижнів з новобранця мав стати готовий боєвик, якому в полі залишилось доповнити воєнне знання лише ще боєвим досвідом.

Програма науки була дуже широка і на неї складались усі ділянки військового знання, потрібного стрільцеві у війні. Навчали впоряду, орудування крісом, боротьби баґнетом, ручною Гранатою, ножем, сторожевої та похідної служби, боєвих вправ, стріляння, служби в окопах і т. п. Стрілець мусів навчитись за цей короткий час усього того, чого за мирних часів учили його два роки або й більше. Очевидно, що з програми вишколу вичеркнено все непотрібне підчас війни.

Крім цього кожний стрілець, головно новобранець, мусів за свого побуту у Вишколі придбати національну свідомість. Тому до науки воєнного ремесла додали для неграмотних науку читання та писання, для інших науку рідної історії та ґеоґрафії, а для охочих також науку німецької мови. Підчас побуту Вишколу на Україні для тої праці призначено вже окремих старшин та підстарший.

Служба у Вишколі була дійсно дуже важка. Вона ставила великі вимоги не лиш до новобранців, але також і до інструкторів, старшин та підстарший. Але завдяки влучно організованій праці

На стрільниці в Розвадові.

й службовій справності, вона давала охоту одним та вдоволення другим.

Основою нових методів вишколу було навчання одинцем і т. зв. взаїмне навчання, один одного. Завдяки цьому інструктори могли вишколювати індивідуально, а в самих стрільців вироблявся змисл спостерігання, почуття самопевности і вони скоро навчились самі командувати. Тому, що новітня війна вимагала від стрільця багато самостійности, лиш такі методи були доцільні та успішні.

Дальшою замітною рисою стрілецького вишколу було те, що в ньому пристосували всі найновіші добутки війни. Так на пр. боротьбу ручними ґранатами включено до програми як окремий предмет навчання, що його Німці зложили дуже систематично. Таксамо в кожній сотні вишколювано окремий відділ пробоєвиків, якого завданням було переводити нагальні наступи на укріплені місця і приготовляти прориви у боротьбі за ворожі становища. Дуже основно навчали протигазової оборони, будови укріплень і служби в окопах.

Навчання відбувалося в сотнях. Боєві вправи кількома сотнями або курінями переводились щойно після переведення вишколу в сотні. Навчання сотні кінчилося провіркою її боєвої здатности. Цю провірку переводив особисто комендант Армейського Вишколу пполк. принц Оскар, один із синів бувшого цісаря Вільгельма. Провірка вишколених сотень була справжнім іспитом кожного стрільця, підстарший і старшин.

На декілька днів перед переглядом запановував у сотні горячковий рух. Кожний стрілець мусів бути не лиш вишколений як слід, але також приписово вириджений. Відомо, що за виряд підчас війни і в умовах австрійських безпорядків, не було так легко, а тут не сміло бракувати ніодної потрібної річи. Воєнні однострої стрільців, що скоро нищились, ішли до кравців для перерібки та направи. Всі робітні Вишколу, шевські та кравецькі, мали в тому часі повно праці. Рівночасно інструктори доповняли енергійно вишкіл тих, що з якихнебудь причин лишились позаду інших. В поле не смів вийти ніодин стрілець, що не був як слід підготований. Завдяки цьому траплялись у рядах У. С. С. нездари, або — як їх називали »оферми« — дуже рідко.

Після перегляду сотні команда Вишколу діставала з Армейської Ґрупи письменну оцінку боєздібности провіреної сотні з поданням ноти. Сотні з лихою нотою мусіли переходити вишкіл у друге, але таких випадків у Вишколі У. С. С. не було. На це не дозволяла стрілецька гордість і всі працювали дуже точно та пильно, щоб як мога найскорше відійти в поле, де жилось багато легче.

Сотні після перегляду залишалися у Вишколі так довго, доки команда У. С. С. у полі не зажадала доповнення боєвих частин. За той час сотні

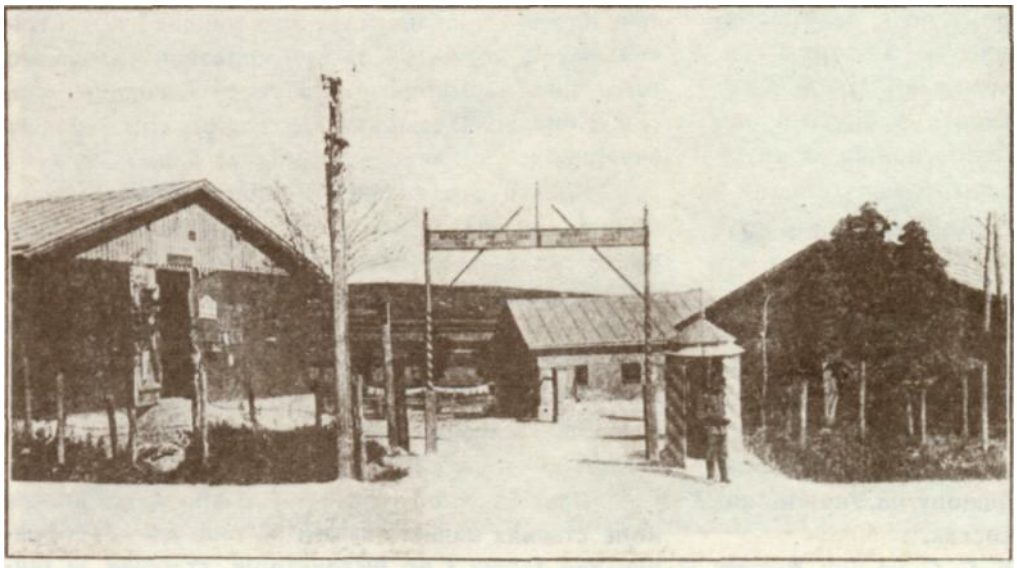

Вхід до бараків Вишколу в Розвадові.

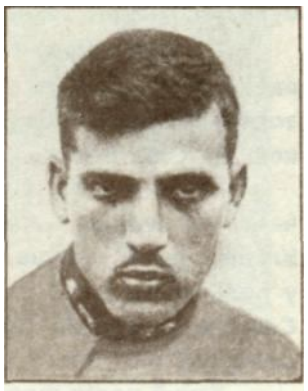

Хор. Гнат Загребний.

продовжували науку вправами гострого стріляння та боєвими. Вишколена сотня відбувала сторожеву службу та помагала місцевому населенню у господарських роботах.

Спершу вишколення відбувалось під кермою інструкторів старшин та підстаршим німецької армії. До кожної сотні був приділений один старшина та один чи двох підстарший. Пізніше, коли наші старшини та підстаршини опанували методи праці, чужі інструктори перейшли до інших ґруп.

Рівночасно з вишколом стрільців ішли підстаршини на двомісячний підстаршинський курс, що за час перебування Вишколу в Галичині був у Роздолі, а старшин висилали на двомісячний старшинський курс у Трускавці.

Завдяки цій півторалігній вишкільній праці У. С. С. стали одною з найкращих боєвих одиниць. У Вишколі виробився доволі численний гурт фахових інструкторів, старшин та підстарший, до того людей з великим боєвим досвідом. Той гурт міг у будуччині стати кадрою інструкторів для вишколу Української Армії.

Після кількамісячного побуту у Вишколі, в лютім 1917-го року відійшли в поле два перші куріні під командою пполк. Ф. Кікаля. Решта сотень, яка постійно доповнювалась новобранцями та виздоровцями з Коша, підсилювала полеві частини У. С. С.

Хоча в поле відійшло чимало сотень, проте, завдяки енерґійній поборовій діяльности Коша, кількість їх постійно зростала так, що весною 1918-го р. зібралось у Вишколі знову два і пів курінів.

Організація Вишколу була та сама, що й частин у полі і тому він міг кожного часу перемінитись у боєву одиницю так, як це сталося прим, тоді, коли У. С. С. переїхали в листопаді 1918 р. під Львів.

Після берестейського мира і переходу союзних військ на Україну, переїхали туди в червні 1918 р. також Кіш і Вишкіл. їх розміщено на Херсонщині, в районі VII. кавалерійської дивізії. Команді цієї дивізії підлягав також полк У. С. С, що належав тоді до ґрупи архикнязя Вільгельма Габсбурського, прозваного Стрільцями Василем Вишиваним. Вишкіл, побувши деякий час в Єлисаветі, перейшов до великого села Грузьке, яких 10 км. від Єлисавету, а Кіш до села Іванівни.

Після трьох літ боротьби за чужі інтереси Стрілецтво опинилось у вільній Українській Державі, якою проводив тоді гетьман Павло Скоропадський. Тепер У. С. С. могли виконати те завдання, для якого їх покликано і для якого працювали та клали жертви до цього часу. Стрілецтво

Пполк. принц Оскар переглядає сотню.
Принц Оскар, лежачи коло стрільця, провірює його справність у цілянні.

повинно було тепер взяти участь у творенні Української Національної Армії.

Але політика інтервенційних держав не допустила до сього. Похід Німців та Австрійців на

Курінний звіт у Верині.

Пробоєва чета сотні Гнатевича в Надітичах 1918 р.

Старинна церковця у Верині.

Україну, що мав допомогти молодій українській державі закріпити самостійність, перемінився в окупацію. Вчорашні союзники вмішались у внутрішні справи Української Держави та почали її експльоатувати політично й матеріяльно. Гетьманська влада потурала господарці окупантів. Політика австрійської окупаційної армії підчинялась у всьому волі сильнішого союзника, Німцям. Начальний провід австрійської армії, не глядячи на великі переміни, що доконались після берестейського мира, малощо змінив відношення до української справи й до Стрілецтва.

Явні симпатії У. С. С. для інтересів українського громадянства та рідної держави, їхня енергійна та широка культурно-освітня і пропаґандивна праця, стали джерелом конфліктів. Вони довели врешті до того, що У. С. С. переведено у вересні 1918 р. з України на Буковину.

Через те У. С. С. не могли виконати завдання, до якого були покликані. Але їх перейняла на себе друга частина У. С. С, що повстала із тих людей, які колись попали в московський полон, а саме Січові Стрільці. Вони вже за часів Центральної Ради створили одну з перших національних військових частин. За часів панування гетьмана Скоропадського київські Січові Стрільці відновили свою діяльність як Окремий Загін У. С. С. у Білій Церкві.

Звязок між цими обома братніми організаціями, що вийшли з одного пня та які прямували до тої самої цілі, був за час побуту У. С. С. на При-дніпрянщині доволі слабий. Аж тоді, коли Січові Стрільці почали свою працю в Білій Церкві, Вишкіл У. С. С. вислав туди своїх інструкторів пор. Б. Гна-тевича, хор. Чорнія-Розенберґа та двох підстарший. Вони вспіли до часу протигетьманського повстання вишколити перші частини Загону і створити завязок Вишколу Корпусу С. С.

На Буковині перебував Вишкіл разом з боє-вими частинами У. С. С. коротко, до листопадового перевороту. Він стояв у Чернівцях. В перших днях листопада Вишкіл переїхав як окрема боєва частина під Львів і від того часу увійшов у склад Української Галицької Армії. В Станиславові сформовано з новобранців і бувших австр. вояків нові сотні для Вишколу.

Вишкіл У. С. С. був одинокою постійною військово-виховною формацією У. Г. А. і мабуть

Вправи крісами в рою.

Чет. Тадей Ковалик.

всеї української національної армії. За час польсько-української війни при ньому зорганізовано постійну школу підстарший, а з переходом на При-дніпрянщину виявилась ще й потреба створити школу старшин.

Чисельний стан Вишколу колибався, залежно від подій, в межах від 300 до 3.000 людей. Він був дуже численний головно підчас другого походу на Львів (чортківська офензива) та в літі 1919 р. на Придніпрянщині, коли У. Г. А. почала мобілізувати місцеве населення.

Підчас першого відступу У. Г. А. Вишкіл дійшов до містечка Королівки в борщівському повіті; підчас чортківської офензиви він стояв у містечку Озеряни коло Тернополя. Довші постої Вишколу після переходу У. Г. А. за Збруч були в селі Привороття (яких 35 кільометрів від Ка-манця Подільського), від 2-го серпня до 11-го листопада та в містечку Ял у шків, від 16-го листопада до 29-го грудня 1919 р. В часі довших по-стоїв ішла у Вишколі правильна праця. Праця при-пинювалась тоді, коли боєві умовини приневолювали Вишкіл зміняти місце постою, як це було напр. підчас першого відступу У. Г. А. до Збруча, в періоді від 1-го січня 1920 р., коли Вишкіл переходив разом з другими частинами У. Г. А. на південь, та в останньому періоді переходу знад Дністра до постою бриґади, в район Бершаді.

Вишкіл У. С. С. проістнував до часу перефор-мування большевиками бриґади У. С. С. на перший полк У. С. С, себто до дня 10-го березня 1920 р. Тоді Вишкіл, як окрему запасну частину бриґади У. С. С. розформовано, а його старшини, стрільці та майно перейшли до полку.

Похорон стрільця у Верині, 1917.

Крім військової праці Вишкіл У. С. С. про-довжував також і підчас національних змагань, ідучи за стрілецькою традицією, енерґійну культурно-освітню і пропаґандивну роботу між населенням.

Комендантами Вишколу були після листопа-дових днів в Галичині сот. Володимир Краснопера та на Україні сот. Михайло Мельник.

Історичне значіння Вишколу У. С. С. заклю-чається в таких моментах:

1. Вишкіл У. С. С. перетворив слабо військово-підготовлену орґанізацію на високовартісну боєву формацію.
2. У ньому виховано кільканацять тисяч укра-їнської молоді на добрих та свідомих боєвиків за українську державність.
3. Вишкіл У. С. С. допомагав чинно культур-

Хор. Теодор Мельник.

Відпочинок сотні підчас боєвих вправ.

Люба розмова після вечерниць у Верині.

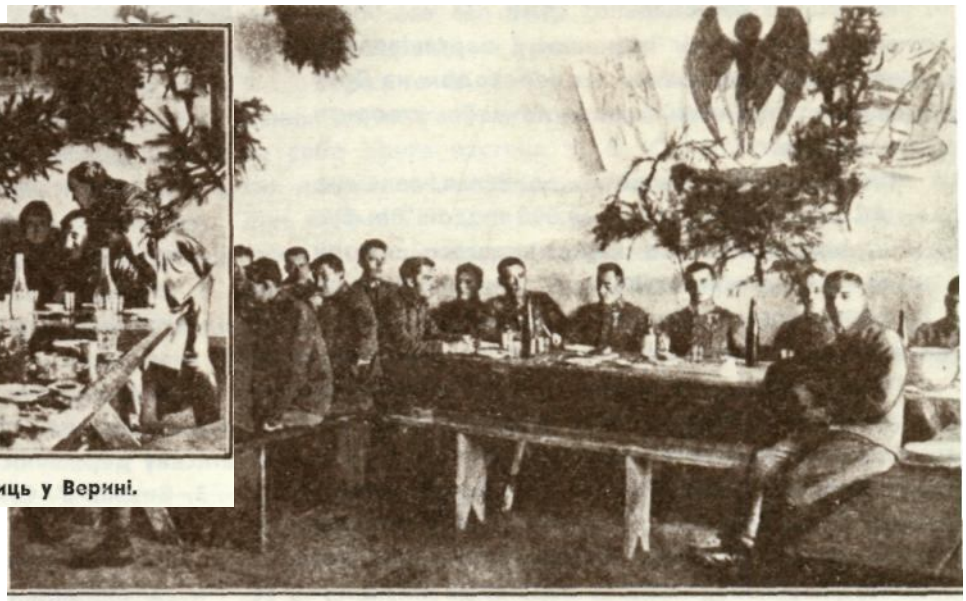

У старшинській їдальні похідного куріня у Верині, січень 1917.

но-освітньою, військово-виховною та пропаґандивною роботою у будові Української Держави.

Лиш недогідні політичні та боєві умовини н дозволили цій виховній організації поширити свос праці на інші частини визвольної армії і передат їм того, що навчили У. С. С. чужі, іменно Німц і тих духових прикмет, які виплекало у собі самі Стрілецтво.

Духове життя Стрілецтва було заєдно дужі живе та буйне. У полі воно виявлялось у форм дружнього товариського пожиття. Осередком то вариського життя була старшинська їдальня, го повно в часах боєвих передишок і підчас зими Лиш там, на боєвих позиціях, товариське життя ні

Учасники підстаршинського курсу в Розвадові.

Хор. Антін Калинець.

Веселий настрій в орхестрі УСС.

Похідні сотні вирушають на фронт.

могло вийти поза межі постою У. С. С. Також трудно було тоді заспокоїти всі культурні потреби Стрілецтва.

Зате довший побут Стрілецтва в етапах дієвої армії, правильна систематична праця, легкий та близький звязок зі світом і культурою пособляли у скріпленні його духового життя. Тут легче було за добру книжку та за звязок з громадянством. Стрілецтво користало широко з цих вигід, але й само давало в тому часі дуже багато.

Саме у Вишколі повстало найбільше стрілецьких пісень. Щойно тут, серед заєдно чинного окруження, під впливом частих товариських гутірок, сходин та забав стрілецькі трубадури Левко Лепкий, Роман Купчинський, Михайло Гайворон-

Чет. Богдан Гарасимів.

Стрілецька забава у Верині літом 1917 р.

Митрополит Андрій Шептицький святить прапор УСС., в Розвадові 28. серпня 1917 р.

Дефіляда після посвячення стрілецького прапору.

Пполк. Мирон Тарнавський.

значні громадяни, що завжди цжавились його життям. У Галичині Стрілецтво гостило у себе митрополита А. Шептицького з нагоди посвячення прапору. Всі національні свята відбували У. С. С. тоді з участю громадянства. Багато гостей з ближчих і дальших околиць стягали до себе головно забави та вечірки. В тому часі неодно молоде стрілецьке серце зазнало вперше чарів і терпінь кохання, яке стало теж темою стрілецьких пісень.

Виявом веселих та повних фантазії настроїв Стрілецтва було також заснування »Закону Лицарів Залізної Остроги«, якої першим Великим Комтуром став популярний серед У. С. С. старшина, лицар Іван Цяпка-Скоропад. Він помер над Білим морем, мабуть в Архангельську, куди заслали його большевики разом з іншими старшинами УГА.

ський та інші створили найкращі стрілецькі пісні та поеми. У цих піснях вони передали майбутнім поколінням живі спогади про славне минуле Стрілецтва, про бої, смерть та любов, про геройство й жертви, про веселі і сумні переживання товаришів зброї

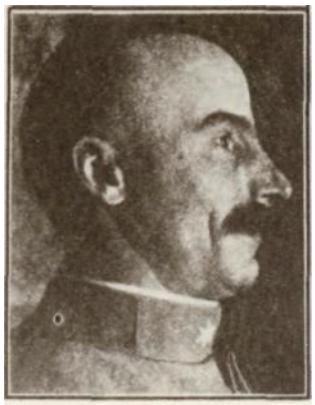

Чет. Іван Цяпка.

Завдяки цьому, що Вишкіл стояв все в етапі армії, далеко від боє-вої лінії. Стрілецтво могли відвідувати знайомі та ви-

Лицарі »Залізної Остроги«.
Посередині Великий Комтур Лицарства; по боках чини Ордену: Малий Комтур, Великий Канцлєр, Майстер Церемонії, Підчаший та Окличник.

Відпочинок сотні після вправ.

Кравецька робітня у Вишколі.

Пполк. Слюсарчук, кмдт Вишколу 1918 р., між старшинами.

Шевська робітня.

Босвими вправами УСС. у Верині цікавились жінки і молодь.

Хор. Степан Навроцький.

гуцульська сотня

Один з верхів Карпат коло Кірлібаби, за який ішли криваві бої.

Після розгрому під Бережанами запанували серед Стрілецтва невідрадні настрої. Доля Стрілецтва була невідома. Що буде дальше, коли У. С. С. розгромлені та більша частина в полоні! Чи австрійське командування дозволить на дальше формування стрілецьких частин, чи зліквідує У. С. С. зовсім! Кедиво, що, коли в цих умовинах проголосили створення самостійної Гуцульської Сотні, відразу зголосилося поверх 200 стрільців; між ними були й такі, які щойно вийшли з лічниці. До сотні вибрали 180 стрільців, переважно «стару войну» і майже самих Гуцулів.

Дня 27-го жовтня 1916 р. Гуцульська Сотня від'їхала на Закарпаття до Великого Бичкова та ввійшла спершу у склад групи пполк. фон Ґуклєра. Там приділили до неї австрійських старшин і підстарший, які ввели німецьку команду. Проти при-ділу чужих людей та німецької команди Стрільці з початку ремонстрували, бойкотуючи прикази нового коменданта сотні Німця чет. Ерлє, але скоро таки завдяки тому комендантові, який дбав за стрільців і якого вони дуже полюбили, невдоволення в сотні минуло. Після того сотню приділили до іншої ґрупи, що нею командував австрійський майор Русе. Ця ґрупа складалася з двох сотень мадярських гонведів, одної скорострільної сотні, одної батерії гірських гармат, чети гузарів та Гуцульської Сотні. Ґрупа була призначена до партизанки в околицях Кірлібаби, Якобен, Дорни Ватри й була підчинена безпосередньо команді 7-ої австрійської армії ґен. Кевеша. З Бичкова Великого сотня виїхала до ґрупи Русса 26-го листопада залізничною до Борші, а далі пішла пішки осінніми болотами до Кірлібаби.

Дротяні перешкоди перед стрілецькими становищами.

Москалі продовжували офензиву під проводом Брусілова. Вони зайняли в тому часі Кірлі-

бабу та опанували фронт від Якобен до Дорни Ватри. Рівночасно вдарили дуже сильно на прусський карпатський корпус та добиралися до верхів Прислопу. Присліп і Кірлібаба, це дві точки, які союзні війська старалися вдержати за всяку ціну тому, що через них Москалі могли перейти у Семигород і злучитися з румунською армією.

Дня 28 листопада Австрійці відбили Кірлібабу так, що поміч Гуцульської Сотні була вже тут зайва. Зате на другий день затрівожено сотню і кинено її на гору Присліп. Гуцульська Сотня пішла туди рятувати Прусаків, що держалися вже тільки останками сил.

Непролазними яругами і вертепами рушила стрілецька розстрільна в напрямі вершка на Прислопі. Сотня обсадила становища поруч Німців, між якими Стрільці стрінули знайомих якамерадів« з перших карпатських походів. Ціла гора була встелена трупами і по їх кількості можна було пізнати вагу цієї позиції. Коли знялась рання мряка, зараз посипалися з верху, що займали Москалі, ручні гранати й крісові стріли. Кількох стрільців було ранених. Одна частина стрільців відстрілювалась, решта поглиблювала закопи.

Вночі прийшов на допомогу відділ Німців і досвітком другого дня почались рівночасно два наступи. Москалі наступали на середину фронту, яку для примани німецька команда лишила вільною. Рівночасно Німці почали наступати на лівому, а Гуцульська Сотня на правому крилі. Гармати з обох сторін почали свою роботу вже від 3-ої години ранку.

Сам наступ проминув дуже скоро. Коли Москалі кинули свої сили на середину, тоді Німці та Стрільці вдарили на їхні боки та відтяли наступаючих від запасу, потім ударили на запасні сотні та захопили їх без труду в полон. В цьому бою добула сотня разом з Німцями 3 скорострільки, багато крісів, набоїв та около 600 полонених.

Гуцульську Сотню коштував цей наступ одного вбитого й з 20 ранених. Москалі зірвалися після тої програної до протинаступу, але сама німецька артилерія його спинила. Московську офензиву зломили. Сотня передала позицію Німцям та пішла в запас. За цей наступ Гуцульська Сотня дістала признання від німецької команди в окремому приказі.

2-го грудня сотня відійшла на позиції на Кірлібабу і там злучилася знову з іншими частинами ґрупи майора Русса. В тому часі, завдяки заходам Коша, приїхали до сотні давно вижидані стрілецькі старшини: сот. д-р Омелян Гевицький, четарі буковинці з 41 (черновецького) п. п.: Бужор та Іванович і два хорунжі.

Тепер зачалося для Гуцульської Сотні тяжке життя. Сотнею кидали з одної позиції на другу.

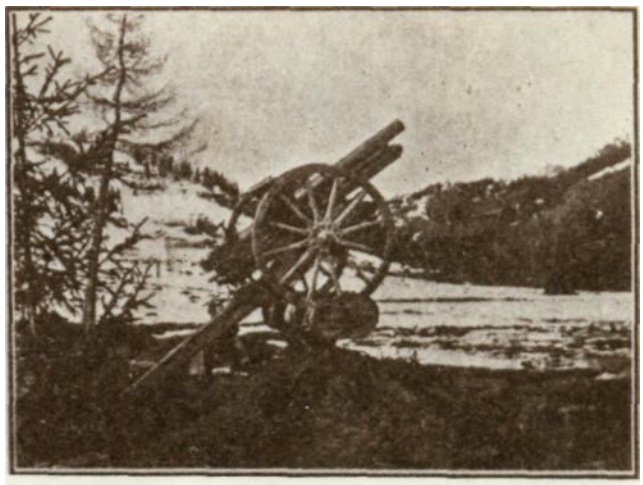

Польова гармата, приспособлена до обстрілу літаків.

Піхотна гарматка у стрілецьких закопах.

Видають обід.

Достава стрілива й харчів до стрілецьких становищ.

Становища требі було укріплювати матеріялом, що його сотня мусіла носити з долини. Харчів давали мало, відпочинку ніякого. Серед таких обставин згинув від ґранати 23-го березня 1917 р. комендант сотні Омелян Левицький. Його поховали врочисто в Кірлібабі. Комендантом сотні став четар Бужор.

Ввесь час постою на позиціях коло Кірлібаби велася перестрілка стеж. Більших боїв було два. З 5-го на 6-го січня 1917 р. Москалі повели наступ, але з великими втратами відступили. Другий раз з 30-го на 31-го березня пробоєвий відділ Гуцульської Сотні випав на забороно Москалів, забрав одного старшину і 45 полонених, добув скоростріл і міномет та понищив окопи. Відділ мав лише двох стрільців ранених.

Небаром у Росії розгорілася революція. Недовго до Великодних Свят на московські позиції прийшов зукраїнізований київський полк. Стрільці перекидували їм уночі українські часописи і ставили перед засіками великі таблиці з українськими патріотичними гаслами. На сам Великдень Стрільці разом з вояками з тамтого боку відспівали спільно »Христос Воскреси і збігли в яр »христосуватися«. Відтак взяли братів-українців до себе в гостину. Вправді гостити не було чим, бо самі не мали що їсти, але почастували коняком та обдарували напитками й часописами, яких транспорт прийшов був саме з Відня від Українського Жіночого Комітету. Кращого дарунку не могли їм дати. Земляки не знали, як дякувати за них. Зате вони принесли Стрільцям писанок, пасок та цукру. Потім Стрільці вибралися в гостину до московських окопів. Гостили їх там, чим хата багата. При цій нагоді спільно обговорили справу »перемиря«. Показали свої відтинки та умовилися, що одні до других не будуть стріляти. Також наладнали правильну почту з російськими становищами. Прикріпили на їхніх дротяних засіках скринечку, до якої що кілька днів носили свою почту: часописи для земляків і листи для рідні по тамтій стороні фронту. По якомусь часі почали приходити до Стрільців відповіді від рідні та навіть клунки з недалеких сіл. Ішла також між обома сторонами вимінна торгівля. Стрільці доставляли землякам часописи і часом напитки, а за це діставали мішки хліба та харчів.

Боїв не було. Дуже рідко-коли впав якийсь стріл. Очевидно, що таке »перемиря« не сподобалося вищій австр. команді і 5. квітня Гуцульська Сотня мусіла покинути вигідні становища та відійти в інше місце, на полонину »Попадю«.

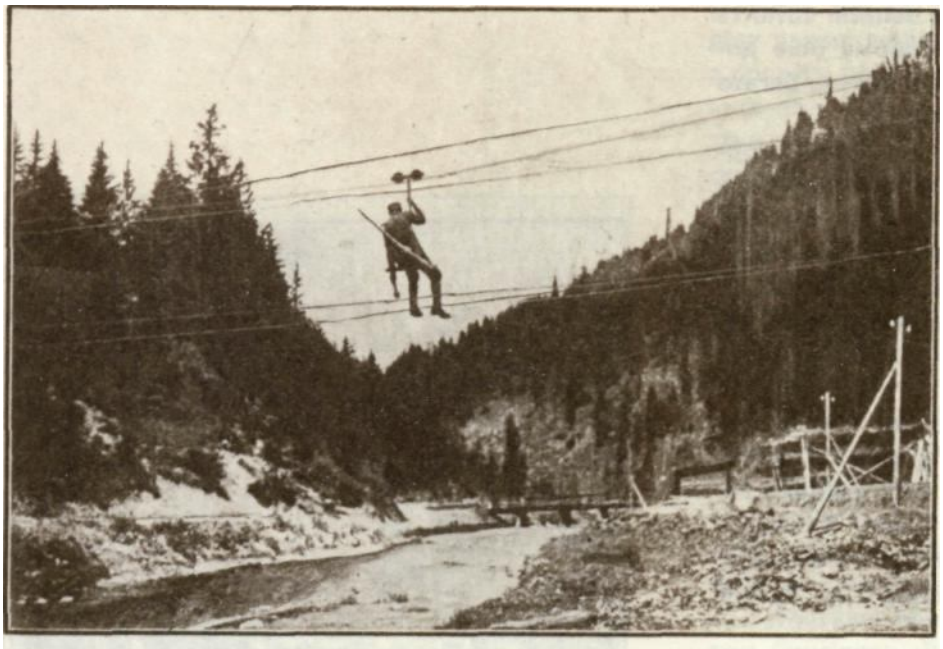

Воздушна залізничка на »Альбіні«.

Пхор. Михайло Горбовий.

Сот. д-р Омелян Левицький,
поляг 23. III. 1917.

Похорони сот. Левицького й стрільця Володиславського.

На Попаді приділили Гуцульську Сотню до німецької дивізії ч. 200, що належала до карпатського корпусу. Там сотня мала місяць »відпочинку«, себто не сиділа в окопах, зате працювала важко при будові дороги через Попадю і повітряної залізнички на »Альбіні«. Харчі були дуже лихі. В таких умовинах прийшло навіть у сотні до заворушень. Стрільці домагались повороту до У. С. С.

В половині червня прийшло до сотні доповнення з Коша, 45 стрільців з двома старшинами хор. Стафиняком і хор. Голинським. Положення сотні було далі дуже погане. Праця важка, харчів мало. Там то улюбленою піснею став гимн »Лопатенцуґу«.

Нарешті 18-го червня відійшла Гуцульська Сотня на відпочинок до с. Петрова на Закарпатті. Звідти 27-го червня виїхала сотня до У. С. С. під Конюхи коло Бережан саме в часі, коли розпочалась офензива Керенського і коли Москалі зайняли Конюхи.

Перед наступом на горі Присліп. Сотня підсувається до ворожих становищ.

куропатники та конюхи

Після вишколу та поповнення новобранцями в Розвадові й Верині У. С. С. знову виступили в поле 17-го лютого 1917 р.

Вийшли два куріні по три сотні під проводом от. Франца Кікаля, приділеного з 24-го (коломийського) полку піхоти. Похідний транспорт, завантажений на залізницю в Жидечеві, від'їхав до Бережан. Після кількаденного постою в Бережанах, у запасі XXV. корпусу, У. С. С. відійшли під Куропатники на місце мадярських частин.

Куропатники — це невеличке село над потічком Ценівкою в північно-східному напрямку від Бережан, яке сусідує зі селами Бишки і дальше з Конюхами. Само село Куропатники на східному березі Ценівки було в російських руках і через нього проходили російські окопи. Позиції У. С. С. тягнулися краєм ліса напроти Куропатник здовж дороги, що веде з Бережан через Баранівку до Конюх і дальше до Зборова. Віддаль поміж обома фронтами була 700—800 кроків і їх ділило оболоння, яким протікає Ценівка. По тому боці, ближче дороги не було хат, а стояли якісь звалища розбитої горальні і поруч мостика на греблі решти якогось млина.

В Куропатниках зведено оба куріні в один з чотирма сотнями. їх комендантами були сот. В. Дідушок, пор. О. Семенюк, пор. Орза, буковинець, приділений до У. С. С. з 41 п. п. та пор. О. Букшований. Пор. Букшований, що в бою під Лісовичами попав у російський полон, втік зі Сибіру й, зазнавши чимало пригод як комендант партизанської ґрупи, зложеної з Курдів, на терені Персії, повернувся у ряди Стрілецтва. Комендантом технічної сотні був четар д-р І. Сіяк, комендантом відділу скорострілів хор. В. Соловчук. Крім цього була ще будівельна сотня під командою чет. В. Гнатюке, опісля чет. І. Цяпки. Ця сотня, зложене з виздоровців, колишніх ренених, вела військові будівельні преці в звпіллі. Адютантом куріня був чет. В. Панчек.

Не куропатницьких позиціях захопила У. С. С. проЕгесна, багата в події по тамтому боці окопів. У Росії вибухла революція і прийшов упадок царату. На фронті затихло. Над ним повисле якесь дивно-теємна атмосфере, радісне те гнітуча, настрій дожидання чогось невідомого, непевного. Часеми лиш артилерія зводила двобої або перестрілювались полеві сторожі. Вечором з російських позицій неслись пісні. Тем стояла українська частина. Якийсь невідомий Петро виходив заєдно не окопи і затягав довго-протяжно українську пісню. Його мягкий голос котився гомоном по лісі та примарно вабив стрілецьке вухо.

— Гей, Петре! — гукали йому зі стрілецьких окопів. Петро відгукувввся те передавав, що в них в Україні нвстела вже своя воля і своя правда Почали навязувати звязки; до Стрільців стали попадати київські українські часописи. В землянках читали їх У. С. С. та слухали із запертим віддихом про Центральну Раду, про проголошення нею першого Українського Уряду; прийшли також вістки про перші спроби організації української армії.

Були це дні зворушливі, памятні і великі!

Для виснажених війною центрельних держав російське революція принесла надію замирення на східному фронті. Австрійське те німецьке командування вирішило покористуватись т. зв. »братенням« не фронті для підсилення мировых настроїв серед російської армії. З цього приводу зорґанізовено окремий пропвґвндивний апарет. Не це »брвтення« не щадила Австрія руму, яким призначені до цього пропагандисти частували російських вояків; пішли в рух усякі пропа-

ґандивні листки та спеціально друковані для тієї ціли часописи. Але й новий російський уряд не спав. Він рішив повести війну дальше і почав свою аґітацію за продовженням війни »до переможного кінця». Новий міністр війни А. Корейський їздив по фронтах та виголошував ударні промови. Формувались т. зв. баталіони смерти, зложені з надійних вояків, а недалеко, під Зобровом, появилась бриґада Чехословацької Лєгії.

Під сам Великдень одна така ворожа стежа ударників захопила в полон двох стрілецьких старшин, хор. Деркача та Мельника, які підійшли до розвалин куропатницької горальні, щоб дістати від доставців з тамтого боку нових київських газет. З цього приводу на сам Великдень не обійшлось без жертв підчас »великодних братань*. Від скорострілу У. С. С. упало в полудне кількох салдатів, а ввечір від стрільна російської бате-рії кількох Стрільців. Як на диво, російська шрап-неля розірвалась саме в тій землянці і вбила тих скорострільців, що стріляли на Великдень.

Над фронтом нависла загроза ворожої офензиви. По тамтому боці забрали Українців а на їхнє місце дали фінляндський лолк. Також У. С. С. перекинули небаром з Куропатник під Конюхи.

В тому часі командування союзних армій стало звертати пильнішу увагу на хемічну ділянку війни, головно на охорону перед ґазовими наступами. Також на східному фронті переведено при арміях нову організацію Газової охорони. В Куропатниках У. С. С. перебули відповідний вишкіл, яким кермував старшина Газової охорони чет. І. Іванець.

Шефом санітарної служби при полевій формації У. С. С. був тоді лікар пор. д-р К. Восвідка, полевим духовником о. Фацієвич, що перевів великодню сповідь та посвятив на Великдень стрілецькі паски.

Пполк. Франц Кікаль на становищі під Конюхами.

Добре почувались У. С. С. під Куропатни-

Вид на російські становища під Куропатниками, з окопів У. С. С.

Пор. Осип Яремович, поляг 1. VI. 1917 р. під Конюхами.

Хор. Пилип Деркач.

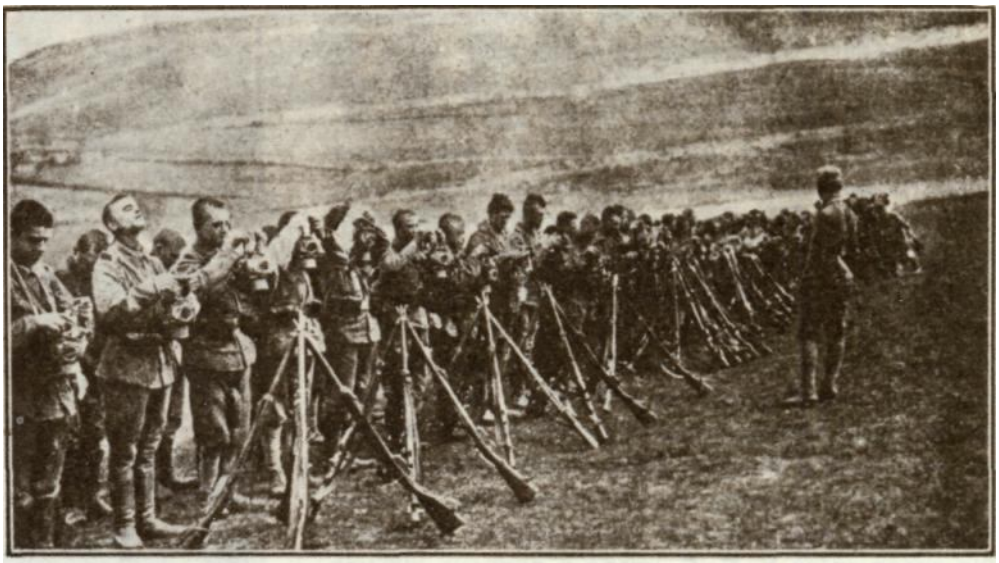

Вправи в накладанні протиґазових масок.

нами, та зараз після свят мусіли відійти до Конюх у запас першої боєвої лінії. Може занадто голосні йшли балачки між Стрілецтвом про події там, в Україні. Починала тягнути якась сила на той бік, туди, де Дніпро, де Київ. Двічі чи тричі не вернулися стежі Семенюкової сотні та пропали в повному складі. Для австрійського командування У. С. С. були безпечніші в запасі і тому мабуть їх стягнено з позицій в Куропатниках та перекинено під Конюхи. На памятку постою Стрілецтва в Куропатниках залишилося лиш кілька могил при гостинці коло Жукова та в куропатницькому лісі. Могилки в самому лісі ще може й досі збереглись, але ті, що при гостинці, простояли ледви кілька літ по війні.

У. С. С. перейшли під Конюхи в тому часі, коли сподівання на окремий мир не справдились, а навпаки: стало ясно, що російська армія після підготовної пропаганди і проголошення другої війни за батьківщину (»вторая атєчествєнная вайна«) готується до удару. На фронті збільшилась розвідча праця російських літаків; щораз нові батерії, між іншим також бельгійські та французькі, вцілювались в австрійські становища та позафронтові обєкти. Все це віщувало недалеку офензиву. Становище, призначене для У. С. С, було дуже погане. їх поставили як запас першої боєвої лінії в ярі під т. зв. Звіринцем, на самому заломі фронту, що йшов від полудня горбами над західним берегом Ценівки через Куропатники, Бишки та, загинаючись перед самими Конюхами, переходив за східний беріг річки Ценівки. Через те на правому крилі була велика некрита долина, яку опановували Москалі і підчас наступу могли вда-

Стрілецький Великдень під Куропатниками.

Хор. Осип Данківський.

рити на зади противника. Команда куріня була з ярі разом зі сотнями. Пполк. Франц Кікаль, приділений зкмою в характері коменданта У. С. С. на місце полковника Вариводи, був доволі вимагаючий та обовязковий старшина; при цьому він виявив себе людиною культурною і добросовісною. Він скоро увійшов у свою трудну ралю та повів інтенсивні заходи для збільшення полевої формації У. С. С. знову у полк. Для цього рішено стягнути з Карпат Гуцульську Сотню та з Вишколу нові похідні сотні.

Таємні пошуми від українського моря, що почало хвилювати по тамтому боці, наказували У. С. С. громадити сили і держати їх в поготові. Тимчасом резерват (таємний приказ) Армії заповів велику російську офензиву, що мала розпочатися 29-го червня в год. 5-тій ранком.

Наказано строге поготівля. Над ярugою, де у вибудованих на склоні горбів землянках примістились сотні У. С. С, повисла загроза недалекого бою.

В тишу погідного ранку дня 29-го VI. в год. 5-тій упав перший стріл важкої московської гармати. Зараз-же знялась гураґанна буря артилерії. На просторі яких ЗО кільометрів від села Бишок по Зборів заграло 520 батерій. Руйнуючий вогонь гармат знищив умить на відтинку села Конюх передні рови і дротяні засіки. Стрілецькі закопи обернулись у вертепи лійок і ям з накопиченими куснями дерева, каміння та іншого матеріялу. Четверту сотню У. С. С, що скріпила першу боєву лінію, перетереблено.

Небо було чисте, але сонце пробивалося крізь занавісу куряви. Наче зловіщі птахи кружляли над становищами ворожі літаки, щоб дорешти зломити духа оборони. Вони справляли вогонь своїх батерій.

Від ударів важких стрілен обсувалися стіни ровів, розривалася стеля землянок. Земля гуділа під глухий стогін. До недавна білі склони яруги почорніли, присипані землею й куснями Гранат, мін та шрапнелів.

У селі Конюхах, де примістилася стрілецька санітарна поміч під командою лікаря д-ра Воєвідки та боєвий обоз, настало пекло. Ворог бив запальними стрільнами. Горіли хати і збіжжя на полі. Ревіла покалічена худоба, збожеволілі люди з вереском гинули на пожарищі. В тому гарматньому вогні рвалася телефонічна лучба, яку раз-ураз треба було справляти. Служба телефоністів була геройська. В часі, коли інші сиділи скриті в землянках, вони перебігали з місця в місце задихані мов ті гончі пси, щоб підтримувати звязок. Багато з них тоді погинуло.

В ночі гарматній вогонь притих. Настала хви-

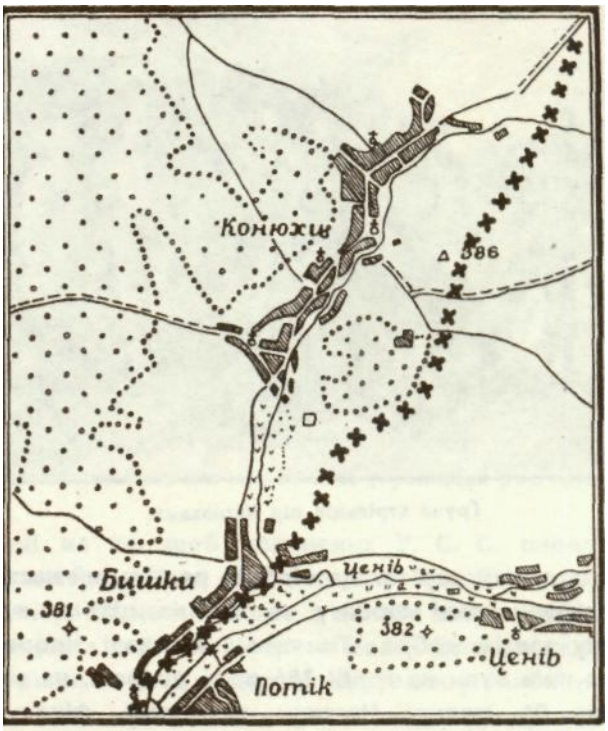

Мапка австрійського фронту під Конюхами.
Місце, де стояли УСС в запасі першої лінії, зазначене чотирокутником.

лева перерва. Доставлено харчі. Розпочалась інтензивна праця піонірської, чи не найкращої технічної сотні в цілому XXV. корпусі.

Так пройшло 48 годин.

Вночі на 1-го липня пішов зливний дощ і вода залила стрілецькі рови. Стрільці опинились у грязюці. Та досвіта випогодилося і настав ясний, соняшний ранок. Вогонь артилерії знову дещо ослаб. Наказано строге поготівля на випадок наступу ворожої піхоти.

Коло 10-ої години рано прийшло ще звідом-

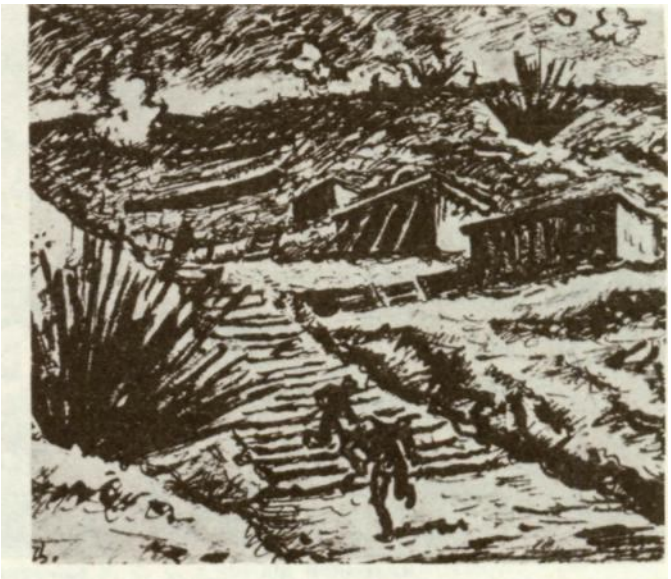

Гураґановий вогонь на стрілецькі становища. Рис. І. Іванець.

Ґрупа стрільців під Конюхами.

лення дивізії про те, що відбито російський наступ на лівому крилі фронту та що на цілому відтинку зовсім добре. Тимчасом Москалі прорвалися вже були на горбі 386 поза двором, на відтинку 81. полку. Частини четвертої фінляндської дивізії, в якої складі були окремі пробоєві відділи, т. зв. куріні смерти, вдерлися крізь прорвану лінію І почали в обі сторони звивати австрійський фронт. Про ті події У. С. С. не знали нічого. Не знали, що ворог зайшов далеко на зади, що на лівому крилі нема ніякої оборони що тисячі австрійців опинилися в полоні. У. С. С. сподівалися ворога спереду, тимчасом він прийшов іззаду. З лівого крила він окружив яругу, в якій стояли У. С. С. І відразу опанував положення. В добавку, як уже було сказано, сотням заборонено виходити із землянок, щоб не стягнути на себе вогню ворожої артилерії. її вогнем кермували літаки, що без упину літали доволі низько над становищами. На російських ударників попав перший десятник Дутківський, що з двома телефоністами вибіг справити перерване телефонічне получення. Та заки він вспів повідомити сотні У. С. С, яругу окружили й опанували Москалі. Першу відсіч пробував дати чет. Іванець з кількома стрільцями, що були при команді куріня. Та це не спинило розгону Москалів і сотні, що були в землянках, попали за декілька хвилин у полон разом з раненим комендантом пполк. Кікалем, якого Москалі пробили баґнетом.

Під Конюхами згинув комендант стрілецької кінноти, пор. Р. Камінський, пор. Осип Яремович, пхор. Ворона, пхор. Василь Іванців, віст. Тютько, десятник Р. Кузьмович, стр. Шкварко та багато інших.

Російське командування не використало перемоги, що йому прийшла так легко на цьому відтинку. Розгін російських військ скоро здержано. Першу відсіч дав відділ стрілецьких скорострілів, що стояв у запасі в лісі коло Бишок, та батерія пор. Юліяна Шепаровича, що була тоді на становищі по другій стороні долини, за Конюхами. Засипані картачами гармат та вогнем стрілецьких скорострілів російські полки спинилися. Небаром зібрались зацілілі частини У. С. С. Саме в тому часі повернулася з Карпат Гуцульська Сотня і прийшла до Конюх. Від полону врятувалась половина сотні скорострілів, сотня технічна

Село горить.

Пор. Роман Камінський, поляг в бою під Конюхами.

Лікар пор. д-р Кость Воєвідка.

та будівельна, врятувався також відділ мінометів. Кількадесять стрільців вирвалося вже з рук Москалів. Разом було ще яких 400 людей. Ці останки У. С. С. повели протина-ступ і вибили Москалів з добутих становищ.

Розгін революційних російських армій заломився ще скоріше, як зірвався. Ще кілька днів йшли кріваЕі змагання коле Зборова. Там скріва-вилась Чеська Лєґія, проти якої кинено маси австрійського та німецького ізійська.

Полонених У. С. С. вели разом з тисячами австрійських вояків через Озірну до Тернополя. По дорозі стрічали У. С. С. вже українізовані частини рос. армії під жовто-блакитними прапорами, що йшли на фронт.

Приємна несподіванка стрінула полонених У. С. С. у Тернополі. Там привітала їх від Української Влади делеґація, під проводом комісаря Л. Юркевича. Комісар Юркевич в розмові виявив надію, що У. С. С. візьмуть участь у будові власної держави та обіцяв повідомити про їхній приїзд Центральну Раду.

У великому роздільному таборі для полонених в Дарниці, що лежить недалеко Києва, по другому боці Дніпра, У. С. С-ів відвідали деякі українські діячі, між іншими Винниченко й Скрипник. Та

Великодне братання між УСС. та українцями рос. полку.

надії на те, щоб полонених У. С. С. передали в розпорядження Українського Уряду, не справдились, бо несподівано, з наказу військового коменданта київської округи полк. Оберучева, всіх старшин У. С. С. відтранспортували у глибину Росії. Цей представник російського уряду бачив в У. С. С. небезпечний елемент, свідомих українських державників, які могли бути грізніщі, ніж зукраїнізовані частини військ Центральної Ради, що саме організувались. Всеж таки багато з полонених під Конюхами доповнили потім ряди Січових Стрільців, що небаром почали збиратись у Києві. Чимало полонених У. С. С. працювало вже в початках російської революції в рядах зукраїні зованих частин, як прим. чет. А. Добрянський, що вже в Петрограді брав активну участь в українізації полків з України.

Чет. Аґатон Добрянський.

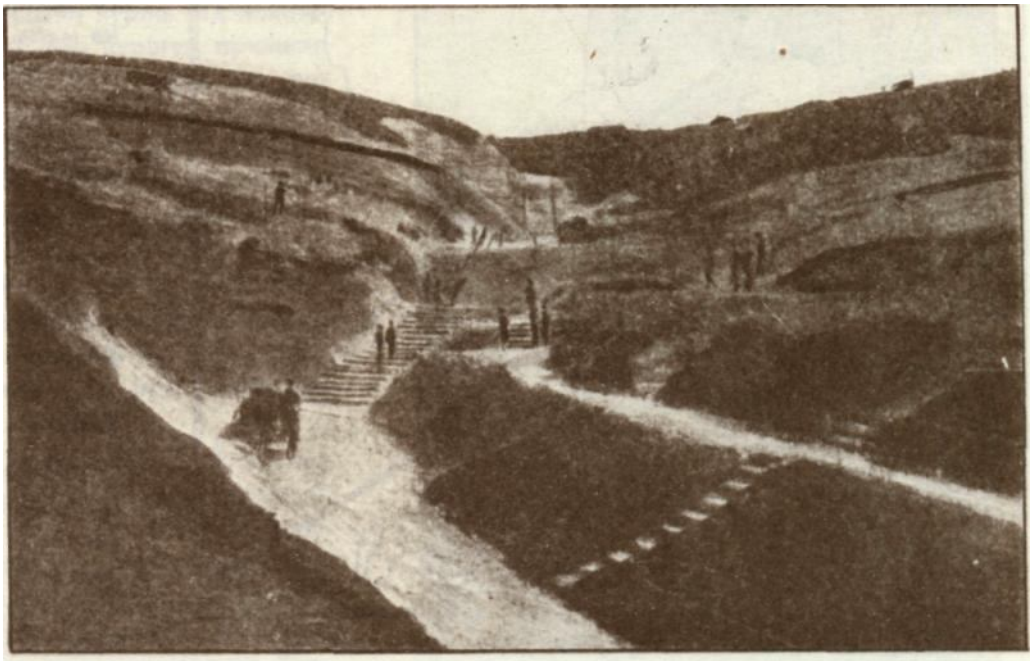

Запасні становища У. С. С. в ярі під Конюхами.

П О Х І Д на україну

В яких три тижні після бою під Конюхами почали союзні війська загальний наступ. Він увінчався повним розгромом революційних армій Керенського. За кільканацять днів фронт XXV. корпусу дійшов до Збруча. В авангарді 55-ої дивізії ішли останки У. С. С. разом з двома сотнями німецької кінноти зі славного полку гузарів смерти „ Тоіепкоріїшваг еп".

У. С. С. мали тоді ще около 600 стрільців та 24 старшин. Боєвий склад У. С. С. був такий: 3 сотні піхоти під командою пор. Бужора (Гуцульська Сотня), чет. д-ра Сіяка (технічна сотня] і хор. Клима; будівельна сотня під командою чет. Цяпки та відділ скорострілів з хор. Квасом, відділ мінометів з хор. Никифоряком та одна чета телефонічна. Обозами проводив чет. д-р Цьокан. Санітарною службою У. С. С. завідував д-р В. Щуров-ський зі сан. чет. Л. Перфецьким. Командантом тих останків У. С. С. був у часі походу до Збруча пор. Д. Кренжалов-ський, приділений з 35. п. краєвої оборони.

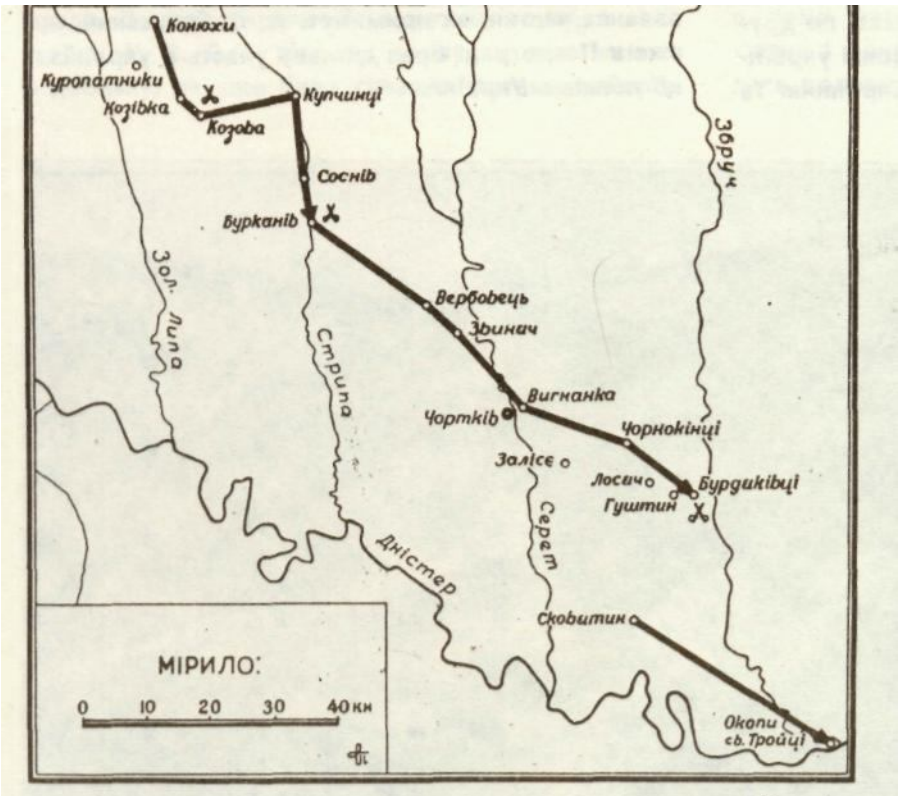

Шлях походу У. С. С. зпід Конюх до Збруча, липень 1917.
У місцевостях, відмічених двома перехрещеними шаблями, відбулися бої У. С. С.

Ціла 55-а дивізія після бою під Конюхами і підчас походу до Збруча мала у своєму складі лиш останки двох галицьких полків, 35-го і 19-го, та У. С. С, при чому вона займала дуже широкий, около 60-кільомет-ровий фронт.

Напрямок походу 55-ої дивізії та У. С. С. був південний схід. У. С. С. йшли з Конюх через Козів-ку, Козову, Купчинці, Бурканів, Вер-бовець, Звиняч, Вигнанку к. Чорт-кова, Чорнокінці та Бурдяківці над Збручем.

Важніщі бої в тому поході випали такі: дводенний біля Козової, завзятий бій за старі окопи під Бурканом над Стрипою та над самим Збручем, під Бурдяківцями, де вславилась головно Гуцульська Сотня. Підчас того походу У. С. С-ів пе-

На похідному шляху У. С. С. до Збруча

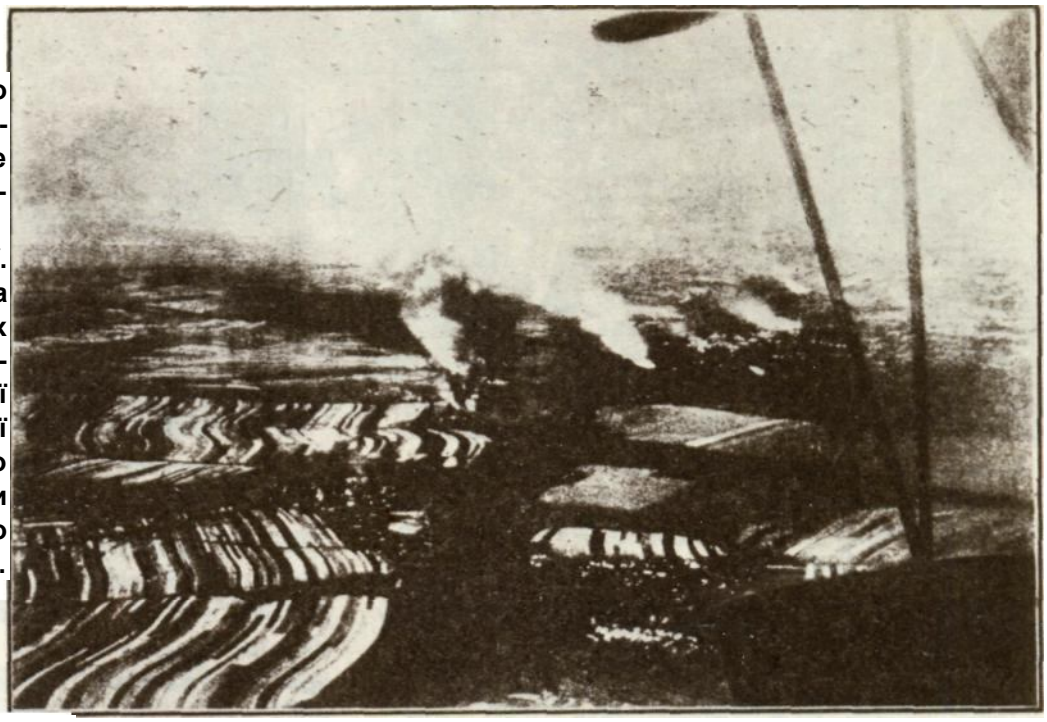

Москалі нищать вогнем військове майно та склади. Світлина зроблена з літака.

рекидали нераз з одного боєвого відтинку на Другий, залежно від того, де був сильніший опір ворога.

За боєві подвиги У. С. С. дістали тоді кілька разів признання вищих команд; в одному з приказів Начальної Команди Південної Армії ґен. Ботмера окремо відмічено боєві заслуги У. С. С. Окрім цього старшини чет. Сіяк, хор. Клим, хор. Никифорук дістали німецькі 'залізні хрести та багато стрільців німецькі боєві відзначення.

Після закінчення походу, У. С. С. стояли деякий час над Збручем. Потім їх стягнули з фронту до села Залісся в Чортківщині для доповнення. Туди прийшов з Вишколу новий курінь під командою от. М. Тарнавського. З цим курінем прийшло на фронт також багато старшин і стрільців, що втікли були з російської неволі. Вони принесли зі собою національно-революційні настрої І доказували, що для У. С. С. тепер не місце в австрійській армії, а по другому боці фронту, за Збручем, де будується своя держава. У вільних хвилинах Стрілецтво вело на ці теми безконечні дискусії. Вернулися старі часи Ґоронди. Знову воскресло Стрілецтво зі живим товариським життям та зацікавленням справами, що хвилювали все українське громадянство.

При кінці листопада вислали У. С. С. до команди корпусу прохання за підписами старшин на дозвіл відсвяткувати історичну подію: проголошення Центральною Радою 3-го Універсалу, який 20-го листопада проклямував Українську Народню Республику самостійною державою. Команда корпусу відмовила дозволу та відкликала от. Тарнавського за те, що підписав це прохання разом з іншими старшинами. Ця подія дуже пригнобила Стрілецтво, тим більше, що польська преса широко розписувалась тоді про злуку Східної Галичини з майбутньою Польською Державою. В селі Гуштині відбулась тоді таємна нарада старшин, на якій поставлено проект перейти за Збруч, на службу Українській Державі. Та у висліді довшої дискусії перемогла знову думка, що У. С. С. повинні ще на деякий час залишитись по боці цей-

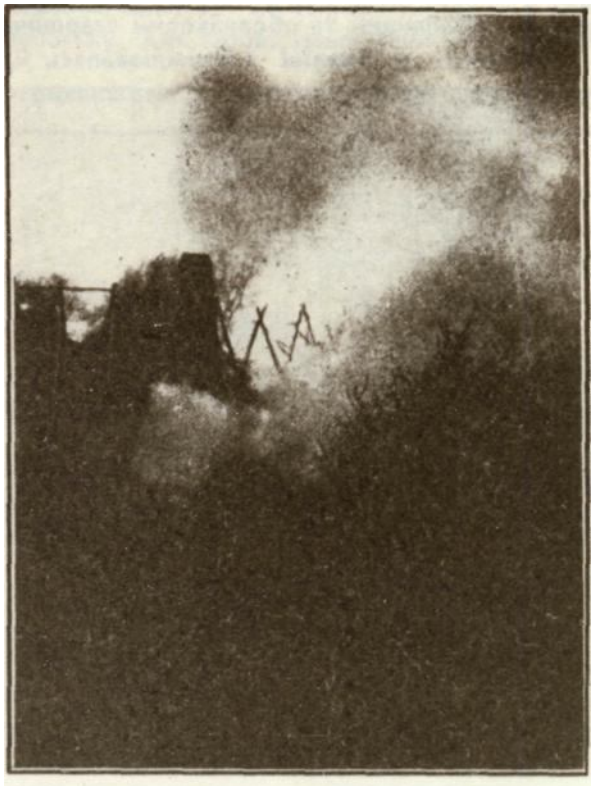

Москалі палять, відступаючи, села.

Ґрупа старшин і підстаршин 1-ої сотні УСС. у Скозятині перед походом на Україну.
Посередині чет. О. Іванович командант сотні, побіч нього зліва пхор. В. Лятишевський, зправа пхор. В. Калина.

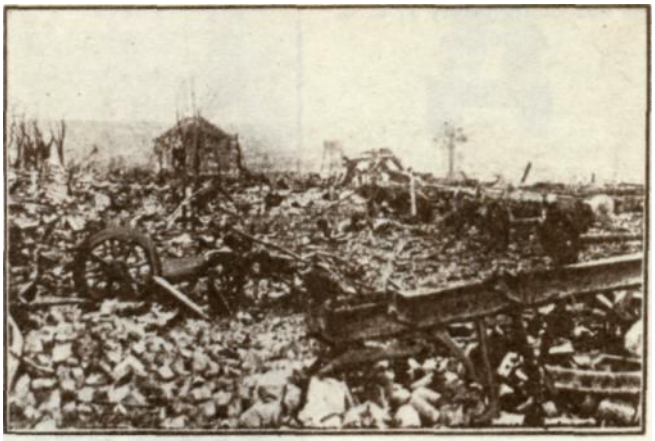

Дворець Козова після бою під Конюхами.
На дорозі походу УСС. до Збруча, липень 1917.

тральних держав, бо вислід війни ще не рішений та завдання У. С. С. по цьому боці ще не скінчене.

В останніх днях грудня перейшли У. С. С. до Волі Чорнокінецької, а Різдво 1918 р. святкували в селі Лосячі. Фронту тоді не було майже ніякого. Часами десь далеко, поза Збручем, глухо гуділи гармати. Ходили чутки, що це війська Центральної Ради бються з большевиками.

Підчас самих Різдвяних Свят перейняв команду над У. С. С. сот. Осип Микитка. Святочно і з великим жалем пращали старшини та стрільці дотеперішнього коменданта, от. Мирона Тарнавського. Та й новий комендант сот. Микитка, як виявилось пізніще, був відважним вояком, великим патріотом, дбайливим та обовязковим старшиною.

Тимчасом в Україні оформлювалась ідея державносте репрезентована Центральною Радою, яка врешті довела до окремого мира з центральними державами, підписаного в Бересті 9-го лютого 1918 р. У відповідь на відокремлення України Москва вислала проти молодої держави армію Муравйова. Московська навала знову залила українські землі, зневолюючи Центр. Раду звернутись за допомогою до центральних держав.

Берестейський мир застав фронтові частини У. С. С. у селі Сковятині коло Борщева. З початком березня увійшли У. С. С. разом з першими відділами австрійських військ у границі молодої Української Держави. З переходом за Збруч У. С. С. опинилися в боєвій групі, якою командував архикнязь Вільгельм Габзбург. З цією ґрупою перейшли У. С. С. ціле Правобережжа та залишились у ній до розвалу Австрії, себто до 1-го листопада 1918 р.

Мрія довгих літ змагань і трудів сповнилась. У. С. С. йшли в Україну визволяти »братів-Укра-

Наступ УСС. під Бурдяківцями над Збручем, серпень 1917.

Пор. Дмитро Кренжаловський.

Хор. Василь Клим.

Чет. д-р Іван Сіяк.

Хор. Осип Квас.

їнців з московських кайдгн«, як співалось у відомій стрілецькій пісні. Весело й радісно лунала стрілецька пісня понад подільськими ланами, вкритими зеленим руном озимин, з яких ледвищо зійшов сніг.

У. С. С. перейшли з Галичини через Окопи Святої Трійці до Камянця та після короткого відпочинку рушили дальше походом до Вапнярки. На цій дорозі У. С. С. зустрінулися вперше з місцевим українським громадянством та його настроями. Селянська маса була національно мало освідомлена і до того занархізована ріжними революційними кличами; вона зовсім не визнавалась у повені соціальних І національних питань. Головним здобутком революції був для селянства поділ панської землі і довкола цієї справи оберталося все їхнє зацікавлення. Міста на Україні були зденаціоналізовані і мали тоді ще обмаль свідомої української інтелігенції. Всюди, куди перейшли У. С. С, залишали за собою чар національного війська і національної ідеї; їхній похід був справжньою рухомою пропагандою за українську державність. Щоденні нічліги та короткі постої по селах і містечках від Камянця Подільського через Дунаївці, Ушицю, Станиславчик, Жмеринку, Вапнярку і дальше на південному Правобережжі давали Стрілецтву змогу пізнати своїх братів, їхні настрої та потреби. Стрільці залишали по собі серед українського населення національне освідомлення, віру у власну державу та любов до Стрілецтва.

З Вапнярки У. С. С. переїхали залізницею до Одеси, опісля під Херсон та здобули його, зломивши перший завзятий опір большевицької залоги. З Херсону поллили двома пароплавами горі Дніпром, під Олександрівськ. Тут У. С. С. звели з большевиками бій за залізничу стацію в Олександрівську. Але большевики були ще настільки

Демонстраційний похід у Київі з нагоди проголошення III. Універсалу Центральної Ради.

Виїзд Вишколу УСС в Україну.

Мирова делєґація Центральної Ради підписує берестейський мир.
Від ліва: М. Левітський, О. Севрюк, М. Любинський.

»Зажурились Галичанки«.
Виїзд коша УСС. в Україну, червень 1918 р.

сильні, що Стрільці мусіли відступити до Дніпра і пароплавом переїхати до недалекого села Біленького. Та на другий день большевики покинули місто, бо саме тоді з півночі наспіла славна Запоріжська Дивізія під командою полк. Болбочана. Того самого дня відбулася в Олександрівську святочна стріча У. С. С. зі Запоріжцями.

Довший побут в Олександрівську, саме в осередку колишнього Запоріжжа, в якому УСС. провели весняні місяці квітень, травень та червень, залишив у них одні з найкращих споминів. Була це не тільки весна в природі, але й весна української державности. Нехай і при чужій помочі, — всеж таки Україна звільнилася врешті від панування Москалів і, дарма, що ще необєднана й неоднодушна у своїх змаганнях — вона починала закріплювати свою державність. У. С. С. зажили у великій приязні із Запоріжською Дивізією, що після повороту з походу на Крим станула також залогою в Олександрівську.

Це була своєрідна революційна військова організація, що прийняла багато звичаїв давніх Запоріжців. Та була вона найкращою боєвою одиницею тодішньої української армії. її старшини та козаки, серед яких служило багато інтеліґентів, визначались великим патріотизмом, відвагою і завзяттям. Не диво, що У. С. С. скоро заприязнились з ними.

Також комендант ґрупи, молоденький архикнязь Вільгельм, добув собі у того революційного війська завдяки природній, щирій та приязній вдачі велику любов і пошгану. Запоріжці, невдоволені пізніше гетьманським режімом, задумували навіть зробити спільно з У. С. С. державний переворот та проголосити Вільгельма виборним гетьманом в ролі президента держави.

Підчас стріч з нагоди спільних обідів та перегляду військ Запоріжської Дивізії У. С. С. мали нагоду пізнати її тодішних славних полководців полк. Болбочана, полк. Петрова та познайомитись з життям і настроями Запоріжців.

Дуже скоро увійшли У. С. С. також у громадянське життя місцевого населення та зєднали собі у нього повне довіря і приязнь. У. С. С. працювали в місцевих культурно-освітніх організаціях, головно у »Просвіті«, помагали наладнати українське шкільництво й редагувати тижневик »Січ«. Після цілоденної праці та військових занять У. С. С. йшли до українського театру. Довколичні села та містечка запрошували до себе Стрільців організувати у них читальні, освітні гуртки й театральні вистави.

Прийшов час гетьманського перевороту. Доля Української Держави опинилася в руках нової гетьманської влади. На жаль, гетьманський уряд

не зумів зєднати собі народніх мас, ще й сам розбурхав пристрасти, шукаючи підтримки у явно протиукраїнських чинників. Українське селянство, якому стали силою відбирати поділену дідичівську землю та розграблене майно, відповіло низкою повстань. На села пішли німецькі, австрійські, а то й гетьманські карні експедиції, які ще більше розятрили розбурхану революційними настроями селянську масу. Вогонь повстань розгорівся найсиль ніше на Київщині та Херсонщині. Щоби приборкати неспокійне населення, австрійська окупаційна влада рішила перенести в найбільш загрожений район всі частини У. С. С. У перших днях червня ґрупа архикнязя Вільгельма переїхала в околиці Єлисавету, спершу до Арн; утівки та Масляниківки, опісля до села Соколівки.

Рівночасно з переведенням боєвих частин У. С. С. з Олександрівська в околиці Єлисавету приїхали туди з Галичини Вишкіл та Кіш У. С. С, які до цього часу стояли в Пісочній, Надітичах, Верені та Рудниках. З Вишколом прийшли на Херсонщину нові 4 боєві сотні в числі 1000 добре вишколених стрільців, яких розміщено в селі Грузькім біля Єлисавету.

Політика окупаційних держав, для яких берестейський мир був тільки миром з конечности, на коротку мету, для здобуття хліба та сирівців (»Бротфріден«), мала на увазі лиш і виключно інтереси своїх держав. Вона зосереджувалась на бажанню якнайкоротшою дорогою добути їду для виголодженого населення та війська. Швидко виявилося, що обом союзникам не залежало на творенні української держави, лиш на експропріації дібр багатої країни. З тою метою вони спинювали творення її власної збройної сили та клали перепони всім організаційним і консолідаційним

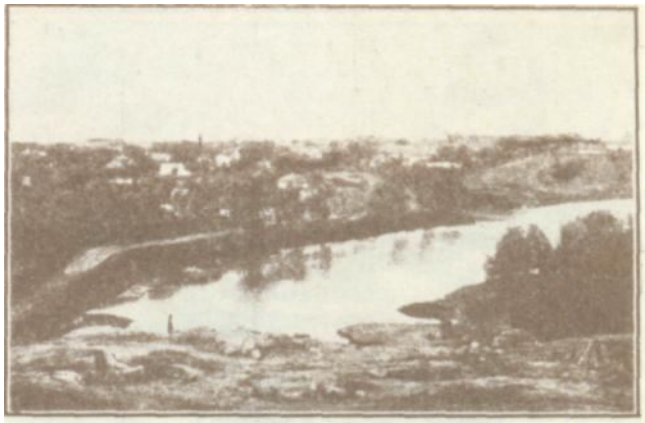

Село Карлівка на Херсонщині.

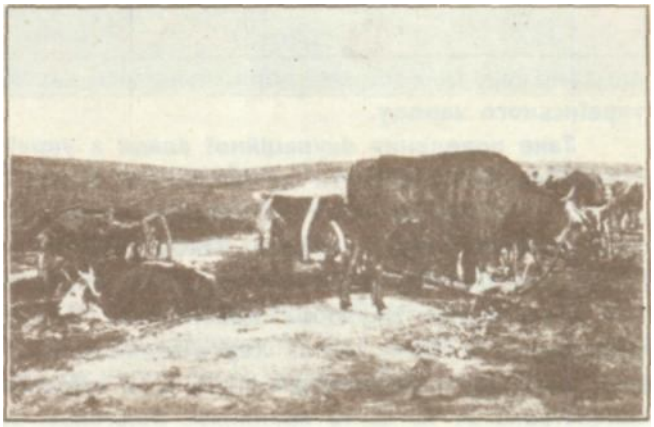

Відпочинок у степу.

намірам українського населення, з тою метою стягали силою, при помочі ріжних карних відділів, підступом та підкупом все, що можна було забрати: хліб, цукор, товщі, скіру, сукно, худобу, муніцію та зброю. Тому також потурали Москалям,

Сот. Вільгельм Габсбурґ, прозваний У. С. С. Василем Вишиваним.

Стрілецьке весілля, хор. Е. Ясеницького, в Грузькому.

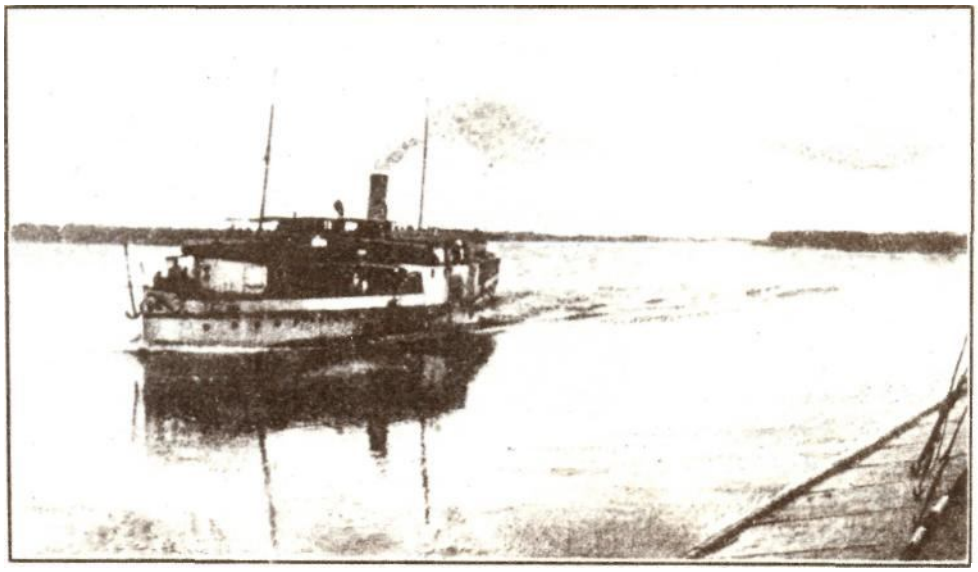

Хор. Петро Постолюк.

Пароплав, яким УСС переїхали Дніпром з Херсону до Олександрівська, 1918 р.

що явно виступали проти державницьких змагань українського народу.

Таке поведення окупаційної влади з українським громадянством та легковаження інтересів держави мусіло довести до гострих конфліктів. На безправства, яким потурала також гетьманська влада, свідоме громадянство відповіло протестами, а селянство оружким повстанням. Вязниці в Єлисаветі та інших містах Херсонщини заповнилися знатними українськими діячами та свідомим селянством. У. С. С. та архнкнязь Вільгельм заступались за них, інтервенювали у чужонаціональних частинах та у вищих командах, урятували життя неодному українському патріотові й повернули волю багатьом, що попали в австр. військові суди. Також неодно село завдячувало У. С. С. вря-тування від крівавої екзекуції за спротив грабежі хліба й майна.

Комендантом австрійської дивізії, що до неї належали У. С. С, був тоді ґен. Маренці. До нього мали доступ довколичні московські дідичі, що випрошували карні експедиції на свої села. Для втихомирення збунтованих проти нових порядків сіл висипано звичайно мадярів, які найбільше знущались над населенням.

До тієї карної акції австрійська військова влада ужила також і У. С. С. Між іншим на втихомирення населення в містечку Добровеличківці та околиці вислано 3. сотню з чет. Голинським. Та цю пацифікацію перевели У. С. С. на свій спосіб. Увійшовши до села перед містечком, сотня станула на майдані й заспівала стрілецьких пісень, після того

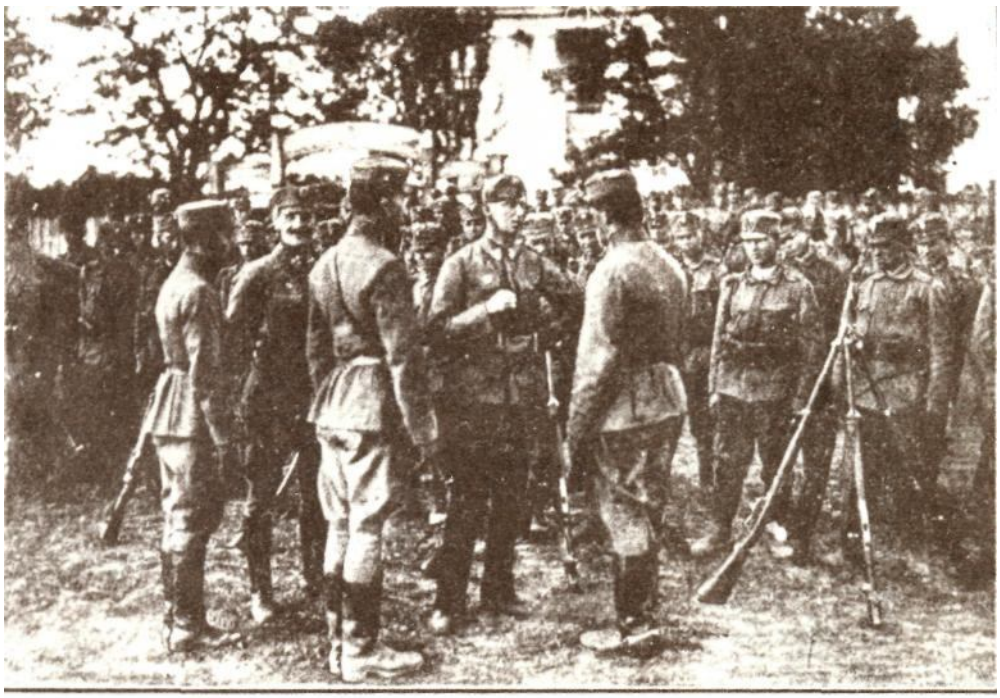

Сот. В. Габсбурґ, командант ґрупи, між Стрільцями.

Пол. духовник о. Базилевич і пхор. Ю. Купчинський, що був у Запоріжській Дивізії.

Сот. Осип Микітка.

Дніпрові пороги коло Олександівська.

орхестра заграла до танцю. На майдан збіглася сільська молодь. Почалися співи, танець та розмови. Селяни пізнали, що це свої люди і щиро повитали Стрільців. Довідавшися про це, громадянство містечка Добровеличківки прийняло У. С. С. хлібом та сіллю. Дуже швидко розійшлась також по довколичних селах вістка, що У. С. С. — це своє військо, яке не зробить їм ніякої кривди. «Збунтоване» населення виконало всі зарядження, видані комендантом сотні. Селяни позносили трохи старих крісів, зате у двох московських дідичів сотня перевела строгу ревізію і забрала найдену зброю. Таксамо »пацифікувала« 2-га сотня У. С. С, вислана на карну експедицію в іншу околицю.

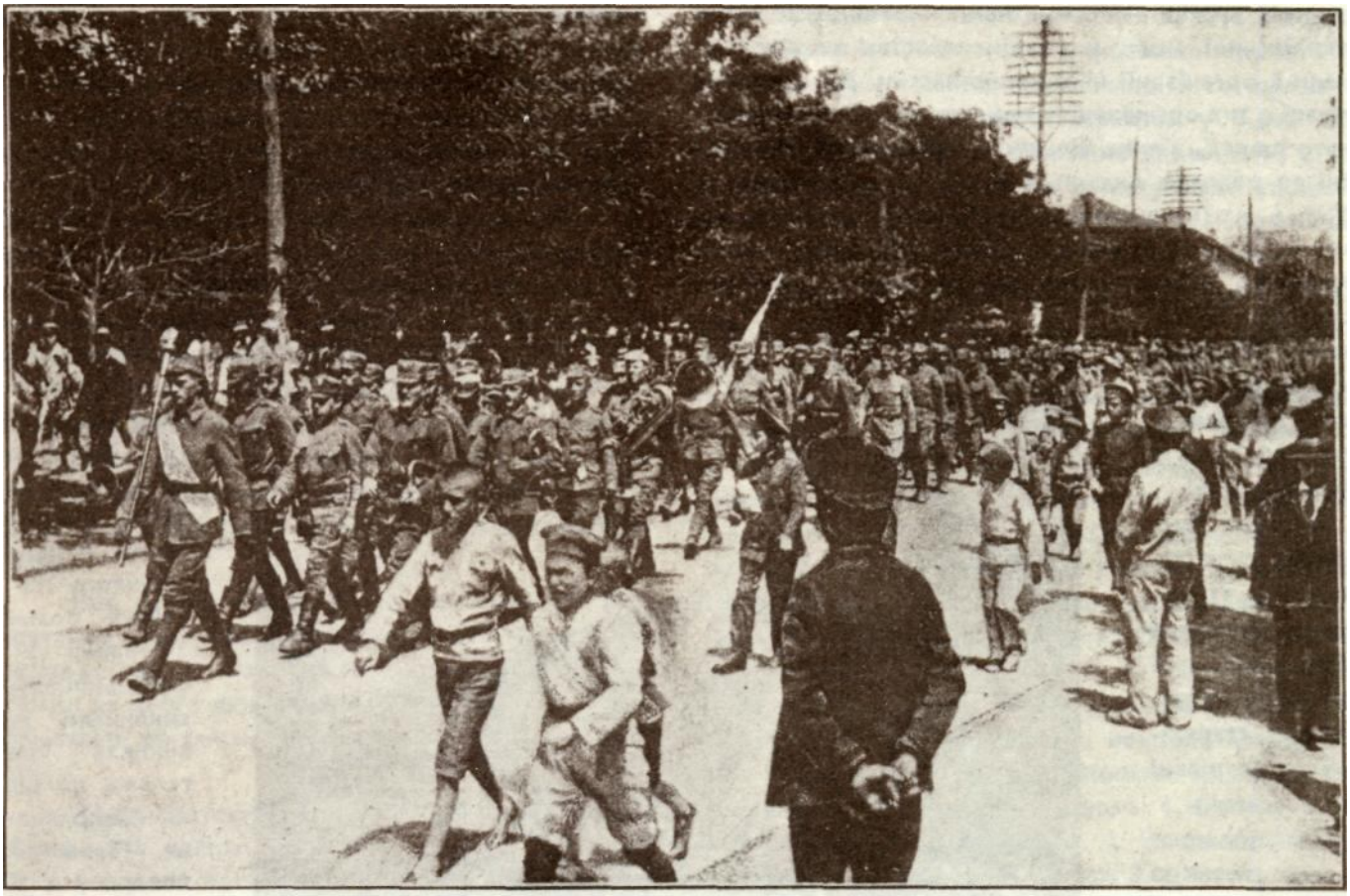

Вишкіл У. С. С. увіходить до Єлисавету.

З цього приводу пішли на У. С. С. скарги дідичів, як на «спільників» большевизму та ворохобників. За поведінку 3-ої сотні в Добровеличківці поставив ґен. Маренці команданта сотні чет. Голинського і ще одного старшину під воєнний суд, а за неправильне переведення карної експедиції 2-ою сотнею покликав команданта У. С. С. сот. Микитку до звіту. Тоді командам ґрупи архикнязь Вільгельм вислав скаргу на ґен. Маренці до цісарської канцелярії. Внаслідок цього застановили слідство проти стрілецьких старшин, а ґен. Маренці опинився на італійському фронті.

Дефіляда кінних частин Запоріжської Дивізії.
Цей військовий перегляд уладжено тоді, коли ґрупа сот. В. Габсбурґа та У. С. С. перебували в Александрівську.

В постоях стрілецьких сотень ішла далі невпинно інтенсивна культурно-освітня праця між населенням. Спільно з місцевими патріотами та орґанізаціями наші старшини та стрілецтво організували читальні »Просвіти«, народні школи, аматорські гуртки, кооперативи, переводили курси української мови й українознавства та допомагали в організації військових частин. До постійної праці в тих організаціях призначили з Вишколу багато людей, з яких більшість залишилася на Україні до розпаду Австрії, а деякі навіть до приходу У. Г. А. на Придніпрянщину. Гуцульська Сотня, яка ще й до тої пори зберегла свою традиційну окре-мішність, зорганізувала аматорський гурток, що спільно з місцевими членами «Просвіти» давав вистави в постою сотні, в Масляниківці.

Заходом Вишколу улаштовано в Грузькому величавий Шевченківський концерт. Стрілецькі старшина та стрільці з кожним днем поширювали звязки з українським громадянством, одні зі селянами, другі з наростаючою у силу національно свідомою інтеліґенцією, робітництвом, громадянськими та військовими орґанізаціями. Радісні, повні надій та вдоволення були ці літні місяці для Стрілецтва!

Серед У. С. С. скривалося тоді чи мало українських наддніпрянських діячів, інтеліґентів та селян, що повтікали зі своїх околиць перед доносами дідичів і перед гетьманськими та австро-німецькими карними експеди ціями. По містах і селах Херсонщини широко пішла слава про «правдиве українське військо«, Січових Стрільців.

Очевидно, що ця «політична», в кожному разі позавійськова діяльність У. С. С, не подобалась австрійському командуванню. До неї напливали масово скарги й докоси ворожих Українській Державі московських та жидівських елементів і донесення австрійських військових частин. Врешті Німцям, що панували в північній полосі України, були дуже незручні ті симпатії, що їх добув собі серед місцевого населення архикнязь Вільгельм. Вони були дійсно доволі глибокі та широкі. Німці поважно боялись за гетьмана Скоропадського.

Серед таких умовин напруження між австрійською військовою владою та У. С. С. дійшло до вершка і, коли дивізійна команда наказала вирушити до бою проти повстан-чого загону от. Шинкаря, У, С. С. відмовили послуху, Загро-жено полевим судом. З цього приводу Начальне Командування австрійської армії викликало архикнязя Вільгельма до Відня на оправдання. Після його повороту У. С. С. перенесено на Буковину.

У. С. С. на могилі Шевченка в Каневі 1918 р.

к і ш у с е

У. С. С. пішли в осени 1914. р. у бій, немаючи запевненого постійного доповнення. Кожної хвилини загрожувала їм небезпека зникнути з лиця землі І, якщо так не сталося, то був це хіба щасливий випадок.

Кіш У. С. С, себто установу, що мала дбати за правильне І постійне поповнення Лєґіону, покликано до життя щойно 5 місяців після того, коли У. С. С. звели перші бої. Після вимаршу стрілецьких курінів на фронт, залишилася в Ґоронді, опісля в Замковій Паланці, коло Мункачева т. з. »Кадра«. Оця загальноприйнята у Стрілецтві назва означувала ніщо інше як збірний пункт для тих, що повертались до своїх сотень з відпусток, лікування або як розбитки з поля бою. Саме із тих стрільців формували час-до-часу більші чи менші відділи, яких під проводом старшин або підстарший відсилали назад до сотень. Кадра не мала права набирати новобранців, вишколювати й формувати доповняючих відділів для боєвих иурінів. Вона не мала жадного організаційного статуту, як і ввесь Легіон, І її приймали як якесь «конечне істну-юче лихо« командою корпусу ген. Гофмана, до якого належали фронтові формації У. С. С.

Кіш У. С. С. почав офіціяльну діяльність щойно під кінець березня 1915 р., хоча вже в половині січня після довгих переговорів і торгів нашої політичної репрезентації в Міністерстві Краєвої Оборони, появилось було доручення про організацію Коша.

Про доповнення У. С. С. новобранцями (рекрутація) говорилось у згаданому дорученні дуже загально і так неясно, що не знати було, як забиратись до цього діла. Притому харчевий стан Коша обмежили до смішно малого числа, а саме до 250 людей.

Місце постою Кошеві призначили не як для інших австр. полків у запіллі, але в етапі XXV. корпусу, недалеко боєвої лінії. Правда, це було з деяких причин доволі корисне, хотяй-би лише з огляду на близький звязок з відділами У. С. С. на фронті, але праця в Коші вимагала спокою та управильнених умовин. В етапі цього не було.

Акція набору новобранців висунулася на перше місце між обовязками команди Коша І вимагала чимало праці, а ще більше грошевих засобів. Перше виконував Кіш, про друге мусів дбати скарбник Боєвої Управи У. С. С, що мала свій осідок у Відні. Для самої рекрутації створено в Коші окремий відділ, штаб старшин та підстарший, бож вона — як опісля виявилося — вимагала чимало знання, енергії та хисту для поборювання тих перепон, які заєдно ставили всякі покликані й непокликані чинники. Удержання У. С. С. І поширення організації було для української справи під цю пору дуже важною проблемою. З тої причини українські політичні представництва у Відні, Загальна Українська Рада з Боєвою Управою У. С. С. і Союз Визволення України дуже уважно стежили за ходом рекрутації та вимагали від команди Коша енергійних заходів і постійних звідомлень.

Акція набору новобранців, яку започаткував Кіш з весною 1915 р., дала спершу надсподівані осяги. Це було заслугою деяких старшин У. С. С, з окрема чет. М. Сасвича, який зєднав собі скоро прихильність 1 піддержку військових команд та зумів навіть стягати охотників зпоза російського фронту через Карпати. В травні 1915 р., після прориву російського фронту під Горлицями та захоплення арміями центральних держав значної частини території з українським населенням, задумала Загальна Українська Рада і Союз Визволення України побільшити Лєґіон У. С. С. і поширити його завдання на окуповані українські землі. В цій справі йшло живе листування, постійна виміна думок і дискусія між Віднем і Кошем. Цей плян вимагав у головних основах такого: 1. Побільшення контингенту боевого стану У. С. С. на 12.000 людей І 5 тисяч в Запасних Кошах. 2. Дозволу на побір людей загального ополчення. 3. Організацію

Збірка Коша У. С. С. на терасі старинного замку в Замковій Паланці, з нагоди приїзду делєґатів Боєвої Управи.

запасних сотень, чи то курінів у Перемишлі, Львові, Станиславові і Стрию. 4. Творення полків і бриґад по трійковій системі. 5. Референта при Начальній Команді Армії. 6. Приділення полків У. С. С. до армії австрійської і німецької на українських територіях. 7. Референтів при арміях і т. д. Всіх домагань було чотирнацять.

Цей широкий плян, предложений нашою політичною репрезентацією, політичним та військовим верхам Австрії застряг на мертвій точці тоді, коли похід військ центральних держав припинився і наново почалась позиційна війна. З цього лляну

»З ними, мовляв, треба гостро«.
Чет. М. Гаврилко в розмові з найстаршим стрільцем.

Сот. д-р Никифор Гірняк.

зреалізовано тільки атомову частину, а саме Збірну Станицю У. С. С. у Львові, яку зорганізовано літом 1915 р., три комісаріяти У. С. С. на Волині, що почали працювати в січні 1916 р. і Побо-рову Станицю при Верховній Команді Південної Армії.

Набір новобранців хоча в меншому розмірі продовжувавсь далі так, що без огляду на ріжні перепони У. С. С. мали постійне доповнення.

Від кінця 1916 р. багато новобранців (яких 3.000) достарчила рухлива Поборова Станиця в Станиславові, що працювала в районі Південної Армії під проводом чет. Д-ра Новаківського. В цій станиці працювало кільканацять людей м і. пхор. В. Мосора, пхор. І. Тиктор, дес. Ю. Рабій, віст. М. Данилюк, віст. Я. Матусяк і О. Весоловський.

Також чимало добровольців зібрала львівська Збірна Станиця, яку заснував чет. Д-р В. Старосольський в липні 1915 р. і якою після нього проводив сот. М. Волошин. Станиця мала свою домівку-касарню в бурсі Ставропігійського Інституту. Вона мала лічницю для хорих, захист для виздоровців і відпустковців.

Крім самого набору новобранців мусіла команда Коша їх вишколювати і формувати з них похідні сотні, здатні до бою. Коли взяти під увагу, що обовязком Коша було ще провадити евіденцію, дбати за виздровців, піклуватися воєнними інвалідами і т. д., то праці й обовязків було більше ніж сил, які могли їх виконати. Тому, після довших переговорів кошового із шефом генеральної булави корпусу зимою 1915/16, виділено з Коша всі сотні новобранців і з них зформовано окремий курінь, що став завязком Вишколу У. С. С. На коменданта Вишколу корпусна команда призначила от. Мирена Тарнавського.

Кошеві пркйшлося текож відіграти більше припадкову як організовану ролю в посередництві між куріннями У. С. С, краєм та нашою політичною репрезентацією у Відні. Незалежно від цього зробився Кіш в короткому часі звязковим поміж усіми стрілецькими організаціями та поодинокими Стрільцями, приділеними службово до найріжно-

родніщих австрійських та німецьких команд і частин.

Декілька місяців після нової організації У. С. С. (березень 1915.) жили поодинокі відділи Легіону окремим життям, без тіснішого звязку і порозуміння між собою. Та обставина, що боєві куріні У. С. С. приділено до ріжних бриґад, а Кіш підчинено команді корпусу Гофмана, с доказом, що супроти У. С. С. стосовано окрему тактику, намагаючись відобрати Легіонові політичний характер та перемінити його на баталіони загального ополчення. З тої причини розірвано внутрішній звязок між усіми частинами У. С. С; фронтовим куріням заборонено комунікуватися безпосередно з У. Б. У. у Відні. їм не вільно було видавати подорожніх документів для старшин поминувши команду австр. бриґади. Внески чи проекти політичного характеру могли куріні У. С. С. предкладати тільки команді корпусу. Трохи інакше виходило з Кошем У. С. С. Хоча його підчинили також команді корпусу, то для нього не видали виразної заборони стояти в контакті з українським політичним представництвом у Відні. Тому Кіш мав більшу свободу рухів І йому припало важне завдання чисто політичного характеру. Це мало неабиякий вплив на становище поодиноких стрілецьких частин до Коша У. С. С. Після реорганізації не було між поодинокими частинами не тільки безпосереднього службового звязку (його не вдалося навязати і до кінця світової війни), але навіть ніякго порозуміння. Кожна частина У. С. С. жила якийсь час окремим життям. Фронтові куріні не все були в повній згоді між собою та оба вони ставились до Коша У. С. С. як до якоїсь окремої, чужої їм установи. Непорозуміння між старшинами одного й другого куріня витворили таку атмосферу, в якій про якийсь одноцілий плян праці не можна було навіть говорити. Також до справи набору новобранців ставились фронтові частини здебільша байдуже.

Настрої і відносини між поодинокими частинами У. С. С. поправило таки саме життя і обставини. В половині 1915 р. зачали фронтові куріні, радше деякі старшини У. С. С, видавати стрілецький журнал »Шляхи«. Виринула потреба контакту зі Львовом у справі друку, адміністрації та експедиції цього журналу. Ясно, що видавці без допомоги Коша не могли дати собі ради. Звернулись тоді за допомогою до команди Коша і таким чином трапилась перша нагода безпосереднього контакту (очевидно ідейного а не службового) між стрілецькими частинами. Розмова та листування видавців і співробітників »Шляхів« з комендантом Коша не тільки вияснити всі питання ідеольоґічного характеру, але також виявили пекучу потребу

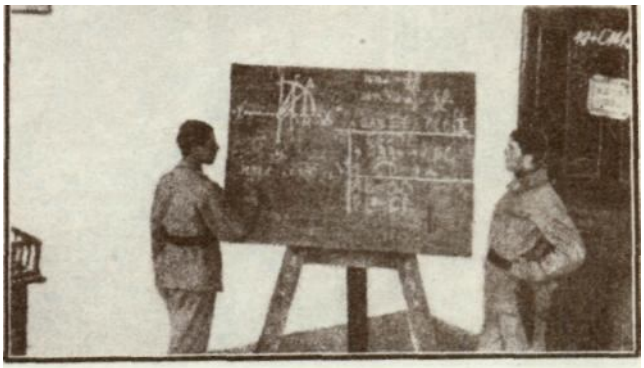

Ґімназійні курси в Коші У. С. С.
Праворуч стрілецький учитель віст. Степан Прідун.

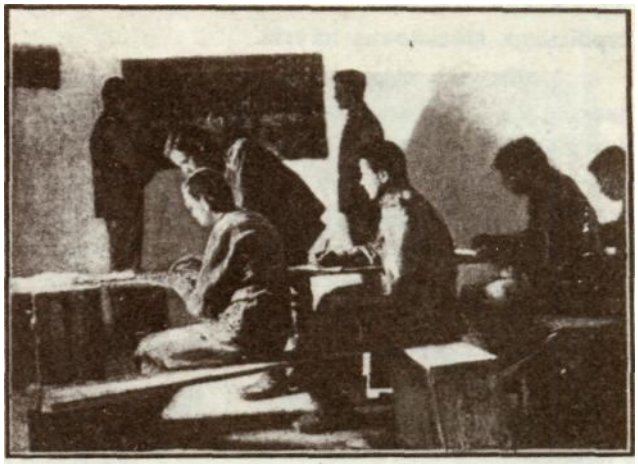

Курси для неграмотних в Коші У. С. С.

Кантина »Мрочка« в Пісочній.

Старшини Збірної Станиці У. С. С. у Львові.
Від ліва: хор. Тадей Слобода, сот. д-р Михайло Волошин, комендант, хор. Микола Іванчук, лікар хор. д-р Володимир Щуровський.

Чет. Ярослав Індишевський.

тісного обєднання всіх стрілецьких частин, для поборювання ворожих У. С. С-ам затій з бону австрійських військових кругів.

І дійсно у відносинах наступив тоді рішучий зворот на краще; це мало дуже корисний вплив для дальшої праці та її розмаху. Багато старшин під впливом своїх ідейних провідників, особливо старшин другого куріня У. С. С, пішло по лінії національних інтересів, зрікаючись усього того, що мало особистий чи гуртковий характер. Для злагодження конфліктів між старшинами фронтових курінів найбільше заслужився бл. п. Дмитро Вітовський.

І дальше самі умовини вносили корективи в життя Стрілецтва і напрявляли помилки, які вкралися проти волі загалу. Дуже додатний вплив на споєння духа Стрільців у всіх частинах Лєґіону виявила орґанізація Пресових Кватир у Коші і на фронті. Кіш стає небаром центром, з якого виходили постанови щодо політичних потреб та змагань Стрілецтва. Найсильнішим висловом цього була нарада старшин та інтелігентних підстарший усіх частин Стрілецтва (боєві куріні, Вишкіл, Кіш), що відбулася 26. травня 1917 р. під проводом сот. Дм. Вітовського в справі: бути чи не бути Українським Січовим Стрільцям. Ця нарада відбулась тоді, коли Центральна Рада після розвалу царату почала організувати українські війська на протиавстрійському фронті. Щоправда, на тій нараді більшість заявилась за розвязанням Лєґіону, та з'їзд нотаблів у Відні, що відбувся 24. липня того року, одобрив відклик меншости, щоб і надалі втримати організацію У. С. С.

Кіш У. С. С. помагав також матеріяльно і морально в праці »Бюра Культурної Помочі для українського населення окупованих земель». Найважнішою ділянкою тієї праці було організування народніх шкіл та курсів неграмотности на Волині. Щоправда, безпосередньо виконували її три Комісаріяти У. С. С. (сот. Дм. Вітовський і четарі: Микола Саєвич та Михайло Гаврилко) і вони несли на своїх плечах увесь тягар цієї преважної праці. Во-

Похідна сотня у віденській Збірній Станиці 1916 р.

Пполк. М. Ґужковський.

Щирий прихильник У, С. С, дрогобицький староста 1915-16 р., основник фундації для інвалідів У С. С. у Трускавці; помер нагло на вістку про відворот УГА.

ни видали читанки для чотирьох кляс народньої школи, дбали про обсаду учительських місць і про правильний хід науки, але без помочі Коша, який вибирав учительські сили зпоміж Стрільців і щомісячними великими грошевими датками піддержував цю працю матеріяльно, не булоб таких успіхів, які фактично осягнено.

Праця комісаріятів У. С. С. на Волині та їх заслуги на полі національного освідомлення українського населення, яке до війни жило під російською займанщиною, це окремий розділ діяльности У. С. С, що в історії Стрілецтва заслугує на відмічення.

Побут У. С. С. в українських селах мав великий національно-освідомлюючий вплив. Зокрема помітним було це на Підкарпатті, де важкий мадярський режім, піддержуваний жидівським елементом, не тільки виснажив населення матеріяльно, але й убив у ньому національну свідомість. Навіть церква була там засобом мадяризації. Священики, крім самого Богослуження, уживали тільки мадярської мови. Лише старше покоління знало рідну мову, молодь уже дуже мало. Колиж появилися Стрільці, залунало рідне слово та пісня, населення стало в балачках знайомитись зі стрілецькою ідеєю та їхніми змаганнями; воно прислухувалось день у день військовій команді в українській мові та це зворушувало його приспану душу і розбуджувало національну свідомість. Вплив У. С. С. був у тому випадку незвичайний. Молодь почала цінити рідну мову, переймала залюбки українські пісні а малі хлопчики наслідували Стрільців, формували відділи для забави та виучувались української команди. Коли хор Коша У. С. С. захоплював не тільки українських, але й мадярських слухачів Мункачева в часі недільних Богослужень, то куди більше мусів він захоплювати селян.

Найкращим знаком впливу У. С. С. на поширення національної свідомости на Підкарпатті був обємистий донос мункачівської поліції до будапештанського уряду про ширення протидержавної агітації Стрільцями.

І хто зна, чим булоб те все скінчилось, колиб у тому акті не було брехливих наклепів про всякі насильства команди У. С. С. над місцевим населенням. Ці вигадки ослабили віродостойність акту обвинувачення і він, після вияснення справи, опинився в архіві корпусу.

Коли на Підкарпатті впливи У. С. С. діяли стихійно, несвідомо, так по галицьких селах вони були більш організовані та плянові. Помогла в цьому Пресова Кватира, основана ще у Замковій Паланці.

Дня 5. липня 1915 р. покинув Кіш Підкарпаття, перебувши там понад 9 місяців, та осів в селах

Стрільці-абсольвенти ґімназії у Відні.
Від ліва, стоять: Е. Носковський, О. Гуменюк, П. Гнатевич, Л. Коновал, О. Шлемкевич, Т. Богаєць, сидять: Д. Савюк, С. Леницький, Д. Квасниця, М. Слободян, О. Рибіцький.

У Збірній Станиці у Відні.

Ґрупа Стрільців, що повернули з російського полону 1917 р. до Коша.

Хор. Олекса Черкавський.

Чет. Северин Левицький.

Дес. Ярослав Скопляк.

Дубина-Камінка, недалеко Сколього. Опісля він перейшов до Боднарова-Майдану, дальше до Гнильна, Славятина, Свистільник-Липиці Горішньої, Потока-Черче, Розвадова н. Дністром, Дроговижа, Горожанни Великої, Пісочної та Черниці.

В рядах Стрілецтва служило багато таких, що мали вже деякий громадський стаж. Працюючи до війни в партійних та громадських організаціях, вони знали потреби й болі села та вміли до нього підходити. Від першої хвилини появи Коша в Галичині, ті Стрільці посвячували багато уваги відношенню У. С. С. до села. Вже влітку 1915 р., підчас постою Коша в районі Сколього, вийшов наказ вищих військових команд, який велів військовим частинам допомагати населенню у полевих роботах. Це використала Команда Коша, скликуючи перше стрілецьке віче в Камінці, в справі допомоги селянам. На тому вічу — цю форму порозуміння між Стрільцями вибрала Команда Коша свідомо — кожний стрілець, без огляду на його військовий ступінь, міг висказзти свою думку як громадянин, ставити внески і брати участь у голосуванні. Стрільці з великим захопленням вирішили допомогти населенню не тільки в полі, але й в домашньому господарстві тим-більше, що село було знищене холерою (Стрільці були іммунізовані перед тією пошестю) та в деяких домах залишилися лише маленькі сироти без опіки. Стрільці з великою запопадливістю піклувалися такими домами й сиротами і це відношення до селян не змінилося у дальших перемінах постою Коша так, що богато щирих сліз вилили селяни, пращаючи Стрільців при відході.

Орґанізовану форму праці Стрілецтва на селі надала вдійсності Пресова Кватира Коша. Звідтам виходила ініціятива оживлення читалень, уладжування всяких імпрез (концерти, виклади і т. д.). Атмосфера, викликана Пресовою Кватирою, притягала до себе багато стрільців інтеліґентів, які вели опісля ріжні статистичні записки в справах ма-

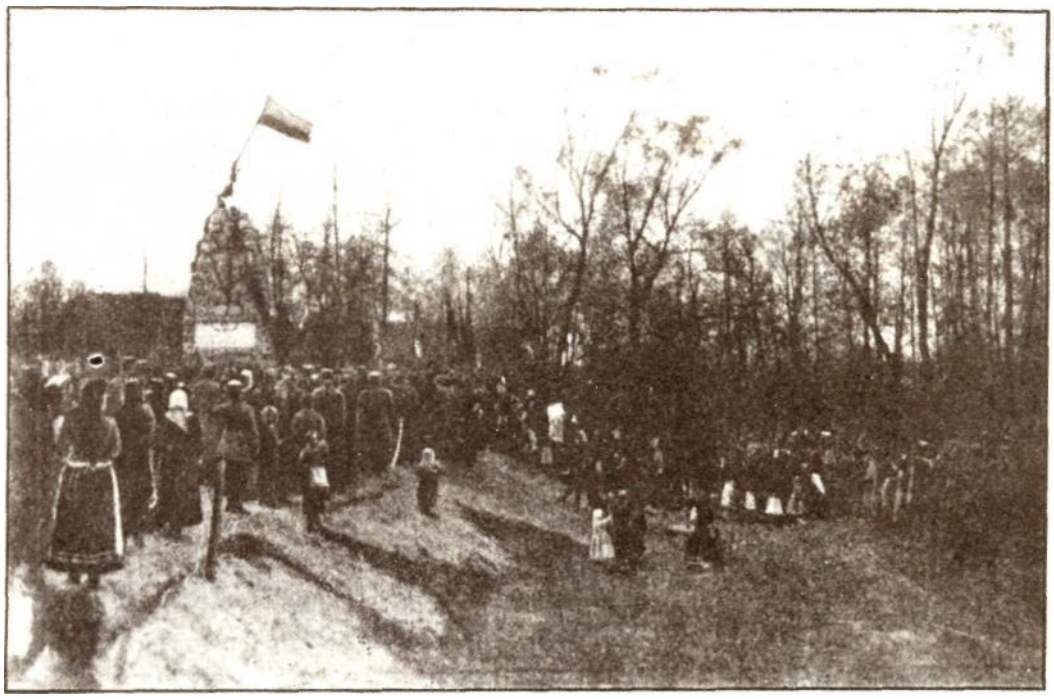

Посвячення памятника У. С. С. в постою Коша в Пісочній 1917 р., з нагоди проголошення III-го Універсалу Центр. Ради. Промова начальника громади Шведа.

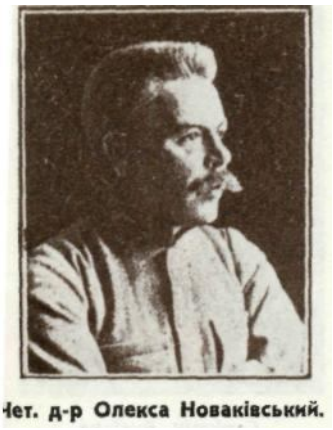

Чет. д-р Олекса Новаківський.

Пхор. д-р Степан Чумак.

Пхор. Іван Тиктор.

сткового стану села, його о&довження, національної статистики, життя читалень, кружків Сільського Господаря І т. д. Заслужились при цьому найбільше інтелігентні підстаршини І рядові стрільці, між якими були адвокатські конципієнти, учителі середніх І народніх шкіл, студенти та учні вищих кляс Гімназії, що своєю освітою, коли не перевищали, то дорівнювали старшинам, але не мали ніяких виглядів на аванси. В справі всебічної статистики нашого села найбільше поклав праці пок. д-р Захар Ткачук, вістун У. С. С, що вмер трагічною смертю 1919 р.

Полевl роботи забирали Стрільцям також багато часу. В селах господарили тільки жінки, старці І недолітки; коней залишилось дуже мало, багато поля лежало облогом. Стрільці давали не лише свою працю, але й коні та вози з обозу, організували працю на полі, розділивши село на райони та оброблюючи один район за одним. Праця в полі йшла під наглядом старшини, який кожного вечора вислухував звітів районових підстарший та видавав зарядження на другий день. Разом зі Стрільцями працювали селяни на своїм і чужім полі, також під командою старшини. Таке спільне господарювання дуже подобалось селянам. Бувало й таке, що селяни сусідніх сіл прохали зорганізувати і в них роботу в полі. В селі Свистільниках та Липицl Долішній, рогатинського повіту, обробили Стрільці весною І 916 р. таким способом 2050 моргів селянського ґрунту. Та ні У. С. С, ні селяни не скористали з цих жнив, що заповідались дуже гарно, бо саме перед жнивами, підчас офензиви Брусілова, фронт подався назад до Золотої Липи.

Праця в самому Коші була ріжноманітна. Постійно заняті в Коші Стрільці, т. зв. «кадрові щурі« — це були здебільше нездібні до фронтової служби й вони працювали у канцеляріях: Команди Коша, реєстровій (евіденційній), у провіянтурі, в захисті для хорих У. С. С. І т. д. Зl всіх кошових справ найважнішою ділянкою була реєстрація, себто ведення списків І залиснів про всіх, що слу-

Пхор. Іван Вербовий.

Йордан в Коші, 1917 р.

Дівчата виводять гагілки зі Стрільцями, Великдень 1918 р.
Циганка ворожить новобранцям долю з карт, Свистільники 1916 р.

Стрілець Рисівна.

жили в У. С. С. Ці списки містились в т. зв. головній евіденційній книзі, що залишилася, на жаль, у Київві. Евіденційною канцелярією Коша завідував дуже совісно хор. О. Грицай.

Частиною команди Коша була т. зв. стаційна команда — один старшина, кількох підстарший та вартовий відділ — для береження ладу і спокою в постою Коша. До стаційної команди належав відділ полевої жандармерії. З нею траплялись часами веселі епізоди, які викликували хитрощі «старої войни«, що залюбки не придержувалась наказів щодо нічних перепусток. Безсильна боротьба жандармів-новобранців зі «старою войною» мала в собі багацько здорового гумору.

Чимало анекдот розказували про безрадність »зелених« новобранців у змаганні з ріжними підступами «старої войни«, що всупереч строгим

Новобранці У. С. С. зголошуються до запису.

Василина Ощипко,
санітарка У. С. С.

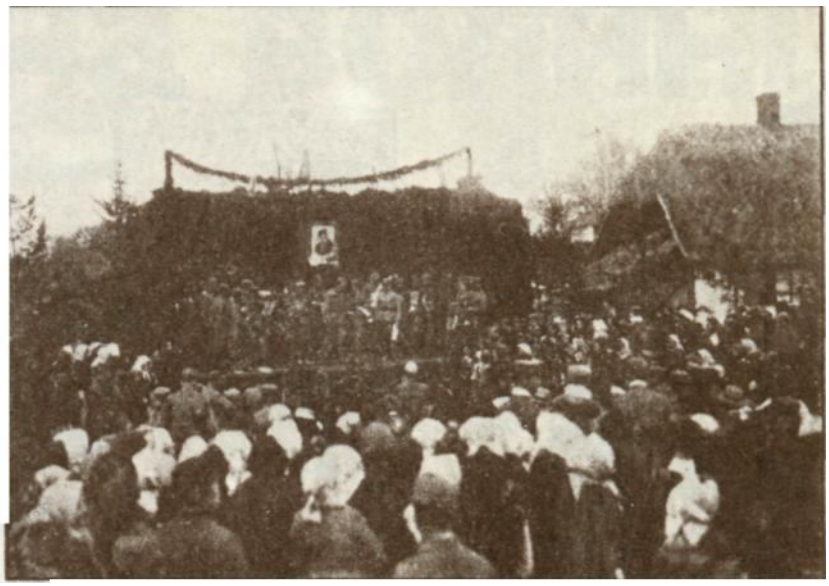

Шевченківське свято в Коші, Рудники 1917

наказам стаційної команди із Свистільник »за Тендер» до Липиці втікали. Про це навіть думу, повну вояцького гумору, в Коші співали.

Стрільці, що довший час перебували в Коші як реконвалєсценти чи інваліди й не несли ніякої служби, мали свої окремі заняття. Гімназисти користали з курсів, що підготовляли їх до іспитів. Учили на курсах якийсь час кваліфіковані сили, Гімназійні учителі та абсольвенти фільософії, а коли ці відійшли на Волинь до комісаріятів УСС, або до Рогатина, до гімназії УПТ, то цими курсами проводив один тільки вістун, Степан Прідун, дуже талановитий інструктор. Багато Стрільців (ок. 140) таким чином покінчило гімназію. Для неграмотних були курси неграмотности, що проходили з великим успіхом.

До кошової формації треба зачислити також Осередню Збірну Станицю у Відні, яку зорганізовано в 1914 р., після переїзду У. Боєвої Управи до Відня. Станиця підчинялась в місцевих справах Військовій Команді міста Відня, але в справах У. С. С. була в постійному звязку з Кошем. Комендантом цієї Станиці був від самого початку до 1918 р. чет. Дмитро Катамай.

Станиця була збірним пунктом для Українських Січових Стрільців, що приїздили до Відня службово, на відпустку чи на студії. Вона мала власну домівку-казарму при вулиці Ґольдшляґштрассе, в якій находили приміщення стрільці-відпустковці та виздоровці, що повертали з лічниць.

Заходом Станиці зорганізовано також неодин відділ новобранців, головно на початку війни, з виселенців і таборовиків.

З Кошем були в постійному звязку всі ці старшини й підстаршини, що їх приділено до ріж-

Стрілецьке свято в Рудниках 1918 р., в якому взяло участь цивільне громадянство.

Іван Франко в гостині у Стрільців, в приюті для хорих у Львові.

них чужих відділів чи команд. Число цих експонентів У. С. С, що у великій мірі вміло боронили всюди інтересів українського населення, було немале.

Вже в 1915 р. вислано з Коша 15 старшин і підстарший до Південної та IX. Карпатсько-семигородської Армії.

Згодом їх число значно збільшилось і мабуть не було такої вищої команди на цілому південно-східному фронті, в якій не працювалиб представники У. С. С.

Був у Коші все добрий хор та мандо-лінова орхестра. Дута орхестра під орудою Мих. Гайворонського, зорґанізована теж у Коші літом 1915 року, переходила від одної формації У. С. С. до другої. І хор і орхестра брали звичайно у-часть у народніх святах (концертах у честь Шев ченка) та ріжних імпрезах у Львові, Станисла-вові, Калуші, Стрию ітд. Також звеличали похорони наших заслужених громадян: о. Боднаря, пароха Свистільник, посла Евгена Олесницького (Стрий) та Івана Франка (Львів), що за життя цікавився Стрілецтвом і радо перебував серед нього. Кіш У. С. С. був за весь час свого істнування тим звеном, що звязував Стрілецтво з українським громадянством.

у с с на волині

Поруч збройних змагань У. С. С. не забували також про інші завдання, до яких уважали себе покликаними. Одним із таких завдань була саме культурно-освітня праця на землях Волині, зайнятих після офензиви 1915 р. військами німецько-австрійської армії. Заходи Загальної Української Ради і Союзу Визволення України дістати дозвіл на спрямування всіх У. С. С. до тієї культурно-політичної роботи не дали успіхів. Одиноким досягненням було оснування трьох т. зв. Комісаріятів У. С. С. у Володимирі Волинському, Луцьку та Ковлі, що офіціяльно мали переводити бранку волинських добровольців для У. С. С. і вести прихильну Австрії пропаганду.

Краєвид Волині над рікою Буг.

Українці Волині ненавиділи Австрію за жорстокости чужонаціональних, головно мадярських частин та за поганий окупаційний режим, що ограблював нещасне населення з останків поживи. Збиранина австро-угорської армії не мала ніякого зрозуміння для мови, побуту та інтересів Волинянків. Напроти себе станули два непримирні табори: військова адміністрація, що грабила й карала та населення, що терпіло й ненавиділо. Лиш деколи, як зеренце піску в морі, зявлявся галицький українець, що, розуміючи свого брата, старався, як міг, злагіднити положення цивільного населення. В таких умовинах влада мусіла робити щось для приєднання цього населення. Саме до цього задумала вона ужити У. С. С.

У. С. С. відходять до освітньої праці на села Волині 1916 р.

Для Стрілецтва була це нагода піти між своїх земляків і понести між них національну визвольницьку ідею. Поїздка У. С. С. на Волинь заспокоювала бодай частинно їх романтичну тугу працювати на території України. Всім їм було ясно, що мають використати побут на Волині для національної праці, що таки з успіхом робили.

Одна ґрупа У. С. С. під проводом чет. М. Сєвича осіла у Володимирі Волинському, друга зі сот. Д. Вітовським у Ковлі і третя з чет. М. Гаврил-

Пхор. Вахнянин викладає національну політграмоту дядькам на Волині.

Пор. Гнат Мартинець, комендант міста Володимира Волинського, серед дітей і громадянства.

Пхор. О. Вахнянин у волинській школі.

ком у Луцьку. Перші і найближчі співробітники названих старшин були: пхор. О. Вахнянин, дес. І. Новодворський, дес. В. Кузьмич та дес. І. Ро-манків.

З початку праця була дуже важка. У. С. С. зустріло тамошнє населення з крайнім недовірям. Йому здавалося, що »австрійці« прикриваються »мужицькою« мовою і прокидаються на їхніх братів, щоб їх одурити та, одуривши, приєднати на віки до австрійського цісарства. Траплялося ще й таке, що У. С. С-ів брали за шпіонів. Інтелігенції, якуб можна притягнути до співпраці, не було майже ніякої. Вся втікла з Москалями.

З другого боку Комісаріятам перепиняла працю австр. військова адміністрація. Спершу дозволено працювати лише старшинам, без ніяких помічників. Крім цього їх уживали дуже часто місцеві команди для своїх потреб і тоді старшин му-сіли виручувати ті співробітники, що приїхали з ними в ролі нібито особистих чурів. Лише Станиця у Володимирі Волинському найшла зразу підтримку від австр. влади і це тільки завдяки тому, що комендантом міста був Українець, пор. Гнат Мартинець. Тут також найшли Стрільці щирого співробітника в особі д-ра Йосифа Пеленського, археольоґа та історика мистецтва, що служив тоді в австр. війську.

Згодом, коли усунено перші перепони, штаб робітників У. С. С. на Волині збільшився. Приїхали з Коша нові досвідчені у громадянській роботі люди, такі, як д-р Л. Мишуга, д-р О. Назарук, пхор. М. Угрин та інші.

У. С. С. мандрували по селах Волині як апостоли і будили переляканого селянина: проповідували, »хто ми, чиї сини та ким, за що закуті«, оповідали про Січових Стрільців та отверто пропагували ідею української соборности. Поволі зявля-лися по селах одиниці, що почали читати українську літературу доставлену Стрільцями; освідо-мившись, ставали вони щирими помічниками УСС.

З появою У. С. С. відновлялись традиції колишніх революційних змагань, находились діячі, що брали в них участь; слово »Україна« набірало щораз-то ширшого та реального значіння. Волинь прокидалася зі сну.

Коли українські політичні представники у Відні виєднали дозвіл закладати українські школи на Волині, комісаріяти зайнялись цією справою зі здвоєною енерґією. Австрійська влада бу-лаб недовго толерувала дотеперішнього мандрівництва У. С. С, ще й із майже явною пропагандою іреденти, якби не нова акція, що давала безпечний захист і звязувала тісніше з населенням.

У грудні 1916 р. приїхало з Коша 16 звільнених із військової служби інтелігентних Стрільців

Чет. Микола Саєвич.

Чет. М. Саєвич веде волинську дітвору до школи.

І старшин. З їх помічю комісаріати заснували на Волині около 50 народніх шкіл. У школах учителювали здебільше Стрільці, м. і. Осип Демчук, Ілько Ткач, Яків Кобилянський, Іван Мода, Михайло Мокрий, Корнило Савка, Олег Калитовський, Осип Безпалко, Юрко Тернерівський, Роман Леонтович, Іван Сембай, Іван Мойсей. Бюро Культурної Помочі для українського населення окупованих земель, яке зорґанізував Союз Визволення України у Львові та в якому проводив д-р І. Крипякевич, вислало на Волинь також декілька учительок, між іншими: Савину Сидорович, Іванну Пеленську, Гайдучківну, Михайлину Мудрицьку. У кількох школах, зорганізованих У. С. С, працювали також місцеві учителі та учительки.

Також культурної роботи між населенням У. С. С. не перепинювали. На села кольпортовано багато книжок та часописів, які приходили від Бюра Культурної Помочі у Львові, Союзу Визволення України у Відні й з таборів полонених Українців у Зальцведелі, Вецлярі, Раштаті і Фрайштаті. Стрілецькі учителі працювали не лиш у школі, але також дуже багато серед місцевого громадянства. Симпатії населення до У. С. С. росли дуже скоро і вони добули собі серед нього вже небавком безмежне довіря. Малі й великі дізнались багато нового про Україну, Українців та їхні змагання. Між населенням і Стрільцями завязалась сердечна дружба. Стрільців запрошували всюди, де лиш по цьому була відповідна нагода, в го-

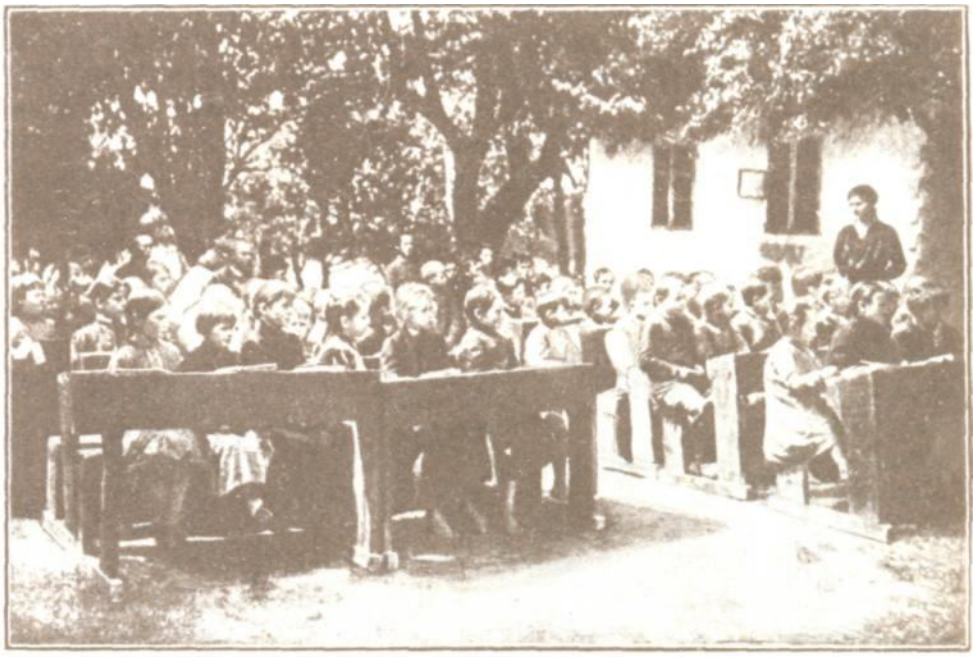

Учителька Савина Сидорович у волинській школі навчає на вільному воздусі.

Комісаріят У. С. С. в Ковлі. Ґрупа сот. Д. Вітовського.

Від гори зліва: Романюк, —, —, Кобилянський, Сембай, Вітовський, —, Мурський, —, Тернерівський, —, Калитовський, Кузик, Луговий, Чикета, Конар-Палащук, Демчук, Новодворський.

стину, на забави, а навіть у куми. Головно діти полюбили своїх стрілецьких учителів і мабудь не було випадку, щоб якась дитина у шкільному віці не вписалася до школи, хоча тоді не обовязував ніякий шкільний примус. З дітьми заходили до школи деколи і старші та залюбки прислухувались науці. Національна свідомість села зростала на очах.

Революція в Росії та в Україні відбилась живим відгомоном і на волинських землях. Народ заворушився під впливом нових подій. Кватири У. С. С. облягали цікаві новин. Революційні настрої, що приходили зі Сходу і приносили надії на зміну умовин, висунули Стрільців на чоло українського руху на Волині. Вони теж використовували кожну нагоду, щоби той рух піддержати та скріпити.

Настали місяці великого підему та радісної праці. Те, що почали У. С. С. з таким трудом, розросталось на очах так, що скоро сил нестало. На допомогу прийшли освідомлені Волиняки, що із запалом та посвятою закріпляли стрілецьке діло. Вони продовжували його тоді, коли після берестейського мира У. С. С. мусіли покинути Волинь і повернутись у ряди Стрілецтва. Це сталося у квітні 1918 р.

Дивізія сірожупанників підчас перегляду у Володимирі Волинському.

С І Ч О В І стрільці

Президент Української Народньої Республіки.

Світова війна виявила, що Росія була дійсно велитнем на глиняних ногах. Могутня, здавалося, імперія не видержала напруги, якої вимагала світова війна, і впала. Дня 12. березня 1917 р. під у-даром революції не стало царської влади. Російська революція зробила для Українців велике відкриття. Вони й не думали, що під поволокою царського ре-жіму ховалась така їх сила. А виявилась вона не лише в самій Україні, але й усюди на безмежних просторах б. Росії, куди лише доля закинула Українців.

Особливо живо відгукнулися на проблиск волі Українці в рядах російської армії. Другий військовий з'їзд, що відбувся у днях 18.—24. червня 1917 р. і на який зїхалось 2.000 делегатів, рішав за два міліони українського вояцтва. На жаль, тієї сили не вдалося стягнути під одну руку українського проводу й вона розплилася в хаосі загально-російської революції.

В тому часі було в Росії, в полоні, багато Українців-Галичан. Була між ними й частина найкращих Українських Січових Стрільців. Революція оживила в них нові надії. їх захоплюють великі можливости визволення українського народу й вони ріжними способами, легальною чи нелегальною дорогою, добіраються до Києва.

Тимчасом у Києві основується "Галицько-буковинський Комітет допомоги жертвам війни». Крім завдання допомоги, зроджується в Комітеті думка створити військову частину з Галичан. Зайнялись тим український старшина сот. О. Лисенко та Роман Дашкевич, відомий ще зперед війни у Львові як організатор »Січей« і «Січових Стрільців І.СІ.

У другій половині листопада 1917 року вони спровадили з табору полонених у Дарниці перших 22-ох добровольців і це був завязок славних пізніше Січових Стрільців київської формації т. зв. »Ес-Есів«.

Перші почини С. С. були незвичайно тяжкі. Траплялись тоді в їхній праці такі перепони, що немов би це не було в Україні і праця не йшла для добра Української Держави. Але перші труднощі поборено й уже під кінець 1917 р. С. С. були поважним військовим відділом.

Першою назвою С. С. була: «Галицько-буковинський Курінь Січових Стрільців». Збіралося в Курінь дальше щораз більше охотників, але з огляду на брак відповідних старшин не можна було зорганізувати правильної роботи. Ця умовила витворила в Курені також настрої, що нічим не ріжнились від настроїв російського революційного війська. Курінь мав свій виборний Комітет, що завідував його муштровим і господарським відділами. Курінь вибірав також старшин і ненавидів згори тих, які мали прийти з призначення.

Гарматній табор С. С. у Києві на площі собору, що його збудував гетьман Іван Мазепа.

Січові Стрільці на вулиці Львівській у Київі.

Революційний лад у Курені трівав до **19.** січня **1918** р. В той день прибули до нього перші старшини «Українських Січових Стрільців» (У. С. С.) — Андрій Мельник, Роман Сушко, Василь Кучабський, Федір Черник та інші. На зборах Куріня, що мав

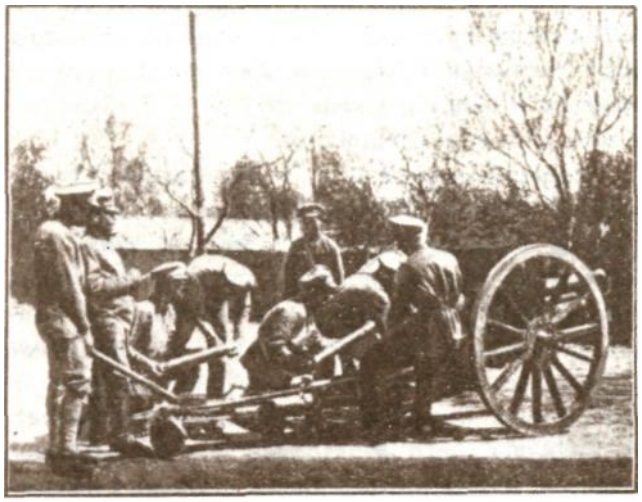

Гарматчики С. С.

тоді яких 600 стрільців, рішили розпрощатися з »набутками революції" та прийняти давню форму й зміст військової організації. Другого дня Курінь мав уже свою організаційну форму таку, як це було в У. С. С.

»Галицько-буковинський Курінь С. С.« перейменували на »І-ий Курінь С. С.«. Комендантом став б. австрійський старшина Евген Коиовалець. Відповідальні старшинські призначення дістали старшини У. С. С.

Курінь відразу переродився. Його склад був такий: 2 піші сотні, кожна з поверх 200 стрільцями, запасова сотня, що мала яких 100 немуштрованих охотників, сотня скорострілів, в силі 150 колишніх скорострільчиків, і відділ гарматчиків. На тодішній час у Києві була це дуже поважна військова одиниця.

Немає сумніву, що умовний в С. С-ах поправили на користь справи Українські Січові Стрільці. Вони зразу добули собі пошану й послух, бож мали за собою традицію першого національного війська, традицію змагань за волю Нації. Так само й на дальшій дорозі київських С. С. заважила ідео-льоґія і запал львівських У. С. С, усіх тих старшин, підстарший і стрільців, що опинились у рядах С. С. і займали в них провідні становища. Тому, хоч київські С. С. під впливом зовсім відмінних умовин набрали також відмінних від львівських У. С. С. характеристичних рис, то всеж таки їхня праця була продовженням і завершенням цих змагань, що почали **1914** р. львівські У. С. С.

Шлях С. С. випав далеко тяжчий, як його уявляли собі їхні перші організатори.

Вже 23. січня **1918 р.** перша сотня під командою Р. Сушка мусіла вирушити на Полтавщину проти московських військ. 29. січня цілий Курінь виступив на вулиці столиці проти больше-вицько-московського бунту.

Після крівавих вуличних боїв, що тривали від 29. січня до 7. лютого **1918 р., С. С.** відступили з Києва та, пробиваючи дорогу, охороняли відступ Українського Уряду до Сарн.

Дня 3. березня С. С. вже знову в Києві. Маючи тепер догідні умовини для організації. Курінь вже 10. березня розвинувся в «1-ий полк С. С.«, що скоро зріс у силу 2 боєвих і 1 запасового піших курінів, з 2-ма скорострільними сотнями, 1 гарматнім дівізіоном і всіми потрібними господарськими та санітарними установами. Разом полк мав яких 3.000 ідейного, боєвого й дисциплінованого вояцтва.

Як у полі, так у вуличних боях У. С. С. в рядах київської формації показали себе добрими боєвиками й стратеґіками та мали змогу проя-

вити свої орґанізаторські прикмети. В короткому часі з малої горстки боєвиків виросла поважна військова одиниця, в якій Галичани й Над-дніпрянці стопилися в одноцілий тип українського воякагромадянина.

Гетьманський переворот перервав працю С. С. Під примусом чужої сили С. С. зложили зброю та обеззброєні й понижені розбрились по всій Україні. Але політичні умовини й настрої в Україні тоді скоро мінялись і вже 23. серпня 1918 р. С. С. знов збіраються, цим разом у Білій Церкві, як Окремий Загін С. С.

Біла церква, це період найбільш гарячкової організаційної праці С. С. Але й тут мали вони на переведення тієї праці нецілих 3 місяці часу. Бо вже дня 16. листопада 1918 р. мусіли надіти боєві шоломи й стати пробоєвою частиною протигетьманського повстання. Тх боєва сила була тоді мала, всього 46 старшин і 816 рядовиків усіх родів зброї. Зате духова сила цієї горстки була така, що вже 18. листопада вона рішає долю гетьманщини.

Гетьман вислав проти С. С. свої найкращі відділи, зложені з охотників б. старшин російської армії. Оба противники зустрілись на залізничому шляху Фастів-Київ, коло стації Мотовилівка. В цьому першому бою стратили С. С. двох своїх найкращих старшин, сотників Федора Черника й Миколу Загаєвича та 17 стрільців. Ворог у переполосі втік до Києва, залишаючи на полі бою яких 600 трупів.

Від 16. листопада до 3. грудня, підчас облоги Києва, білоцерківський «Окремий Загін С. С.« перетворюється в дивізію в складі Осадного Корпусу. З неповної тисячки в Білій Церкві зростає організація С. С. під Київом на 20.000. На ту масу вояцтва не стало Січовим Стрільцям навіть стрільців, щоби її опанувати. Осадний Корпус здобув Київ, роззброїв Німців, але не міг завести дисципліни серед тої маси вояцтва, що зібралась тоді в ньому, рекрутуючись з ріжнородних елементів.

Після перемоги, в Києві, практичний організаційний змисл січово-стрілецького проводу наказує йому обмежити орґанізаційно-боєву працю до одної дивізії, яку можна було опанувати своїм

Старшини І. полку Січових Стрільців з представниками У. С. С. у Києві, весною 1918 року.

Від гори зліва 1. ряд: Хор. І. Вирвіч, † сот. М. Загаєвич, сот. І. Роґульський, пхор. О. Грицай, чет. М. Маренін, пхор. В. Біляч, стрілець Н. Н.; 2. ряд: дес. В. Гірняк, сот. М. Харамбура, † сот. І. Андрух, сот. В. Кучабський, сот. М. Бісик, сот. Г. Гладкий, хор. І. Грималюк, сот. Ф. Мамчур; 3. ряд: хор. В. Дзіксвський, хор. І. Пак, чет. І. Чорниш, хор. О. Кизима, сот. І. Чмола, сот. М. Матчак, † сот. Ф. Черник, сот. А. Домарадський; 4. ряд: лік. пполк. д-р І. Рихло, чет. П. Пасіка, лік. пполк. д-р К. Воєвідка, сот. д-р Н. Гірняк, полк. Е. Коновалець, сот. Т. Рожанковський, сот. В. Дідушок, пполк. А. Мельник, сот. Р. Сушко.

Старшини 1-го полку Січових Стрільців.

Від ліва: сот. Володимир Стефанишин, хор. Микита Макогін, чет. Антін Щепанський, чет. Василь Андрухів, урядовець Юрко Скірко, чет. Степан Козак.

людським матеріялом. І завдяки цьому повстає дійсно сильна боєва частина, одна з найкращих, якою диспонувала тоді влада Директорії У. Н. Р.

Та небаром війна з Московщиною вириває одну ударну ґрупу під проводом Р. Сушка на Полтавщину. Повстання збаламучених большевиками селян вириває другу ґрупу під командою О. Думіна на південь, у Трипільщину. Наступ Москалів із півночі забірає третю ґрупу під командою І. Роґульського для оборони столиці з півночі. За великі вже були тоді сили ворога і з 4. на 5. лютого 1919 р. українські війська знову залишили Київ.

В часі відвороту армії У. Н. Р., дня 26. лютого 1919 р. С. С. стягнули всі свої частини в далеке запілля, до Проскурова, і ще раз з повним успіхом відновили й скріпили духову й боєву силу, розвиваючись у 2 дивізії Корпусу С. С.

В другій половині березня С. С. знов виступили на фронт. В тому часі прийшов до Корпусу як начальник булави полковник ґен. булави Марко Безручко. Під боєвим проводом полк. Безручка, що скоро здобув собі пошану старшин і стрілецтва, С. С. вже аж до ліквідації армії УНР., себто до грудня 1919 року, майже не сходять з фронту. До половини жовтня воюють на Волині й Поділлі з большевиками, а потім на півдні з добровольчою російською армією.

З початком листопада починається повільне конання цілої армії УНР. Знеможена безнастанними важкими боями з переважаючими силами ворогів, доконана холодом, голодом та пошестями, армія відступає на північ, до місця своєї ліквідації. Дня 6. грудня 1919 р. в Новій Чарторії, що на шляху Козятин-Рівне, вийшли останні накази по армії та дня 7. грудня виділилась з армії лиш боєва частина як партизанська ґрупа до т. зв. «Зимового походуи, що під проводом ґен. Павленка вирушила в запілля ворога. Решту інтернували Поляки. Січові Стрільці дістали вільний вибір. Частина пішла з ґен. Павленком, друга залишилась з решгою розбитків і стала небаром завязком VI. Стрілецької Дивізії реорганізованої армії, що весною 1920 р. пішла на Київ.

Січові Стрільці перестали істнувати. Але, прощаючись, понесли у своїй душі стрілецький неписаний наказ: зійтися знову, коли наспіє слушний час. Слухаючи того наказу, С. С. ще клали свої голови на полях боїв у 1920 р. та в рядах повстанців, вірні йому гинули під стінами чрезвичайки. Ще й після 15 літ непосильних мирних змагань у небагатьох Січових Стрільців затерся той знак у душі. Він перейде в молоде покоління, яке завершить великий чин Українських Січових Стрільців з їхніми двома віт-ками — УСС. і СС.

Січові Стрільці складають зброю, Київ 1. травня 1918.

стрілецька творчість

Вже на початку війни виринула в У. С. С. думка збирати матеріяли і памятки до майбутньої історії Стрілецтва. Це діло започаткував у Ґоронді арт. маляр Ю. Буцманюк, виготовивши низку портретних рисунків; з перших сотень, що виходили в поле, пороблено світлини, які, на жаль, затратились на чужині.

Коли У. С. С, після відвороту з Галичини, станули на Бескиді, чет. Герасимів і пхор. І. Іванець піддали думку оснувати Пресову Кватиру і в звязку з цим пхор. І. Іванець закупив у Мункачеві фотографічний апарат. Рівночасно в Коші, у Варпалянці, взявся за організацію Пресової Кватири пхор. Угрин-Безгрішний з допомогою коменданта Коша сот. д-ра Н. Гірняка та лікаря д-ра Івана Рихла. Першим завданням пресового гуртка в Коші була культурно-освітня праця. Завдяки йому зорґанізовано там стрілецьку читальню та бібліотеку, а далі, з приїздом д-ра О. Назарука й Т. Меленя відчитовий гурток. Великі заслуги в організації стрілецької мемуаристики, історії та пропаганди поклав проф. Іван Боберський, член Боєвої Управи. Він зорґанізував у Відні архів Боєвої Управи, подбав про звязки зі Стрільцями та помагав матеріяльно й морально у творчій праці Стрілецтва. За його допомогою виїхав з кінцем грудня 1914 р. в поле чет. Ю. Буцманюк у характері воєнного маляря і світливця.

Весною 1915 р. приїхав з доручення Боєвої Управи до У. С. С. у поле д-р О. Назарук як її кореспондент. Він зібрав відомости про походи та життя У. С. С. і невдовзі вийшли перші його воєнні нариси "Слідами Українських Січових Стрільців» та »Над Золотою Липою«.

Так повстали в полі та Коші осередки творчої праці, де гуртувалися люди з мистецьким, літературним, малярським чи музичним хистом. Завдяки тому збереглись бодай частинно в записках, образах, світлинах та піснях спогади про стрілецькі походи, про геройські подвиги поодиноких людей і частин, про надії, болі й радощі Стрілецтва, відновленого після віків національного війська.

В атмосфері Пресової Кватири розпочав свою працю стрілецький співець Роман Купчинський, що своїми віршами на стрілецькі теми добув відразу популярність серед У. С. С.

Умовини для творчої І мистецької праці У. С. С. у полі виявились доволі складними. У. С. С. були замалою формацією, щоб у ній можна було створити вигідні й по змозі спокійні умовини для праці. Курінями У. С. С. австрійська команда кидала з одного місця в друге; також у прифронтових, обозних чистинах дуже часто не було до цього відповідних умовин. Щойно з кінцем 1915 р., коли У. С. С. задержались над Стрипою та настав спокійний час позиційної війни й оба, досі самостійні, куріні зведено в полк, Пресова Кватира могла працювати краще, живіше та більш систематично.

Багато нового життя вніс Левко Лепкий, що прибув у стрілецькі ряди осінню 1915 р. З ним приїхав також на фронт мистець маляр Осип Курилас. У Тудинці, при команді полку, уладжено для нього малярську робітню. За зиму й весну Курилас зробив чимало портретів, картин та шкіців зі стрілецького життя, які на все залишаться цінними документами доби. Спершу він працював у полі, опісля довший час у Коші аж до 1918 р.

Пхор. Роман Купчинський.

Пхор. Михайло Гайворонський.

Чет. Юліян Буцманюк.

Поруч Куриласа працював також маляр чет. Іван Іванець, що підчас світової війни та визвольних змагань виконав чимало цінних малюнків, рисунків, шкіців з походів та боїв Стрілецтва. На жаль, праці ті, що були дуже цікавим батальним матеріялом і документом воєнної доби, пропали в Україні.

Надійним малярем був студент краківської Академії Юліян Назарак, що перейшов пізніше у ряди австрійської армії і згинув як хорунжий на волинському фронті 1916 р.; від нього залишились лише дві картини на теми семиковецьких боїв. Як маляр працював при У. С. С. також Осип Сорохтей, що саме перед війною скінчив малярські студії у краківській Академії. Крім рисунків та акварель він дав низку досконалих стрілецьких карикатур, що збереглись до нині.

При У. С. С. розпочав свою мистецьку працю Лев Ґец. Він виготовив спільно з молодим поетом В. Бобинським 1917 р. велику антольоґію У. С. С. Це замітка праця, розписана рукописно на зразок старинних книг, в якій зібрано 36 авторів. Талановитим графіком виявився тоді молоденький ще В. Оробець, що залишив декілька рисунків та графічних заставок, розкинених по принагідних виданнях. Рисівниками були також хор. Талпаш, пхор. В. Старчук, пхор. Л. Лепкий, віст. Ткачук та віст. Розумович.

Товариське життя Стрілецтва, яке скупчувалося здебільше довкола Пресової Кватири, підсилювало її мистецьку атмосферу.

Велике значіння для історії Стрілецтва мають фотографічні матеріяли, яких чимало залишилось до нині. Як світливці працювали в полі чет. І. Іванець, пхор. Т. Мойсейович, стр. В. Оробець, стр. В. Яцура і деякий час чет. Ю. Буцманюк, в Коші і на Волині пхор. М. Угрин та І. Озаркевич.

З помічю гуртка Пресової Кватири основано

Мистецька праця на фронті, у войнилівському лісі під Галичем.
М. Гаврилко ліпить погруддя.

Пхор. Юра Шкрумеляк.

Пхор. Микола Угрин-Безгрішний.

Стр. Антін Лотоцький (Тото-Долото).

у Львові місячник »Шляхи«, що мав стати виразником стрілецької ідеольоґії та збірником матеріалів до історії Стрілецтва. У ньому друкувалися праці стрілецьких літописців, новелістів та поетів. Мім іншими на його сторінках появилися вперше публіцистичні статті чет. Василя Кучабського та матеріяли до історії У. С. С. В. Дзіковського. Крім Р. Купчинського та М. Голубця, що вже перед війною добув собі імя, друкували у »Шляхах« та принагідних стрілецьких виданнях свої твори такі молоді поети і письменники, як Л. Лепкий, Ю. Шкрумеляк, В. Бобинський, А. Лотоцький, А. Бабюк, І. Балюк, М. Заклинський та Р. Кузьмович.

З Пресової Кватири вийшла також акція зовнішнього знаціоналізування У. С. С. Багато енергії в цьому напрямку виявили чет. Іванець та пхор. Лепкий, що послідовно переводили цю ідею в життя. Вони ввели стрілецьку шапку, т. зв. мазепинку, що її носили січово-стрілецькі організації ще перед війною, та змінили крій австрійської військової блюзи на своєрідну форму. Труднощі для введення стрілецького однострою були великі. Мазепинку треба було спершу купувати за власні гроші, таксамо австрійський однострій треба було перероблювати власним коштом. Стрільці робили це з великою охотою і мазепинка стала синонімом У. С. С. У 1916 р. Галичина мала вже оформлений тип українського вояка, що пізніше ввійшов в історію українського війська.

В 1916 р. чет. І. Іванець опрацював проект стрілецького прапору. Питання державного гербу України не було ще тоді вирішене, тому на прапорі поміщено св. Михайла Архистратига зі щитом, на якому лев. Злучено герби Києва і Галицької Землі для зазначення ідеалу соборности українських земель. Прапор цей виготовив комітет пань у Львові та посвятив його в Розвадові, в постою Вишколу У. С. С, Митрополит Андрій Шептицький 28. жовтня 1917 р.

Гурток робітників Пресової Кватири не забув І про інші способи закріплення стрілецької традиції. Чет. І. Іванець як член комісії корпусної команди провірив і впорядкував разом з дес. В. Дзіковським, дес. М. Харамбурою та віст. В. Гузарем могили У. С. С. на побоєвищах від Болехова

Стрілець Садженица розказує про свої боєві пригоди у Пресовій Кватирі в Замковій Паланці.

Співробітники Пресової Кватири Коша в Горожанні Вел., листопад 1916.

Від ліва: Пхор. Ю. Шкрумеляк, стр. В. Огоновський, стр. А. Лотоцький, віст. А. Бабюк (Ірчан).

Гурток Пресової Кватири ІІ полку У. С. С., липень 1916. Від ліва: пхор. Р. Купчинський, чет. І. Іванець, стр. В. Оробець, дес. В. Дзіковський, пхор. Л. Лепкий, пхор. Т. Мойсейович.

по Стрипу, а заходом пхор. Л. Лепкого поставлено два памятники, — могилу-курган в Семиківцях над Стрипою і памятник в Пісочній.

В 1917 р. видано перший великий Калєндар-альманах У. С. С. у Львові, під редакцією М. Голубця. Появились ще інші стрілецькі видання, між іншим: «Українські Стрільці в Карпатах«, що вийшли ще в червні 1915 р. у Відні, Василя Дзіковського «Коло Потутори, »Співаник У. С. С.« виданий у Відні, д-ра О. Назарука »З кривавого шляху Українських Січових Стрільців», видана Т-вом »Просвіта» у Львові 1916 р.

В Коші У. С. С. у Пісочній працював Угрин-Безгрішний. Він видав збірник »Червона Калина« та при співпраці А. Лотоцького, В. Огоновського, Ю. Шкрумеляка і Ткачука кілька чисел »Вістника Пресової Кватири У. С. С.« і сатиричні журнали »Самопал« та »Самохотник«, що появились відбитками на шапірографі з карикатурами Куриласа.

Праця Пресових Кватир У. С. С. не обмежувалась лише до записок, дописів із фронту. шкіців, малюнків, світлин та принагідних видань. У Відні появився також фаховий військовий підручник »Про науку боротьби ручними гранатами» пор. Б. Гнатевича, знавця вишкільних справ, співаний У- С. С. та окремі випуски стрілецьких пісень і листівок з картинами стрілецького життя.

Опікуном та ©рудником Пресової Кватири був проф. Іван Боберський. Він використовував малярський та світлинний матеріял до видань та пропаґандивних вистав, як напр. до воєнної виставки у Відні 1917 р., в якій У. С. С. мали свій окремий павільон.

З розвалом царату й українізації військових частин по тамтому боці Збруча надія на створення самостійної української армії покликала до життя т. зв. одностроєву комісію, що мала намітити форму однострою для майбутнього українського війська. Проект, виготовлений пхор. Л. Лепким, який уводив т. зв. зубчатку на ковнір та відзнаки на рукавах, принято опісля в 1918 р. майже без змін для цілої Української Галицької Армії.

Врешті силами й засобами У. С. С. зорганізовано український театр, що працював в 1917 і 1918 роках у Галичині та в Україні (на Херсонщині). Працювали в ньому м. Ін. У. С. Стрільці: пхор. Л. Новіна-Розлуцький, стр. І. Рубчак, пхор. Л. Гринішак, пхор. Прибильський, пхор. О. Гірняк, дес. Л. Лісевич, віст. Я. Барнич, стр. М. Бенцаль, стр. Я. Гриневич та Е. Кохгн. Ця українська сцена була в часах воєнної розрухи гарним засобом живої національної пропаганди.

Визвольна війна перервала організовану працю Пресової Кватири. Всі її співробітники пішли в боєві ряди. Тому також пізніші заходи для створення Пресової Кватири в бриґаді У.С.С. і при Начальній Команді не увінчались успіхом. При вищих командах організовано лише пресові і пропаґандивні реферати. Пресовим референтом в бриґаді У. С. С. призначено молодого тоді письменника хор. Ю. Бабюка (Ірчана), що провадив

Пхор. Теофіль Мойсейович.

Пхор. Микола Голубець.

Пхор. Лесь Новіна-Розлуцький.

хроніку бриґади і був її пропаґандивним референтом.

Літом 1919 р. вийшла з бриґади У. С. С. ініціятква створити спільну Пресову Кватиру зі Січовими Стрільцями. Але воєнні події, що поставили У. С. С. і С. С. на протилежних крилах української армії, не дозволили здійснити цього пляну.

Всеж таки, хоч як великі були перепони, створені боєвими умовинами, колишні члени Пресової Кватири працювали далі над збіркою історичних матеріялів. В архіві бриґади зібрано за весь час визвольної війни велику кількість світлин (ок. 900), малюнків та рисунків, споминів, записок та багатий і цінний партетурний матеріял для оркестри. На жаль, цілий архів пропав разом з обозом бриґади підчас бою під Махнівкою в квітні 1920 р.

З діяльністю Пресової Кватири звязана також і стрілецька пісня. Перша пісня народилась у Ґоронді і мала примітивний зміст та запозичену мельодію з пісні »Ой зацвила черемшина":

Машерують добровольці
Через Мезетеребеш,
Гей, гей, через Мезетеребеш; Чи то банда, чи то військо, Ти ніяк не розбереш...

Мезетеребеш — мадярська назва закарпатського села Страбичева, куди переїхали У. С. С. зі Стрия у вересні 1914 р. У пісні цій оспіваний тодішній вигляд Стрільців, що у старих цивільних одягах та подертих черевиках з крісом на плечах ходили на вправи і не мали зовсім військового вигляду.

В Карпатах повстала пісня, що нині співається в інакшому значінні та з іншим настроєм, як колись:

Арт. маляр Осип Курилас у своїй робітні в Тудинці.

Хлопці, алярм! Гей ставаймо!
Вже найвищий час!
Наступають на три шляхи
Москалі на нас.

А пізніше:

Слава, слава, отамане,
О, ти батьку наш!
Ми з тобою на ворога

Підемо всі враз. Автором цих слів був Юліян Назарак, що після повороту сотні з Гусного до Веречок зладив веселу одноактівку »Штурм на полукіпки», в якій командант одної застави бере в ночі вівсяні полукіпки на полі за ворога. Ці пісні поширились завдяки бадьорому змістові та мельодії, а фінал »Слава, слава отамане» став гимном кожночас-ного коменданта У. С. С.

Після крівавих боїв на Маківці М. Гайворонський скомпонував дві пісні: »Ой впав стрілець

Пхор. д-р Осип Назарук.

Ранок у домівці Пресової Кватири в Тудинці.

Діти слухають стрілецьку пісню.

Антольогія У. С. С.

у край зруба« — до слів Р. Купчинського і «Питається вітер смерти» — до слів Ю. Шкрумеляка.

Найбільше стрілецьких пісень зродилось під-час позиційної боротьби над Стрипою, де гурт стрілецьких піснярів збільшив пхор. Левко Лепкий. Появились пісні Гайворонського - Купчинського »їхав стрілець на війноньку«, «Нема в світі кращих хлопців», »1де Січове Військом Р. Купчинського слова і мельодія »Ой шумить, шумить» та Л. Лепкого »Коби скорше з гір Карпатів» І стрілецька похідна пісня »Ой, видно село«.

Боєвий порив, кохання, геройство маси та одиниці переплітались у стрілецькій пісні, як переплітались вони в житті Стрілецтва. В пісні Купчинського »Гей там у Вільхівці« оспівано подвиги, любов і полон стрілецького героя Федя Черника. Ця пісня зродилась літом 1916 р., тоді, коли У. С. С. станули на позиціях у Бережанщині. Коли після бою під Потуторами У. С. С. відходили з Бережан у запілля, розбитки У. С. С. та обозні частини вів чет. Іван Цяпка. Він став з цього приводу героєм обозної пісні Л. Лепкого »Бо війна війною». Хор. Осип Теліщак зі своїми любовними клопотами перейшов тоді до історії в пісні Р. Купчинського »Як з Бережан до кадри«.

Побут У. С. С. у Коші та Вишколі серед спокійних умовин, нормальної праці та живого товариського життя сприяв пісенній творчості. Повстали пісні: Баландюка до слів Лотоцького »За сімома десь горами», Р. Купчинського »Ой чогож ти зажурився», »За рідний край«; три пісні Лицарства Залізної Остроги: Купчинського »Не сміє бути в нас страху«, «Вдаряй мечем» та Л. Лепкого »Хай жиє великий комтур наш». М, Гайворонський зложив тоді мельодію до слів М. Голубця »Ой нагнувся дуб високий» та Л. Лепкий відому пісоньку »Колись, дівчино мила».

З часів побуту У. С. С. під Куропатниками й Конюхами коло Бережан маємо дві пісні: «Човен хитається серед води« і «Накрила нічка» —

Дес. В. Дзіковський означує могилу У. С. С. на боєвищі коло Галича.

Стр. Лев Ґец.

Проф. Іван Боберський в карикатурі Р. Сорохтея.

Вибух ґранати. Мал. О. Курилас

Стрілецький учитель пхор. С. Придун на вправах у Вишколі. Рис. Р. Сорохтей.

слова і музика Р. Купчинського. Перша пісня складена на позиції під Куропатниками на провесні 1917 р. Тоді-то зібрала річка Ценівка і створила справжнє озеро між стрілецькими та ворожими окопами. Весняні, місячні ночі виваблювали Стрілецтво на окопи і до пізньої години лунали співи та бреніли ґітари. Пісню «Накрила нічка« виспівав Купчинський при ґітарі ще під Куропатниками свому сотенному командантові пор. О. Яримовичеві. Колиж він згинув у бою під Конюхами, автор додав ще другу частину, яка з першою творить цілість.

Після бою під Конюхами у Вишколі У. С. С, розміщеному в чотирьох селах коло Миколаєва над Дністром, повстала нова низка пісень. Не зважаючи на важку вишкільну службу, молоді стрільці находили час на кохання, а стрілецькі пісні з цього періоду оспівують »дівчину-рибчину«. Вони веселі й безжурні, як тодішнє стрілецьке життя. Між іншими тоді Л. Лепкий створив пісню: »Казав мені курат на сповіди« та Купчинський »За твої, дівчино» і «Пиймо, друзі«.

Переїзд У. С. С. за Збруч в 1918 р., у межі молодої Української Держави, оспіваний у пісні Р. Купчинського «Зажурились Галичанки«. Коли після повороту з Херсонщини У. С. С. переїхали на Буковину, Р. Купчинський зложив пісню »Як Стрільці ішли з України». На цій пісні, з тугою за херсонським соняшним небом та розлогими степами, кінчиться одна епоха Стрілецтва, якій на зміну прийшли листопадові дні 1918 р., а з ними важкі змагання, підчас яких вже не було змоги не лише творити нових пісень, але й охоти співати давніх.

Снігова завія. Рис. І. Іванець.

Гурток УСС — артистів українського театру.

Від гори зліва, стоять: стр. Я. Гриневич, пхор. Л. Новіна-Розлуцький, дес. Е. Банах, стр. Е. Кохан, віст. Ю. Танчаковський; сидять: пхор. О. Гірняк, дес. Л. Лісевич, стр. С. Хомик, стр. С. Волинець, дес. В. Демчишин.

Босва Управа в карикатурі, зі сторінок »Самохотника«.

Рис. О. Курилас.

Поруч цих загально відомих пісень співали Стрільці ще й інші, які з часом затратились або забулись, між іншим жартівливі пісоньки, яких автором був пхор. Р. Теодорович.

Найпопулярнішу пісню »Ой у лузі«, з якою виходили Стрільці на війну, склав С. Чарнецький для твору В. Пачовського «Сонце руїни». Стрілецькою піснею стали зараз на початку карпатської кампанії відомі »Журавлі« — слова Б. Лепкого, мельодія Л. Лепкого. Ці обі пісні увійшли в кров і кости Стрілецтва та залишились разом з піснею »Ой та зажурились» трійцею найповажніщих стрілецьких пісень. »Ой та зажурились» зложив Р. Купчинський після переходу У. Г. А. за Збруч, коли У. С. С. станули залогою в Камянці.

Польсько - українська війна дала назагал мало пісень. Це був час, коли кожний старшина і стрілець пішов на фронт. Підчас боїв у Галичині Л. Лепкий скомпонував дві пісні »Від Сяну аж до гір Кавказу» та підчас чортківської офензиви »Ми йдем вперед, над нами сонце сяє«. Лебединими піснями У. С. С. є Купчинського «Засумуй, тримбіто« і О. Баландюка до слів Купчинського »Ой зацвила черемшина, зацвила». Вони зродились уже в полоні, у Тухолі.

Багато стрілецьких пісень перейшло в народ і їх співають не лише в Галичині, але й за Збручем, на Великій Україні, на Закарпатті і на Буковині. Співає їх і вся українська еміграція, деб вона не жила. Минають роки, минуть десятиліття, а ті пісні залишаться невмірущим памятником славного минулого, як твори зроджені з віри, сповиті курявою борні, окроплені кровю саможертви.

1918-1920

Пройшло чотири роки світової заверюхи. Грізний молох кривавої війни пожер міліони людських жертв. Пропадали нераз у цій борні цілі полки, дивізії, а то й армії. У, С. С. істнували немов той легендарний Фенікс, що згоряє та заєдно відроджується до нового життя. Силою нечисленної формації Українського Січового Стрілецтва була свідомість, що воно є заборолом волі наровд. коше* ►АайбчтньоЧ Української Крмії. Це почуття веліло з вибухом російської революції полоненим У. С. С. прямувати з таборів в Україну, працювати для українізації частин російської армії і творити в Києві формацію Січових Стрільців.' Колиж в 191 & р. затріщали основи Австро-Угорської монархії і в жовтні повстала Українська Військова Організація з Центральним Військовим Комітетом у Львові, очі всіх тих, що підготовляли переворот, звернулись на "У. с. с.

Зараз таки в печатках праці до Комітету ввійшли два представники У. С. С, сот. д-р Гірняк і пор. д-р В. Старосольський, згодом ще й третій, пхор. У. С. С. Д. Паліїв. Він повів енергійну організаційну працю та у великій мірі своєю активністю підготовив листопадовий переворот. Коли в останніх днях жовтня події принаглювали до діла, 30-го жовтня приїхав до Львова сот. У. С. С. Д. Вітовський, якому доручено провід акції і команду над майбутнім Українським Військом.

В памятну ніч на 1-го листопада 1918 р. у шкільній салі Народнього Дому, при вулиці Рутовського, працював перший штаб Української Галицької Армії, до якого ввійшли: сот. У. С. С. Д. Вітовський, от. У.С.С. С. Ґорук, пор. У.С.С. Б. Гнатевич, пор. І. Бубела, пор. У. С. С. І. Цьокан, чет. Іванчук, та підхор. У. С. С. Д. Паліїв. До найближчих співробітників цього штабу і безпосередніх виконавців його доручень належали між іншими: сот. Перський, пор. Т. Мартинець, пор. І. Рудницький і чет. Л. Огоновський.

Листопадове діло створили у великій мірі Українські Січові Стрільці.

1-го листопада 1918 р. між год. 2—4-ою вночі українські відділи розброїли вояків неукраїнської народности та обсадили урядові будинки і важніші пункти. У старинному городі Льва замаяли жовто-блакитні прапори. Українці перебрали владу у свої руки виключно власними силами, завдяки однодушному та енергійному починові.

В тому часі У. С. С. Перебували на Буковині, ьосвий курінь І частий» Вишколу в Чернівцях, дві сотні Вишколу ІС. Іваницького, Р. Купчинського) на румунсько-буковинський траммцу і* Мш у ««и«т«ч}. Боєва сила У. С. С. мала тоді 1300 боєвиків.

Наказ виїзду до Львова одержали У. С. С. дня 1 -го листопада. Але через технічні перешкоди, головно через саботаж залізничої служби, перший транспорт У. С. С. в силі чотирьох сотень піхоти, одної сотні скорострілів і відділу мінометів під «рм»ію»^ «»т. о, Букшованого прибув до Сихова щойно 3-го листопада. Тоді на вулицях міста йшли вже завзяті бої і в руках Поляків опинились такі важні обєкти як головний дворець, залізничі та артилерійські верстати.

Вже в перших днях боїв за місто брали живу участь ті У. С. С, що тоді були у Львові. М. і. два старшини У. С. С. пор. д-р І. Цьокан і чет. Г. Трух очайдушними випадами спинили перший розгін Поляків, що з Нового Світу та городецької дільниці намагалися вдерти до середини міста.

Зараз після приїзду під Львів У. С. С. добули Персенківку і звідтам, згідно з помилковим, бо спізненим, наказом Начальної Команди дві сотні під проводом О. Букшованого пішли добувати цитаделю, а решта обсадити імовірно вільний дворець. Тимчасом вийшло навпаки. Цитаделю зайняли без боїв, а головний дворець треба було добувати, бо його від 24 годин мали Поляки у своїх руках. Хоч У. С. С. і добули дворець, але, неознайомлені зі ситуацією і з огляду на слабу силу, мусіли його того самого дня покинути.

4-го листопада приїхали дальші транспорти У. С. С. Того дня повторили вдруге свіжими силами наступ на головний дворець та, коли він невдався.

Вуличний бій. Рис. Л. Перфецький.

...ро Вітовський.

Хор. Дмитро Паліїв.

всі відділи У. С. С. ввійшли 5-го листопада до Львова.

Тоді польські боєві сили були вже численні та зорґанізовані. Дня 6-го листопада, після дводенних завзятих вуличних боїв, в яких брали участь відділи У. С. С, усталився фронт, що поділив місто на дві ворожі частини. В цих боях У. С. С. займають 5. XI. сеймовий будинок, дирекцію залізниць та краєвий банк, дня 6. XI. добувають Католицький Дім при вул. Городецькій, відсуваючи загрозу втрачення касарні Фердинанда і прочищують вулиці Янівську і Красіцьких.

В усталеному фронті У. С. С. займають увесь його центр і північне крило, відтинки: Цитаделю та Оссолінеум, відтинок від вулиці Сикстуської до Казимирівської, касарні Фердинанда та поліції, вул. Бема, дворець Підзамче та Різню.

У. С. С. своїми відділами, розміщеними на такому довгому фронті, відбивали польські наступи і переходили часто самі до зачіпної акції, в якій мали чимало успіхів. За ввесь час боїв у Львові противникові не вдалося проломити стрілецького фронту ні на одному відтинкові. Багато наступів

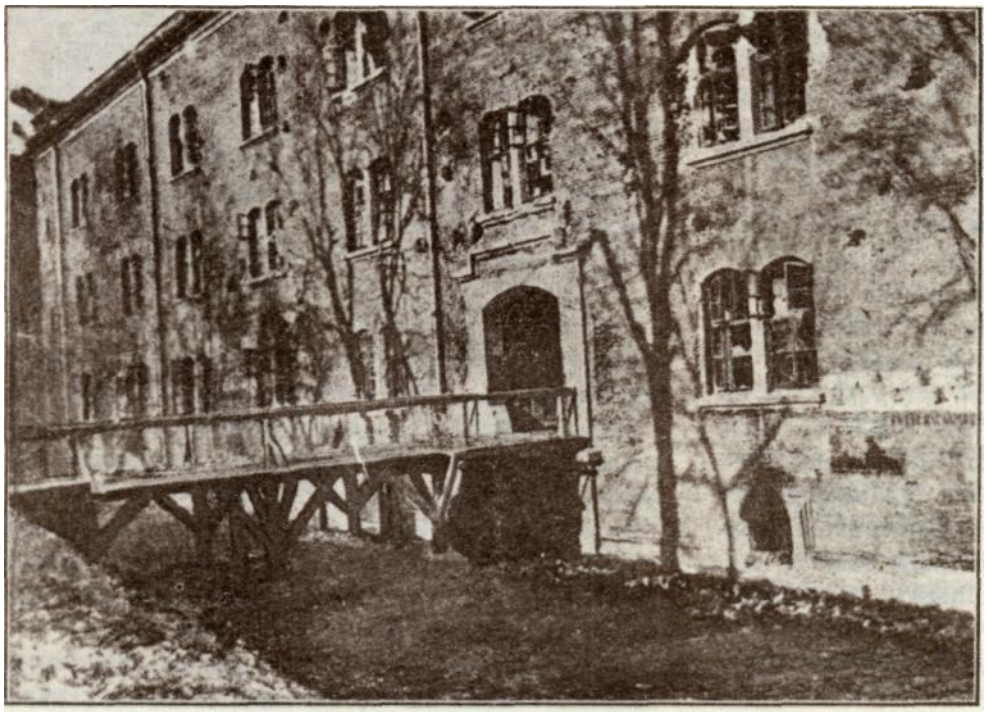

Касарня на Цитаделі після боїв у Львові.

Сот. Богдан Білинкевич.

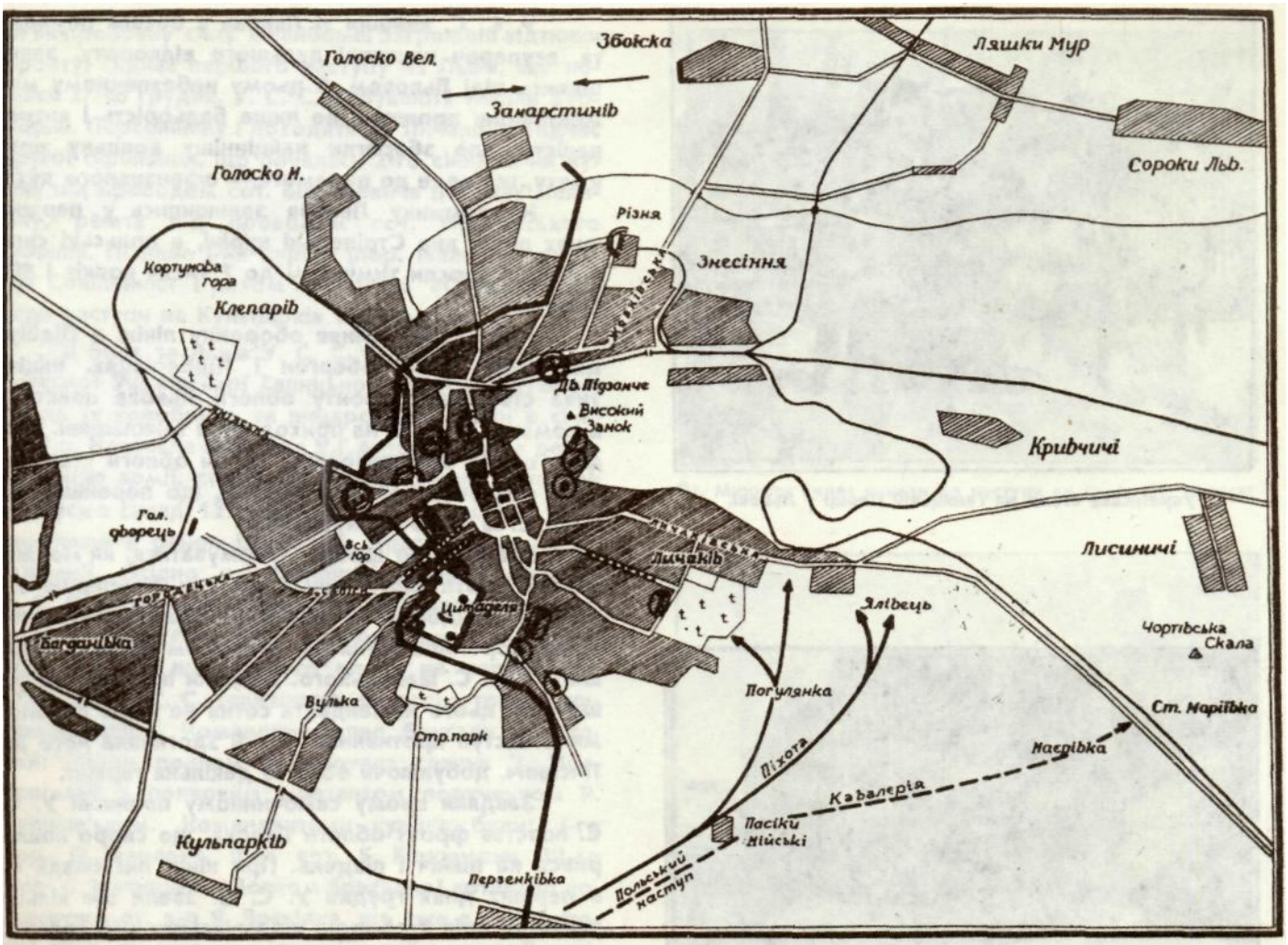

Становище боєвого фронту у Львові дня 21. листопада 1918 р.
Обєкти, означені кільцями, це заборола по українському боці, обєкти значені подвійними кільцями держали У. С. С.
Стрілки на південь і північ Львова означують напрямки наступу Поляків дня 21. XI.

противника заломилось на бастіонах цитаделі. Цю важну вузлову позицію держали сотні 11-го куріня під проводом сот. Б. Білинкєвича. Відтам робили У. С. С. також сміливі випади на становища противника, якого сили раз-у-раз зростали.

Вночі з 21. на 22-го листопада Українське Військо, після тритижневих важких змагань, залишило мури міста. Чисельна перевага була по стороні Поляків, що 20-го листопада мали 660 старшин і 4000 вояків. Того самого дня наспіла з Перемишля для відсічі Львова ще свіжа Група в силі 140 старшин, 1228 вояків та 8 гармат, яка 21-го листопада розпочала обходити місто з півдня, прямуючи на Личаків. Саме ця загроза, що Львів може польська армія відрізати від сходу, була причиною, чому українська залога покинула місто.

Сот. Осип Букшований.

Сот. Мирон Луцький.

Пор. Сократ Іваницький.

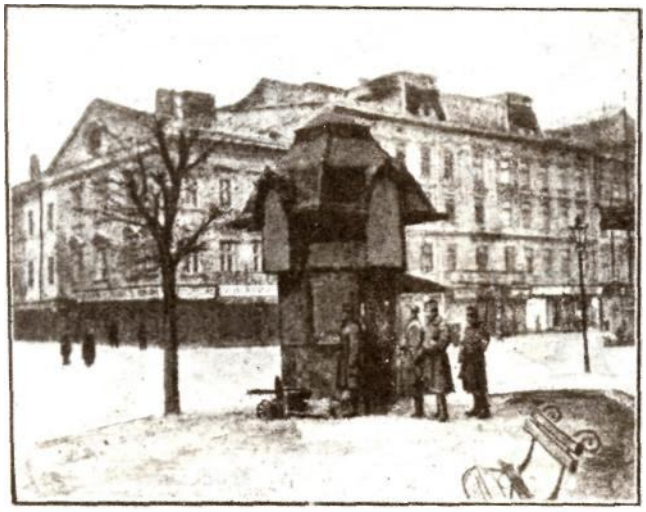

Українська стежа на Галицькій Площі у Львові.

Барикада на вулиці.

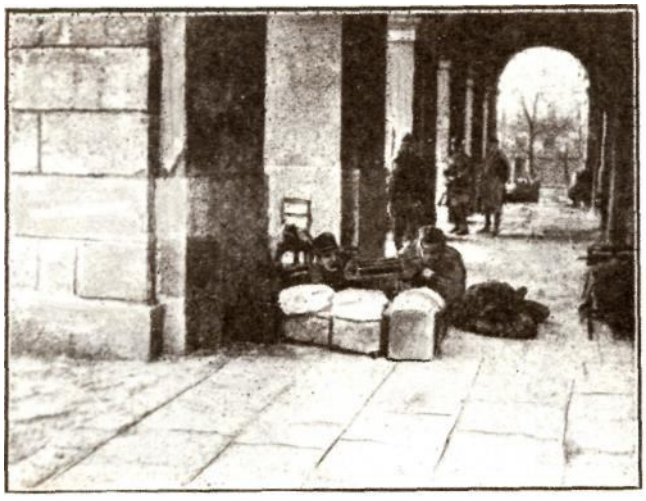

Охорона ратуша у Львові.

У. С. С. вийшли зі Львова в боєвім порядку та, всупереч наказові дальшого відвороту, залишились під Львовом. В цьому небезпечному моменті вони проявили не лише бадьорість і витревалість, але зберегли найціннішу вояцьку прикмету, що веде до перемоги,— офензивного духа. На відтинку Львова залишились у перших днях лише два Стрілецькі куріні, а польські сили у Львові зросли тимчасом до 7 тисяч вояків і 800 старшин.

І-ий курінь зайняв оборонну лінію в Підбірцях, 13-ий в Унтерберґен і Підберізцях. Ініціатива створення фронту облоги Львова повстала в команді У. С. С. на приходстві в Миклашеві. Шефом штабу зорганізованої ґрупи облоги став босвий старшина сот. М. Луцький, що перейшов до У. С. С. із 41-го полку піхоти.

Ще не встиг фронт уформуватися, як Поляки повели проти нього сильні наступи. Найперше заатакували Підбірці. Ту місцевість, що опановує околицю, боронила сотня під проводом боєвого старшини пор. С. Іваницького. Завдяки ініціативі та рішучости цього коменданта сотня не лише переломила наступ противника, але й здоганяла його до Лисинич, добуваючи обоз та декілька гармат.

Завдяки цьому самочинному починові У. С. С. повстав фронт облоги Львова, що скоро поширився на північ і південь. При кінці листопада та в перших днях грудня У. С. С. звели ще кілька завзятих боїв в обороні підльвівських місцевостей як Малехів, Ляшки і Кістярня. Тимчасом організувалась Українська Галицька Армія, якої частини підсилювали щораз-то нові відтинки фронту.

Першими боєвими одинцями фронту облоги стали боєві ґрупи »Схід« і »Старе Село«. Групу »Схід« зорганізували при команді У. С. С. в Куровичах. Групою »Старе Село«, яку створили також з почину Українських Січових Стрільців, командував сот. Осип Микитка, колишній комендант Легіону У. С. С. і пізніший комендант 1-го корпусу УГА. Його розстріляли 1921 р. большевики в Кожухові. Обовязки начальника булави виконував у ній сот. У. С. С. Б. Гнатевич. Командантом 1-го відділу кінноти був пор. У. С. С. І. Іванець та після нього хор. Гайманович. Командантом етапу ґрупи та організатором її інтенданства був сот. У. С. С. О. Навроцький.

В перших днях грудня ґрупа »Старе Село«, одержавши підкріплення в силі двох курінів, одного У. С. С. зі Станиславова та одного з Коломиї, зайняла Давидів, Сихів, Зубру, Козельники та Солонку, замикаючи перстень облоги Львова від півдня.

В першому місяці бою за Львів У. С. С, посилених ще одним курінем під командою пор. В. Клима, відтак пор. д-р Е. Щуровського, перекиде-

ли як пробоєву силу в найбільш загрожені відтинки фронту. Підчас першого наступу на Львів, що почався 27-го грудня, У. С. С. добувають Пасіки Зубрицькі, Персенківку і доходять до Личакова. Підчас другої офензиви, що почалась 2-го січня, II-ий курінь під проводом сот. Білинкевича добуває Лапаївку, решта під проводом сот. Московського Скнилів. Пізніше і-ий курінь (пор. Іванович) добуває Сокільники і разом з ґрупою »Старе Село» веде наступи на Кульпарків та Персенківку.

В боях за Львів У. С. С. стають ґвардією геройської Української Галицької Армії і противник цінить їх хоробрість та лицарськість. Коли в січні 1919 р. Начальна Команда У.Г.А. переводила реорганізацію армії, створивши а усіх боєвих ґруп три корпуси в складі 12 бриґад, -годі всі відділи У. С. С. перейшли в район Щирця та Красова для реорганізації. Згідно з наміченим пляном бриґаду У. С. С. мали розбудувати до сили двох полків піхоти, з однім гарматнім полком І дивізіоном кінноти. Але, на жаль, цього пляну не переведено і бриґада У. С. С. залишилась як досі з трьома курінями піхоти. Командний склад бриґади був такий: Пішим полком командував сотник З. Московський з полковим адютантом поручником Р. Купчинським. Комендантами курінів були: 1-го пор. О. Іванович, 11-го сот. Б. Білинкевич, II!-го пор. С. Іваницький. Полком бриґадної артилерії командував от. д-р Я. Воєвідка, що вже в часі світової війни як старшина австрійської артилерії стрічався часто зі Стрільцями. Артилерія бриґади мала 4-й батерії польових гармат (по шість гармат) та одну батерію 10 цм. гавбиць. Цією батеріею ко-

От. Микитка видає накази до наступу на Львів (27. XI.1918).

Гармата на становищі в Сихові.

Команда Бриґади У. С. С.

Від ліва згори: пор. Р. Рубінґер. пор. С. Никифорук, хор. Е. Якимів, пор. Р. Кузьмич, пхор. Ів. Бабуняк, чет. В. Кипріян, хор. А. Бабюк, пор. лік. д-р В. Щуровський, от. О. Букшований, сот. М. Луцький, сот. М. Стронський, пор. І. Нагайло, чет. Л. Лепкий.

Дворець в Бібрці, осідок інтенданства і етапу ґрупи »Старе Село«.

Панцирне авто »Черник« у Сихові, з дивізіону авт Січових Стрільців.

мандував пор. І. Балтро. Комендантом скорострільних частин став пор. О. Квас і технічної сотні чет. В. Кпим. Кінну сотню сформував у Станиславові і командував нею чет. Л. Лепкий. Адютантом штабу бриґади став пор. І. Іванець. Муніційний реферат перебрав чет. С. Никифорук, інтенданство пор. І. Нагайло та ліквідаційні (рахункові) справи четар В. Кипріян. Шефом санітарної служби був лікар пор. д-р В. Щуровський, полевим духовником о. Кушлик. Команді бриґади підлягав Вишкіл, що станув у Розвадові над Дністром. Командував ним в Галичині сот. В. Краснопепра. Кошем, що в перших днях листопада переїхав з Вижниці до Станиславова, командував сот. Б. Гарасимів.

15-го лютого починається третя офензива У. Г. А. з метою відрізати Львів від заходу. Бриґада У. С. С. вийшла на відтинок Рудок і дістала завдання добути залізничий шлях і таким чином перервати лучбу між Львовом та Перемишлем. 1-ий курінь під проводом пор. О. Івановича займає згідно цьому боєвому плянові Долиняни, село недалеко Городка Ягайлонського та залізничого шляху Львів — Перемишль і два тижні стримує протинаступи Поляків, м. і. завзятий та поважний наступ 26-го лютого. На жаль цього догідного становища, яке створили У. С. С, не можна було використати для дальшої офензиви через політичні переговори, які вимогла антантська місія під проводом французького ґен. Бертелємі. Кількаденне перемиря дозволило Полякам приготовити на заході нові сили та підвезти без перепони до

Кінна стежа У. С. С.

Чет. Лев Лепкий.

Старшини II. коломийського куріня 24. п. п.
ліва: пор. С. Сверида, пор. В. Левицький, кмдт. куріня
. П. Палійчук, хор. С. Руснак, хор. І. Матеїк, чет. А. Палій

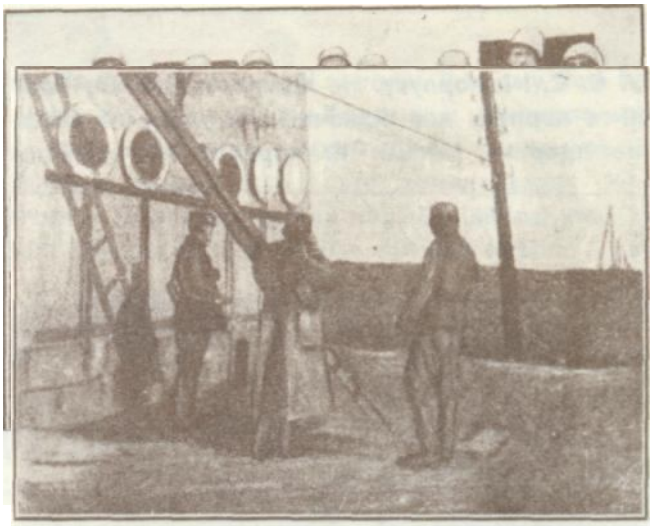

На здобутому шляху в Братковичах коло Городка Ягайл.

вова харчі для населення і муніцію для залоги. :ля перемиря, дня 8-го березня Поляки вдарили іпленими силами на Долиняни та зайняли їх. є вже того самого дня ввечір 1-ий курінь С. С. та боєвий коломийський курінь 24 п. п. юр. В. Левицьким рішучим ударом відбили До-няни та, щобільше, переслідуючи Поляків, зай-ли Вовчухи і перейшли залізничий шлях коло ації Родатичі. В цьому бою добули оба куріні, ім полонених, ЗО скорострілів, 6 гармат та велику іькість воєнного матеріялу. На другий день ційшли два другі куріні бригади, зайняли Брат-івичі І цілим фронтом пішли на Городок Ягай-жський. 1-ий курінь у нічному бою добув Бурі" іль і звязався з »Янівською« Групою першого >рпусу, що наступала з півночі. В боях під Город->м визначився також окремий Гуцульський Ку-інь під проводом чет. Г. Голинського.

Бої за добуття залізничого шляху копо Го одна були криваві і завзяті. Лише дин І. курінь бригади У. С. С. втра-ів в обороні Долинян в днях 19. о 21. лютого 16 вбитих та 60 ране-их. Пізніші втрати були куди більші.

Пролім фронту на відтинку овчухи, Братковичі, що повинен ув стати вирішним моментом у га-

Становища І. куріня У. С. С. на залізничому торі коло Вовчух, березень 1918 р.

Пор. Іван Чичкевич.

»Гармати вперід!«. Мал. І. Іванець.

лицькій кампанії — це діло У. С. С. На жаль Начальна Команда не використала успіхів бриґади У. С. С. і І. корпусу. Не підсунула завчасу бриґад ІІІ-го корпусу для рівночасного удару на захід та не вдарила силами ІІ. корпусу на ослаблений

Скоростріл забезпечує відворот сотні.

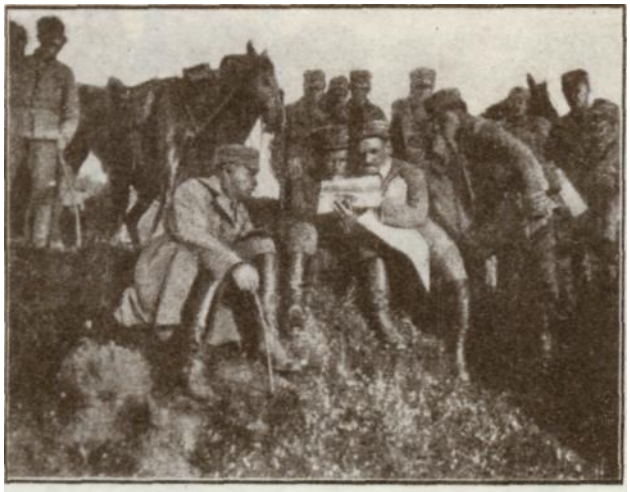

Команданти бриґад У. С. С. і VII-ої от. Букшований та от. Бізанц узгіднюють після чортківського бою дальшу боєву акцію. Поруч пор. Верхомий і сот. Білинкевич.

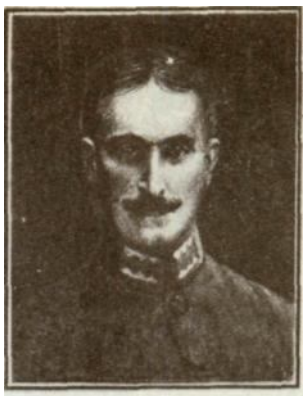

От. д-р Ярослав Воєвідка

Львів. Таким чином блискучі подвиги У. С. С. як також успіхи 1-го корпусу з півночі, пішли внівець. Поляки, одержавши сильні підкріплення зі заходу (познанські полки] повели під проводом ґен. Івашкевича енерґійний протинаступ, що скоро зліквідував всі боєві осяги У. С. С. та 1-го корпусу. Польський протинаступ розірвав єдність бриґади У. С. С. 1-ий курінь опинився в »Янівській« ґрупі, ІІ-ий в »Яворівський«, а ІІІ-ий з командою полку відійшов до Дрогобича. Підчас дальшого наступу Поляків від заходу ІІ-ий курінь бере участь у боях під Шумлянами, Новосілкою та Припбичами. У завзятому нічному наступі під Вишенкою У. С. С. приневолили польські війська, що йшли на схід, зупинитись у районі Яворова.

15-го травня починається т. зв. травнева офензива Поляків, що у висліді відкинула У. Г. А. аж до Збруча. Поляки, підкріплені частинами зорганізованої у Франції армії ґен. Галлєра, повели наступ на всіх відтинках фронту. Головний удар звернули проти ІІІ-го корпусу з метою відтяти У. Г. Армії получення з Чехо-словаччиною і зайняти нафтовий басейн. 15-го травня польські війська після завзятих боїв займають Дрогобич і Борислав, 20-го Стрий, 24-го Болехів, Ходорів, Бібрку і Буськ.

З початком відвороту У. Г. А. стягнули всі порозділювані частини У. С. С. в район ІІ-го корпусу, в околиці Старого Села. Як арієрґард цього корпусу У. С. С. зводять бої під Бібркою, Свіржем та над Гнилою Липою. Дальше бригада відступала тим самим шляхом, що йшли У. С. С. в 1917 р. переможним походом до Збруча, через Бережани, Підгайці, Соснів і степами Пантелихи на Чортків. У. С. С. минали колишні побоєвища і проходили коло могил товаришів поляглих у боях проти московських військ.

З початком червня 1919 р. У. Г. А. опинилась, здавалось, у безвихідному положенні, відкинена у південно-східний крайчик Галичини, без звязку зі світом, без стрілива, з табором ранених. Але в цьому грізному моменті У.Г.А. не скалітулювала перед вчетверо сильніщим противником, вивінуваним якнайкраще в усі технічні засоби. У. Г. А. спромоглась на офензиву, яку почала добуттям Ягольниці і Чорткова, 8-го червня 1919 р.

В бою за Чортків наступали У. С. С. з південного сходу та були співтворцями тої перемоги, що

Ґен. Омелянович-Павленко.
Командант У. Г. А. в Галичині.

Наскок кінноти У. С. С. під Ласківцями. Мал. Л. Перфецькнй.

залишилась найкращим подвигом зброї У. Г. А. Перемога під Чортковом викресала в армії нові ударні сили. Бриґади, перетомлені затяжними боями, рвались тепер розцвілими подільськими ланами навипередки за противником, що відступав поквапно. Ряди армії посилювали тисячі нових охотників. Не ставало зброї для всіх. Багато йшло до бою без неї.

Підчас одного з дальших боїв за Ласківці к. Чорткова, які У. С. С. зайняли в нічному випаді, кіннота У. С. С. вдарила на зади противника і взяла багато добичі. Під Денисовом та Купчинцями видержують частини бриґади У. С. С. сильний протинаступ Поляків, що намагались ударом від півночі розділити У. Г. А. на дві частини. В цьому бою 1-ий курінь У. С. С, добувши Ходачків к. Денисова, впав на зади противника і таким чином ударемнив небезпечні наміри польського командування. Ініціятором того подвигу був пор. В. Калина, який також виконав його з трьома сотнями куріня. За цю

Після бою.

Ґен. Мирон Тарнавський.
Начальний вожд У. Г. А.
в часі протибольшевицьких боїв в Україні.

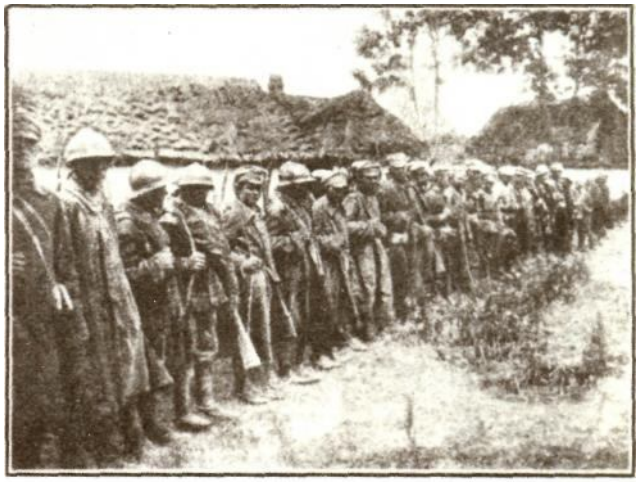

Останній запас бриґади У. С. С.
Сотня новобранців у Плотичі 23. червня 1919 р.

На могилі товариша.

перемогу бригада У. С. С. дістала боєве признання від Начальної Команд»

В дальшому наступі У.Г.А., підчас боїв за Бережани, 17—19 червня, львину частину боєвого

Один з літаків У. Г. А.

завдання виконали У. С. С, які повели удар з півночі. Отут ціла бриґада У. С. С, після основної гарматньої підготови, перейшла до наступу і багнетами проломила дві оборонні лінії противника. В цьому бою, після якого Поляки залишили Бережани, визначилась артилерійська ґрупа під проводом Я. Воєвідки та іі-ий курінь сот. Білинкевича, який під Нараєвом зайшов на зади польських військ і таким чином замкнув їм дорогу.

Після бою під Бережанами в дальшому поході на Львів, бриґада У. С. С. мала ще одну блискучу перемогу під Дунаєвом, якого боронили частини познанських і лєґіонових полків. У. С. С. завдячують її вмілому плянові, що його виконав начальник булави сот. М. Луцький і знаменитій співпраці бригадної артилерії. На жаль всіх цих блискучих успіхів, які завели чолові відділи недалеко містечка Перемишлян (до села Виписок), на віддаль яких 60 кільометрів віді Львова, не можна було використати. З браку муніції У. Г. А. мусіла спинити дальший похід і під напором нових польських дивізій відступати.

Коли вдруге У. Г. А. ішла до Збруча і коли знову У. С. С. найшлись в її арієрґарді, частини армії зберегли повну військову дисципліну і боєздатність, їхнього духа кріпила свідомість, що сповнили свій обовязок супроти рідного краю та врятували військову честь. У. С. С. як охорона II-го корпусу перейшли річку Збруч в Кудринцях 16-го липня 1919 р. Коли в полудне прокотились мостом стрілецькі гармати і коли куріні бриґади минали руїни старинного замку, що над стрімким берегом Збруча, очі Стрільців звернулись востаннє у сторону рідного краю. Хоч як важко було кидати

В Головному Штабі Обєднаних Українських Армій, ґен. Юнаків і ґен. Курманович.

Семен Петлюра.
Головний Отаман військ і Голова Директорії У. Н. Р.

Диктатор З. У. Н. Р. д-р Е. Петрушевич переглядає Бриґаду У. С. С. в Камянці.

Розбитий літак, в якому згинули полк. Д. Вітовський і сот. М. Чучман в дорозі з Парижа до Камянця.

рідні сторони, яких боронили з таким завзяттям, їхні вояцькі серця кріпило бажання нового чину і віра, що побідна зброя заведе їх назад туди, звідки вийшли.

Декілька днів простояли У. С. С. в селах на лівому боці Збруча для охорони кордону, потім рушили на Камянець Подільський. Увійшли до цього історичного міста вночі старовинним, високим камяним мостом на Смотричі, тим самим, що ним йшли колись до наступу полки гетьмана Дорошенка. В тому часі райок Камянця був одинокою базою для обох українських армій. Там перебувала Директорія У. Н. Р. разом з Головним Отаманом С. Петлюрою та військами, що їх большевики витиснули на південь. Туди зїхались також усі державні установи і ввесь Уряд Диктатора д-ра Е. Петрушевича та військові команди Західно-Української Обпасти.

Після двотижневого відпочинку в районі Камянця корпуси У. Г. А. зайняли фронт до плямованого наступу на Київ. Галицькі бригади пішли на нові бої та на обох крилах фронту посувались скоро вперед придніпрянські частини.

У. С. С. залишились у Камянці як запас обєднаних армій. Один курінь поміщено у старовинній твердині, що колись була охороною міста від заходу, а решта бриґади зайняла північну частину міста т. зв. польські фільварки. Саме підчас перебу-

Турецька кріпость і старинний міст в Камянці Подільському.

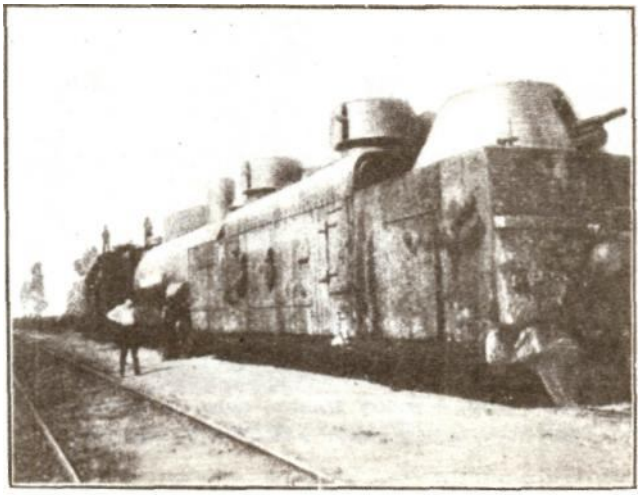

Панцирний поїзд »Вільна Україна« у Христинівці.

вання У. С. С. в Камянці, дня 4 серпня 1919 р. згинув траґічною смертю міністр військових справ полк. Дмитро Вітовський, колишній сотник У. С. С. та їхній ідейний провідник.

На фронті почалась офензива. Коли два корпуси, 1-ий і III-ий, наближались у переможному по-

Стріча старшин У. С. С. з Махнівцями в Гумані.

Полонені вояки денікінської армії.

ході до Києва та 11-ий корпус загнався за ворогом на північ аж по ріку Тетерев, 27-го серпня кинено бриґаду У. С. С. на праве крило дієвої армії для скріплення «Волинської Ґрупи«, що забезпечувала похід на Київ від півдня. Боєвим завданням цієї ґрупи було відтяти відворот військам південної XIV. большевицької армії, що пробивалась з Одеси на північ. Бригада У. С. С. разом з частинами 14-ої бриґади — от. Шльосера — повели енергійні наступи, якими вибили большевиків з Христи-нівки та підійшли до Гумані. В одному із боїв кіннота У. С. С. захопила величезний обоз большевиків і багату добич. В околиці цього прегарного міста, положеного серед дубових гаїв, стрінулась розвідочна ґрупа У. С. С. вперше з військами отамана Махна, талановитого партизана, що на зразок старовинних ватажків зорґанізував у Гуляйполі значну військову силу і тепер виступив до бою проти Денікінців, які прямували на Гумань. Команда бриґади пробувала втягнути ту велику ударну силу українського степу до спільних операцій проти московських військ, але цього не вдалось зробити. Отаман Махно та Махнівці, які віднеслись до У. С. С. з довірям та зразу погодились продовжити праве крило бриґади, підчас бою за Гумань залишили бриґаду У. С. С. і пішли на зади Денікінців продовжати партизантку. Це більше відповідало степовому духові Махківців, як регулярна війна. Зате в лічницях бриґади У. С. С. залишили вони чимало ранених та хорих тифом.

Денікінська армія, яку підтримували держави Антанти вирядом та грішми для боротьби з большевиками, виступала з півдня. В полосі Гумані стрінулись її частини з бриґадою У. С. С. Деякий час на фронті запанувало перемиря, бо з доручення Головного Отамана С. Петлюри почались між обома арміями переговори. Але скоро виявилося, що білі війська йдуть на здобуття України, на віднову давньої неділимої Росії і старого режіму. Прийшло до боїв. Бриґада У. С. С, залишена армією Махна, деякий час завзято боронилась проти Денікінців. У цій нерівній боротьбі велику піддержку дало У. С. С-ам свідоме місцеве селянство, куди більшу, чим «Волинська Ґрупа«, що скоро покинула фронт. Бриґада У. С. С. відступила на лінію Буга.

Надходила осінь та з нею прийшов другий страшний ворог — тиф — і почав десяткувати ряди українського війська. Денікінські дивізії кінноти ґен. Слащева сунули на схід. Коло Ладижина прийшло до нового зудару, який міг був закінчитися для У. С. С. дуже траґічно. Бриґаду У. С. С, що залишилась на висуненій позиції над Бугом, окружила московська кавалерія і бриґада з великими втратами, пробиваючись через ворожий перстень, відступила в напрямку Жмеринки.

Чет. Петро Шеремета.

Пор. Володимир Калина.

Пор. Корнило Ващук.

Тоді-то також на інших відтинках фронту частини українських армій, здесятковані пошестю плямистого тифу, загроженіі від півночі большевиками та від сходу і півдня військами денікінської армії, відступили на південний захід у район Винниці. Положення українських армій стало безвихідне. Коли з початком листопада не було ніякої надії на поправу і коли кінні частини під проводом білого ґенерала Туган-Барановського зайняли район Камянця Подільського і відсунули частини придніпрянської армії на північ, Начальна Команда У. Г. А. заключила військовий договір з Командою Добровольчої Армії. Цей договір врятував У. Г. А. перед фізичною загибіллю, врятував тисячі Галичан, що лежали хорі на тиф.

В тому часі найшлись боєві частини У. С. С. в околиці містечка Браїлова, що на північ від вузлової залізнодорожної стації Жмеринки. Був це осередок відомого історичного »чотирокутника смерти«. В тому районі, Винниця-Жмеринка-Бар, лежало кільканацять тисяч Галичан важко хорих на пятнистий і поворотний тиф, запалення легенів і холєру. Страшна пошесть, мов та чума в середновіччі, ширилась непоборно через брак ліків і санітарного уладження. Не пощадила вона також боевиків бриґади У. С. С. Лічниця бригади, яку заздалегідь приспособив лікар д-р В. Свідерський, не могла ніяк помістити тої маси хорих і багато з них находило захист по приватних хатах без відповідної санітарної опіки. Лікарі та санітарна служба, хоч працювали надлюдськими силами, не могли прийти всім з поміччю. Багато із них мпало також жертвою страшної пошести, виконуючи з геройською саможертвою свій обовязок. Етапні частини бриґади, Вишкіл та Кіш перебували тоді в районі Ялтушкова. Підчас дальшого походу на південь під натиском большевиків з півночі залишилось в тому районі, як також в околицях Браїлова, чимало важко хорих У. С. С, яких не можна було забрати в дорогу підчас зимової стужі. Цими хорими заопікувався лікар д-р Кисllевський.

Недолю Галицької Армії описали живо учасники походів У. С. С. Юра Шкрумеляк в новелі »Поїзд мерців« та от. д-р С. Шухевич у своїх споминах.

У. Г. А. подалась за денікінською армією на південь, в напрямі на Одесу. Разом з нею пішла туди також бригада У. С. С. Боєві частини з останками здорових людей подались походом через Жмеринку, Брацлав, Тульчин до Берлівки, недалеко містечка Бершаді. По дорозі ще багато здорових захопила тифозна горячка. Вони залишились без опіки по селах і містечках на шляху походу. Лічниці, бриґадні заведення і виздоровці переїхали залізницею під охороною бронелотягу У. С. С.

В половині січня 1920 р. тоді, коли бриґади У. Г. А. прямували на південь, де згідно договорові в районі Одеси мали найти відпочинок і куди

Стежа розглядає околицю в поході на Гумань.

Сот. Маркіян Дрогомирецький, помер на тиф у Браїлові.

Пор. Іван Нагайло, помер на тиф у Бершаді.

мало прийти сподіване доповнення з таборів полонених в Італії, у Винниці, місті колишнього постою Начальної Команди У. Г. А., повстав революційний комітет, який старався навязати співпрацю з большевиками. Його члени передбачували, що дальший похід У. Г. А. на південь буде її загибіллю і бажали її від цього рятувати. Революційний комітет наладнав скоро звязки з місцевими експонентами большевиків та з їх поміччю дійшло до перемиря, а пізніше до злагоди з командуванням XII-ої Радянської Армії, яку обі сторони підписали 12-го лютого 1920 р. Після цього спинився дальший похід У. Г. А. Бриґада У. С. С, що дійшла в район містечка Бершаді, станула в селах Берлівці та Ободівці.

На провесні пошесть тифу ослабла. Випадків нових занедужань було щораз менше. Виздоровці вертались до здоровя і до своїх відділів. З початком березня боєва сила бриґади почала знову зростати, хоч ніколи вже не дійшла до того числа, яке мала в осени 1919 року. Багато могил У. С. Стрільців залишилось у »чотирокутнику смерти«.

З весняним сонцем вернулась віра у свої сили. Сотні почали військове заняття і знову залунала бадьора стрілецька пісня.

Большевики, що радо згодились на співпрацю з У.Г.А., бо їх військо було слабе, боялись її сили. Тому в договорі застерегли собі право реорганізації армії у три самостійні бриґади і приділений їх до ріжних дивізій XII. армії. В березні переведено цю реорґанізацію. У склад нової зреорґакізованої І-шої Бриґади Червоних Українських Січових Стрільців, себто давнього II-го корпусу, ввійшли крім бриґади У. С. С. ще й частини бриґад III-ої та VII-ої. Між У. С. С. та обома названими бриґадами панувало здавна братерство зброї і тісна співпраця. Вони як частини II-го корпусу відбули разом воєнну кампанію в Галичині та пере-

У тифозній горячці. Мал. Ю. Буцманюк.

можний похід після чортківського бою. Бриґаду У. С. С. зведено в 1-ий піхотний полк, яким командував сот. З. Носковський. III-ту бриґаду в 3-ий полк з командантом сот. І. Баковичем, та VII-му бриґаду у 7-ий полк під командою сот. В. Волощука. Полком польових гармат командував от. Ю. Шепарович.

З кінних відділів II-го корпусу сформовано диві-зійон кінноти двосотенного складу під командою сот. Скацеля. Крім цього залишено "окремі кінні відділи при поодиноких полках. Підчас реорґанізації корпусів обовязки коменданта бриґади УСС. виконував

о. Махарій Каровець ЧСВВ., полєвий духовник У. С. С.

В поході на Бершадь. Мал. І. Іванець.

Сот. Іван Бакович.

От. Роман Волощук.

Сот. Володимир Краснопера.

Чет. Степан Мельничук.

полк. Генеральної булави А. Шаманек, після неї комендантом бриґади став М. Баран, активний комуніст, колишній командан сотні У. С. С, що в грудні 1914 р. попав у російський полон.

В тому часі, 28. III., згинув трагічною смертію, від кулі большевицького комісаря один з найкращих артилеристів армії от. д-р Я. Воєвідка через те, що не хотів віддати свойого боєвого коня. От. Воєвідці завдячують У. С. С. неодну перемогу. Приарештованого комісаря злінчували стрільці.

Рівночасно з реорганізацією У. Г. А. большевики взялись, що правда обережно, але послідовно, за переміну настроїв і політичних переконань. Вони скасували старшинські ступні і повели при помочі насланих та наставлених зпоміж членів У. Г. А. політичних комісарів пропаґанду большевизму. Для національного війська, яким являлись У. С. С, конечність співпраці з большевиками, доктринерами Інтернаціоналу та світової революції, була вельми прикра. Але в У. С. С. жило велике почуття відповідальности за те, щоби зберегти національну збройну силу для дальшої боротьби за українську державність. У. С. С. правильно відчували, що як довго істнуватиме військова сила, так довго залишиться актуальною українська справа. Вони не надіялись добра, колиб на сході Европи прийшло до скорого замирення. Тому також з охотою відійшли на фронт продовжати боротьбу.

Всі три бриґади У. Г. А. розділено між три дивізії XII. і XIV. большевицької армії. I. бриґада У. С. С. відійшла до 44 дивізії в район Чуднова. II. бриґада, це колишній I. корпус, до 45. дивізії в околиці Літина та III. бриґада в розпорядження XIV армії в околиці Жмеринки.

З приїздом на фронт частини бриґади У.С.С. зайняли позиції між Чудновом та Маріямполем.

От. Ю. Шепарович зі старшинами гарматнього полку.

Населення ставилось й далі до Галичан прихильно та щиро, віруючи їх національній непохитности. Воно так само радо як і давніше гостило галицьких стрільців і помагало частинам, організуючи з

Чет. Володимир Кипріян.

власного почину доставу харчів для людей і паші для коней.

Настала тепла й соняшна весна. Прийшов Великдень. На фронті, на якому досі панував спокій, заворушились. Противник готовився до наступу. Прийшли відомості про договір Директорії У. Н. Р. з Поляками і про задуманий спільний похід на Київ.

24-го квітня' почалась польська офензива. II. і III. бриґада на вістку про те, що разом з польськими військами йде українська армія і, що в договорі, заключеному у Варшаві, Галичину наділили широкою автономією, покинули фронт. Залишаючи його, допомогли польським військам до перемоги над большевицькими дивізіями, що й так слабо боронили позицій. Той відступ двох галицьких бриґад був безпосередньою причиною ліквідації Української Галицької Армії.

На фронті залишились лише частини 1-ої бригади У. С. С. Вони знали добре ціну зброї І знали, що, якби там і не було, кинути її їм не вільно. Поляки, зайнявши Жмеринку та Винницю, вдарили на Козятин. Бриґаді У. С. С. загрожувало окрилення і одиноким рятунком для неї залишився поспішний відворот. Вона розпочала його в неділю 25-го квітня 1920 р. і, відбиваючи наступи противника, прямувала до Бердичева. Цей відворот у безупинних боях був останнім боєвим походом бриґади У. С. С. Він відбувся без метушні, в порядку, на який може спромогтись лише військо великої боєвої вартости і дисципліни.

Дня ЗО. квітня польська кінна дивізія встигла зайти на зади бриґади і замкнути шлях відвороту. З цього окруження вдалось видістати майже всім частинам бриґади, але пірвався між ними боєвий звязок. Бриґада У. С. С. як боєва одиниця перестала істнувати. Дальша її історія, це історія поодиноких менших чи більших відділів, що, пробиваючись крізь ворожий перстень, розходяться у ріжні сторони.

3-ий полк бриґади, що стояв на лівому крилі фронту, вспів ще завчасу перейти через Бердичів та оминути загрозу окруження.

II. курінь У. С. С. перебився на село Гальчинець, дійшов до Дніпра і перейшов на лівий беріг разом з останками У. С. С, що залишились у Києві, в Коші.

III. курінь У. С. С. і деякі відділи 3-го та 7-го полку подались на Немирів та ввійшли у склад армейської ґрупи ґен. Омеляновича Павленка і посилили У-ту Херсонську дивізію, що нею командував отаман Долуд, колишній комендант »Янівської« ґрупи У. Г. А.

Найважчі бої звів 1-ий курінь полку У. С. С. Він добився з боєвим обозом бриґади і частиною кінноти через Бердичів до м. Махнівки, де зібралися частини 44. совіт. дивГзії. Там окружила розбитків опять кінна дивізія ґен. Ромера. Серед паніки, яка счинилася у стовпищі цілої маси людей, останки бриґади У. С. С. пішли на пробій; першою вдарила сотня пор. Кривоуса. Скоро очистили залізничий шлях та взяли ще полонених і добичу. Укр. Січ. Стрільці боролись тоді вже лиш за військову честь і гинули як ґлядіятори в хаосі останніх змагань за українську державність. Але прорив У. С. С. залишився хвилевою перемогою, якої не можна було вже використати. Червоні війська в силі яких 12 тисяч боєвиків піддались. Це вирішило також долю тих останків У. С. С, що найшлися в цьому розвалі.

Бриґада У. С. С. перестала істнувати а з нею І. полк У. С. С. У цій колись невеликій боєвій формації Українського Лєґіону галицька молодь уже на початку світової війни доказала проречисто, що вміє створити зразок війська. Українські Січові Стрільці проявили всі прикмети ідейних борців: дисципліну, совісність, сміливість, гарт духа і тіла. Дали приклад геройства і самопожертви. Кровю і славою позначили свій шлях від сонних сіл Закарпаття, через Галич, Поділля, Запоріжжя, по Київ »матір городів руських». На цьому предовгому шляху боротьби за Велику Україну розсипані по всіх українських землях стрілецькі кости.

»Золотий Тризуб«.
Проєкт боєвого відзначення У. Г. А., що його виконав М. Бринський у Станиславові

З малого почину У. С. С. зродився великий подвиг української нації. Повстали у Києві Січові Стрільці, Українська Галицька Армія, геройські війська Української Народної Республики.

Пройшли літа кривавої війни, великих змагань. Замовкли кріси і гармати.

На одній з перших сторінок новітньої історії України виписані три золоті букви: У. С. С.

поіменний список боєвих відділів 1 полку українських січових стрільців

з дня 1. червня **1916** р., зладжений на основі урядового списку, захованого в Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові*).

БУЛАВНИЙ **ВІДДІЛ.**

пполк. **Варивода Антін,** комендант пс лку. сот. о. **їжак Микола,** пол. духовник. лік. чет, **Беляй Авґустин** д-р, 1891 Відень, чет. **Нагайло Іван.**
„ **Панчак Василь,** 1888, Надітичі — Жидачів. хор. **Черник Теодор,** 1894 Якимчиці — Рудки. пхор. **Городецький Степан,** 1894 Болшівці — Рогатин.
„ **Лепкий Лев,** 1888 Поручин — Бережани.
,, **Постолюк Петро,** 1894 Сторонибаби — Золочів.
„ **Теліщак Осип,** 1894 Турка — Стрий.
„ **Теодорович Павло,** 1890 Львів. ст. дес. **Янів Трифон,** 1888 Демня — Жидачів.
„ **Соробей Андрій,** 1892 Біла — Чортків. дес. **Гулей Іван,** 1886 Шишківці, пов. Кіцмань — Буковина.
„ **Кічоровський Осип,** 1896 Мриглід — Сянік. віст. **Бойко Осип,** 1892 Добрівляни — Дрогобич.
,, **Дзидз Степан,** 1893 Семерівка — Яворів.
„ **Маркевич Степан,** 1892 Підберізці — Львів.
„ **Марешко Михайло,** 1893 Вільшанка Мала — Золочів.
„ **Налисник Юліян,** 1890 Красна — Кросно.
,, **Федів Ігор,** 1895 Коломия, ст. стр. **Дутківський Михайло,** 1896 Садів —Радівці, Буковина, стр. **Бабяк Василь,** 1895 Дусанів —• Перемишляни,
„ **Бойчук Юра,** 1896 Іспас — Коломия.
„ **Вандич Іван,** 1895 Микитинці — Косів.
„ **Дармограй Петро.**
„ **Дасів Василь,** 1898 Грабовець — Сколє.
„ **Дзедзик Корнель,** 1894 Черче — Рогатин.
„ **Діснер Антін,** 1891 Вайдгофен — Австрія.
,, **Кизима Теодор,** 1897 Жовква.
„ **Кондратів Іван,** 1895 Добрівляни — Дрогобич.
,, **Курилас Осип,** 1870 Щирець — Львів.
„ **Курилюк Іван,** 1894 Миікулинці — Снятин.
„ **Мартиняк Гнат,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Мурмилюк Прокіп,** 1894 Видинів — Снятин.
,, **Папіжевський Федір,** 1892 Тужилів — Калуш.
„ **Пігуляк Василь,** 1895 Іспас — Коломия.
„ **Протоцький Федір,** 1895 Горигляди — Товмач.
„ **Семчук Дмитро,** 1895 КоршЬ — Коломия.
„ **Тимкалюк Марко,** 1889 Річка — Косів.
„ **Ткачівський Семен,** 1897 Викторів — Станиславів.

1. СОТНЯ.

от. **Коссак Гриць,** 1882 Дрогобич.
сот. **Лисняк Омелян,** 1882 Стецева — Снятин.
„ **Дудинський Роман,** 1880 Лубянки Н. — Збараж, лік.-чет. **Білозор Володимир** д-р, 1889 Львів, чет. **Коссак Василь,** 1895 Дрогобич.
,, **Суховерський Осип,** д,р., 1888 Чернівці, сан. хор. **Ґілецький Микола,** 1891 Дунаєць — Жидачів.

*) Пояснення скорочень: пполк. = підполковник, от. - отаман, сот. = сотник, пар. = поручник, чет. четар, хор. = хорунжий, пхор. = підхорунжий, ст. дес. старший десятник, дес. = десятник, віст. — вістун, ст. стр. старший стрілець, стр. -*п* стрілець.

хор. **Ковалик Тадей,** 1895 Далешів — Городенка.
сан. хор. **Перфецький Олександер,** 1895 Коломия,
хор. **Соловчук Василь,** 1894 Молодилів — Товмач,
пхор. **Гайманович Ярослав,** 1895 Сковятин — Борщів.
„ **Глушко Степан,** 1893 Джурів — Снятин.
„ **Ґавалко Едвард,** 1896 Вєпичка.
,, **Іванчук Володиимр,** 1894 Ілинці — Снятин.
„ **Кульчицький Павло,** 1893 Русинів — Камінка Струмил.
„ **Купчинський Роман,** 1894 Розгадів — Зборів.
„ **Лісковацький Володимир,** 1896 Калуш.
„ **Підгородецький Юліян,** 1885 Жидачів.
. ,, **Цибульськмй Іван,** 1895 Бичківці — Чортків.
ст. дес. **Семенюк Петро,** 1895 Лядики — Коломия.
дес. **Гуцуляк Павло,** 1895 Коломия.
„ **Дицьо Михайло,** 1896 Львів.
„ **Литвин Богдан,** 1896 Бібщани — Золочів.
„ **Юрчишин Гнат,** 1896 Білобожниця — Чортків.
„ **Яблонський Михайло,** 1893 Любича Кам. — Рава Руська.
віст. **Андреас Михайло,** 1892 Перемишль.
„ **Антонюк Василь,** 1895 Хлібичин Пільний — Снятин.
„ **Василик Іван,** 1893 Затір я Книгинецьке — Рогатин.
,, **Величко Микола,** 1896 Держів — Жидачів.
„ **Гузар Станислав,** 1893 Бучач.
„ **Дубницький Степан,** 1898 Крехівці — Станиславів.
„ **Кондратчук Василь,** 1894 Іваниківка — Богородчаїни.
„ **Коцюба Михайло,** 1887 Угринів — Чортків.
„ **Логінський Людвик,** 1887 Стрий.
„ **Паньків Франц,** 1895 Печеніїжин.
„ **Підгородецький Степан,** 1897 Журавно — Жидачів.
„ **Підлисецький Володимир,** 1898 Винники — Львів.
„ **Пішан Андрій,** 1892 Красноставці — Снятин.
„ **Пушкар Теодор,** 1895 Вербиця — Рава Руська.
„ **Ровдич Василь,** 1897 Старий Самбір.
„ **Секела Роман,** 1876 Кальниця — Ліско.
„ **Семчич Антін,** 1896 Березів Вижний — Печеніжин.
,, **Смук Лука,** 1886 Хмелева — Заліщики.
„ **Тарко Максим,** 1897 Чернівці.
,, **Тарновецький Петро,** 1890 Кулачківці — Коломия.
„ **Шипетюк Микола,** 1896 Воскресінці — Коломия.
,, **Федаків Осип,** 1893 Станиславів.
„ **Хвоет Михайло,** 1894 Годовичі — Львів.
„ **Цибуляк Олекса,** 1895 Бучачки — Коломия.
„ **Чучман Петро,** 1897 Гумниська — Камінка Струмилова.
ст. стр. **Білецький Гриць,** 1895 Івачів Горішний — Тернопіль.
„ **Борщ Антін,** 1894 Подусів — Перемишляни.
„ **Ваврик Володимир,** 1897 Львів.
„ **Вонсуль Іван,** 1894 Іване Золоте — Заліщики.
„ **Гаврилюк Омелян,** 1893 Винники — Львів.
„ **Гук Остап,** 1897 Перемишляни.
„ **Гучко Петро,** 1895 Підмихайлівці —І. Снятин.
„ **Задорожний Володимир,** 1899' Липиця Дол. — Рогатин.
„ **Кінаш Іван,** 1893 Яструбків — Львів.
„ **Кіт Василь,** 1893 Бортків — Золочів.
„ **Костів Іван,** 1894 Слобідка Лісна — Коломия.
„ **Ладика Степан,** 1894 Сторонибаби — Золочів.
„ **Левицький Антін,** 1895 Кімполюнґ — Буковина.
„ **Малецький Василь,** 1894 Підгородє — Рогатин.
„ **Панас Петро,** 1898 Піддубці — Рава Руська.
„ **Сиротюк Михайло,** 1893 Балинці — Коломия.

ст. стр. **Столащук Ілько,** 1897 Яворів — Косів.
„ **Томащук Теодор,** 189І Слобідка — Косів.
стр. **Александрук Семен,** 1895'Снятин.
„ **Атаманюк Михайло,** 1893 Кінашів — Рогатин.
„ **Андрейчин Володимир,** 1894 Поршна — Львів.
„ **Баґай Юрко,** 1896 Пядики — Коломия.
„ **Баран Василь,** 1895 Болотня — Перемишляни.
„ **Белендюк Микола,** 1895 Городниця — Городенкь.
„ **Білан Пилип,** 1896 Річка <— Косів.
„ **Бідула Василь,** 1895 Верб:в — Бережани.
„ **Блавацький Михайло,** 1895 Підліски Малі — Львів.
„ **Бодак Василь,** 1897 Дібринів — Рогатин.
„ **Бойко Гаврило,** 1897 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Бочан Гриць,** 1895 Гайворонка — Підгайці.
„ **Бочан Микола Гриця,** 1896 Гайворонка — Підгайці.
„ **Бочан Микола Івана,** 1896 Гайворонка — Підгайці.
„ **Вельничук Микола,** 1899 Шипіт Камер. — Радівці.
„ **Вишняк Семен,** 1896 Григорів — Рогатин.
„ **Вовчук Микола,** 1896 Єзупіль — Станиславів.
„ **Вовчук Степан,** 1897 Єзупіль — Станиславів.
„ **Волошин Теодор,** 1891 Бурштин — Рогатин.
„ **Волощук Микола,** 1895 Шумляни Малі — Бережани.
„ **Гаврилюк Стах,** 1898 Свистільники — Рогатин.
„ **Гаврилишин Гаврило,** 1897 Колодіївка — Станиславів.
„ **Гайдаш Дмитро,** 1897 Кисєнів — Заставна (Буковина).
„ **Гетьман Михайло,** 1893 Залізці Нові — Зборів.
„ **Глинський Дмитро,** 1896 Болехів.
„ **Гнатів Ілько,** 1893 Словіта — Перемишляни.
„ **Голуб Степан,** 1898 Раковець — Підгайці.
„ **Гриньків Микола,** 1898 Дідилів - Камінка Струмилова.
„ **Грицай Осип,** 1893 Підгородє — Рогатин.
„ **Ґайда Микола,** 1889 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Ґембарський Микола,** 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Ґерус Михайло,** 1898 Манджарки — Сокаль.
„ **Ґілецький Павло,** 1896 Дунаєць — Жидачів.
„ **Ґуценюк Олекса,** 1896 Жабє — Косів.
„ **Данилюк Микола,** 1898 Кімполюнґ — Буковина.
„ **Дзера Стефан,** 1897 Бабинці — Рогатин.
„ **Дрібота Гнат,** 1893 Болотня — Перемишляни.
„ **Духович Петро,** 1897 Підгородє — Станиславів.
„ **Дякович Іван,** 1895 Лісники — Бережани.
„ **Дячук Микола,** 1893 Криворівня — Косів.
„ **Завада Мафтей,** 1895 Толуків — Снятин.
,, **Задорецький Микола,** 1897 Підбірє — Рогатин.
,, **Замлинський Іван,** 1893 Раковець — Підгайці.
„ **Зварич Юра,** 1896 Космач — Печеніжин.
„ **Зварич Микита,** 1892 Борки Великі — Тернопіль.
„ **Зимний Василь,** 1893 Денисів — Тернопіль.
„ **Калин Василь,** 1895 Милятин Стар. — Камінна Струм.
„ **Камецький Василь,** 1897 Піски — Львів.
„ **Капітан Іван,** 1895 Передмістє — Бучач.
„ **Карпишин Михайло,** 1892 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Карпяк Павло,** 1898 Лісневичі — Львів.
„ **Квасниця Дмитро,** 1895 Підліски Малі — Львів.
„ **Кінах Іван,** 1894 Желехів Малий — Камікка Струмилова.
„ **Кнолп Антін,** 1885 Шпонав — Вайскірхен (Морави).
„ **Кобилецький Карло,** 1893 Ясениця Сільна — Дрогобич.
„ **Ковалюк Харій,** 1894 Кути — Косів.
„ **Ковцун Василь,** 1896 Свидова — Чортків.
„ **Кожух Михайло,** 1893 Бачів — Перемишляни.
„, **Король Василь,** 1895 Подусільна — Перемишляни.
„ **Костів Олекса,** 1894 Серники Долішні — Рогатин.
„ **Костів Теодор,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Коцюк Петро,** 1895 Передмістє — Бучач.
„ **Кузь Петро,** 1896 Пере'гінсько — Долина.
„ **Кузьмин Петро,** 1895 Скварява Нова — Жовква.
„ **Куцій Михайло,** 1895 Болшівці — Рогатин.
„ **Кучмій Юрко,** 1891 Липиця Горішня — Рогатин.
„ **Лазарович Іван,** 1896 Серафинці — Городенка.
„ **Лазарук Іван,** 1898 Єзупіль — Станиславів.
„ **Лапінський Лев,** 1899 Львів.
„ **Легкий Василь,** 1899 Путятинці — Рогатин.
„ **Лесів Михайло,** 1898 Ясеновець — Долина.
„ **Лесицький Іван,** 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Лесицький Михайло,** 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Литвин Ілько,** 1896 Блищиводи — Жовква.
„ **Лотоцький Василь,** 1900 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Лотоцький Володимир,** 1893 Сеньків — Радехів.
стр. **Матейко Василь,** 1896 Кінешів — Рогзтин.
„ **Марковський Гнат,** 1894 Залуче — Снятин.
„ **Мародчак Іван,** 1894 Голови — Косів.
„ **Мацапула Гнат,** 1898 Крилос — Станиславів.
„ **Мацко Тимофій,** 1897 Рожнів — Снятин.
„ **Мельник Іван,** 1895 Леськів — Жидачів.
„ **Михайлів Микола,** 1894 Лісники — Бережани.
„ **Мицканюк Лев,** 1897 Чорногузи — Вижниця.
„ **Мльчак Антін,** 1884 Паршовіц — Вайскірхен (Морави).
„ **Мокрий Дмитро,** 1894 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Мотрук Іван,** 1894 Чернівці.
„ **Моравський Микола,** 1893 Носів — Підгайці.
„ **Мосорюк Ілько,** 1894 Прокурава — Косів.
„ **Нагірняк Юрко,** 1891 Залуче — Снятин.
„ **Недобиток Іван,** 1892 Кінашів — Рогатин.
„ **Недоступ Петро,** 1896 Єзупіль — Станиславів.
„ **Неньків Василь,** 1892 Лісники — Бережани.
„ **Неньків Іван,** 1895 Лісники — Бережани.
„ **Нижник Степан,** 1896 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Нітарський Іван,** 1895 Станьків — Стрий.
„ **Павлин Дмитро,** 1889 Ферліїв — Рогатин.
„ **Павлюк Адам,** 1898 Зубків — Сокаль.
„ **Паньків Максим,** 1895 Цеперів — Львів.
„ **Паславський Адам,** 1892 Руданці — Львів.
„ **Пая Михайло,** 1895 Тисьменичани — Станиславів.
„ **Поліщук Семен,** 1894 Івачів Долішній — Тернопіль.
„ **Полляк Рудольф,** 1895 Відень.
„ **Пришляк Гриць,** 1896 Бережани.
,, **Протас Василь,** 1891 Тростянець — Бучач.
„ **Процишин Микола,** 1898 Соснів — Підгайці.
,, **Пукас Степан,** 1885 Львів.
„ **Ровлик Михайло,** 1897 Ферліїв — Рогатин.
„ **Романюк Дмитро,** 1899 Волчківці — Снятин.
„ **Романюк Кузьма,** 1896 Кути — Косів.
„ **Романюк Василь,** 1894 Джурів — Снятин.
„ **Рубель Корнило,** 1896 Львів.
„ Савків Михола, 1896 Колоколин — Рогатин.
,, **Савчин Юра,** 1890 Коростів — Сколе.
„ **Сивий Семен,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Скобель Осип,** 1893 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Скульський Гриць,** 1898 Литвинів — Підгайці.
„ **Скурашівський Петро,** 1896 Обертин — Городенка.
„ **Соляревич Володимир,** 1894 Підлисє — Золочів.
,, **Сохоцький Ілько,** 1893 Гаї — Львів.
„ Сташків Сенько, 1897 Лісневичі — Львів.
„ **Сторощук Павло,** 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Танасійчук Гриць,** 1895 Джурів — Снятин.
,, **Тибінка Гринько,** 1897 Піски — Львів.
„ **Тимчук Тимко,** 1886 Іспас — Коломия.
„ **Ткач Равло,** 1892 Володимирці — Жидачів.
,, **Федак Іван,** 1896 Попеляни — Львів.
„ **Федун Теодор,** 1897 Плугів — Золочів.
„ **Фербей Василь,** 1897 Залуче — Снятин.
„ **Хлопась Ілько,** 1893 Шибалин — Бережани.
„ **Хоминець Юрко,** 1896 Микитинці — Станиславів.
„ **Хлібкевич Омелян,** 1894 Львів.
„ **Худобян Петро,** 1897 Оришківці — Гусятин.
„ **Хрептак Петро,** 1895 Завалів — Підгайці.
„ **Цаприка Теодор,** 1894 Бертешів — Бібрка.
„ **Чермак Адольф,** 1898 Відень.
„ **Чернеґа Михайло,** 1899 Дорогів — Станиславів.
„ **Черниш Іван,** 1895 Копичикці — Гусятин.
„ **Цупер Осип,** 1899 Львів.
„ **Чучман Михайло,** 1895 Юзьковичі — Золочів.
„ **Шабан Василь,** 1894 Бережниця — Стрий.
„ **Яворський Петро,** 1894 Губичі — Дрогобич.
„ **Якимів Василь,** 1895 Кізлів — Камінка Струмилова.
„ **Якубовський Петро,** 1897 Кінашів — Рогатин.
„ **Ясєльський Володимир,** 1894 Ферескула — Косів.

2. СОТНЯ.

пор. **Сушко Роман,** 1894 Ременів — Львів.
чет. **Франко Петро,** 1890 Нагуєвичі — Дрогобич.
хор. **Домарадський Андрій,** 1893 Журавиця — Перемишль.
„ **Галєчко Софія,** 1891 Новий Санч.
пхор. **Боберський Петро,** 1897 Товмач.
„ **Бріль Степан,** 1886 Петриків — Тернопіль.
„ **Дорошенко Михайло,** 1894 Руда — Рогатин.

пхор. **Коиин Кпим,** 1888 Посада Сяніцька — Сяніїс. „ **Креховецький Микола,** 1896 Чернів — Рогатин. „ **Роздопьський Апександер,** 1893 Домажир — Город. Я. ,, **Рондяк Роман,** 1895 Львів, ст. дес. **Заставний Василь,** 1894 Юськовичі — Золоч'.в. дес. **Будурович Михайло,** 1896 Берєзів Нижн. — Печеніжин. „ **Лазарук Микола,** 1893 Завале — Снятин. „ **Мода Іван,** 1894 Підбірє — Рогатин. „ **Пижук Дмитро,** 1896 Обертин — Рогатин. „ **Урбанович Микола,** 1892 Берєзів Нижний — Печеніжин. віст. **Болехівський Августин,** 1895 Долина. ,, **Витвицький Гриць,** 1892 Підгородє — Рогатин. ,, **Гаврилюк Дмитро,** 1896 Княже — Снятин. ,, **Герчанівський Дмитро,** 1894 Ваневичі — Самбір.

Данилович Сидір, 1897 Ра дівці — Буковина. „ **Камінський Лев,** 1885 Дарзхів — Теребовля. „ **Кметь Гриць,** 1894 Чернихів — Тернопіль.

Козіцький Михайло, 1895 Чернівці. „ **Лосвський Володимир,** 1897 Товмач. „ **Прусак Дмитро,** 1896 Джурків — Городенка. „ **Романиця Василь,** 1896 Тишків ці — Городенка.

Савчук Дмитро, 1891 Ліски — Коломия.

Старчук Роман, 1897 БсС »н — Кіцмань. ст. стр. **Безпалько Ілько,** 1894 Зазулі — Золочів. „ **Буя Осип,** 1895 Розвинниця — Ярослав. ,, **Вовк Василь,** 1897 Завале — Снятин. „ **' Зварич Дмитро,** 1896 Передмістє — Бучач. „ **Кальний Михайло,** 1896 Ременів — Львів. „ **Колтун Михайло,** 1894 Задвірє — Перемишляни.

Марчук Андрій, 1894 Рудники — Снятин. „ **Марунчак Микола,** 1894 Коршів — Коломия. „ **Петроваичук Микола,** 1889 Космач — Печеніжин. ,, **Саврій Володимир,** 1896 Гол овчинці — Заліщики. „ **Сопель Василь,** 1896 Болехів — Калуш. „ **Тимочко Лука,** 1892 Чернихів — Тернопіль. „ **Шекета Іван,** 1893 Псплавники — Рогатин. „ **Чортоломний Панько,** 1890 Славятим — ГТідгайці. стр. **Андрусишин Павло,** Липиця Горішня — Рогатин. „ **Бандура Микола,** 1893 Кінашів — Рогатин. „ **Бандура Панько,** 1897 Кінашів — Рогатин.

Бандура Олекса, 1895 Кінашів — Рогатин. „ **Білецький Евген,** 1895 Завалів — Підгайці. „ **Бойчук Микола,** 1893 Завале — Снятин. ,, **Бунян Микола,** 1392 Саранчуки — Бережани. „ **Бриґідин Гаврило,** 1897 Колодіївка — Станиславів. „ **Вангета Микола,** 1892 Красна — Калуш. „ Васипик **Семен,** 1895 Залуче — Снятин. „ Васильків Федь, 1896 Болехів — Калуш. „ **Вернюк Дмитро,** 1889 Олесько — Золочів. ,, **Войчишин Петро,** 1896 Коростовичі — Рогатин. ,, Вороневич Антін, 1898 Підгайці. „ Владика **Степан,** 1894 Чесники — Рогатин. „ **Гартль Венцель,** 1894 Феліцієнталь — Скопі. ,, **Гладун Ілько,** 1892 Черче — Рогатин. „ **Гнатина** Іван, 1896 Ярушичі — Стрий. „ **Гнатишак Дмитро,** 1896 Красна — Надвірна. „ **Горачук Ілия,** 1896 Яричіз Новий — Львів. „ **Ґой Олекса,** 1892 Жилибори — Рогатин. ,, **Гривнак Михайло,** 1894 Чесники — Рогатин. „ **Грудей Дмитро,** 1899 Залуче — Снятин. „ **Ґаврон Андрій,** 1896 Отиневичі — Бібрка. „ **Геник Василь,** 1896 Берєзів Вижн. — Печеніжин.

Геник Михайло (Дужий], 1894 Берєзів С. — Печеніжин. „ **Ґерманюк Дмитро,** 1896 Пядики — Коломия. ,, Ґреґореш **Степан,** 1896 Надвірна. „ **Демидюк Юрко,** 1891 Княждвір — Печеніжин. ,, **Демчишин Микола,** 1895 Лісники — Бережани. ,, **Демянчук Евген,** 1897 Гвіздець — Коломия. „ **Дирда Іван,** 1896 Залуква — Станиславів. „ **Додюк Василь,** 1898 Жабє — Косів. „ **Долішний Олекса,** 1897 Колодіївка — Станиславів. „ **Дмитрів Панько,** 1896 Підмихейлівці — Рогатин. „ **Дубей Гриць,** 1890 Вербовець — Косів. „ **Дутчак Юстин,** 1895 Річка — Косів. ,, **Заклинський Володимир,** 1896 Станиславів, ,, **Завадський Евген,** 1885 Львів. „ **Іванило Гриць,** 1892 Черче — Рогатин. ,, **Іванишин Семен,** 1894 Монастирець — Жидачів. „ **Камінський Степан,** 1892 Чесники — Рогатин.

стр. **Квасній Михайло,** 1896 Залуква — Станиславів.
„ **Квасній Петро,** 1896 Залуква — Станиславів.
„ **Кермощук Іван,** 1898 Жабє-Ільці — Косів.
„ **Кирильчук Микола,** 1891 Завалів — Підгайці.
„ **Кіндрат Михайло,** 1896 **Кінашів — Рогатин.**
„ **Кіщук Борис,** 1895 Річка — Косів.
„ **Кіящук Микола,** 1893 Москалівна **—** Косів.
„ **Ключик Василь,** 1895 Сихів **—** Стрий.
„ **Когут Василь,** 1897 Болехів — Калуш.
„ **Ковалишин Антін,** 1898 Ременів — Львів.
„ **Козак Дмитро,** 1895 Косів **—** Чортків.
„ **Кос Теодор,** 1899 Сихів — Стрий.
„ **Костів Степан,** 1898 Свистільники — Рогатин.
„ **Копчук Микола,** 1894 Яворів — Косів.
„ **Коцюпка Степан,** 1896 Золота Слобода — Бережани.
„ **Кременіця Гриць,** 1897 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Кузич Михайло,** 1897 Берєзів Нижн. — Печеніжин.
„ **Куріш Макар,** 1896 Гнильче — Підгайці.
„ **Купчак Гринько,** 1888 Камінка — Рава Руська.
„ **Кохман Василь,** 1894 Лиса — Підгайці.
„ **Кочурак Степан,** 1896 Косів.
„ **Кошак Іван,** 1895 Москалівка — Косів.
„ **Кошак Юрко,** 1898 Москалівка **—** Косів.
„ **Лазаревич Ілярій,** 1894 Монастириська — Бучач.
„ **Личковський Ярослав,** 1898 Заболотці — Броди.
„ **Логін Іван,** 1892 Яблонів — Рогатин.
„ **Ломинський Дмитро,** 1892 Камінна Гора — Підгайці.
., **Лятишевський Емаиуіл,** 1898 Бізенц — Морава.
„ **Людкевич Петро,** 1898 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Людкевич Петро,** 1896 Липчця Долішня — Рогатин.
„ **Максимчун Михайло,** 1886 Кути Старі — Косів.
„ **Максимюк Дмитро,** 1892 Ясенів Горішний — Косів.
,, **Маиогонський Василь,** 1893 Поморяни — Зборів.
„ **Малкович Петро,** 1894 Берєзів Вижний — Печеніжин.
„ **Матейко Юрко,** 1890 Кінашів — **Рогатим.**
„ **Маґдій Дмитро,** 1898 Раковець — Підгайці.
„ **Мороз Ілько, 1**897 Лиса **—** Підгайці.
„ **Моравський Іван,** 1895 Заставче — Підгайці.
„ **Михальчук Василь,** 1896 Яворів — Косів.
„ **Мировський Андрій,** 1894 Шишківці — Борщів.
„ **Михаськів Степан,** 1897 Підгородє — Рогатин.
„ **Мицканюк Василь,** 1894 Річка — Косів.
„ **Нагірняк Роман,** 1897 Залуче — Снятин.
„ **Нагайло Микола,** 1898 Теофіпілька — Бережани.
„ **Невестюк Микола,** 1893 Яблонів — Рогатин.
„ **Невестюк Дмитро,** 1893 Яблонів — Рогатин.
„ **Недошитко Іван,** 1894 Тернопіль.
„ **Носковський Евген,** 1897 Сороки — Бучач.
,, **Овсянецький Осип,** 1897 Підгайці.
,, **Осроверха Михайло,** 1897 Бучач.
„ **Остафійчук Василь с. Василя,** 1888 Жабє — Косії:.
„ **Остафійчук Василь с. Івана,** 1896 Пядики — Коломия.
„ **Орищин Яків,** 1898 Камінка Лісна — Рава Руська.
„ **Павлюк Ілия,** 1896 Завале — Снятин.
„ **Павлусь Андрій,** 1891 Залуква — Станиславів.
„ **Перегінець Семен,** 1892 Кінашів — Рогатин.
„ **Периняк Федь,** 1894 Товмач.
„ **Петришак Панько,** 1892 Хлібичин Лісний — Коломия.
„ **Плесан Гриць,** 1897 Гнильче — Підгайці.
„ **Пригода Іван,** 1898 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Пушкар Іван,** 1897 Черче — Рогатин.
„ **Радиш Коном,** 1894 Рожнів — Снятин.
„ **Раковський Юра,** 1895 Жабє — Косів.
„ **Рибіцький Теодор,** 1887 Матіївці — Коломия.
' ,, **Роздопьський Іван,** 1895 Медведівці — Бучач.
„ **Савицький Федь,** 1891 Поточиська — Городенка.
„ **Святий Михайло,** 1884 Костільники — Рудки.
„ **Семанів Ілько,** 1900 Липиця Долішня — Рогатин.
„ Семеген **Михайло,** 1898 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Семенів Федь,** 1398 Липиця Дол. — Рогатин.
„ **Семиняк Михайло,** 1893 Виноград — Коломия.
„ **Сенів Степан,** 1896 Чесники — Рогатин.
„ **Сенишин Василь,** 1895 Лісники — Бережани.
„ **Срібнак Михайло,** 1895 Москалівка — Косів.
,, **Срібнак Микола,** 1892 Москалівка — Косів.
„ **Стефанко Онуфрій,** 1894 Люча — Печеніжин.
„ **Стек Іван с. Гринька,** 1896, Черче — Рогатин.
„ **Стек Іван с. Дмитра,** 1896 Черче — Рогатин.
„ **Стек Ілько,** 1892 Черче — Рогатин.

стр. **Стек Олекса,** 1897 Черче — Рогатин.
„ **Стражник Петро,** 1894 Гвіздець Старий — Коломия.
„ **Су канеш. Мартин,** 1894 Затурин — Підгайці,
„ **Тимура Михайло,** 1897 Львів.
„ **Томашівський Степан,** 1896 Скоморохи Ст. — Рогатин.
„ **Торбяк Онуфрій,** 1893 Межигірці — Станиславів.
„ **Фаріон Гриць,** 1899 Бенева — Підгайці.
„ **Федишии Гриць,** 1899 Винники — Львів.
„ **Фетрак Іван,** 1898 Підгайці.
„ **Филинський Евген,** 1896 Теребовля.
„ **ФреТк Тимко,** 1894 Кінашів— Рогатин.
„ **ФреТк Василь,** 1894 Кінашів — Рогатин.
„ **Хіцяк Теодор,** 1894 Черче — Рогатин.
„ **Хіцяк Дмитро,** 1894 Черче — Рогатин.
„ **Хомяк Стах,** 1895 Володимирці — Жидачів.
„ **Чемерис Іван,** 1896 Молодятин — Печеніжин.
„ **Чорній Осип,** 1898 Фрага — Рогатин.
„ **Шевчук Михайло,** 1894 Саранчуки — Бережани.
„ **Ширибурик Юрко,** 1897 Білоберезка — Косів.
„ **Шмігельський Володимир,** 1893 Липи ця Дол. — Рогатин.
„ **Шпитко Дмитро,** 1893 Косів.
„ **Шувира Михайло,** 1895 Кінашів — Рогатин. ■
„ **Юриевич Іван,** 1896 Надвірна.
„ **Юськів Семен,** 1892 Словіта — Перемишляни.
„ **Юсипчук Дмитро,** 1896 Москалівна — Косів.
„ **Яворський Лесь,** 1892 Рошня — Коломия.
„ **Язловецький Петро,** 1896 Чесники — Рогатин.
„ **Якубовський Іван,** 1891 Болшів — Рогатин.
„ **Якубович Віктор,** 1898 Станиславів.

3. СОТНЯ.

пор. **Яримович Осип,** 1897 Львів.
чет. **Іванець Іван,** 1893 Новосіяки Гостинні — Рудки.
хор. **Загасвич Микола,** 1889 Яворів.
„ **Маренін Мирон,** 1895 Яворів.
„ **Ясеницький Евген,** 1892 Дрогобич, пхор. **Деркач Пилип,** 1893 Сторонибаби — Золочів.
„ **Мальований Василь,** 1894 Дзвиняч — Чортків.
„ **Талпаш Мирослав,** 1894 Перемишль.
„ **Томенко Степан,** 1896 Дебеславці — Коломия, ст. дес. **Вакалюк Василь,** 1892 Ілинці — Снятин. дес. **Вистаиюк Василь,** 1896 Добряни — Львів.
„ **Ґрех Яким,** 1894 Воля Якубова — Дрогобич.
„ **Дідич Микола,** 1893 Тишківці — Городенка.
„ **Загульський Володимир,** 1894 Розваж — Золочів.
„ **Загасвич Матвій,** 1898 Тучапи — Яворів.
„ **Козлинський Василь,** 1895 Ясенів — Броди.
„ **Савюк Іван,** 1894 Кобаки — Косів.
„ **Турянський Микола,** 1890 Коломия.
„ **Харамбура Роман,** 1895 Яворів, віст. **Біланюк Петро,** 1894 Пядики — Коломия.
„ **Белей Петро,** 1894 Войнилів — Калуш.
„ **Вирста Василь,** 1875 Ятвяги — Бібрка.
„ **Войтків Іляріон,** 1891 Останківці — Камінка Струмилова.
„ **Драч Микола,** 1897 Одрихів — Сянік.
„ **Конашевич Осип,** 1898 Білий Камінь — Золочів.
„ **Кострубяк Василь,** 1889 Кіданчє — Коломия.
„ **Карпюк** Льонґін, 1897 Снятин.
„ **Кічун Іван,** 1899 Жужель — Сокаль.
„ , **Маслянка Олекса,** 1898 Снятин.
„ **Сендецький Володимир,** 1888 Тисьменниця — Товмач.
„ **Стрілець Федь,** 1896 Пуків — Рогатин.
„ **Чиборак Павло,** 1895 Залуче — Снятин.
„ **Угрин Володимир,** 1894 Яворів.
„ **Щепаняк Микола,** 1895 Пісочна — Жидачів. ст. стр. **Вербицький Дмитро,** 1896 Залуче н. Прут. — Колом.
„ **Гірняк Іван,** 1896 Львів.
„ **Гусак Олекса,** 1896 Пісочна — Жидачів.
„ **Капітан Василь,** 1893 Дібринів — Рогатин.
„ **Килсман Василь,** 1896 Надвірна.
„ **Кисіль Іван,** 1895 Плотиче — Тернопіль.
„ **Ковтуняк Іван,** 1892 Гвіздець Малий — Коломия.
„ **Коропецький Зенон,** 1899 Долина — Товмач.
„ **Мельничук Іван,** 1896 Пядики — Коломия.
„ **Тодорюк Юра,** 1888 Садова — Сторожинець.
„ **Ферлей Михайло,** 1895 Балинці — Коломия.
„ **Юркевич Антін,** 1897 Краснолісє — Підгайці. стр. **Андрушко Степан,** 1897 Сеньків — Заліщики.

отр. **Артим Федь,** 1887 Ходорів — Бібрка.
„ **Баранюн Іван,** 1894 Москалівна — Косів.
„ **Бачинський Іван,** 1896 Печеніжин.
„ **Беднарчук Василь,** 1894 Божиків — Підгайці.
„ **Бендейчук Юра,** 1896 Жабс — Косів.
„ **Бідюк Василь,** 1894 Юськовичі — Золочів.
„ **Білейчук Михайло,** 1895 Воскресінці — Коломия.
„ **Библюк Антін,** 1894 Косів.
„ **Блискун Михайло,** 1897 Прислоп — Калуш.
„ **Босчко Іван,** 1897 Москалівна — Косів.
а **Будучак Петро,** 1896 Гвіздець Старий — Коломия.
„ **Букачук Петро,** 1895 Кобаки — Косів.
„ **Бялюк Гриць,** 1896 Ямниця — Станиславів.
„ **Вальків Гнат,** 1890 Блюдники — Станиславів.
„ **Василик Сень,** 1898 Дегова — Рогатин.
„ **Василик Павло,** 1898 Свистільники — Рогатин.
„ **Васильківський Іван,** 1898 Свидова — Чортків.
„ **Вінтонюк Андрій,** 1892 Вербіж Вижн. — Коломия.
„ **Вовчук Осип,** 1898 Маріямпіль — Станиславів.
„ **Вульчак Степан,** 1894 Шпиколоси — Золочів.
„ **Галата Гриць,** 1894 Черче — Рогатин.
„ **Галишин Олекса,** 1898 Церковна — Долина.
„ **Гальчук Михайло,** 1894 Росоховатець — Підгайці.
„ **Галушка Микола,** 1897 Львів.
„ **Гладиняк Іван,** 1894 Маріямпіль — Станиславів.
„ **Гнивка Михайло,** 1896 Вербиця — Рава Руська.
„ **Голіян Василь,** 1892 Винники — Львів.
„ **Голод Осип,** 1899 Свистільники — Рогатин.
„ **Голодрицький Микола,** 1897 Микулинці — Снятин.
„ **Гречук Василь,** 1898 Островець — Теребовля.
„ **Гриньовський Микола,** 1892 Тисьмениця — Товмач.
„ **Гунька Гриць,** 1897 Урманв — Бережани.
„ **Гуцуляк Юрко,** Пядики — Коломия.
„ **Ґембарський Петро,** 1896 Лилиця Долішня — Рогатин.
„ **Герус Осип,** 1897 Львів.
„ **Ґоть Петро,** 1895 Гаї к. Львова — Львів.
„ **Ґроґодза Іван,** 1893 Володимирці — Жидачів.
„ **Давидович Федь,** 1896 Тернопіль.
„ **Данилів Василь,** 1891 Підлуже — Станиславів.
„ **Данишук Петро,** 1896 Брустури — Косів.
„ **Демчук Степан,** 1894 Трофанівка — Коломия.
„ **Дзеньків Іван,** 1897 Колодіївка — Станиславів.
„ **Джиґренюк Василь,** 1894 Саджавка — Делятин.
„ **Довган Гринь,** 1893 Тростянець — Бережани.
„ **Драґан Петро,** 1895 Трофанівка — Коломия.
„ **Дроцик Олекса,** 1892 Курники — Яворів.
„ **Дуленчук Іван,** 1897 Стебне — Кооів.
„ **Жабак Петро,** 1892 Мужилів — Підгайці.
„ **Зарейко Микола,** 1894 Бабухів — Рогатин.
„ **Заблоцький Олекса,** 1893 Різдвяни — Теребовля.
„ **Івасик Степан,** 1895 Бабухів — Рогатин.
„ **Івашко Петро,** 1888 Білоберезка — Косів.
„ **Каравановичі Антін,** 1897 Ямниця — Станиславів.
„ **Карвацький Степан,** 1898 Букачівці — Рогатин.
„ **Кіфяк Іван,** 1896 Микулинці — Надвірна.
„ **Кибайло Іван,** 1894 Стрілиська Нові — Бібрка.
„ **Клапчук Іван,** 1894 Корнич — Коломия.
„ **Копцюх Осип,** 1898 Бережани.
„ **Коробейко Микола,** 1896 Єзупіль — Станиславів,
„ **Король Іван,** 1900 Чорнушиці — Львів.
„ **Косінський Мартин,** 1898 Глушків — Городенка.
„ **Котів Онуфрей,** 1894 Печеніжин.
„ **Кочерган Іван,** 1895 Довгополе — Косів.
„ **Крук Михайло,** 1897 Колодіївка — Станиславів.
„ **Крупа Володимир,** 1898 Любича Камер. — Рава Руська.
„ **Круцик Іван,** 1896 Яблонів — Рогатин.
„ **Куриляк Трохим,** Підгайчики — Коломия.
„ **Куташівський Михайло,** 1894 Пядики — Коломия.
„ **Кухта Михайло,** 1895 Львів.
„ **Леськів Андрій,** 1892 Кізлів — Камінка Струмилова.
„ **Лисий Іван,** 1896 Пуків — Рогатин.
„ **Лібер Гриць,** 1893 Черче — Рогатин.
„ **Лучук Микола,** 1897 Рожнів — Снятин.
„ **Мандрик Іван,** 1895 Калуш.
„ **Мелкмука Юрко,** 1895 Глушків — Городенка.
„ **Микитюк Василь,** 1896 Перерів — Коломия.
„ **Микитюк Степан,** 1894 Балинці — Коломия.
„ **Михайлюк Микола,** 1890 Рунґури — Печеніжин.

стр. **Мороз Яків,** 1894 Рогатин.
„ Моспан **Павло,** 1896 Нагірянка — Чортків.
„ **Мотовильчук Федір,** 1897 Лисятичі — Стрий.
„ **Надрічний Михайло,** 1892 Заланів — Рогатин.
„ **Новаковський Дмитро,** 1893 Острів — Тернопіль.
„ **Наворотнюк Іван,** 1893 Снятин.
„ **Олексів Василь,** 1897 Винники — Львів.
„ **Олесницький Микола,** 1897 Торговиця П. — Городенка.
„ **Олійник Дмитро,** 1897 Колодіївка — Станиславів.
„ **Ольховий Михайло,** 1896 Волків — Львів.
„ **Павловський Антін,** 1897 Коломия.
„ **Паньків Іван,** 1893 Черче — Рогатин.
„ **Патерів Андрій,** 1897 Буськ — Камінна Струмилова.
„ **Пентелейчук Никола,** 1895 Чернівці,
„ **Петрунецький Михайло,** 1896 Майдан Гор. — Надвірна.
„ **Проців Гаврило,** 1896 Колодіївка — Станиславів.
„ **Пукас Микита,** 1898 Соснів — Підгайці.
„ **Решитилович Василь,** 1897 Барич — Перемишль.
„ **Рибак Теодор,** 1897 Черчз — Рогатин.
„ **Розумний Петро,** 1894 Кернів — Городенка.
„ **Росолюк Семен,** 1895 Росільна — Богородчани.
„ **Савчак Микола,** 1896 Ямниця — Станиславів.
„ **Салобай Яків,** 1895 Печенія — Перемишляни.
„ **Свірнюк Іван,** 1896 Солі в — Коломия.
„ Семеґен **Андрій,** 1898 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Семенчук Петро,** 1897 Дебеславці — Коломия.
„ **Сениця Іван,** 1897 Городок Ягайлонський.
„ **Сенчук Федір,** 1897 Мамаїв — Золочів.
„ **Сех Олекса,** 1898 Бродки — Львів.
„ **Сисак Максим,** 1898 Волощина — Підгайці.
„ **Сьовко Семен,** 1896 Ямниця — Станиславів.
„ **Ставичний Осип,** 1897 Єзупіль — Станиславів.
„ **Стасяк Дмитро,** 1895 Городище — Бібрка.
„ **Струтинський Михайло,** 1897 Задвіря — Перемишляни.
„ **Суслик Іван,** 1895 Бережниця — Калуш.
„ **Тижбір Андрій,** 1897 Лисятичі — Стрий.
„ **Тимофійчук Евген,** 1895 Княждвір — Печеніжин
„ **Тимофійчук Петро,** 1898 Волчківці — Снятин.
„ **Третяк Кость,** 1897 Городилів — Золочів.
„ **Тусак Петро,** 1893 Скоморохи — Рогатин.
„ **Фамуляк Теодор,** 1896 Мацьковичі — Перемишль.
„ **Федів Тимко,** 1897 Костільники — Рудки.
,, **Фотомайчук Михайло,** 1894 Кропивище — Коломия.
„ **Френдій Микола,** 1896 Єзупіль — Станиславіз.
„ **Харамбура Іван,** 1895 Яворів.
„ **Хибін Кіндрат,** 1888 Хохонів — Рогатин.
„ **Хибін Пилип,** 1896 Хохонів — Рогатин.
„ **Цісик Евген,** 1897 Різдвяни — Теребовля.
„ **Чека люк Петро,** 1897 Залуче — Снятин.
„ **Чорнега Олекса,** 1899 Дорогів — Станиславів.
„ **Чубко Стах,** 1895 Чорни лів Руський — Тернопіль.
„ **Шараневич Микола,** 1895 Монастирець — Жидачів.
„ **Шкрібляк Василь,** 1896 Яворів — Косів.
„ **Шкрібляк Олекса,** 1893 Перехресне — Косів.
„ **Шкредка Іван,** 1893 Маріямпіль — Станиславів.
„ **Щерба Сень,** 1898 Руда Бібрецька — Бібрка.
„ **Щербяк Василь,** 1898 Колодіївка — Станиславів.
„ **Юркевич Гриць,** 1896 Надвірна.
„ **Якубів Василь,** 1897 Колодіївка — Станиславів.

4. СОТНЯ.

пор. **Московський Зенон,** 1889 Мушкатівка — Борщів, чет. **Каратницький Іван,** Чернівці — Буковина, хор. **Кузьмич Ярослав,** 1895 Покрівці — Жидачів.
„ **Роґульський Іван,** 1892 Голобутів — Стрий,
пхор. **Новіцький Андрій,** 1895 Вовчинець — Станиславів.
„ **Максим Антін,** 1891 Ярослав.
„ **Микуляк Федір,** 1894 Солотвина — Богородчани.
„ **Мінів Александер,** 1895 Стрий.
„ **Починок Володимир,** 1895 Джурин — Чортків.
ст. дес. **Гнідь Іван,** 1893 Юськовичі — Золочів.
„ **Чубатий Володимир,** 1880 Тернопіль,
дес. **Білинський Омелян,** 1898 Мохнате — Турка.
„ **Ґлова Василь,** 1897 Мацьковичі — Перемишль.
„ **Збудовсьиий Богдан,** 1898 Новосілка Язлов. — Бучач.
„ **Полянський Іван,** 1895 Стара Сіль — Старий Самбір.
„ **Штайнер Іван,** 1895 Копичинці — Гусятин.
„ **Чайківський Евген,** 1896 Полівці — Чортків.

віст. **Антонів Семен,** 1895 Стрий.
„ **Винничок Матвій,** 1895 Розгадів — Зборів.
„ **Дидик Михайло,** 1896 Шумляни Малі — Бережани.
„ **Клапоущак Володимир,** Чернівці.
„ **Мельник Володимир,** 1895 Береги Долішні — Ліско.
„ **Михайлів Осип,** 1892 Городичів — Золочів.
„ **Тивонович Володимир,** 1894 Стрий.
„ **Скоропада Іван,** 1897 Нараїв — Бережани.
„ **Солодкий Василь,** 1897 Шманківці — Чортків.
ст. стр. **Ваврик Петро,** 1895 Броди.
„ **Гарун Остап,** 1895 Стрий.
„ **Дацик Андрій,** 1896 Козівка — Тернопіль.
„ **Джулинський Дмитро,** 1897 Сільце — Підгайці.
,, **Дубель Андрій,** 1888 Блюдники — Станиславів.
„ **Лозовський Петро,** 1896 Колінки — Городенка.
. „ **Мачинський Остап,** 1894 Сернки Дол. — Рогатин.
„ **Мухар Василь,** 1895 Розваж — Золочів.
„ **Пущалівський Антін,** 1896 Белз — Сокаль.
„ **Ремізовський Андрій,** 1899 Маріямпіль — Станиславів.
„ **Семчишин Дмитро,** 1895 Вербів — Бережани.
„ **Сюбрик Михайло,** 1895 Хильчиці — Золочів.
„ **Чорний Петро,** 1894 Хильчиці — Золочів.
„ **Трач Іван,** 1880 Городиславичі — Бібрка.
стр. **Адамович Франц,** 1894 Глинсько — Жовква.
„ **Александрів Гаврило,** 1867 Підмихайлівці — Рогатин.
„ **Бабій Осип,** 1896 Вороблевичі — Дрогобич.
„ **Бавдис Микола,** 1892 Михайлівка — Підгайці.
„ **Бай Петро,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Барчук Михайло,** 1891 Космач — Печеніжин.
„ **Бербеньчук Василь,** 1893 Космач — Печеніжин.
„ **Березовський Арсеній Василь,** 1894 Березів В. — Печей.
„ **Білоус Петро,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Борик Дмитро,** 1897 Вербів — Бережани.
„ **Варчак Осип,** 1895 Вербів — Бережани.
„ **Вакалюк Олекса,** 1894 Ілинці — Снятин.
„ **Вербяний Михайло,** 1896 Бабинці — Рогатий.
„ **Вінтоняк Степан,** 1898 Марківці — Печеніжин.
„ **Винник Павло,** 1894 Ляцке Шляхот. — Товмач.
„ **Гиширль Петро,** 1890 Володимирці — Жидачів.
„ **Гладун Степан,** 1890 Березівці — Зборів.
„ **Глодуняк Микола,** 1894 Княждвір — Печеніжин.
„ **Гнатишин Іван,** 1892 Стинява Вижна — Сколе./
„ **Головач Іван,** 1892 Горожанна Вел. — Рудки.
„ **Гречаник Петро,** 1897 Ігорники — Станиславів.
„ **Грудей Іван,** 1895 Залуче — Снятин.
„ **Гуменюк Федь,** 1896 Шумляни Вел. — Підгайці.
„ **Гунька Петро,** 1895 Залуче — Снятин.
„ **Гуцуляк Михайло,** 1895 Устєчко — Заліщики.
„ **Ґребюк Микита,** 1898 Ронґури — Печеніжин.
„ **Дайм люк Іван,** 1894 Прокурава — Косів.
„ **Деблюк Василь,** 1898 Печеніжин.
„ **Демкович Василь,** 1893 Костільники — Рудки.
„ **Депас Іван,** 1893 Вербів — Бережани.
„ **Дмитренко Микола,** 1897 Сопів — Коломия.
„ **Дувіряк Олекса,** 1897 Космач — Печеніжин.
„ **Дощак Кипріян,** 1898 Добрівляни — Дрогобич.
м **ДУДа Андрій,** 1895 Вербів — Бережани.
» **ДУД* І*ан,** 1891 Вербів — Бережани.
„ **Дупей Дамян,** 1895 Кобаки — Косів.
„ **Жолн» Олекса,** 1895 Нестаничі — Радехів.
„ Ємець **Осип,** 1894 Володимирці — Жидачів.
„ **Іванійчук Іван,** 1895 Серники Дол. — Рогатин.
„ **Іваницький Петро,** 1897 Жовнівка — Бережани.
„ **Іваницький Степан,** 1898 Гірне — Стрий.
„ **Іванюк Михайло,** 1897 Бурштин — Рогатин.
„ **Іаахів Гринько,** 1894 Вербів — Бережани.
„ **Івашків Іван,** 1895 Григорів — Рогатин.
„ **Івашків Павло,** 1889 Желехів Вел. — Камінка Стр.
„ **Ільчук Корнило,** 1896 Пукасіаці — Станиславів.
„ **Кащій Степан,** 1895 Володимирці — Жидачів.
„ **Квасниця Василь,** 1896 Черче — Рогатин.
„ **Кіт Герасим,** 1898 Милятин Ст. — Камінка Стр.
„ **Кіт** ілько, 1898 Трудовач — Золочів.
„ **Клибанський Дмитро,** 1897 Тиховичі — Перемишль.
„ **Кобевка Петро,** 1890 Залуче — Снятин.
„ **Ковальчик Павло,** 1898 Горожанка — Підгайці.
„ **Козій Володимир,** 1898 Цеблів — Сокаль.
„ **Коренюк Юра,** 1898 Татарів — **Надвірна.**
„ **Котурлаш Іван,** 1897 Кійданці — Коломия.

стр. **Коцик Василь,** 1894 Ослави Чорні — Надвірна.
„ **Кравич Михайло,** 1899 Яз ловець — Бучач.
„ **Кузин Микола,** 1897 Заиняч — Чортків.
„ **Кузьмин Яків,** 1895 Сзджавкз — Надвірна.
„ **Курило Михайло,** 1899 Перемишль.
„ **Кушнірчук Танас,** 1896 Космач — Печеніжин.
„ **Лаиний Михайло,** 1895 Залізці Нові — Зборів.
„ **Лисак Василь,** 1896 Залуква — Станиславів.
„ **Луцак Юра,** 1898 Печеніжин.
„ **Луцишин Андрій,** 1897 Серники Дол. — Рогатин.
„ **Ляховський Михайло,** 1894 Шумляни Малі — Бережани.
„ **Маґаль Іван,** 1894 Володимирці — Жидачів.
„ **Магун Михайло,** 1895 Єзупіль — Станиславів.
„ **Майданський Олекса,** 1898 Печеніжин.
„ **Макойда Гаврило,** 1898 Кліщівка — Рогатин.
„ **Макаровський Андрій,** 1895 Бужок — Золочів.
„ **Марґола Іван,** 1895 Судова Вишня — Перемишль.
„ **Матвіїшин Степан,** 1894 Повітка — Городенка.
„ **Матвійчук Фєді^** 1896 Пр оку рева — Косів.
„ **Мачинський Миаайло,** 1897 Серники Дол. — Рогатим.
„ **Медвідь Гнат,** 1893 Буще — Бережани.
„ **Мельник Михайло,** 1895 Будинки — Сокаль.
„ **Миджин Тома,** 1898 Сороки — Львів.
„ **Микетчук Дмитро,** 1894 Підгайчики — Коломия.
„ **Микитин ілько,** 1895 Прокурава — Косів.
„ **Михайлович Дмитро,** 1896 Ґорожанка — Підгайці.
„ **Невпораний Степан,** 1895 Розваж — Золочів.
„ **Неділський Микола,** 1898 Печеніжин.
„ **Никифорчин Микола,** 1898 Кобаки — Косів.
„ **Ошуст Іван,** 1896 Бабинці — Рогатин.
„ **Палюх Микола,** 1894 Стронятин — Львів.
„ **Партика Микола,** 1898 Кореличі — Перемишляни.
„ **Петраш Іван,** 1895 Снятин.
„ **Петрів Антін,** 1899 Славсько — Сколє.
„ **Петрук Іван,** 1895 Молодятин — Печеніжин.
„ **Пслюх Василь,** 1895 Яйківці — Жидачів.
„ **Підскальний Іван,** 1894 Серники Дол. — Рогатин.
„ **Подусовський Михайло,** 1898 Глиняни — Перемишляни.
„ **Полотнянка Василь,** 1896 Глубічок Вел. — Тернопіль.
„ **Попаденьчук Федір,** 1894 Сопів — Коломия.
„ **Пірановський Іван,** 1893 Тисьмениця — Товмач.
„ **Приймак Дмитро,** 1898 Марківці — Печеніжин.
„ **Приймак Іван,** 1894 Молодятин — Печеніжин.
„ **Прокопишин Іван,** 1894 Яворів — Косів.
„ **Пура Гриць,** 1898 Рожджалів — Сокаль.
„ **Равлецький Семко,** 1893 Вербів — Бережани.
„ **Рупа Тимко,** 1899 Торки — Сокаль.
„ **Саноцький Іван,** 1890 Дитятин — Рогатин.
„ **Сеґінович Степан,** 1897 Болшівці — Рогатин.
„ **Семаиюк Іван,** 1897 Львів.
„ **Семенчук Онуфрій,** 1897 Жабє — Косів.
„ **Сидорик Василь,** 1895 Кінашів — Рогатин.
,, **Сипко Осип,** 1896 Чемеринці — Перемишляни.
„ **Склепкович Дмитро,** 1893 Виписки — Перемишляни.
„ **Смоляним Микола,** 1896 Печеніжин.
„ **Соломан Дмитро,** 1896 Залуче — Снятин.
„ **Стасута Василь,** 1898 Угерсько — Стрий.
„ **Стасюк Іван,** 1895 Товстобаби — Підгайці.
„ **Стецюк Василь,** 1894 Вербів — Бережани.
„ **Струса Ілько,** 1898 Лисятичі — Стрий.
„ **Танасійчук Петро,** 1896 Хлібичин Пільний — Снятин.
„ **Тарасюк Василь,** 1896 Прокурава — Косів.
„ **Тарнавський Іван,** 1899 Микуличин — Надвірна.
„ **Тарнавський Степан,** 1898 Чернівці.
„ **Тістечко Дмитро,** 1886 Вербяни — Яворів.
„ **Ткачук Василь,** 1896 Річка — Косів.
„ **Ткачук Іван,** 1896 Річка — Косів.
„ **Туз Олександер,** 1899 Гижне — Ряшів.
„ **Федорик Михайло,** 1895 Тростянець — Жидачів.
„ **Фіґоль Микита,** 1892 Підгородє — Станиславів.
„ **Фундиґа Андрій,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Фурейчук Михайло,** 1897 Годи — Турка — Коломия.
„ **Холодняк Андрій,** 1896 Підгайці.
„ **Чайківський-Сопонинка Іван,** 1899 Чайковичі — Рудки.
„ **Числюх Михайло,** 1897 Завалів — Підгайці.
„ **Чорнсґа Олекса,** 1894 Володимир ці — Жидачів.
„ **ЧорнсҐа Семко,** 1894 Володимирці — Жидачів.
„ **Чупрей Юра,** 1898 Печеніжин.
„ **Швікун Панько,** 1897 Лука — Калуш.
стр. **Шеремета Олекса,** 1893 Ш/мляни Вел. — Підгайці. „ **Шутринець Василь,** 1894 Вишків — Долина. „ **Якобенко Матвій,** 1898 Печеніжин. „ **Яремно Петро,** 1893 Черепин — Львів. „ **Ярко Олександер,** 1893 Болшівці — Рогатин.

5. СОТНЯ.

от. **Горук Сень,** 1873 Снятин.
чет. **Кучабський Василь,** 1895 Волиця — Львів.
„ **Навроцький Осип,** 1890 Голгоче — Підгайці. сам. хор. **Гаванський Роман,** 1893 Олеша — Товмач, хор. **Матчак Михайло,** 1895 Воля Якубова — Дрогобич.
„ **Пасіка Петро,** 1893 Лука Мала — Скалат. пхор. **Бандера Осип,** 1897 Стрий.
„ **Белей Теодор.**
„ **Елиїв Михайло.**
„ **Мінчан Михайло.**
„ **Полотнюк Осип.** сан. пхор. **Солтикевич Ярослав,** 1890 Ботелка — Турка, пхор. **Фарисей Іван.**
„ **Яворський Матвій.** ст. дес. **Єндрик Осип,** Рига.
„ **Іваницький Антін,** 1886 Косів. дес. **Біньковський Василь,** 1896 Воля Якубова — Дрогобич.
„ **Боднарук Василь,** 1896 Криворівня — Косів.
,, **Дацків Евген,** 1895 Перемишль.
„ **Кузан Ілько,** 1893 Губичі — Дрогобич.
„ **Мацуський Андрій Онуфрій,** 1897 Хирів — Самбір.
„ **Ортинецький Василь,** 1894 Грушів — Дрогобич.
„ **Ребець Петро,** 1895 Камінна Лісна — Рава Руська.
„ **Семотюк Андрій,** 1893 Ілинці — Снятин. віст. **Баранюк Михайло,** 1895 Нагірянка — Бучач.
„ **Зінкевич Степан,** 1896 Снятин.
,, **Кивацький Микола,** 1891 Волоща — Самбір.
„ **Кобрин Іван,** 1894 Воля Якубова — Дрогобич.
„ **Матисякевич Михайло,** 1895 Синевідсько В. — Сколе.
„ **Палагнюк Гриць,** 1890 Любинці — Стрий.
„ **Попадюк Микола,** 1894 Раковець — Коломия.
„ **Савчин Михайло,** 1895 Татари — Самбір.
„ **Сивохоп Володимир,** 1894 Добрівляни — Дрогобич.
„ **Стефанюк Василь,** 1893 Ілинці — Снятин.
„ **Стецїв Стах,** 1894 Нагуєвичі — Дрогобич.
„ **Урбан Теодор,** 1893 Татари — Самбір.
„ **Щуцький Микола,** 1893 Майдан — Калуш. ст. стр. **Андрушків Андрій,** 1882 Романів — Бібрка.
„ **Довбенчук Василь,** 1896 Косів.
„ **Конопада Михайло,** 1895 Переволока — Бучач.
„ **Копельчук Дмитро,** 1897 Яворів — Косів.
„ **Левицькк Теодор,** 1890 Рихтичі — Дрогобич.
„ **Слобусь Василь,** 1897 Глубічок — Тернопіль.
„ **Стець Олекса,** 1894 Козівка — Бережани.
„ **Стовпюк Степан,** 1896 Іспас — Коломия.
„ **Терлецький Михайло,** 1896 Чернівці.
„ **Тисовський Іван,** 1889 Розгірче — Стрий.
„ **Тупісь Іван,** 1894 Слобода Золота — Бережани, стр. **Андрусяк Михайло,** 1899 Молодятин — Печеніжин **Андрусів Панько,** 1895 Підмихайлівці — Рогатин.
„ **Барган Микола,** 1892 Ляхівці — Богородчани.
„ **Барків Маріян,** 1896 Східниця — Дрогобич.
„ **Безкоровайний Василь,** 1893 Славятин — Рогатин. Берегу ляк **Петро,** 1894 Добрівляни — Дрогобич.
„ **Богай Федь,** 1895 Золота Слобода — Бережани. **Боррдайко Корнило,** 1897 Вулька — Бережани. **Босий Володимир,** 1899 Ясло. **Боцвінюк Дмитро,** 1892 Ясенів — Косів. **Бучинський Франц,** 1891 Нараїв — Бережани.
„ **Василик Дмитро,** 1892 Стинява Вижна — Сколє. **Венцель Ваврик,** 1896 Молодятин — Печеніжин. **Вітовський Іван,** 1897 Медуха — Станиславів.
„ **Влашинець Василь,** 1897 Розтоки — Косів. **Вовк Осип,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Вовчук Володимир,** 1897 Березівка — Бучач.
„ **Воланчук Михайло,** 1899 Львів.
„ **Воюгицький Яким,** 1894 Гординя Рустик. — Самбір.
„ **Вуняк Василь,** 1893 Заланів Малий — Рогатин.
„ **Гаврищук Федь,** 1897 Космач — Печеніжин. **Гнідий Ваврик,** 1888 Котузів — Підгайці.
„ **Головатий Петро,** 1893 Слобода Золота — Бережани,

стр. **Гопіян Омелян,** 1898 Винники — Львів.
„ **Горак Осип,** 1891 Львів.
„ **Грималюк Павло,** 1895 Річка — Косів.
„ **Грицюк Микола,** 1896 Чернятин — Городенка.
„ **Гузар Михайло,** 1892 Бучач.
„ **Ґарбяк Михайло,** 1894 Мединичі — Дрогобич.
„ **Ґера Степан,** 1896 Добромиль.
„ **Ґорда Андрій,** 1893 іспас — Коломия.
„ **Ґушул Василь,** 1896 Балинці — Коломия.
„ **Дидипюк Дмитро,** 1892 Трофанівка — Коломия.
„ **Диган Теодозій,** 1898 Мозолівка — Підгайці.
„ **Диґан Корнило,** 1896 Мозолівка — Підгайці.
„ **Джелей Василь,** 1893 Тулуків — Снятин.
„ **Дрозда Гриць,** 1898 Кровінка — Теребовля.
,і **Дручків Андрій,** 1897 Брустури — Косів.
„ **Дунай Андрій,** 1898 Високовичі — Перемишль.
„ **Духович Іван,** 1895 Підгородє — Станиславів.
,, **Дячук Василь,** 1889 Ясенів Горішний — Косів.
„ **Зазупяк Филип,** 1896 Теофіпілька — Бережани.
„ **Занович Іван,** 1895 Дички — Рогатин.
,, **Захарків Іван,** 1895 Заланів — Рогатин.
„ **Заходняк Петро,** 1898 Мозолівка — Підгайці.
„ **Іванюк Микола,** 1893 Зборів.
„ **Кавaців Олекса,** 1891 Угерсько — Стрий.
„ **Калечинський Іван,** 1894 Розділовичі — Рудки.
„ **Капко Степан,** 1896 Білина Велика — Самбір.
„ **Кліпко Іван,** 1898 Фельштин — Старий Самбір.
„ **Козар Андрій,** 1896 Бережниця — Стрий.
„ **Козланюк Михайло,** 1894 Березів — Коломия.
„ **Коник Іван,** 1898 Бережани.
„ **Костецький Микола,** 1885 Селиська — Мостиська.
„ **Костів Ілько,** 1892 Дашава — Стрий.
„ **Крушельницький Степан,** 1899 Ясло.
,, **Кулик Микола,** 1895 Львів.
„ **Кулиній Лев,** 1895 Перегінсько — Долина.
„ **Кушнір Василь,** 1899 Молодятин — Печеніжин.
„ **Лазорович Василь,** 1893 Березів Вижн. — Печеніжин.
„ **Левко Ілько,** 1895 Підмихайлівці — Рогатин.
„ **Лесюк Іван,** 1896 Жукотин — Коломия.
„ **Литнянчин Яць,** Грушів.
„ **Лісович Осип,** 1898 Грибовичі Великі — Львів.
„ **Луців Лука,** 1895 Грушів — Дрогобич.
„ **Маґорук Юрко,** 1894 Криворівня — Косів.
„ **Максимяк Дмитро,** 1897 Калуш.
„ **Марцінковський Михайло,** 1896 Заланів — Рогатин.
„ **Марусяк Василь,** 1899 Рудники — Снятин.
„ **Микитин Павло,** 1897 Зарваниця — Підгайці.
„ **Мисик Онуфрій,** 1886 Кореличі — Перемишляни.
„ **Мірчук Володимир,** 1885 Станиславів.
„ **Моспанюк Антін,** 1899 Покрівці — Жидачів.
„ **Навальний Іван,** 1895 Скоморохи Нові — Рогатин.
„ **Надрічний Гриць,** 1898 Дички — Рогатин.
„ **Назаревич Володимир,** 1897 Богородчани.
„ **Насташинський Михайло,** 1894 Болтів — Рогатин.
„ **Николин Петро,** 1896 Болшів — Рогатин.
„ **Николюк Дмитро,** 1896. Дідушиці Великі — Стрий.
„ **Олишко Петро,** 1895 Забірє — Рава Руська.
„ **Огородник Онуфрій,** 1893 Підсадки — Львів.
„ **Ощипко Іван,** 1894 Серафинці — Городенка.
„ **Партика Михайло,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Пеклич Семен,** 1898 Дрогобич.
„ **Пепенський Степан,** 1894 Комарно — Рудки.
„ **Перегінець Федь Василя,** 1893 Гербутів — Рогатин.
„ **Петрицький Евген,** 1896 Золочівка — Бережани.
„ **Петрів Лукин,** 1897 Брустури — Косів.
„ **Підцерковний Іван,** 1893 Подусільна — Перемишляни.
„ **Пнівчук Василь,** 1898 Молодятин — Печеніжин.
„ **Проців Петро,** 1896 Стрільне — Городенка.
„ **Пташник Василь,** 1893 Демня — Жидачів.
„ **Рижий Федь,** 1896 Коршилів — Зборів.
„ **Савяк Михайло,** 1891 Медуха — Станиславів.
„ **Сайко Василь,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Самбірський Іван,** 1897 Дички — Рогатин.
„ **Секунда Володимир,** 1898 Львів.
„ **Семотюк Лесь,** 1896 Балинці — Коломия.
„ **Сеньків Микола,** 1895 Ясениця Сільна — Дрогобич.
„ **Сеньків Федь,** 1895 Опака — Дрогобич.
„ **Скічнів Іван,** 1895 Грушів — Дрогобич.
„ **Скорупа Франц,** 1893 Росоховатець — Підгайці.
стр. **Скорусь Осип,** 1894 Довге — Стрий.
„ **Скробач Василь,** 1894 Вербилівці — Рогатин.
„ **Сливчук Василь,** 1898 Жабє — Косів.
„ **Сличинюк Осип,** 1898 Мозолівка — Підгайці.
„ **Смеречинський Теофіль,** 1893 Марянпіль — Станиславів.
„ **Сметанюк Юра,** 1899 Печеніжин.
„ **Сметанюк Василь,** 1899 Печеніжин.
„ **Соколик Федь,** 1898 Крилос — Станиславів.
Соломинка Михайло, 1896 Рудники — Снятин.
„ **Сороковський Михайло,** 1896 Коростовичі — Рогатин.
„ **Стахів Іван,** 1895 Підсадки — Львів.
„ **Стецiв Микола,** 1900 Нагуєвичі — Дрогобич.
„ **Стефанець Микола,** 1894 Ілинці — Снятин.
„ **Стефанович Орест,** 1894 Стрий.
„ **Стецюк Михайло,** 1895 Грушів — Дрогобич.
,, **Столащук Микола,** 1894 Яворів — Косів.
„ **Столяр Степан,** 1896 Слобода Золота — Бережани.
„ **Тацюк Микола,** 1895 Видинів — Снятин.
„ **Ткачук Тома,** 1894 Іспас — Коломия.
„ **Томащук Іван,** 1894 Яворів — Косів.
„ **Форґіль Петро,** 1896 Жабє — Косів.
„ **Хміль Микола,** 1894 Трудовач — Золочів.
„ **Хомин Василь,** 1895 Грабовець — Стрий.
„ **Цяпа Гринько,** 1897 Мозолівка — Підгайці.
„ **Шавінський Федь,** 1897 Черче — Рогатин.
„ **Шалаба Іван,** 1897 Заланів — Рогатин.
„ **Шаран Михайло,** 1898 Розділ — Жидачів.
„ **Шеребурак Петро,** 1898 Білоберезка — Косів.
„ **Шкурган Василь,** 1893 Залуче — Снятин.
„ **Штепований Михайло,** 1895 Гиновичі — Бережани.
,, **Черкалюк Петро,** 1898 Жабє -- Косів.
„ **Черкалюк Михайло,** 1896 Жабє — Косів.
„ **Чоканчук Никифор,** 1896 Жабє — Косів.
„ **Жовняр Володимир,** 1898 Ярослав.
„ **Юревич Юрко,** 1893 Тисьменица — Товмач.
„ **Юревич Микола,** 1893 Залуче — Снятин.
„ **Якубів Іван,** 1898 Колодіївка — Станиславів.
„ **Яцуляк Кость,** 1892 Ясениця — Дрогобич.

6. СОТНЯ.

пор. **Мельник Андрій,** 1890 Воля Якубова — Дрогобич, чет. **Діду шок Петро,** 1889 Княже — Золочів.
,, **Кобєрський Остап,** 1895 Сянік.
,, **Чичкевич Михайло,** 1896 Малинівка — Львів,
пхор. **Аліман Степан,** 1891 Серафинці — Городенка.
„ **Безпалко Семен,** 1890 Заріче — Золочів.
„ **Біляч Іван,** 1887 Княже — Золочів,
„ **Мицик Василь,** 1893 Синевідсько Вижне — Сколє.
„ **Мойсейович Теофіль,** 1892 Пнів — Надвірна.
„ **Чепельовський Степан,** 1885 Тернопіль,
дес. **Вудкевич Осип,** 1894 Львів.
„ **Даскалюк Давид,** 1895 Басбивці — пов.
„ **Львівський Витолд,** 1896 Старява — Добромиль.
„ **Олійник Ілько,** 1897 Добромірка — Збараж.
„ **Петрицький Роман,** 1894 Дашава — Стрий.
„ **Світлий Микола,** 1896 Судова Вишня — Мостиська.
„ **Терлецький Степан,** 1897 Самбір.
віст. **Батюк Антін,** 1894 Збараж.
„ **Бялий Андрій,** 1894 Іване Золоте — Заліщики.
„ **Гарматюк Андрій,** 1894 Розношинці — Збараж.
,, **Головацький Семен,** 1895 Поморяни — Зборів.
„ **Зелений Роман,** 1894 Вислобоки — Львів.
„ **Качмарчук Антін,** 1893 Тернопіль.
„ **Кисіль Осип,** 1895 Чистилів — Тернопіль.
„ **Клюс Петро,** 1895 Яцівка — Товмач.
„ **Крілик Володимир,** 1896 Краковець — Яворів.
„ **Нагірняк Лука,** 1889 Залуче — Снятин.
„ **Ріпецький Степан,** 1894 Самбір.
„ **Сагайдачний Петро,** 1897 Зарваниця — Підгайці.
„ **Станецький Микола,** 1895 Городенка.
„ **Чабан Іван,** 1896 Тисьменица —'Товмач,
ст. стр. **Бойчук Петро,** 1896 Вербіж Нижний — Коломия.
„ **Дацьків Осип,** 1894 Львів.
„ **Дмитрук Іван,** 1895 Хлопятин — Сокаль.
„ **Косар Михайло,** 1895 Купчинці — Тернопіль.
„ **Котик Остап,** 1898 Бурштин — Рогатин.
„ **Манюх Теодор,** 1894 Яблонів — Рогатин.
„ **Овчар Михайло,** 1896 Скоморохи Старі — Рогатин.

ст. стр. **Петрицький Олекса,** 1891 Бучач.
„ **Пилипів Михайло,** 1897 Вибудів — Бережани.
„ **Саврич Карло,** 1892 Конкольники — Рогатин.
„ **Серганюк Михайло,** 1896 Коломия.
„ **Турок Михайло,** 1896 Тустановичі — Дрогобич.
„ **Хомяк Михайло,** 1894 Верхня — Калуш,
стр. **Абердам Осип,** 1898 Львів.
„ **Андрусяк Іван,** 1895 Гаврилівка — Надвірна.
„ **Андрусик Михайло,** 1895 Кінашів — Рогатин.
„ **Безкоровайний Василь,** 1897 Колачинці — Гусятин.
„ **Білинський Василь,** 1896 Поточиська — Городенка.
„ **Бобенюк Василь,** 1897 Раківчик — Коломия.
„ **Бандура Гриць,** 1896 Кінашів — Рогатин.
„ **Боднар Василь,** 1897 Заланів — Рогатин.
„ **Боєчко Матвій,** 1896 Суботів — Станиславів.
„ **Бойчук Василь,** 1897 Заланів — Рогатин.
„ **Болонний Василь,** 1898 Тустановичі — Дрогобич.
„ **Будурович Гаврило,** 1889 Березів — Печеніжин.
„ **Бурко Степан,** 1897 Скоморохи Старі — Рогатин.
„ **Вербовський Іван,** 1893 Мзлодятин — Печеніжин.
„ **Вишинський Михайло,** 1893 Лукавець — Вижниця.
„ **Волошин Андрій,** 1895 Ля лаки Завязані — Рудки.
„ **Воляник Василь,** 1895 Боянець — Жовква.
„ **Воробчак Микола,** 1897 Станиславів.
„ **Воробчак Осип,** 1893 Підгородє — Станиславів.
„ **Ворона Микола,** 1898 Зазулі — Золочів.
„ **Гавриш Микола,** 1894 Слобідка — Косів.
„ **Гадупяк Петро,** 1895 Бачів — Перемишляни.
„ **Гапчук Олекса,** 1897 Жабе — Косів.
„ **Гасій Михайло,** 1892 Скоморохи — Рогатин.
„ **Генн Володимир,** 1894 Скоморохи — Рогатин.
„ **Геналь Михайло,** 1894 Липиця Горішня — Рогатин.
„ **Герцюк Василь,** 1894 Кути Старі — Косів.
„ **Глуховецький Михайло,** 1896 Піски — Львів.
„ **Градовський Осип,** 1883 Лапшин — Бережани.
„ **Гадомський Іван,** 1898 Конюшки — Рогатин.
„ **Гой Володимир,** 1893 Рогатин.
„ **Грепняк Петро,** 1894 Річка — Косів.
„ **Данькович Володимир,** 1896 Майдан — Станиславів.
„ **Демчук Петро,** 1899 Городенка.
„ **Демида Юра,** 1898 Нагіряни — Заліщики.
„ **Дзівульський Микола,** 1896 Кормирин — Бучач.
„ **Дзюбановський Юліян,** 1894 Угорці — Золочів.
„ **Дивоняк Гриць,** 1889 Кобаки — Косів.
„ **Дуфанець Андрій,** 1893 Вербіж — Львів.
„ **Дякович Михайло,** 1897 Лісники — Бережани.
„ **Зінь Олекса,** 1898 Божиків — Підгайці.
„ **Зрайко Семен,** 1894 Івачів Горішний — Тернопіль.
„ **Ільків Кость,** 1898 Конюшки — Рогатин.
„ **Кавара Микола,** 1895 Лапшин — Бережани.
„ **Каранівський Гриць,** 1896 Нивиці — Радехів.
„ **Квасничка Степан,** 1896 Шумляни Велик' — Підгайці.
„ **Кіщук Іван,** 1894 Річка — Косів.
„ **Кобак Степан,** 1894 Прусин — Сокаль.
„ **Ковальчук Степан,** 1894 Мозолівка — Підгайці.
„ **Козин Гриць,** 1894 Яблонів — Рогатин.
„ **Комарницький Станислав,** 1897 Спас — Старий Самбір.
„ **Кончаковський Василь,** 1896 Рудники — Жидачів.
Колчук Кифір, 1895 Річка — Косів.
„ **Кошак Микола,** 1894 Москалівка — Косів.
„ **Кривий Іван,** 1895 Янківці — Тернопіль.
„ **Кузів Іван,** 1893 Лапшин — Бережани.
„ **Кухтяк Остап,** 1898 Гайворонка — Підгайці.
„ **Палійський Яків,** 1897 Довге — Товмач.
„ **Лехкий Гриць,** 1892 Ляшки Долішні — Бібрка.
„ **Ліберспахер Макс,** 1889 Володимирці — Жидачів.
„ **Ліщинський Петро,** 1897 Мозолівка — Підгайці.
„ **Любезний Іван,** 1893 Володимирці — Жидачів.
„ **Луцюк Василь,** 1894 Жабє — Косів.
„ **Максимчук Іван,** 1895 Балинці — Коломия.
„ **Маркевич Михайло,** 1896 Підберізці — Львів.
„ **Марушій Пилип,** 1895 Поменята — Рогатин.
„ **Марянчук Кость,** 1898 Вашківці — Буковина.
„ **Медведюк Микола,** 1897 Годи — Коломия.
„ **Медвідь Юрко,** 1894 Пустомити — Львів.
„ **Мельник Андрій,** 1890 Княже — Золочів.
„ **Метрипула Семен,** 1896 Ульвівок — Сокаль.
„ **Микитей Іван,** 1899 Городище Король. — Бібрка.
„ **Микитів Федь,** 1892 Озірнз — Зборів.
„ **Миханік Василь,** 1895 Рай — Бережани.
стр. **Мойсенович Іван,** 1895 Лісники — Бережани. „ **Наконечний Ярослав,** 1898 Урмань — Береж ни. , „ **Налепинський Павло,** 1896 Ступки — Тернопіль. „ **Николин Степан,** 1900 Люча — Печеніжин. „ **Ніжникевич Теодор,** 1896 Стрілиська Нові — Бібрка. „ **Островський Максим,** 1895 Настасів — Тернопіль. „ **Пачовський Микола,** 1897 Березовиця Вел. — Тернопіль. „ **Палажинець Іван,** 1895 Завадка — Закарпаття. „ **Парашецький Михайло,** 1894 Шумляни — Підгайці. „ **Перегінець Іван,** 1895 Кінашів — Рогатин. „ **Підґурський Тимко,** 1898 Росоховатець — Підгайці. „ **Підляшецький Михайло,** 1895 Заланів — Рогатин. „ **Пліш Олекса,** 1898 Туре — Старий Самбір. „ **Проскурка Лука,** 1897 Біла — Тернопіль. „ **Романишин Іван,** 1893 Заланів — Рогатин. „ **Романюк Осип,** 1897 Княже — Золочів. „ **Савчин Михайло,** 1895 Східниця — Дрогобич. „ **Савута Андрій,** 1896 Стрілиська Нові — Бібрка. „ **Салів Іван,** 1895 Іщків — Підгайці. „ **Самофал Василь,** 1896 Саранчуки — Бережани, „ **Сачек Іван,** 1897 Мозолівка"— Підгайці. „ **Свєнціцький Гриць,** 1892 Галич — Підгайці. „ **Севак Лев,** 1892 Божиків — Підгайці. „ **Семак Гриць,** 1896 Баня-Березів — Печеніжин. ,, **Скорупський Михайло,** 1896 Надвірна. „ **Скотар Степан,** 1899 Липиця Горішня — Рогатин. „ **Скочиліс Павло,** 1896 Тернопіль. ,, **Скробач Теодор,** 1892 Бабухів — Рогатин. „ **Слобода Теодор,** 1898 Урмань — Бережани. „ **Сморжанюк Михайло,** 1894 Глібовичі Лісні — Коломия. „ **Совяк Микола,** 1895 Іщків — Підгайці.
Стешин Михайло, 1894 Березовиця Велика — Тернопіль.
Стецишин Семен, 1892 Рейнарівка — Золочів. „ **Струхманчук Федь,** 1892 Росоховатець — Підгайці.
Терпеливець Іван, 1894 Суботів — Станиславів.
Токар Михайло, 1897 Лісники — Бережани. „ **Топузяк Микола,** 1892 Космач — Печеніжин.
Торонс Василь, 1895 Саджавка — Надвірна. „ **Турянський Яків,** 1895 Кавсько — Стрий. ,, **Федорняк Гриць,** 1895 Крилос — Станиславів.
Федорняк Юрко, 1895 Крилос — Станиславів. „ **Федорняк Семен,** 1895 Крилос — Станиславів. „ **Федорняк Василь,** 1895 Підгородє — Станиславів.
Федюк Яків, 1895 Гаврилівка — Надвірна. „ **Хандій Василь,** 1896 Дички — Рогатин. „ **Хомин Юрко,** 1896 Кінашів — Рогатин. „ **Хомяк Василь,** 1898 Верхня — Калуш. „ **Худий Мирон,** 1896 Пальчинці — Збараж. „ **Чехович Юра,** 1894 Коростів — Сколе. „ **Чучкевич Андрій,** 1898 Романів — Бібрка. „ **Шевчук Василь,** 1889 Марківка — Печеніжин. „ **Шітрук Михайло,** 1888 Річка — Косів.
Шлемкевич Омелян, 1895 Серафинці — Городенка. „ **Щербанюк Семен,** 1894 Поточиська — Городенка. „ **Юрашук Андрій,** 1898 Матіївці — Коломия. „ **Якібюк Лукин,** 1896 Річка — Косів. „ **Якубовський Михайло,** 1896 Кінашів — Рогатин.
Ярема Михайло, 1893 Рай — Бережани.
Ярема Іван, 1898 Лапшин — Бережани.

7. СОТНЯ.

пор. **Левицький Омелян** д-р, 1875 Коломия, чет. **Гнатевич Богдан,** 1894 Кольбушова.
„ **Добрянський Аґатон,** 1894 Знесіня — Львів.
„ **Цяпка Іван,** 1884 Хишевичі — Рудки. хор. **Тучапський Іван,** 1892 Переволочна — Золочів. пхор. **Іванців Василь,** 1893 Сторонибаби — Золочів.
„ **Каратницький Роман,** 1893 Григорів — Бучач.
„ **Розлуцький Лев де Новіна,** 1889 Жолчів — Рогатин, ст. дес. **Каправий Андрій,** 1895 Біла — Тернопіль.
„ **Романишин Василь,** 1896 Глубічок Великий — Тернопіль.
„ **Філь Юрій,** 1889 Винники — Львів, дес. **Ващук Корнель,** 1893 Глібовичі Великі — Бібрка.
,, **Кваснюк Олекса,** 1895 Молодилів — Товмач.
„ **Кордибанюк Антін,** 1894 Марківка — Печеніжин.
„ **Кузьмович Степан,** 1893 Тернопіль.
,, **Михайлишин Павлина,** 1877 Ганачів — Перемишляни.
„ **Ожґевич Павло,** 1897 Кінашів — Рогатин.
„ **Томяк Бронислав,** 1892 Мартинів Новий — Рогатин.

дес. **ІДюпак Василь,** 1895 Корнів — Городенка. віст.
Борчук Іван, 1897 Жадо»д — Сторожинець.
„ **Боюк Юрій,** 1894 Серафинці — Городенка.
„ **Гнатчук Олекса,** 1896 Волинці — Коломия.
„ **Деринь Карло,** 1877 Городниця — Гусятин.
„ **Дзюба Василь,** 1895 Бортків — Золочів.
„ **Зощук Сильвестер,** 1897 Козова — Бережани.
„ **Костинюк Василь,** 1894 Снятин.
„ **Крижанівський Степан,** 1899 Серафинці — Городенка.
„ **Кріпкий Василь,** 1896 Вербів — Підгайці.
,, **Лісовець Семен,** 1893 Побужани — Камінка Струм.
„ **Микитюк Василь,** 1894 Печеніжин.
„ **Омелянчук Микола,** 1892 Криве — Радехів.
„ **Садовський Евген,** 1898 Бірки Великі — Тернопіль.
„ **Харанюк Микита,** 1894 Тулуків — Снятин,
„ **Шеремета Петро,** 1897 Пуків — Рогатин,
ст. стр. Гапій **Омелян,** 1894 Сапова — Підгайці.
„ **Дейпук Лука,** 1896 Серафинці — Городенка.
,, **Забойський Петро,** 1896 Стрільче — Городенка.
„ **Іванюк Володимир,** 1897 Отинія — Товмач.
„ **Коваль Петро,** 1889 Щавиця — Рава Руська.
„ **Копчук Іван,** 1898 Яворів — Косів.
,, **Кузів Олекса,** 1895 Нагірянк, — Бучач.
„ **Меркун Павло,** 1894 Поморяни — Зборів.
„ **Олександрук Тросрим,** 1895 Джурів — Снятин.
„ **Риґайло Гринь,** 1895 Вербів — Підгайці.
„ **Слободян Семен,** 1892 Хлібнчин — Снятин.
„ **Тиранський Дмитро,** 1897 Торки — Перемишль.
„ **Цимбалістий Іван,** 1892 Бо л ні в — Рогатин.
„ **Шавінський Осип,** 1894 За ланів — Рогатин.
„ **Яворський Теодозій,** 1894 Ілавче — Теребовля.
„ **Яремкевич Мирон,** 1898 Львів,
стр. **Аронець Данило,** 1894 Видинів — Снятин.
„ **Бабяк Гриць,** 1895 Дусанів — Перемишляни.
„ **Байда Семен,** 1893 Вербіж — Львів.
„ **Бапицький Михайло,** 1898 Лопушна — Самбір.
„ **Балюк Іван,** 1896 Колоколин — Рогатин.
„ **Библюк Михайло,** 1898 Косів Старий — Косів.
„ **Білинський Гриць,** 1898 Конюхів — Стрий.
„ **Бірбан Василь,** 1899 Вязова — Жовква.
„ **Болезюк Степан,** 1894 Калинка Мала — Коломия.
„ **Бордун Микола,** 1896 Кореличі — Перемишляни.
„ **Бридун Іван,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Брик Іван,** 1896 Конюхів — Стрий.
„ **Брик Микола,** 1896 Конюхів — Стрий.
„ **Ватуляк Ілько,** 1894 Бачів — Перемишляни.
„ **Вивка Микола,** 1895 Яблонів — Рогатин.
„ **Війтович Іван,** 1886 Станимір — Перемишляни.
„ **Вовчак Василь,** 1894 Фрага — Рогатин.
„ **Войціховський Іван,** 1896 Рокшин — Бережани.
„ **Вульчин Матвій,** 1897 Підмихайлівці .— Рогатин.
„ **Гарасимяк Олекса,** 1895 Вербів — Підгайці.
„ **Гошовський Семен,** 1894 Тростяиець — Долина.
„ **Григорійчук Марко,** 1895 Видинів — Снятин.
„ **Грушецький Василь,** 1895 Яблонів — Рогатин.
„ **Данилюк Іван,** 1895 Торговиця — Товмач.
„ **Дмитерко Гриць,** 1898 Підберізці — Львів.
„ **Дмитерко Гаврило,** 1896 Троч — Коломия.
„ **Дмитерко Федь,** 1894 Трач .— Коломия.
„ **Дмитрів Іван,** 1895 Підмихайлівці — Рогатин.
„ **Дмитрів Іван,** 1898 Підмихайлівці — Рогатим.
„ **Довгаюк Іван,** 1898 Чортовець — Городенка.
„ **Дулсмба Михайло,** 1896 Сороки Львівські — Львів.
„ **Думяк Михайло,** 1895 Нагуввичі — Дрогобич.
„ **Жикалюк Іван,** 1895 Красно'і'ля — Косів.
„ **Заболотний Степан,** 1895 Суботі* — Станиславів.
Зазупяк Михайло, 1897 Тернопіль.
„ **Заклинський Мирон,** 1894 Станиславів.
„ **Зеленецький Петро,** 1894 Хохонів ■— Рогатин.
„ **Зілінський Мартин,** 1894 Ферліїв — Рогатин.
„ **Йозефович Степан,** 1897 Скоморохи Нові — Рогатин.
„ **Іваник Василь,** 1895 Яйківці — Жидачів.
„ **Іванців Михайло,** 1892 Коростовичі — Рогатин.
„ **Івахів Федь,** 1896 Вербів — Бережани.
„ **Касперський Остап,** 1895 Білка Шляхоцька — Львів.
„ **Качуляк Василь,** 1894 Трофанівка — Коломия.
„ **Кіндрацький Михайло,** 1896 Угорники ■— Товмач.
„ **Кічула Василь,** 1895 Ферліїв — Рогатин.
„ **Копчук Іван,** 1896 Яворів — Косів.
„ **Котурляш Семен,** 1889 Кійданці — Коломия.
стр. **Круцик Микола,** 1895 Яблонів — Рогатин.
„ **Кузьмів Гриць,** 1898 Полюхів — Перемишляни.
„ **Кулсба Микола,** 1896 Подусільна — Перемишляни.
„ **Кушик Іван,** 1897 Судова Вишня.
„ **Кучер Петро,** 1897 Літятин — Бережани.
„ **Лапчинський Ярослав,** 1900 Ладичин — Тернопіль.
„ **Лилик Федь,** 1893 Гербутів — Рогатин.
„ **Лопадчук Яків,** 1891 Зелена — Надвірна.
„ **Лучка Евген,** 1895 ґрабовець — Богородчани.
„ **Маґдій Яків,** 1894 Швейків — Підгайці.
„ **Мазуркевич Роман,** 1894 Мшанець — Старий Самбір.
,, **Малик Олекса,** 1893 Яйківці — Жидачів.
,, **Максимчук Федь,** 1889 Новоселиця — Снятин.
„ **Малик Гриць,** 1893 Яйківці — Жидачів.
„ **Марків Петро,** 1895 Викторівка — Бережани.
„ **Матвіїв Степан,** 1897 Конюхи —Бережани.
„ **Мацяк Федь,** 1898 Львів.
„ **Машталір Гриць,** 1894 Ляцьке Шляхоцьке — Товмач.
„ **Машталір Тома,** 1897 Гайворонка — Підгайці.
„ **Медвідь Михайло,** 1897 Яблонів — Рогатин.
„ **Медвідь Федь,** 1897 Яблонів — Рогатин.
„ **Миронюк Гриць,** 1895 Краоноїля — Косів.
„ **Михайлишин Михайло,** 1896 Кінашів — Рогатин.
„ **Михальчук Михайло,** 1896 Гвіздець — Коломия.
„ **Нагірний Василь,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Нагірний Микола,** 1896 Яблонів — Рогатин.
„ **Нагірний Степан,** 1897 Яблонів — Рогатин.
„ **Наґлср Симон,** 1889 Відень.
„ **Накельський Петро,** 1895 Яйківці — Жидачів.
„ **Неґрук Василь,** 1896 Кобаки — Косів.
„ **Олексюк Юрій,** 1896 Видинів — Снятин.
„ **Онисько Василь,** 1897 Гайворонка — Підгайці.
„ **Онишкевич Іван,** 1896 Хишевичі — Рудки.
„ **Оралевський Микола,** 1896 Дусанів — Перемишляни.
„ **Осецький Михайло,** 1892 Підмихайливці — Рогатин.
„ **Паращук Михайло,** 1891 Тишківці — Городенка.
„ **Перепічка Панько,** 1894 Хохонів — Рогатин.
„ **Петришин Петро,** 1894 Ляшки Муровані — Львів.
„ **Пінкевич Михайло,** 1892 Сернки Долішні — Рогатин.
„ **Попінюк Юрко,** 1888 Рибно — Косів.
„ **Проскурняк Іван,** 1893 Ілинці — Снятин.
„ **Прокопюк Михайло,** 1892 Ілинці — Снятин.
„ **Романюк Степан,** 1897 Ферліїв — Рогатин.
„ **Сараб Дмитро,** 1896 Яблонів — Рогатин.
„ **Семеґен Павло,** 1895 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Скоромний Роман,** 1896 Полівці — Чортків.
,, **Сліпенький Василь,** 1898 Пуків <— Рогатин.
„ **Сметанюк Іван,** 1894 Рогиня — Коломия.
„ **Соломійчук Сава,** 1895 Рожнів — Снятин.
„ **Сорочанський Андрій,** 1891 Залуче — Коломия.
„ **Сорич Юра,** 1897 Мишин — Печеніжин.
„ **Стеца Остап,** 1900 Команча — Сянік.
„ **Стецюк Іван,** 1894 Юськовичі — Золочів.
„ **Стець Федь,** 1896 Зарваниця — Підгайці.
„ **Стефанюк Дмитро,** 1897 Торговиця Піл. — Городенка.
„ Струхманчук **Бартко,** 1891 Росоховатець — Підгайці.
„ **Телепко Михайло,** 1895 Бачів — Перемишляни.
„ **Телепко Василь,** 1896' Подусільна — Перемишляни.
„ **Тенюх Кирило,** 1894 Мельничі — Жидачів.
„ **Тикайло Микола,** 1894 Лапшин — **Бережани.**
„ **Тиць Іван,** 1897 Волків — Перемишляни.
,, **Тодорук Михайло,** 1897 Княже — Снятин.
„ **Томащук Микола,** 1894 Ясенів — Косів.
„ **Томяк Ілько,** 1896 Ілинці — Снятин.
» **Турус Олекса,** 1899 Конюхів — Стрий.
„ **Угляр Атаназій,** 1894 Смодне — Косів.
„ **Ушневич Пилип,** 1875 Корсетів — Сколе.
„ **Фарилюк Микола,** 1892 Прибулів — Товмач.
„ **Фе дюк Антін,** 1897 Поточиська — Городенка.
„ **Філяк Іван,** 1893 Кореличі — Перемишляни.
„ **Хибінь Семен,** 1895 Хохонів — Рогатин.
„ **Хомин Сергій,** 1898 Пристань — Жовква.
„ **Хранівський Микола,** 1894 Липиця .Долішня — Рогатин.
„ **Черчук Захарій,** 1899 Тулуків — Снятин.
„ **Чехінда Михайло,** 1399 Конюхів — Стрий.
„ **Шаґадин Михайло,** 1896 Чернихів — Тернопіль.
„ **Шевчук Петро,** 1897 Видинів — Снятин.
„ **Шкарпович Іван,** 1885 Саджавка — **Надвірна.**
„ **Шувальський Василь,** 1896 Стецева — Снятин.
„ **Юник Іван,** 1899 Гірне — Стрий.

стр. **Яремно Ілько,** 1894 Юрківці — Заставна (Буковина).
„ **Яцків Гринь.** 1897 Гірне — Стрий.

8. СОТНЯ.

пор. **Будзиновський Осип,** Станиславів.
хор. **Максимишин Іван,** 1895 Ременів — Львів.
„ **Соколовськии Юліян,** 1895 Стратин — Рогатин.
„ **Черкавський Олекса,** 1888 Сасів — Золочів.
пхор. **Білоус Іван,** 1893 Путятинці — Рогатин.
„ **Бочан Дмитро,** 1894 Гайворонка — Підгайці.
„ **Тиктор Іван,** 1896 Красне — Золочів.
дес. **Грабар Олекса,** 1896 Бутини — Жовква.
„ **Дяків Олекса,** 1895 Князівське — Долина.
„ **Лісович Семен,** 1894 Грибовичі — Львів.
„ **Пачеха Гриць,** 1897 Хишевичі — Рудки.
„ **Чорненький Микола,** 1896 Дорошів Малий — Жовква.
віст. **Бранець Тома,** 1897 Любеля — Жовква.
„ **Вовк Василь,** 1896 Яблонівка — Камінка.
„ **Голинський Едварр** 1893 Львів.
„ **Ґурський Гриць,** 1894 Скварява — Жовква.
„ **Дадак Михайло,** 18?5 Іванівці — Жидачів.
„ **Коритко Михайло,** 1891 Заланів — Рогатин.
„ **Крилошинський Михайло,** 1895 Жорниська — Городок.
„ **Манкіш Адам,** 1895 ілиниця — Вашювці.
„ **Радович Василь,** 1894 Комарно — Рудки.
„ **Щепанкевич Гриць,** 1891 Купновичі — Рудки.
ст. стр. **Войціцький Василь,** 1893 Судова Вишня — Мзстиська.
„ **Драґанюк Онуфер,** 1891 Волчківці — Снятин.
„ **Космина Василь,** 1895 Пуків — Рогатин.
„ **Кужмяк Антін,** 1891 Бояничі — Сокаль.
„ **Кухар Ярема,** 1894 Бартків — Золочів.
„ **Любка Михайло,** 1897 Пійло — Калуш.
„ **Шурґалюк Яків,** 1890 Вербіж — Коломия,
стр. **Бабійчук Андрій,** 1897 Вербіж — Коломия.
„ **Базелевич Омелян,** 1896 Жовква.
„ **Бакай Юрко,** 1894 Княждвір — Печеніжин.
„ **Баковський Гриць,** 1894 Стрілиська Нові — Бібрка.
„ **Банах Петро,** 1894 Підберізці — Львів.
„ **Безеґа Василь,** 1898 Волосянка — Сколе.
„ **Белей Михайло,** 1893 Болшівці — Рогатин.
„ **Бербеничук Микола,** 1893 Космач — Печеніжин.
„ **Бережкий Федь,** 1894 Купновичі — Рудки.
„ **Бережкий Михайло,** 1894 Купновичі — Рудки
„ **Білоус Іван,** 1893 Рогатин.
„ **Бойчук Іван,** 1895 Винники — Львів.
„ **Бочан Іван,** 1894 Мозолівка — Підгайці.
„ **Бочан Ілько,** 1897 Гайворонка — Підгайці.
' „ **Бочан Луць,** 1894 Гайворонка — Підгайці.
„ **Бочан Стах,** 1897 Гайворонка — Підгайці.
„ **Бурмило Микола,** 1895 Подусільна — Перемишляни.
„ **Василина Петро,** 1897 Милятин Ст. — Камінка Струм.
„ **Вендиш Петро,** 1898 Лисиничі — Львів.
„ **Видойник Танас,** 1897 Лапшин — Бережани.
„ **Вовчук Михайло,** 1895 Маріямпіль — Станіславів.
„ **Волошин Петро,** 1891 Костільники — Рудки.
„ **Гавриляк Іван,** 1898 Корналовичі — Самбір.
„ **Ганиш Кирило,** 1897 Кіданів — Бучач.
„ **Гаранюк Семен,** 1895 Ясенів — Броди.
„ **Головатий Ілько,** 1894 Германів — Львів.
„ **Гук Іван,** 1890 Вільшаниця — Золочів.
„ **Гупало Іван,** 1895 Рісиа Польська — Львів.
„ **Граб Андрій,** 1897 Зашків — Львів.
„ **Гриньчук Гриць,** 1893 Дмитровичі — Мостиська.
„ **Дайчак Михайло,** 1898 Носівці — Тернопіль.
„ **Даців Степан,** 1897 Гординя — Самбір.
„ **Дручків Микола,** 1897 Брустури — Косі в.
„ **Дулеба Василь,** 1896 Лісники — Бережани.
„ **Залужний Антін,** 1895 Лавриків — Рава Руська.
„ **Зарицький Собко,** 1897 Воля Висоцька — Жовква.
„ **Заставецький Ілько,** 1896 Скоморохи Старі — Рогатин.
„ **Іванишин Михайло,** 1894 Болотня — Перемишляни.
„ **Ігнатюк Яків,** 1895 Яворів — Косів.
„ **Канчалаба Михайло,** 1895 Біле — Перемишляни.
„ **Катамай Олекса,** 1895 Ямниця — Станиславів.
„ **Кашавка Микола,** 1899 Брустури — Косів.
„ **Кирилюк Петро,** 1898 Лука.
„ **Кисіль Іван,** 1897 Воля Висоцька — Жовква.
„ **Кітлак Михайло,** 1897 Гірне — Стрий.
„ **Клое Володимир,** 1894 Судова Вишня — Мостиська.
стр. **Ковальчук Іван,** 1900 Станиславів.
„ **Король Іван,** 1893 Кудинівці — ЧЛ«-'
„ **Корпанюк Микола,** 1895 Явс
„ **Космина Василь,** 1898 Черче — Рогатин.
„ **Коханчик Василь,** 1900 Розгірче — Стрий.
„ **Коцюмбас Іван,** 1892 Бібрка.
„ **Кошик Михайло,** 1892 Львів.
„ **Крупник Лев,** 1895 Пуків — Рогатин.
„ **Крушельницький Олекса,** 1899 Устрики Дол. — Устрики.
„ **Кубрак Осип,** 1899 Конкольники — Рогатин.
„ **Кудла Петро,** 1896 Шумляни — Підгайці
„ **Кулєба Федь (Яцка),** 1899 Підя,рків — Бібрка.
„ **Куренда Микола,** 1894 Кути — Золочів.
„ **Кухта Юрко,** 1893 Васючин — Рогатин.
„ **Лев Петро,** 1894 Майничі — Самбір.
„ **Левуш Микола,** 1893 Славятин — Підгайці.
„ **Лесик Осип,** 1895 Ілинці — Снятин.
„ **Лотиш Дмитро,** 1898 Жовква.
„ **Лотут Мартин,** 1896 Черніз — Рогатин.
„ **Макарівський Ярослав,** 1892 Вишатичі — Перемишль.
„ **Малецький Проць,** 1895 Вербіж — Коломия.
„ **Мариняк Микола,** 1895 Купновичі — Рудки.
„ **Менчишин Юрко,** 1897 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Мирон Василь,** 1896 Залукча — Станиславів.
„ **Мирон Павло,** 1894 Залуква — Станиславів.
„ **Михайлюк Марян,** 1896 Острів — Камінка.
„ **Мокрий Степан,** 1899 Липиця Горішня — Рогатин.
„ **Мота Іван,** 1891 Лісневичі — Львів.
„ **Моцний Василь,** 1893 Озеряни — Рогатин.
„ **Мурин Іван,** 1894 Заланів — Рогатин.
„ **Навроцький Максим,** 1897 Залуква — Станиславів.
„ **Навроцький Микола,** 1894 Залуква — Станиславів.
„ **Недопитальський Гаврило,** 1891 Чернихів — Тернопіль.
„ **Нестер Степан,** 1893 Звижень — Броди.
„ **Паньків Петро,** 1898 Корналовичі — Самбір.
„ **Паньків Тома,** 1897 Стрий.
„ **Пащин Михайло,** 1897 Підгородє — Рогатин.
„ **Пелешак Микола,** 1899 Малковичі — Перемишль.
„ **Плиторак Юра,** 1897 Космач — Печеніжин.
„ **Погорілий Петро,** 1893 Криве — Бережани.
„ **Портяк Михайло,** 1897 Жабс — Косів.
„ **Посполіта Матвій,** 1894 Скварява — Золочів. ■ -
„ **Поцула Іван,** 1898 Корничі — Самбір.
„ **Проців Іван,** 1897 Куровичі — Перемишляни.
„ **Самійло Олекса,** 1896 Чернів — Рогатин.
„ **Сампара Павло,** 1896 Подусільна — Перемишляни.
„ **Свістельницький Тимко,** 1893 Блюдники — Станиславів.
„ **Семчук Степан,** 1893 Замочок — Жовква.
„ **Семчук Іван,** 1894 Торговиця — Товмач.
„ **Сенишин Іван,** 1898 Лавочне — Сколє.
„ **Середницький Михайло,** 1892 Сороки Щир. — Львів.
„ **Сидорчак Петро,** 1898 Волосянка — Сколє.
„ **Сирватка Іван,** 1894 Снович — Золочів.
„ **Сириляк Франко,** 1899 Дібринів — Рогатин.
„ **Сировіжка Василь,** 1895 Синевідсько — Сколє.
„ **Скапович Михайло,** 1893 Гніздичів — Жидачів.
„ **Сорочан Петро,** 1897 Тернопіль.
„ **Сорочинський Осип,** 1893 Крилос — Станиславів.
„ **Стецишин Степан,** 1894 Глищава — Теребовля.
„ **Стецко Петро,** 1894 Купновичі — Рудки.
„ **Сторощук Іван,** 1898 Липиця Долішня — Рогатин.
„ **Струганів Федь,** 1897 Синевідсько — Сколє.
„ **Сухар Іван,** 1898 Стрий.
„ **Тишковський Микола,** 1899 Липиця Долішня — Рогатин
„ **Угринюк Михайло,** 1895 Кути Старі — Косів.
„ **Федорак Микола,** 1896 Люча — Печеніжин.
„ **Філяк Дмитро,** 1895 Микуличин — Надвірна.
„ **Фотулуйчук Адам,** 1897 Княждвір — Пзченіжин.
„ **Цимбалістий Іван,** 1897 Буськ — Камінка.
„ **Чайківський Михайло,** 1896 Заланів — Рогатин.
„ **Чвага Петро,** 1894 Княждвір — Печеніжин.
„ **Чвартацький Микола,** 1895 Лісники — Бережани.
„ **Чубатий Іван,** 1897 Сеньків — Заліщики.
„ **Чуяк Онуфер,** 1894 Солонка — Львів.
„ **Шевчишин Петро,** 1896 Двірці — Бережани.
„ **Шевчук Петро,** 1891 Сеньків — Заліщики.
„ **Шикета Михайло,** 1894 Поплавники — Рогатин.
„ **Штепований Микола,** 1897 Вербів — Бережани
„ **Юник Семен,** 1893 Гірне — Стрий.
„ **Якубовський Петро,** 1893 Кінашів — Рогатин.

стр. **Яремійчук Петро,** 1899 Львів. „ **Яцишин Іван,** 1896 Лісники — Бережани.

ТЕХНІЧНА СОТНЯ.

хор. **Сіяк Іван** д-р, 1887 Ляшки Мур. — Львів,
пхор. **Алексевич Тадей,** 1891 Наварія — Львів.
„ **Баран Евстахій,** 1893 Львів.
„ **Квас Осип,** 1891 Львів.
„ **Клим Васнль,** 1896 Батятичі — Жовква.
дес. **Жовнірчук Дмитро,** 1892 Хлібичин Пільний — Снятин,
„ **Захарчишин Осип,** 1896 Переволока — Бучач.
„ **Никифорук Стефан,** 1893 Джурів — Снятин.
„ **Шелепко Осип,** 1893 Тернопіль,
вістр. **Беркій Іван,** 1895 Журів — Рогатин.
„ **Білас Микола,** 1893 Викоти — Самбір.
„ **Григорук Степан,** 1894 Оберт ин — Городенка.
„ **Пронь Яким,** 1391 Східниця — Дрогобич.
„ **Савчук Василь,** 1896 Джурів — Снятин.
„ **Сумарук Василь,** 1893 Соколізка — Косів.
„ **Федорійчук Денис,** 1890 Трос тянець — Снятин.
„ **Ясінський Василь,** 1896 Жабє — Косів.
ст. стр. **Батир Олекса,** 1893 Парище — Надвірна.
„ **Берник Яків,** 1896 Лисятичі — Стрий.
„ **Богусевич Гриць,** 1889 Підмихайлє — Калуш.
„ **Босчко Михайло,** 1895 Монастириське — Косів.
„ **Борис Гриць,** 1891 Дорошів М. — Жовква.
„ **Ґеник Михайло,** 1896 Березів Вижний — Печеніжин.
„ **Іванило Іван,** 1892 Черче — Рогатин.
„ **Лехуш Василь,** 1894 Воля Якубова — Дрогобич.
„ **Марусяк Микола,** 1894 Ясенів Горішний — Косів.
„ **Петрійчук Гриць,** 1897 Соколівка — Косів.
стр. **Бабак Юрко,** 1893 Пукасівка — Станиславів.
„ **Бай Микола,** 1895 НараТв — Бережани.
„ **Баранюк Дмитро,** 1883 Город — Косів.
„ **Білецький Евген,** 1897 Завалів — Підгайці.
„ **Білоголовка Михайло,** 1896 Серафинці — Городенка.
„ **Бойко Іван,** 1892 Божиків — Підгайці.
„ **Борис Іван,** 1897 Смодно — Косів.
„ **Бужанко Микола,** 1891 Ямниця — Станиславів.
„ **Буркевич Маріян,** 1894 Куропатники — Рогатин.
„ **Василишин Осип,** 1892 Божиків — Підгайці.
„ **Васьків Іван,** 1893 Кути — Золочів.
„ **Вербицький Михайло,** 1893 Залуче — Коломия.
„ **Вінтоняк Гриць,** 1895 Сопів — Коломия.
„ **Вовків Іван,** 1884 Ясениця Сільна — Дрогобич.
„ **Вовчук Іван,** 1894 Єзупіль — Станиславів.
„ **Водвуд Кость,** 1894 Шумляни — Підгайці.
„ **Воловчак Степан,** 1894 Пуків — Рогатин.
„ **Галак Ілько,** 1881 Коцюбинці — Гусятин.
„ **Ганович Микола,** 1896 Яйківці — Жидачів.
„ **Гарапа Дмитро,** 1894 Винники — Львів.
„ **Гладкий Осип,** 1895 Стронятин — Львів.
„ **Голяс Омелян,** 1899 Ужгород.
„ **Габа Іван,** 1895 Кути — Золочів.
„ **Гец Лев,** 1896 Львів.
„ **Гой Андрій,** 1892 Туркотин — Перемишляни.
„ **Гурльовський Михайло,** 1897 Дусанів — Перемишляни.
„ **Гурняк Степан,** 1892 Вишнівчик — Підгайці.
„ **Данилюк Танас,** 1895 Новоселиця — Снятин.
„ **Деревляний Микола,** 1897 Кореличі — Перемишляни.
„ **Джулииський Гриць,** 1895 Мельничі — Жидачів.
„ **Дяків Михайло,** 1895 Болшівці — Рогатин.
„ **Жупник Микола,** 1894 Рунґури — Печеніжин.
„ **Зеленьчук Михайло,** 1897 Жабє — Косів.
„ **Кабиш Василь,** 1894 Монастирське — Косів.
„ **Кавка Микола,** 1894 Єзупіль — Станиславів.
„ **Карапаш Михайло,** 1896 Балинці — Коломия.
„ **Качалаба Іван,** 1894 Задвірє — Перемишляни.
„ **Квінтюк Михайло,** 1889 Ляшки Мур. — Львів.
„ **Киктик Михайло,** 1893 Снятин.
„ **Кіналь Онуфрій,** 1894 Слобода Золота — Бережани.
„ **Ковальський Осип,** 1896 Дрищів — Бережани.
„ **Козмина Михайло,** 1893 Мечищів — Бережани.
„ **Колодій Олекса,** 1897 Станиславів.
„ **Коиопада Сенько,** 1897 Підвине — Рогатин.
„ **Коцюк Володимир,** 1895 Мухавка — Чортків.
стр. Костюк **Іван,** 1897 Слобідка Лісна — Коломия.
„ **Крижанівський Онуфрій,** 1893 Крилос — Станиславів.
„ **Кулачковський Адам,** 1897 Мишків — Заліщики.
„ **Кулик Гриць,** 1896 Тарнавка — Жидачів.
„ **Куцела Михайло,** 1894 Боднарів — Станиславів.
„ **Куций Михайло,** 1895 Стриганці — Бережани.
„ **Кушніренко Дмитро,** 1896 Ямниця — Станиславів.
„ **Лабачук Михайло,** 1894 Брустури — Косів.
„ **Лещук Микола,** 1893 Лапшин — Бережани.
„ **Лизак Петро,** 1889 Яйківці — Жидачів.
„ **Ликтей Іван,** 1889 Тростянець — Бережани.
„ **Луцик Микола,** Поточиська — Городенка.
„ **Лучук Василь,** 1897 Рожнів — Снятин.
„ **Магун Гриць,** 1892 Єзупіль — Станиславів.
„ **Максимів Василь,** 1873 Дусанів — Перемишляни.
„ **Максимюк Юрко,** 1893 Ясенів Гориш. — Косів.
„ **Маланій Гриць,** 1889 Під город — Станиславів.
„ **Масьлійчук Іван,** 1896 Черче — Рогатин.
„ **Мацьків** Іван, 1897 Добрівляни — Дрогобич.
„ **Медведчук Василь,** 1899 Річка — Косів.
„ **Микитюк** Ісан, 1896 Бучачки — Коломия.
„ **Михайлюк Василь,** 1895 Жукотин — Коломия.
„ **Миць Гриць,** 1897 Дички — Рогатин.
„ **Мотрук Дмитро,** 1894 Микулинці — Надвірна.
„ **Мурський Іван,** 1889 Задвірє — Перемишляни.
„ **Негра Гнат,** 1894 Лопушна.
„ **Никифорук Стефан,** 1895 Джурів — Снятин.
„ **Никифоряк Стефан,** 1897 Рожнів — Снятин.
„ **Пакіз Іван,** 1892 Володимирці — Жидачів.
„ **Панашій Володимир,** 1895 Носів — Підгайці.
„ **Паньків Федір,** 1894 Рихтичі -- Дрогобич.
„ **Патерин Іван,** 1895 Буянів — Жидачів.
„ **Пелехатий Василь,** 1894 Лапшин — Бережани,
„ **Перегінець Микола,** 1891 Кінаигв — Рогатин.
„ **Пизаристий Василь,** 1894 Загірє — Рогатин.
„ **Підгайний Михайло,** 1894 Грусятичі — Бібрка.
„ **Пірус Василь,** 1885 Салоп в ---------- Станиславів.
„ **Плеторяк Петро,** 1892 Космач — Печеніжин.
„ **Повх Василь,** 1896 Печеніжин.
„ **Подубинський Василь,** 1895 Дубрівка Р. — Сянік.
„ **Савчин Мартин,** 1879 Чертеж — Жидачів.
„ **Семеґин Дмитро,** 1889 Липиця Долішна — Рогатин.
„ **Сенишин Микола,** 1895 Бережани.
„ **Сенів Гриць,** 1897 Журів — Рогатин.
„ **Сеньків Дмитро,** 1896 Ясениця Сільна — Дрогобич.
„ **Серафин Іван,** 1889 Задубрина — Снятин.
„ **Скорик Степан,** 1898 Вимиліака — Бережани.
„ **Слюзар Марко,** 1892 Липиця Горішна — Рогатин.
„ **Сокіл Василь,** 1895 Виднів — Жовква.
„ **Сорич Федір,** 1894 Іспас — Коломия.
„ **Сорока Іван,** 1895 Стриганці — Бережани.
„ **Співак Іван,** 1892 Бабухів — Рогатин.
„ **Стахович Тимко,** 1889 Заставче — Підгайці.
„ **Суховінський Тома,** 1892 Славятин — Підгайці.
„ **Тимінський Петро,** 1890 Березів Нижний — Печеніжин.
„ **Тимовчак Олекса,** 1894 Ляшки Муровані — Львів.
„ **Тимосишин Гриць,** 1883 Вербіж Вижний — Коломия.
„ **Тимчишин Микола,** 1896 Торговця — Товмач.
„ **Тинкалюк Павло,** 1893 Яворів — Косів.
„ **Тупіеь Михайло,** 1894 Слобода Золота — Бережани.
„ **Федик Іван,** 1896 Мечищів — Бережани.
„ **Фернеґа Осип,** 1898 Журів — Рогатин.
„ **Фернеґа Степан,** 1896 Журів — Рогатин.
„ **Хімяк Василь,** 1897 Річка — Косів.
„ **Христенко Пилип,** 1897 Голинь — Тернопіль.
„ **Христинич Ілько,** 1896 Озірна — Зборів.
„ **Чорномудяк Андрій,** 1895 Яворів — Косів.
„ **Чупрійчук Федір,** 1890 Ясенів Гор. — Косів.
„ **Шарабуряк Микола,** 1897 Білоберезка — Косів.
„ **Шимко Іван,** 1897 Вербіж — Сокаль.
„ **Шиндерик Франц,** 1894 Шманківці — Чортків.
„ **Штокало Володимир,** 1897 Львів.
„ **Шпірак Осип,** 1894 Марямпіль — Станиславів.
„ **Шпірак Теофіль,** 1894 Марямпіль — Станиславів.
„ **Шуфлєтюк Іван,** 1893 Жабє — Косів.
„ **Юрчишин Михайло,** 1893 Рай — Бережани.
„ **Яворський Зекон,** 1895 Гакавці — Теребовля.
„ **Ясельський Василь,** 1893 Жабє — Косів.
„ **Яцульчак Адам,** 1897 Синевідсько В. — Сколе.

Чет. Л. Стрільчук.

Чет. С. Ріпецький.

Сот. О. Семенюк.

Чет. С. Николайко.

Пор. П. Франко.

Хор. В. Тарнавський.

Хор. П. Кулай.

Пор. Ю. Ґоїв.

Пор. М. Меркун.

Чет. О. Бандера.

Чет. Л. Чубатий.

Чет. К. Третяк.

Хор. М. Петруняк.

Хор. І. Старчук.

Хор. Гринішак.

Чет. Е. Ґавалко.

Хор. О. Дяків.

Пхор. Т. Витвицький.

Ст. дес. С. Аліман.

Хор. Р. Каратницький.

Хор. Б. Бородайко.

Віст. С. Ґураль.

Хор. Р. Леонтович.

Ст. дее. С. Марешко.

Хор. С. Бріль.

Ст. дес. Я. Насс.

Чет. Прокопів.

Сан. хор. М. Ніжанковський.

Хор. А. Калина.

Хор. К. Бородайко.

Пор. І. Іванець.

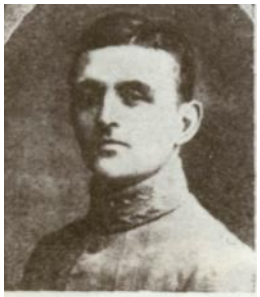

Хор. Р. Збудовський.

Старшини III. Куріня У. С. С.

Зліва, стоять: чет. Ребець, хор. С. Шеремета, хор. С. Михалевич, хор. С. Велитович, хор. М. Залужний, —, хор. Е. Яворівський, чет. І. Біляч; сидять: чет. Рабій, чет. І. Галушка, пор. С. Іваницький, комендант куріня, чет. М. Гальчак, чет. Копяківський.

Ст. дес. А. Кігічак.

Віст. Рейтарівський.

Чет. В. С. Черевко.

Ст. стр. Ю. Шепарович.

Хор. М. Чучман.

Дес. В. Ганківський.

Віст. Ю. Ґерус.

Хор. Л. Коник.

Віст. В. М. Березовський.

Пхор. М. Рачинський

Стр. В. С. Левицький.

Ґрупа б. У. С. С. з Косівщини 1934 р.
Стоять зліва: Ю. Кошак, С. Галицький, І. Козак, М. Горбовий, В. Ткачук, І. Боєчко; сидять: М. Кіящук, М. Боєчко, М. Кошак, М. Матійчак.

Вісг. О. Легенький.
Згинув під Конюхами.

Ґрупа б. старшин У. С. С. у Празі 1921 р.

Стр. Ю. Демчук.
Згинув під Конюхами.

Сан. чет. Р. Сліпий.

Дес. М. Данилюк.

А. С. Брик, голова.

Д. Микетюк, секретар.

Ґрупа б. У. С. С. в Тернополі 1934 р.

Зліва, стоять: Шаюк, В. Єднаковський, Б. Гірняк, О. Демчук; сидять: д-р Н. Гірняк, І. Когут, Малаховський, Сеньків, М. Никифорук.

Товариство »Українські Січові Стрільці« ім. полк. Д. Вітовського у Вінніпеґу.

З М І С Т

з поданням авторів поодиноких розділів.

1. **Д-р І. ІВАНЕЦЬ, б. пор. У. С. С: Напередодні світової війни**
2. **В. С. ЛЕВИЦЬКИЙ, б. стр.-у. С. С: Українські Січові Стрільці**
3. **„ „ „ Перші бої**
4. **„ „ „ На Бескидах**
5. **АА9КІВК3**
6. **Д-р Б. ГНАТЕВИЧ, б. сот. У. С. С: Від Карпат до Серету**
7. **„ „ „ Семиківці .**
8. **„ Соснів**
9. **„ „ „ Лисоня**
10. **„ „ „ Вишкіл У. С. С. .**
11. **М. ГОРБОВИЙ, б. хор. У. С. С: Гуцульська Сотня .**
12. **Д-р І. ІВАНЕЦЬ, б. пор. У. С. С: Куропатники та Конюхи**
13. **Д-р Б. ГНАТЕВИЧ, б. сот. У. С. С: Похід на Україну**
14. **Д-р Н. ГІРНЯК, б. от. У. С. С: Кіш У. С. С.**
15. **В. С. ЛЕВИЦЬКИЙ, б, стр. У. С. С: У. С. С. на Волині**
16. **Г. ГЛАДКИЙ, б. сот. С. С: Січові Стрільці**
17. **Д-р І. ІВАНЕЦЬ, б. пор. У. С. С: Стрілецька творчість**
18. **„ „ „ 1918—1920**
19. **Поіменний список. 1. полку У. С. С.**
20. **Портрети і ґрупи деяких У. С. С.....**

В укладанні тексту автори та редакція користувалися споминами, історичними працями, воєнними нарисами та рукописними матерія лами: С. Глушка, С. Ґорука, В. Дзіковського, М. Заклинського, І. Думіна (Крезуба), д-ра І. Крипякевича, О. Кузьми, Р. Купчинського, д-ра О. Назарука, д-ра І. Новодворського, д-ра І. Романкова, О. Степанів-Дашкевич, М. Угрина-Безгрішного, д-ра С. Шухевича, д-ра В. Щуровського; крім цього інформаціями товаришів зброї, учасників змагань та матеріялами з Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

Автори репродукованих світлин: Ю. Буцманюк, Б. Гнатевич, І. Іванець, О. Кузьма, Т. Мойсейович, І. Озаркевич, В. Оробець, В. Розумович, І. Рудницький, М. Угрин-Безгрішний, Т. Яцура.